

1229

47-5
D-52

425

64-95

B. C. G. f.

2010

ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

ԼԱՏԻՆԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ

409. 48-3
 425
 67-95

ԼԱՏԻՆԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ

719

ԹԱՐԳԱՆԱԲԱՐ ՅՕՐԻՆԵԱՑ

ՀԱՏ ՓԵՐԴԻՆԱՆԴԵԱՑ ՀՈՒԼՑ

ԳԵՈՐԳ Վ. ԹԵՐԶԻՊԱՇԵԱՆ

ԵԶԵԿԵՐՑ ՈՒՐԲԵՆԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԵՆԻՆ

ՎԱՐԺԱՐԵՆԻՆ ԵՍՏՈՒՄԱՐԵՆՈՒԹԵԱՆ

Երանցումը համարվում է թերթիկ
 համարվում է թերթիկի մաս
 համարվում է թերթիկի մաս
 3 15 23 30

ՎԻՆՆՆԱ

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՏՊԱՐԱՆ

1889.

1004
 16384

23085

Յ Ե Դ Ե Ա Ե Բ Ե Ն

Իմաստասիրական եւ աստուածաբանական գիտութեանց եկեղեցական խմբին, մասնաւոր յարդեան ժամանակի, որչափ կարելոր եւ արդարեւ անհրաժեշտ ըլլալը լաւ իմացողն, չի կրնար նոյնչափ կարեւորութիւն չտալ լատին լեզուին հիմնական ծանօթութեան, մինչ քանակի է սա յիշեալ երկուց գերագոյն գիտութեանց: Քանզի ի նմա կը գտնուին հռչակաւոր հեղինակներ, ըստ ամենայնի կատարելագործեալ դասագրքեր, եւ նոյնն ամենայն ուրեք ի գործ կ'ածուի իբրեւ նուիրական լեզու այն գիտութեանց: Բաց ասկից, նաեւ ճարտարախօսութեան, քերթողութեան, իրաւագիտութեան անգլագական եւ անմահ յիշատակարաններ նոյն լեզուաւ արձանագրեալ ըլլալով, զրագէտ անձէ մը,

2 0 0 2

որպիսի պէտք է ըլլայ եկեղեցականն, կը պահանջուի որ նոյն թանկագին՝ գործող-գլուխքն յիւրեանց աղքերակունս երթայ ճաշակէ: Ահաւասիկ այս անհրաժեշտ կարեւորութեան խորհրդածութիւնն դրդիչ եղաւ մեզ առաջիկայ գործոյս յօրինման: Որովհետեւ ազգային կղերին մէջն ալ կը ծաղկին եւ կը մշակուին քարճրագոյն գիտութիւնք, եւ ընտիր մատենագրութեան փափաքն ամէնուն սիրտն առած է. մանաւանդ հիմայ ոչ սակաւ պատանիք կ'առաքուին յԵւրոպա՝ կատարելու ուսումնական ընթացքն, որով այն քարգաւաճեալ վարժարանաց ընթացից ու ոճոյն համեմատ պէտք է ըլլայ իրենց լատին լեզուի եւ նորին զանճուց վրայ ստացած տեղեկութիւնք: Սակայն չկար ցարդ առաջնորդ Բերականութիւն մը, որ հայրենական լեզուաւ ուսուցանէր ազգիս պատանեկաց զլատին լեզու, թէեւ ի լոյս ընծայուած էր փոքրիկ դասագիրք մը գրաքար-լատիներէն, սակայն քանակութիւնն ու սակաւաթիւ կանոնաց ամփոփումը չէր համապատասխաներ ըստ բաւականի՝ տաժանելի լատին լե-

զուին հիմնական ըմբռնմանք: Ուստի հրատարակելով առաջիկայ գործս, կը համարիմք մատուցանել ազգիս օգտակար ծառայութիւն մը, թէպէտ նոյնն ի մեր կուսէ փանաքի է, եւ չէ երբեք կարող չստի լինել ազգին սնուցած մեր սիրոյն եւ նմին ծառայելու անյագ բաղձանաց:

Առաջիկայ գործս ըստ ամենայնի կատարեալ է ի սեռի իւրում. զայս, փորձէն առաջ, կրնայ ապացուցանել մեծահոշակ եւ քազմասմուտ Շուլց հեղինակին անունն, որուն տոյն այս սքանչելի գրութիւնն այնչափ պատիւ գտած է Գերմանացի եւ այլ Եւրոպական ազգաց քննադատից առջեւ, որ կարճ ժամանակի մէջ քազմաթիւ թարգմանութիւնք ու տպագրութիւնք ունենալէն զատ, պաշտօնական կերպով վարժարանաց մէջ ընդհանրապէս իբրեւ դասատետր ընդունելի եղած է: Միայն քանի մը յաւելուածներ (ինչպէս Բ. գլուխն, եւն.) եւ քանի մը կարճատուութիւնք ուրեք ուրեք արժան դատեցինք ընել, որպէս զի մինչ կարեւորագոյններն կ'աւանդենք՝ չնապաղենք, եւ ուսանո-

դաց միտքն վերջին աստիճանի մանրակրկիտ հետազոտութեամբք չբեռնաւորենք: Կը ծանուցանենք եւս որ, փոքր գրերով դրոշմուածներն, ոչ անհրաժեշտ ըլլալով ի սկզբան, կըրնան ի կրկնութեան ենթակայ ըլլալ դասառութեան:

Կ'ուրախանանք ուրեմն առաջնորդելու ազգիս սիրելի պատանեկաց յուսումն շքեղ եւ արքայական լատին լեզուին, եւ նորա միջոցաւ ծանօթացնելու իրենց համբաւատենչ Կիկերոններ, Վիրգիլներ, Որատիոսներ, Տակիտոսներ, Ալգոստինոսներ, Թովմասներ եւ այլ անթիւ անհամար ծաղկունք ու գոհարներ. զայս միայն կը հայցենք, որ այս մեր ոչինչ աշխատանաց առթիւ օգտուելով՝ Հեթանոս եւ Բրիստոնեայ տիեզերակալ Հռովմայ լեզուն սորված ժամանակնին, չինայեն իրենց լեզուն յիշելու զմեզ նուաաստ ալ իրենց աստուածահաճոյ աղօթից մէջ:

ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԼԱՏԻՆԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

Մ Ա Ս Ո Ւ Ն Բ Բ Ա Ն Ի

Գ Լ Ո Ւ Խ Ա.

ԼԱՏԻՆԵՐԷՆ ԱՅԲՈՒԲԵՆ

1. Լատիններէն այբուբենը քսան ու չորս գիր ունի.

a, ա. b, պէ. c, չէ. d, տէ. e, է. f, էֆֆէ. g, ճէ. h, աքքա. i, ի. (j, երկայն ի.) k, քաքքա. l, էլլէ. m, էմմէ. n, էննէ. o, օ. p, բէ. q, գու. r, էրրէ. s, էսսէ. t, թէ. u, ու. v, վէ. x, իքս. y, իփսիլօն. z, ծէթա:

A. B. C. D. E. F. G. H. I. (J.) K. L. M. N. O. P.
Q. R. S. T. U. V. X. Y. Z.

2. Առնցմէ վեցը ձայնաւոր են. a, e, i, o, u, y. Բաղաձայններուն մէջն է նաեւ j (J), որուն տեղն չիմայ i (I) կը գործածուի:

3. Ձայնաւորներն կարճ ու երկայն են: Կարճերն այս նշանն ունին. իսկ երկայններն այս. Carminā, rosārum.

4. Երկայն վանկերն՝ քիչ մը ծանր, իսկ կարճերն քիչ մը շուտ կը հնչուին: Լատիններէն լեզուն ունի նաեւ Շէշտ, որով շեշտեալ վանկն գձայն բարձրացընելով կ'արտասանուի: Շէշտը կարճ վանկերու

21

Պուզէս. Crescens, Կրեսկէս. Valens, Վալէս. Constans, Կոստանս:

o, ո, ու. Ovidius, Ուիդիոս. Cassiopēia, Կասիոպէիա. Clio, Կլիոյ. Բառին վերջին ծայրը ու կամ ու. Cato, Կատոն. Maro, Մարոն:

p, ղ. Petrus, Պետրոս. Plato, Պլատոն:

ph, փ. Philadelphus, Փիլադելֆոս:

q, կ. Quintus, Կուինտոս:

r, ր. (ու կամ հւ բառին սկիզբը.) Merōpe, Մերոպէ. Rufus, Ռուֆոս. Roma, Հռովմ կամ Հռոմ:

s, ս. Sebastianus, Սեբաստիանոս:

t, տ. Titus, Տիտոս. Aristotēles, Արիստոտէլ (էս).

Catullus, Կատուլլոս. Tibullus, Տիբուլլոս:

th, թ. Thomas, Թոմաս կամ Թովմաս:

u, ու, ու. Curtius, Կուրտիոս. Publius, Պուբլիոս:

us բառին վերջը միշտ ու. ինչպէս օրինակներէն յայտնի է:

v, վ. Virgilius, Վիրգիլիոս:

x, ք. Maximus, Մաքսիմոս. Xerxes, Քսերքսէս:

y, ի, ի. Cyrus, Կիւրոս. Cyclops, Կիկլոպոս:

z, շ. Amazon, Ամազոն. Zephyrus, Ղեփիւս:

3. Ծանփիր 1⁰ որ այն տառադարձութիւնը մեծապէս կախում ունի յունարէն, եբբայեցերէն եւային. լեզուաց տառադարձութենէն. օրինակ իմն յունարէն ղ, որ հայերէն է կը դրուի, քանի մը բառի մէջ է դարձած կայ. ասկէ է որ Լատիներէն է Jesus, Gregorius, հայերէն Յիսուս, Գրիգոր եղած են: Թ ն թ կը դարձուի, որուն կը համապատասխանէ լատ. th, ինչպէս չ = ch ին, եւ ս = y ին, ը բառին սկիզբը թանձր շունչ ունենալուն հւ կ'ըլլայ. նոյնպէս ա ու կը թարգմանուի. այս է պատճառն որ լատ. ք ը եւ հւ, օ ն ո եւ ու կ'ըլլան, եւ այլն: — Նոյնպէս եբբայեցերէնի մէջ շ եւ շ լծորդ ըլլալուն համար, փոփոխակի կը դարձածուին. Samaritanus, Սամարացի կամ Շամրացի կ'ըլլայ. Simon, Սիմոն կամ Շմաոն. Susanna, Շուշան. Semiramis, Շամիրամ. Eliseus, Եղիսէ կամ Եղիշէ կամ Եղիշա:

2⁰ Կախում ունի աղբային լեզուին բնութենէն, յորում, օրինակի աղագաւ, ու, ու, ու, ու, ու, եւ այլն. երկբարբառներն չեն կրնար դործածուիլ. ասոր համար է որ Aod կը դառնայ Աոովդ. Israēl, Իսրայէլ. Azaēl, Աշայէլ. Cainus, Կայէն. Eolus, Եւոլոս. Moab, Մովաբ. Merōē, Մերովէ:

3⁰ Կախում ունի դործածութենէն. օրինակ մ'ըլլալու համար, լ տառը միշտ լ կամ միշտ շ չի դառնար ընտ այժմու սովորութեան. երբեք երուսալէմ կամ Վիբանան չենք ըսեր. հապա երուսաղէմ, Լիբանան:

4⁰ Գիտնալու է որ կան քանի մ'անուանք, որոնց տառադարձութիւնն անկանոն է. օրինակ իմն, Sapor, Շապուհ. Juvenalis, Յւենալ. Basilius, Բասիլիոս կամ Բարսեղ կամ Վասիլ. Cyrillus, Կիւրել կամ Կիւրղոս. Darius, Դարես. Arsaides, Արշակունի. Nisibis, Մծբին. Artaxerxes, Արտաշէս. Areopagita, Արիսպագացի. Carthago, Կարթեգոն կամ Կարթագինէ. Habācuc, Աբակուս. Aggaeus, Անգէոս. Abdenago, Աբեգնագով. Absalon, Աբեսողմ. Abner, Աբեններ. Josue, Յեսու. Esdras, Եղ. Zoroastres, Չրադաշտ. Graecus, Յոյն. Judaeus, Հրեայ. Cambyses, Կամբիւս կամ Կամբիւսէս. Mithridates, Միհրդատ. Tiridates, Տրդատ. Ulysses, Ուլիսէս. Sergius, Սարգիս. Salōmon, Սողոմոն. Isdegerdus, Յազկերտ. Amalthea, Ամալթէ. Medi, Մարբ. Georgiani, Վիրբ կամ Վրացիք. Susa, Շոշ, եւ այլն:

5⁰ Գիցաբանութեան անուանք բոլորովին տարբեր են. Jupiter, Արամադդ, Դիոս, Զեւ. Juno, Հերա. Minerva, Աթենաս. Mars, Արէս. Neptunus, Պոսիդոն. Venus, Աստղիկ կամ Ափրոդիտէ. Diana, Անահիտ կամ Արտեմիս. Saturnus, Կրոնոս կամ Զրուան. Vulcanus, Հեփեստոս. Mercurius, Հերմէս. Hercules, Հերակղէս կամ Վահագն. — Turcae, arum, Տաւրիկ կամ Թուրք եւ այլն:

6⁰ Գանի մ'անուանք ըստ նշանակութեան կը

Թարգմանութիւն, զ. օ. Adeodātus, Աստուածատուր. Philadelphus, Եղբայրասէր կամ Փիղադելփոս. Innocens, Անմեղ. Beatrix, Երանուհի. Rosa, Վարդուհի. Joannes Baptista, Յովհաննէս Մկրտիչ. Joan. Chrysostōmus, Յովհ. Ոսկեբերան. Chrysolōgus, Ոսկիաբան. Theophōrus, Աստուածակիր, Եւայլն:

7⁰ Գաւառաց ու քաղաքաց անուանք դրաբարի մէջ հին լատին անուններէն կը թարգմանուին, զ. օ. Lutetia, Լուտետիա (Բարիլ). Lugdunum, Լուգդունոն (Լիոն). Mediolanum, Մեդիոլանոն (Միլան). Parthenōpe, Պարթենոպէ (Նաբոլի, որ կ'ըսուի Նաեւ Neapōlis, Նեպոլիս). Genābum, Գենաբոն (Օրլէան), Եւն:

8⁰ Արդի լեզուաց յատուկ անուանք իրենց բնական շնչմանն համաձայն կը դառնան, ինչպէս լատիններէն մէջ եւս նոյնպէս կը գործածուին. օրինակ. Chateaubriand, Շաթոպրիան (Գաղղիացի). Bocacei, Պոգաչչի (Իտալացի). Wiseman, Ուայզմէն (Անգղիացի). Byron, Պայրըն (Անգլ.) Klopstock, Կլոքշտոք (Գերմանացի). Ignatieff, Իկնաթիէֆ (Ռուս). Bernicevic, Պէրնիչէվիչ (Սլաւ). Sobieski, Սոպիէսքի (Լէհ). Sciang-hai, Շանկայ (ի Սինկատսան). Kamtehatka, Կամչատկա (Սիպերիոյ հիւսիսային արեւելեան ծայրն), Եւայլն:

ԳԼՈՒԽ Գ.

ՄԵՍՈՒՆՔ ԲԱՆԻ ԵՒ ՍԵՌ

1. Մասունք բանի ութն են. Գոյական. Ածական. Գերանուն. Բայ. Մակբայ. Նախադրութիւն. Շաղկապ. Միջարկութիւն: Վերջին չորսը Մասնիկ ալ կ'ըսուին եւ անհոլով են:

2. Սեռը երեք տեսակ է. Արական, Իգական, 2էզոք. կայ նաեւ Հասարակ:

3. Սեռի համար ընդհանուր կանոններ.

1. Արական են, արանց, ժողովրդոց, զեւոց, հողմոց եւ ամայ անուանք:

2. Իգական են, կանանց, տնկոց, քաղաքաց, գաւառաց ու կղզեաց անուանք:

3. 2էզոք են անհոլովներն:

4. Հասարակ են այն անուններն որ երկու սեռի ալ կը պատշաճին:

1⁰ Ուրեմն արական են, pater, հայր. nauta, նաւաստի. Persa, Պարսիկ. Albis, Ելզա գետը. Sequana, Սենա գետը. aquilo, հարաւ(աշունչ հողմ). Aprilis, Ապրիլ, Եւայլն:

Քանի մը զետոց անուանք կը. նս. Albula, Allia, Matrōna, Lethe, եւ Styx. -- Copiae, գունդ, կգ. է: -- Hadria (Եւսաս.) Ադրիական ծով, արական է:

2⁰ Իգական են. mater, մայր. pirus, տանձենի. Corinthus, Կորնթոս. Italia, Իտալիա. Aegyptus, Եգիպտոս. Delus, Դելոս (կղզին) Եւայլն:

Քաղաքաց ու գաւառաց անուններուն մէջ

ա) արական են. 1⁰ i վերջաւորող անեզականք, զ. օ. Delphi, Veii. 2⁰ Canopus, i, Եգիպտոսի մէջ քաղաք մը. Bosphōrus, Pontus, Hellespontus, Isthmus. 3⁰ Նոյնպէս նետելալ քաղաքներն. Hippo, Narbo, Sulmo, Vesontio, սեռ. օնի, եւ Tunes, Եթիո.

բ) չէզոք են. 1⁰ a, orum վերջաւորող անեզականք. Susa, Susōrum, Leuctra, Arbēla. 2⁰ um, on, ur, e վերջաւորողներ. Tuscūlum, (Ուիոն), Tibur, Praeneste. — Argos չէգ. է. Argi, Argrum, ար.:

3⁰ 2էզոք են մակբայներ, բայեր, նախադրութիւններ եւ այլ անհոլով բառեր, երբ գոյականաբար կը գործածուին խօսքի մէջ, ինչպէս. valde, valdeբառ. amo, amo բայը. Եւայլն:

4⁰ Հասարակ են. adolescens, պատանի. comes, ընկեր. dux, առաջնորդ. civis, քաղաքացի. heres, ժառանգ. sacerdos, քահանայ. infans, տղայ, Եւայլն:

5⁰ Շատ մը անուններ ալ տարբեր սեռը ցուցնելու համար զատ բառ ունին. victor, յաղթող (այր) victrix, յաղթող (կին). dominus, տէր. domina, տի-

բուհի. puer, մանուկ. puella, աղջիկ, օրիորդ. magister, վարպետ. magistra, վարպետուհի. rex, թագաւոր. regina, թագուհի. asinus, էշ. asina, մատակ էշ. gallus, արքաղաղ. gallina, հաւ: Կան նաեւ քանի մը հատ տարբեր արմատէ. vir, այր. mulier, կին. servus, ծառայ: ancilla (serva) աղախին. taurus, ցուլ. vacca, կով. aries, խոյ. ovis, ոչխար:

6⁰ Բնանք մէկ վերջաւորութեամբ երկու սեռն ալ կը ցուցնեն. corvus (միայն ար.), ագռաւ (արու եւ էգ). cornix (միայն իգ.), որի. passer (միայն ար.), ճնճղուկ: Իսկ հարկաւոր եղած առեն կ'ըսուի, corvus femina, էգ ագռաւ. cornix mascula, արու ագռաւ:

7⁰ Ածականները՝ վասն զի գոյականաց հետ կը համաձայնին, երեք սեռն ալ ունին, այսպէս. bonus (ար.), bona (իգ.), bonum (էգ.), բարի. զ. օր. bonus pater, bona mater, bonum exemplum, եւայլն:

ԳԼՈՒԽ Դ.

ՀԱՆՈՎՄՈՒՆՔ

1. Դատենք մէջ հինգ հոլովմանք կայ. առանք եղանակէն սեռականէն կը ճանչցուն: Առաջնայն եզ. սեռ. կ'ըլլայ ae, երկրորդին՝ i, երրորդին՝ is, չորրորդին՝ us, հինգերորդին՝ ei, ահա վերջաւորութիւններն.

Եզակի.

ա. Հոլովմ.	բ. Հոլովմ.	գ. Հոլովմ.
	էգ. ք.	էգ. ք.
Ուղ. ă	us, er, um	—
Սեռ. ae	i	is
Տրակ. ae	o	i
Հայց. am	um	em, im
Կոչ. ă	er, um	ուղ. պէս.
Բաց. ā.	o.	ě, ī.

դ. Հոլովմ.

ե. Հոլովմ.

	էգ. ք.
Ուղ. us, ū	
Սեռ. ūs	
Տրակ. ūi,	
Հայց. um,	
Կոչ. us, ū	
Բաց. ū.	

Յոգնակի.

Ուղ. ae	I,	ă	es, ă, iă
Սեռ. ārum	rum		um կամ ium
Տրակ. is	is		ibus
Հայց. as	os,	ă	es, ă, iă
Կոչ. ae	I,	ă	es, ă, iă
Բաց. is.	is.		ibus.

ūs, ūă	es
ūum	ērum
ibus, (ūbus)	ēbus
ūs, ūă	es
ūs, ūă	es
ibus, (ūbus.)	ēbus.

2. Այս տախտակէս կը տեսնուի որ,

ա) կոչականը միշտ ուղղականին նման է, ի բաց առեալ երկրորդ հոլովման եզ. կոչականը:

բ) 2էգք անուններն ուղղականին, հայցականին եւ կոչականին համար միեւնոյն ձեւն ունին. նոյնպէս ուրիշ մը՝ յոգ. ի մէջ:

գ) Ամէն հոլովմանց մէջ յոգ. տրակ. ու բաց. նոյն են:

դ) Երկրորդ հոլովման մէջ եզ. տրակ. ու բաց. նոյն են:

ե) Գ. Դ. Ե. հոլովմանց մէջ յոգ. ուղ. եւ հայց. նոյն են:

դ) Առաջին հոլովման մէջ եզ. սեռ. տրակ. ու յոգ. ուղ. նոյն են:

է) Հինգերորդ հոլովման մէջ եզ. ուղ. յոգ. ուղ. ին նման է:

ՎՈՒՄԻՆԻ

ԱՌԱՋԻՆ ՀՈՒՆՈՎՈՒՄՆ

1. Ասոր անուններն և վերջաւորութիւնն ունին, որ հոլովելու ատեն կը փոխուի, արմատն անփոփոխ մնալով.

եզ.	Յոգ.
Ո. ROS - ֆ, վարդ.	ROS - ae, վարդեր.
Ս. ROS - ae	ROS - arum
Տ. ROS - ae	ROS - is
Հ. ROS - am	ROS - as
Կ. ROS - ֆ	ROS - ae
Բ. ROS - ֆ.	ROS - is.

2. և վերջաւորող ածականներն (որոնք us եւ er արական ունեցողներուն իգականն են), ասոր պէս կը հոլովին, ինչպէս. bona (bonus ար.), սեռ. bonae, եւ այլն. pulchra (ար. pulcher), սեռ. pulchrae, եւ այլն:

3. Աս հոլովման տակ գացող բոլոր և վերջաւորողներն իգական են, ի բաց առեալ անոնք որ կը նշանակեն զարս, զժողովուրդս կամ զգետս:

4. Ցուցակ բառից առ ի հրահանգ:

Իգական անոնք:

Ala, թիւ.	luna, լուսին.
aquā, ջուր.	penna, փետուր.
aquila, արծիւ.	poena, պատիժ.
ara, սեղան (տաճարի).	porta, դուռն.
aura, հով.	praeda, աւար.
barba, մորուր.	rana, գորտ.
bestia, անասուն.	ripa, զետեղեք, եւ այլն.
catena, շղթայ.	rota, անիւ.
causa, պատճառ.	sagitta, նետ.

columba, աղանի.	schola, դպրոց, դաս.
cura, հոգ, խնամ.	silva, անտառ.
fabula, առասպել.	stella, աստղ.
fama, համբաւ.	terra, երկիր.
fossa, փոս.	umbra, ստուեր.
gloria, փառք.	unda, ալիք.
herba, խոտ.	uva, խաղող.
ianua, դուռն.	via, ծանապարհ.
ira, քարկուծիւն.	virga, ցուպ.
lana, ըւրդ.	vita, կեանք:

Արական անոնք:

Agricola, մշակ, երկրագործ.	perfuga, դասաւեր (զինտոր).
advēna, եկ, պանդուխտ.	pirāta, ճէն.
auriga, կտրասպան.	pōeta, բանաստեղծ.
conviva, հիւր, կոչնական.	scriba, դպիր.
homicida, մարդասպան.	Persa, Պարսիկ.
incōla, բնակիչ.	Scytha, Սկիւթացի:
nauta, նաւաստի.	

Anima divina, Աստուծային ոգի.

aranēa parva, փոքրիկ տար.

caterua magna, խումբ մեծ.

cena lauta, շքեղ ընթրիք.

formica sedula, աշխատասէր մրջիւն.

regina bona, քարի թագուհի.

statua aurea, ոսկեղէն արձան.

tabula nigra, սև տախտակ.

aula regia, արքունի պալատ.

nebula densa, խիտ մառախուղ.

superbia mala, չար հպարտութիւն.

fortuna dubia, տարակուսական բաղդ.

villa ampla, ընդարձակ կալուած:

5. Dea Աստուածուհի եւ filia դուստր բառերը, յոգ. բաց ի մէջ deabus, filibus կ'ըլլան: Oōla եւ gēna լինողները յոգ. սեռ. ի մէջ ստեպ colum ու genum կ'ըլլան, ինչպէս. coelicum, երկնաբնակաց. terrigenum, երկրածնաց: — Եւրբ Familia ընտանիք բառէն յառաջ pater, mater, filius բառերը գան, եզ. սեռ. as կը վերջանայ. pater familias, հայր ընտանեաց, եւ այլն:

6. Քանի մը յունական անուանք որ ϵ , $\alpha\varsigma$, $\epsilon\varsigma$, կը լինան, առաջին հոլովման տակ կ'երթան. 2 այսպէս կը հոլովին.

Ո. Epitōmē, ծաղկա-	Aenē-a-s, Ենէաս.	Anagnostes, ընթեր-
Ս. — -es [քաղ. — -ae	— -ae	[ցող.
Տ. — -ae	— -ae	— -ae
Հ. — -en	— -am (an)	— -en (am)
Կ. — -ē	— -ā	— -ē
Յ. — -ē.	— -ā.	— -ā (ē).

Ասոց յոգ. կն կանոնաւոր է: Նոյնպէս նա Aloe, հա-
լուէ. grammaticae, քերականութիւն. borēas, հիւսիսային
հողմ. tīaras, խոյր նուապակ. sophistes, սոփիստ, իմաս-
տակ: Ոմանք նո. ուղ. ի մէջ կանոնաւոր կերպով եւս կը
գործածուին, ինչպէս. grammatica, sophista, եւայլն: A եւ e
լինցողներն իգ. նս. as եւ es լինցողներն արական:

ԳԼՈՒԽ 2.

ԵՐԿՐՈՐԴ ՀՈԼՈՎՈՒՄՆ

1. Աս հոլովման տակ գացող անուններն կը
վերջաւորին us, er (ir, ur), um, վերջինները չէզոք են:

Եզակի.

Ո. riv - ūs, առուակ.	tect - um, յարկեր.
Ս. riv - ī	tect - ī
Տ. riv - ō	tect - o
Հ. riv - ūm	tect - um
Կ. riv - ē	tect - um
Բ. riv - ō.	tect - o.

Յոգնակի.

Ո. riv - ī, առուակներ.	tect - ā, յարկեր.
Ս. riv - ōrum	tect - ōrum
Տ. riv - īs	tect - īs
Հ. riv - ōs	tect - ā
Կ. riv - ī	tect - ā
Բ. riv - īs.	tect - īs.

2. er (ir, ur), վերջաւորողներուն կոչականներն

ուղ. ին հետ նոյն են: Ոմանք $\epsilon\varsigma$ կը կորսնցնեն. ինչ-
պէս. puer, մանուկ, pueri, puero եւն. առանց կորսն-
ցնելու կը հոլովին. իսկ ager, արա, agri, agro, agrum,
agri, agrorum եւայլն կ'ըլլայ:

3. Մի միայն գոյական կայ ir վերջաւորող, այս է
vir, այր. եւ մի միայն ածական ur, որ է satur (satūra),
saturum, կուշտ.

4. Այն ածականներն եւս որ us, er, um կը վեր-
ջաւորին, ասոր պէս կը հոլովին. bonus, bona, bonum,
բարի. niger, nigra, nigrum, սեւ:

5. Այս հետեւեալ գոյականներն ու ածական-
ներն օ տառը չեն կորսնցնիր.

1. Հինգ գոյականք puer, մանուկ. socer, աներ. ves-
per, իրիկուն. gener, փեսայ. adulter, շնացեալ:

2. Վեց ածականք. asper, խիստ. miser, խնդ. tener,
փափուկ. lacer, պատառուն. prosper, յաջող. liber, ազատ:

3. Fer եւ ger լինող ածանցեալք. frugifer, պտղա-
բեր. armiger, զինակիր, սպառազէն: Բայց այս վերջաւոր-
ութեամբ ածանցեալ չնողները $\epsilon\varsigma$ կը կորուսանեն. ae-
ger, հիւանդ. piger, սեւ. vafer, նինգաւոր, չարածոյ. integer,
կատարեալ, անկոծ. piger, ծոյլ, վատ:

Giber, կուզ, $\epsilon\varsigma$ չի կորսնցնիր. gibberī, եւայլն.
dexter, աջ, dextri ու dexteri կ'ըլլայ. sinister ծակ, միայն
sinistri կ'ըլլայ:

6. Filius որդի, ուսոր, եւ genius, ոգի, միտք,
դէւ, կոչ. ի մէջ filii, geni կ'ըլլան. նոյնպէս ius լինող
յատուկ անունք. Tullius, կոչ. Tulli, ուլ Տուլլիէ.
Virgili, Pompei, Cai, եւայլն Darius, Դարեհ, Dārie
կ'ըլլայ:

7. Meus, իմ, իմին, կոչ. ի մէջ mi կ'ըլլայ. Deus
Աստուած, նոյն կը մնայ. ուսոր, mi Deus, ուլ Աս-
տուած իմ: Deusի յոգնակին կ'ըլլայ dii կամ di (կամ
dei), deorum, diis կամ dis (կամ deis), deos, dii
եւայլն: ius վերջաւորող գոյականք յաճախ առ բա-
նաստեղծս եղ. սեռ. ը փոխանակ ii ունենալու միայն
i կ'ունենան filius, սեռ. filii կամ filii, ingenium, խելք,
միտք, ingenii կամ ingeni.

8. Սեռի նկատմամբ er, ir, ur, us, վերջաւորողներն արական են, um, չէզոք: Իսկ իգական են alvus, փոր, որովայն, արգանդ. colus, աղեկատ. humus, գետին. vannus մաղ. — Իսկ Arctus, մեծ Արջ (համատեղութիւն). atomus, հիւլէ. methodus, ոճ, հնարք. periodus, պարբերութիւն. dialectus, գաւառական լեզու. diameter, երկակտուր, տրամագիծ. paragrapphus, հատած (գրոց մէջ այս § նշանն). Synodus, սիւնհոգոս, եւ ասոնց նմաններն յունարենէն եկած բլլալով, իրենց բնածին սեռը կը պահեն: — Չէզոք են virus, թոյն. vulgus, ռամիկ. pelagus, ծով, որոնք միայն եղակիի մէջ կը գործածուին:

Յուշակ բառից առ ի հրահանգ:

1. Agnus, գառն.
annus, տարի.
avus, պապ.
campus, դաշտ.
cibus, կերակուր.
equus, երիւար.
hortus, պարտէզ.
ludus, խաղ.
lupus, գայլ.
morbus, խօթութիւն.
mundus, աշխարհ.
nasus, ընթ.
oculus, աչք.
populus, ժողովուրդ.
ursus, արջ.
vicinus, դրացի.
ventus, հով:
2. հգ. Ceräsus, կեռասենի.
malus, խնձորենի.
prunus, սալորենի.
pomus, խնձոր, եւայլն.
fagus, փեկոն.
fraxinus, հացի.
populus, կաղամախի.
ulmus, կնճնի.
3. Arbitr, tri, իրաւարար.

coluber, օձ.
faber, հիւս, ատաղծագործ.
liber, զիրք.
magister, վարդապետ. դասաւոր.
4. gener, eri, եւայլն փեսայ (տամստ).
5. Aratrum, արոր.
argentum, արծաթ, դրամ.
astrum, աստեղատուն.
aurum, ոսկի.
auxilium, օգնականութիւն.
bellum, պատերազմ.
bonum, բարիք.
debitum, պարտք.
factum, արարուած. եղելութիւն.
ferrum, երկաթ. [թիւն].
gaudium, խնդութիւն.
lignum, փայտ, տախտակ.
mendacium, սուտ.
odium, ատելութիւն.
ovum, ձու.
pretium, վարձք. գին.
scamnum, աթոռ. գրասեղան.
verbum, խօսք. բան.
vocabulum, բառ.

6. Albus, a, um, սպիտակ.
altus, a, um, բարձր. խոր.
aptus, a, um, յարմար.
coecus, a, um, կոյր.
clarus, a, um, պայծառ.
durus, a, um, կիստ.
fidus, a, um, հաւատարիմ.
iustus, a, um, արդար.
laetus, a, um, ուրախ.

longus, a, um, երկայն.
multus, a, um, բազում.
pius, a, um, բարեպաշտ.
probus, a, um, քաջ. լաւ.
stultus, a, um, յիմար.
tardus, a, um, ուշ. դանդաղ.
verus, a, um, ճշմարիտ.

7. Amicus benignus, բարի բարեկամ.
angulus rectus, ուղիղ անկիւն.
digitus parvus, պզտիկ մատ.
iocus gratus, զուարճալի խաղ.
damnum modicum, քիչ վնաս.
templum sacrum, սուրբ տաճար.
vinum rubrum, կարմիր զինի.
telum mortiferum, մահաբեր նետ.
alvus plena, լեցուն որովայն.
populus alta, բարձր կաղամախի.
poeta clarus, մեծահռչակ բանաստեղծ.
Persa piger, ծոյլ Պարսիկ.
Seytha liber, ազատ Սկիւթացի:

9. Ինն սծականք երեք սեռի մէջ ալ սեռ. ք իս կ'ունենան եւ տրակ. ք ի. յոգնակիի մէջ կանոնաւոր են:

Ո. Solus, a, um, միայն, առանձին.

Ս. solius

Տ. soli

Հ. solum, am, um,

Բ. solo, a, o

unus, a, um, մի.

totus, a, um, բոլոր. ամենայն.

ullus, a, um, ոմն. ոք.

nullus, a, um, ոչ ոք.

alius, a, um, այլ ոմն. [կրորդն.

alter, a, um, այլ. մի ոմն (յերկուց). եր-

uter, ra, rum, ո՞ր (յերկուց).

neuter, ra, rum, ոչ մին եւ ոչ միւսն.

Ծանիք որ alter ին սեռ. ք կ'ըլլայ alterius; neuter, եւ uter կ'ըլլան neutrius, utrius, եւ alius, սեռ. alius է:

10. Երբեմն յոգ. սեռ. և orum ի տեղ um կ'ըլլայ, զ. օր. liberum (liberorum), deum, praefectus fabrum, duo millia nummum երկու հազար դահեկան, trium modium, երկից չափուց: Նոյնպէս առ բանաստեղծս Argivum, Danaum, Pelasgum. Տես վերը երես 19 թիւ 5:

11. Ուղ. և eus եղող յոյն անուանք այս ձեւն կ'ունենան. Orpheus, Orphēi, Orphēo, Orphēum, Orphēu, Orphēo. Orpheum ի տեղ կ'ըլլայ նաեւ Orphēa. — Ուրիշ քանի մը յունական անուններ us ի տեղ os, եւ um ի տեղ on կ'առնուն. Aretos, Areton (Aretus, Aretum). Delos, Delon. Ilios իգակ. Ilion եւ Ilium չէզ., Տրոյա, Իդիոն: Նոյնպէս յոյն անուանց յոգ. սեռ. և, եթէ տիտղոս են գրոց, երբեմն orum ի տեղ on կ'ըլլայ, ինչպէս. Georgicon libri, գիրք Մշակականաց:

Գ Լ Ո Ւ Խ Է.

Ե Ր Ր Ո Ր Դ Հ Ո Ւ Ո Վ Ո Ւ Մ Ն

Ա.

1. Ասոր տակ դացող անուանք ուղ. ի մէջ կամ ձայնաւորով մը կը վերջանան, կամ հետեւեալ բաղաձայններէն մէկով. l, n, r, s, x, ի բաց առեալ բառ մը որ e, եւ ուրիշ մը որ t, կը լինայ, lac եւ caput.

ա. Արականներ.

Եղակի.

ո. dolor, ցաւ.	mos, սովորութիւն.
Ս. dolor - is	mōr - is
Տ. dolor - ī	mor - i
Հ. dolor - em	mor - em
Կ. dolor	mos
Բ. dolor-ē.	mor - e.

Յոգնակի.

ո. dolor - es, ցաւեր.	mor - es, սովորութիւնք.
-----------------------	-------------------------

Ս. dolor - ūm	mor - um
Տ. dolor - ūbus	mor - ūbus
Հ. dolor - es	mor - es
Կ. dolor - es	mor - es
Բ. dolor - ūbus.	mor - ūbus.

Այսպէս կ'ըլլան. anser, սագ. ansēris, anseri, ansērem, եւայլն. ansēres, ansērum, եւայլն: Pater, հայր, patris, եւայլն. patres, patrum, եւայլն:

բ. Իգականներ.

Եղակի.

ո. virtus, ցորութիւն, առաւ.	cupīditas, ցանկութիւն.
Ս. virtūt - is [քինութիւն.	cupīditat - is
Տ. virtūt - i	cupīditat - i
Հ. virtūt - em	cupīditat - em
Կ. virtus	cupīditas
Բ. virtūt - e.	cupīditat - e.

Յոգնակի.

ո. virtut - es	cupīditat - es
Ս. virtut - um	cupīditat - um
Տ. virtut - ūbus	cupīditat - ūbus
Հ. virtut - es	cupīditat - es
Կ. virtut - es	cupīditat - es
Բ. virtut - ūbus.	cupīditat - ūbus.

Այսպէս. pars, մաս. partis, եւայլն. partes, partium, partibus, եւայլն. nubes, ամպ. nubis, nubi, եւայլն. nubes, nubium, nubibus, եւայլն:

գ. Հեղուկներ.

Եղակի.

Յոգնակի.

ո. animal, կենդանին.	animāl - ūa, կենդանիներ.
Ս. animāl - is	animāl - ium
Տ. animāl - i	animāl - ūbus

Հ. animal	animāl - օ
Գ. animal	animāl - օ
Բ. animal - i.	animāl - օbus.

Այլ. mare, Ժուլ. maris, mari, mare, Եւ-
այլ. maria, marium, maribus, Եւայլ.

Guttur, Կոկորդ. guttūris, Եւայլ. guttura, gut-
tūrum, Եւայլ.

Nomen, անուն. nomīnis, Եւայլ. nomīna, no-
minum, Եւայլ.

2. Երբորդ հոլովման անուն մը հոլովելու համար նախ
պէտք է եզ. սեռ. ք զինքնաւ: Ահա ասոր կանոններն.

10 Ուղ. a, սեռ. ātis. poēma, poēmātis, քերթուած. քանա-
ստեղծութիւն: Այս կարգի անուններ յունա-
բէն են:

20 Ուղ. e, սեռ. is. rete, retis, ուռկան:

30 Ուղ. o, սեռ. 10) īnis. homo, hominis, մարդ. nemo, nemi-
nis, ոչ ոք. turbo, turbinis. փոթորիկ. Apollo,
Apollinis, Ապոլլոն. եւ զրեթէ ամէն do եւ go
վերջաւորութիւն ունեցող անուններ. ordo, or-
dīnis, կարգ. imago, imaginis, պատկեր. caro,
մարմին, միս, սեռ. carnis կ'ըլլայ:

20) ōnis. leo, leōnis, սաղիւծ. ratio, rationis, քա-
նականութիւն. պատճառ. քստ. քանի մը do
եւ go լմացող սակաւաթիւ անուններ. praedo,
praedōnis, աւազակ. harpago, harpagōnis, ծանկ
երկաթի:

40 Ուղ. al, սեռ. ālis. vectigal, vectigālis, մարս. միայն sal
աղ, sālis կ'ըլլայ:

50 Ուղ. el, il, ol, ul. սեռ. is. sol, solis, արեւ. exul, exūlis,
արտքեալ. vigil, vigilis հսկող, արթուն, պա-
հապան: — mel, մեղր, mellis, եւ fel, լեղի.
fellis կ'ըլլայ:

60 Ուղ. en, սեռ. īnis. carmen, carminis, ոտանաւոր. agmen,
agmīnis, զունդ: Ren, երանք, rēnis կ'ըլլայ:

70 Ուղ. ar, սեռ. āris. exemplar, exemplāris, օրինակ. կա-
ղապար. calcar, calcāris, խթան:

Lar, առտնին աստուած, կուր, lāris կ'ըլլայ.
par, զոյգ, նման. dispar անզոյգ, աննման.
pāris, dispāris կ'ըլլան: Caesar, Caesāris, կայսր.

inbar, inbāris, շրեղութիւն, լոյս. nectar, nec-
tāris, նեկտար:

Far, ծաւար, կ'ըլլայ farris, hepar լեարդ.
hepātis.

80 Ուղ. er, սեռ. 10) ēris. agger, aggēris, կոյտ. թումք. car-
cer, carcēris, քանտ. mulier, muliēris, կին:
Նոյնպէս երբորդ հոլովման տակ զացող անկի
անուններ որ er կը լմնան, acer, acēris, դրի,
պծիկ, եւայլ: Նոյնպէս կ'ըլլան այս նիւզ
ածականք. celer, շոյտ. degēner, ալլափոխ,
աղաւաղեալ. pauper, աղքատ. puber, չափա-
հաս. uber, քերի, արգասաւոր:

20) ris. որուն տակը կ'երթան ter վերջաւորող
քաներ. frater, fratris, եղբայր. mater, matris,
մայր. venter, ventris, փոր. imber, imbris,
անձրեւ. ber լմացող ամսոյ անուններ, կնչպէս
September, եւ այս ամսականներն. acer, acris,
սուր, սաստիկ. alācer, alacris, պատրաստա-
կան:

h քսց կ'առնուին. later, latēris, աղիւս.
ver, vēris, զարուն. iter, itinēris, ծանապարհ.
Ծանապարհորդութիւն:

90 Ուղ. or, սեռ. ōris. amor, amōris, սէր. soror, sorōris,
քոյր. creātor, creatōris, ստեղծող, արարիչ.
viator, viātoris, ծամբորդ, doctor, doctōris,
վարդապետ:

Arbor, ծառ, arbōris կ'ըլլայ. rethor, rethō-
ris, ծարտասան, հետոր. Hector, Hectōris,
Հեկտոր: — Նոյնպէս aequor, aequōris, ծով,
marmor, մարմարին. marmōris. Յաւել. me-
mor, memōris, յիշող. immemor, immemōris,
Հիշող:

Cor, սիրտ. cordis կ'ըլլայ:

100 Ուղ. ur, սեռ. ūris. fulgur, fulgūris, փայլակ: Զորս քա-
ներ կ'ըլլան ōris. ebur, ebōris, փղոսկր. fe-
mur, femōris, ազդր. iecur, iecōris, լեարդ.
robur, robōris, ոյժ, կորովութիւն:

Fur, զող, կ'ըլլայ fūris,

110 Ուղ. as, սեռ. ātis. aetas, aestātis, ամս. aetas, aetā-
tis, տարիք, հասակ, ժամանակ. brevis, brevitātis,
կարճութիւն. civitas, civitātis քա-

դար. libertas, libertātis, ազատութիւն. paupertas, paupertātis, աղքատութիւն. potestas, potestātis, իշխանութիւն. veritas, veritātis, ճշմարտութիւն. voluntas, voluntātis, կամք. nostras, nostrātis, մերազգի, մերազնեայ:

Anas, քառ, կ'ըլլայ anātis. as, փող, assis. mas, արու, māris; vas, միջնորդ, vadis; vas, անոթ, vasis; gigas, հսկայ, gigantis; lampas, կանթեղ, lampādis. — Fas, օրինաւոր, nefas, ապօրինաւոր, անհրաժեշտ:

12° Ուղ. es, սեռ. 1° is. (գրեթէ երեսուն քառ.) caedes, caedis, սպանութիւն, կոտորած. clades, cladis, պարտութիւն. fames, famis, անօթութիւն, սով. moles, molis, քանակութիւն. sedes, sedis, աթոռ. vulpes, vulpis, աղուէս:

2° etis. (գրեթէ տասը քառ.) abies, abiētis, եղեւին. aries, arietis, կոյ. paries, parietis, պատ. interpres, interpretis, թարգման. seges, segētis, արտ առ ի սերմանել, իրը սերմանեալը ի դաշտի. teges, tegētis, ծածկոյթ. hebes, hebētis, բթամիտ:

3° itis. (գրեթէ քսան եւ հինգ քառ.) ales, alitis, թռչուն. comes, comitis, ընկեր. eques, equitis, ձիաւոր, ասպետ. hospes, hospitis, հիւր. miles, militis, զօրական. pedes, peditis, հետեւակ զինուոր. coeles, coelitis, երկնաւոր. dives, divitis, ընչաւէտ:

Obses, պատանդ, կ'ըլլայ obsidis. reses, հեղգ, դատարկանձն, residis; pes, ոտք, pēdis; heres, ժառանգ, herēdis; merces, վարձք, mercedis. quies, հանգստութիւն, quietis; locuples, փարթաւ, locupletis; aes, պղինձ, aeris.

13° Ուղ. is, սեռ. is. (գրեթէ ութսուն զոյական եւ ամէն is վերջաւորող ածականներն.) amnis, սեռ. amnis, գետ. collis, բլուր. ignis, հուր. orbis, շրջանակ. piscis, ձուկ. finis, վախճան. վերջ. mensis, ամիս. apis, մեղու. avis, թռչուն. clavis, բանալի. febris, ջերմ, տենդ. navis, նաւ. ovis, ոչխար. turris, աշտարակ. vallis, ձոր, եւայլն: — Brevis, կարճ. dulcis, քաղցր. facilis, դիւրին. fortis, ուժեղ, հզօր. nobilis, ազնուական. turpis, ազեղ, եւայլն:

Դիտողութեան արժանի են.

1° Lapis, lapidis, քար. tyrannis, tyrannidis, ըրդնակալութիւն:

2° Cinis, cinēris, մոխիր. pulvis, pulveris, փոշի. vomis, vomeris, կոփ:

3° Lis, litis, դատ, կոհի. sanguis, sanguinis, արիւն. glis, gliris, անէտ. vis, զօրութիւն սեռ. vis, տրակ. vi, հայց, vim, յոգ. ուղ. vires, սեռ. virium, տրակ. viribus.

14° Ուղ. os, սեռ. oris. flos, flōris, ծաղիկ. ros, rōris, ցօղ. os, oris, բերան:

Os, ոսկր, կ'ըլլայ ossis. bos, եգն, bōvis (տես վարդ, Թիւ 8). eos, յեսան, cōtis. dos, օժիտ, dōtis. nepos, քեռորդի կամ եղբորորդի, թոռ, nepōtis; sacerdos, քահանայ, sacerdotis; custos, պահապան, custōdis. Compos, իշխող, տիրող, կ'ըլլայ compōtis; impos, անկար, ապիկար, impōtis. — Յոյն քանդ. heros, herōis, դիցազն. Minos, Minōis, Մինոս. Tros, Trōis, Երոս:

15° Ուղ. us, սեռ 1° ēris. Venus, Venēris, Աստղիկ (դիցունի). vetus, vetēris, հին. եւ ունեւորան չէզոքներ, որոնց մէջ քիչ զործածական են acus, acēris, ցորենի փոծոկ, rudus, rudēris, հատակոտոր, աւերակ. իսկ հետեւեալներն շատ զործածական են.

foedus, դաշն.	genus, ազգ, սեռ.
latus, կող.	glomus, կծիկ.
opus, գործք.	pondus, ծանրութիւն.
onus, բեռ. [դատուն.	seelus, ոճիր.
sidus, աստղ, աստե-	ulcus, քաղցկեղ.
funus, յուղարկաւոր-	vellus, բուրդ, գեղմ.
ութիւն. [աղիք.	vulnus, վէրք.
viscus, (յգ. viscera)	olus, բանջար.
munus, պաշտօն, ընծայ.	

2° oris. lepus, lepōris, նապաստակ. եւ տամնուշոր չէզոքներ.

corpus, մարմին.	pecus, հօտ (անաս-
fenus, տոկոսիք. վաշի.	pignus, գրաւ. [նոց).

frigus, ցուրտ. stercus, կղկղանք,
decus, վայելչութիւն. աղք.
litus, ափն (ծովու, եւ-
այլն). facinus, գործք, ոճիր.
nemus, անտառակ. tempus, ժամանակ.
pectus, կուրծք. tergus, ողն, թիկունք.
dedecus, ամօթ.

3°) ūtis (միայն հինգ բառ). salus, salūtis, փրկու-
թիւն. servitus, servitūtis, ծառայութիւն:

4°) ūris (միայն եօթն բառ). erus, erūris, սրունք.
jus, juris, իրաւունք. mus, muris, մունկն. rus;
ruris, զհւլ. tellus, telluris, երկիր, հող:

Հետեւեալներն մտադրութեան արժանի են.
palus, palūdis, մօր. ineus, ineūdis, սաւ դար-
ընաց. grus, grūis, կոռնկ. sus, suis, կոզ.
fraus, fraudis, նենգ, դաւ. laus, laudis, գո-
վասանք. pecus, pecūdis, անասուն:

16° Ուլ. bs, սեռ. bis. plebs, plebis, ժողովուրդ, ռամիկ.
urbs, urbis. քաղաք: — Caelebs, ամուրի,
կ'ըլլայ caelibis.

17° Ուլ. ns, սեռ. ntis. dens, dentis, ակռայ. fons, fontis,
աղբիւր. mons, montis, լեռ: — Constans, con-
stantis, անյողդողդ, հաստատամիտ. prudens,
prudentis, խոհեմ:

Frons, տերեւ, կ'ըլլայ frondis; glans, կաղին,
խոզկաղին, glandis (frons, ծակատ, frontis).

18° Ուլ. ps, սեռ. pis. stirps, stirpis, ցեղ:

Դիտողութեան արժանի են.

auceps, aucūpis, հաւորս. princeps, principis,
պարագլուխ, իշխան. anceps, ancipitis, տա-
րակուսական. biceps, bicipitis, երկգլուխ.
praeceps, praecipitis, զահալէժ:

19° Ուլ. rs, սեռ. rtis. ars, artis, արուեստ. mors, mortis,
մահ. sors, sortis, վիճակ. iners, inertis, ան-
զէն, վատ, նեղ, անգործ:

Concors, միաբան, discors, անմիաբան,
հակառակասէր, misericors, ողորմած, սեռ.
կ'ունենան, concordis, եւայլն:

20° Ուլ. ax, սեռ. ācis. pax, pācis, խաղաղութիւն. audax,
audācis, յանդուգն. rapax, rapācis, յափշ-
տակիչ. tenax, tenācis, խիստ, հաստատուն,
կաշուն. vorax, vorācis, որկորածէտ:

Fax, ջահ, կ'ըլլայ facis.

21° Ուլ. ex, սեռ. icis. index, indicis, ցուցակ. iudex, iudi-
cis, դատաւոր. vertex, verticis, գագաթ:

Duplex, duplicis, երկպատիկ, երկին. sup-
plex, supplicis, աղաչաւոր:

Rex, կ'ըլլայ rēgis, թագաւոր. lex, legis,
օրէնք: Grex, grēgis, հօտ: Nex, nēcis, մահ,
սպանութիւն, կոտորած. prex, prēcis, աղա-
չանք. senex, senis, ծեր: Supellex, supellecti-
lis, կահ կարասիք: Remex, remīgis, թիավար:

22° Ուլ. ix, սեռ. icis. cornix, cornīcis, միխրագոյն ազնաւ.
radix, radīcis, արմատ. nutritrix, nutriticis, ստըն-
տու, դայեակ. victrix, victricis, յաղթող (իգ.)
felix, felicis, երջանիկ. pernix, pernicis, շուտ,
թեթեւ:

Appendix, յաւելում (գրոց). կ'ըլլայ, ap-
pendicis. calix, սկիհ, բաժակ. calicis. pix,
կուար, picis. Nix, ձիւն, nivis, կ'ըլլայ:

23° Ուլ. ox, սեռ. ōcis. vox, vōcis, ձայն. atrox, atrōcis,
դժնդակ. ferox, ferōcis, կատաղի. velox, ve-
lōcis, սրընթաց:

Nox, գիշեր, կ'ըլլայ noctis. praecox, կան-
խահաս, նորի, praecōcis.

24° Ուլ. ux, սեռ. ūcis. erux, erūcis, խաչ. dux, dūcis, ա-
ռաջնորդ. nux, nūcis, ընկուզենի, ընկոյզ,
կաղին. trux, trūcis, անազորոյն:

Lux, լոյս, կ'ըլլայ lūcis. coniux, ամուսին,
coniūgis. frux, պտուղ, բերք, արմտիք, frūgis.
faux, կոկորդ, faucis.

25° Ուլ. x, բաղաձայնէ մը վերջը, սեռ. cis. arx, arcis, բերդ,
ժայռ. falx, falcis, մանգաղ. lanx, lancis,
ափսէ, սնակ, սկուտեղ:

26° Ամենէն կը տարբերին. lac, lactis, կաթ. caput, capītis,
գլուխ. hiems, hiēmis, ձմեռ:

3. Us, a, um եւ er, a, um վերջաւորող (ԳԼ. Ա.
4.) ածականներն ի բաց առեալ, մնացեալքն առանց
բացառութեան աւ հորովման տակ կ'երթան. 1° միա-
վերջները. audax (ար. իգ. չէգ.), pauper, prudens,
եւայլն. 2° երկավերջները. brevis (ար. եւ իգ.), bre-

ve (չէգ.), կարճ. suavis, suave, քաղցր: Նոյնպէս երկալները բաղդատականք. faciliior, facilius, (սեռ. faciliōris), դիւրադոյն, եւայլն: 3⁰ Եռալներէն միայն տան եւ երեքն ասոր պէս կը հոլովին:

celer, celēris, celere, սեռ. celēris, շոյտ, սրընթաց.
acer, acris, acre, սաստիկ.
saluber, salūbris, salubre, փրկարար.
volūcer, cris, cre, թեւաւոր, թռչուն.
celēber, bris, bre համբաւեալ, երեւելի.
puter, putris, putre, նեխեալ, ապականեալ.
alācer, cris, cre, շոյտ, առոյգ, զուարթ.
Campester, stris, stre, դաշտային.
equester, stris, stre, սաստական.
paluster, stris, stre, ճախնային.
pedester, stris, stre, ոտանաւոր, հետեւակ (զօրք).
silvester, stris, stre, անտառային.
terrester, stris, stre, երկրաւոր:

Աւելցուր ասոնց այս չորս ածականքն եւս. pauper, puber, degener, uber (Գլ. է. 2. 8⁰, 1⁰); մեկանք երկրորդին տակ կ'երթան, նաեւ sinister, sinistra, sinistrum.

4. Հոլովներու գալով՝ քանի մը գոյականք հայց. em ի տեղ im կ'ունենան. sitis, ծարաւ. vis, ոյժ. tussis, հազ. ravis, կերկերումն. buris, մաճ. amussis, քանս, եւ քանի մը is լինող քաղքի ու գետի անունք. Tibēris, Տիբերիս (գետ.). Neapōlis, Նեապոլիս (Նաբոլի քաղաք):

Հասարակօրէն im կ'ունենան նաեւ febris, տենդ. pelvis, կոնք. puppis, խնէր նաւու. turris, աշտարակ. restis, շուան, պարան. scrūris, կացին: Սակայն messis, նունծք, navis, նաւ, clavis, քանալի յաճախ em կ'ունենան:

5. ա) բաց. բ e ի տեղ i կ'ունենան.

1⁰ Այն ամէն անունք որոնց հայց. միայն im կ'ըլլայ. sitim, Tiberim, բաց. siti, Tiberi, եւայլն:

2⁰ Այն e ու վերջացող չէզոքներն նաեւ անոնք որ ուղ. al, ar ըլլալով, սեռ. երկայն a ուլ alis,

aris, կ'ըլլան. ovile, բաց. ovili, գոմ, գաւիթ (ոչխարաց). vectigal, vectigali, մաքս. calcar, calcari, կարթ. խթան (ձիոց): Իսկ nectar, կ'ըլլայ nectare, եւս: Far, farre կ'ըլլայ:

E լնցող քաղքի անունք կնչպէս նաեւ al, ar լնցող արականներն ալ, բաց. e կ'ունենան. կնչպէս sal, sāle, Caesar, Caesare.

3⁰ Այն ածականներն որոնց չէզոքն e կ'ըլլայ (is, is, e եւ er, is, e), կնչպէս նաեւ այն գոյականներն որ er եւ is կը լինան եւ սկզբնաբար նոյն կարգի ածական են. այսպէս. facilis, բաց. facili; acer, acris; September (այսինքն mensis september, ամիսն եօթներորդ) Սեպտեմբեր, բաց. Septembri; natalis, (այս է dies natalis, օր ծննդոց,) բաց. natali; æqualis, հասակակից, æquali; affinis, խնամի, affini.

Juvēnis, երիտասարդ, iuvene կ'ըլլայ. aedilis, aedile. Նոյնպէս յատուկ անուն պէս զործածուող ածականք. Metellus, Celer, բաց. Metello, Celere, Juvenalis, Juvenale.

բ) բաց. i եւ e կ'ըլլան.

1⁰ անոնք որ հայց. im եւ em կ'ունենան անխտիր, կնչպէս. puppi եւ puppe, turri եւ turre. Բայց restis մինակ reste կ'ըլլայ. securis ալ securi, navis ալ սակալ navi.

Շատ մը երկալմանկ անուններ որ is կը վերջաւորին. երբեմն i բաց. կ'ունենան, կնչպէս. amnis, avis, civis, ignis

2⁰ Այն ածականներն որոնց չէզոքը e չըլլար. felici եւ felice, prudenti եւ prudente.

Միալները ածականք հասարակօրէն բաց. i կ'ունենան, մնաստանդ հետեւեալներն. memor, par, concors, discors, atrox, audax, ingens, recens, praeceps, inops, teres, hebes. Սակայն այս նետեւալքն միայն e կ'ըլլան. caelebs, compos, impos, deses, reses, pauper, princeps, puber, եւ es, itis եղողներն, կնչպէս. ales, թռչաւոր, dives, sospes. Ի բաց տոնալ superstes. — ns լնցող ընդունելութիւնք բացառականի մէջ e կ'ունենան, կնչպէս Romulo regnante ի թագաւորութեան Հռոմուլեայ. Նոյնպէս կ'ըլլան ընդունելութիւնք եւ ածականք, եթէ անո՞ ջուցնելու համար գոյականաբար

գործածուին. multum distat rudis a sapiente, խորոց մեծ է ընդ մէջ ուսմկն եւ իմաստնոյն:

6. Զէզքներուն յոգ. ուղ. ք համարափօրէն a կ'ըլլայ. քիչ անգամ ia. Այս վերջին կերպով կ'ըլլան 1⁰ անոնք որոնց եղ. ուղ. e կամ al, ar է, սեռ. երկայն ā յով, (Գլ. է. 2. 4⁰, 7⁰.) mare, maria; animal, animalia; exemplar, exemplaria, (far կ'ըլլայ farra.)

2⁰ Ամէն բնութեան թիւնք եւ ածականք դրական աստիճանի մէջ. facilia, brevia, dulcia, acria, salubria, prudentia, եւայլն: (Vetus, հին, vetēris, կ'ըլլայ vetera.) Բաղդատականք a կ'ունենան. faciliōra, եւայլն. միայն complura եւ compluria կ'ըլլայ:

Բանի մը միավերջ ածականք չէզ. յոգ. ուղ. եւ հայց. չունին. ասանկ են եզ. քաց. միայն e ունեցողներն, (տես վերը 5.) նաեւ cieur, memor, immemor, supplex, uber, particeps եւ vigil.

7. Յոգ. սեռ. թէեւ ստեպ um կ'ըլլայ, սակայն երբեմն ium ալ կ'ըլլայ.

1⁰ Եղ. ուղ. եւ սեռ. ի մէջ համականներն, ինչպէս. clades, cladis, cladium, brevium, omnium, եւայլն: Ի բաց կ'առնուին. pater, mater, frater, եղբայր. accipiter, բաղէ. canis, շուն. panis, հաց. iuvenis, պատանի. vates, մարգարէ, հմայ. senex, ծեր, որոնք ամէնն um կ'ըլլան: Նոյնպէս apis, մեղու եւ volueris, ստեպ um կ'ունենան:

2⁰ Անոնք, որոնց արմատն երկու բաղաձայնով կը վերջաւորի, ինչպէս. ars, art-is (արմ. art.), artium, fons, fontium, այսպէս assium, noctium, ossium, urbium, amantium (սիրողաց), inertium.

Բայց parentes, ծնողք, parentum կ'ըլլայ. ասոնք ալ ստեպ կ'ըլլան, adolescentum, clientum, prudentum, sapientum, երբ գոյականաբար գործածուին:

3⁰ Հետեւեալ տասը միականներն. faux, fraus, glis, ius, lis, mas, mus, nix, plus, vis, այսպէս. faucium, fraudium, glirium, iurium, litium, marium, murium, niyium, plurium, virium.

Ops, opis, գորութիւն, օգնութիւն, կ'ըլլայ opum. — Pes, pedum, quadrupes, quadrupedum, սակայն compes, շղթայ, compedium կ'ըլլայ: Միավանկներէն շատը յոգ. սեռ. չունին, ինչպէս, aes, cos, rus, sal, sol, far, fel, mel.

4⁰ Անոնք որոնց յոգ. չէզքը ia է (ա. վերը 6), այսպէս. marium, animalium, եւայլն: Բայց vetus մինակ veterum կ'ըլլայ եւ maior ու maius, maiorum ու բոլոր բաղդատականք, ի բաց առեալ plurium ու complurium.

Զէզք յոգ. ուղ. չունեցող ածականք (վերը 6. ծան.) միսակ um կ'ըլլան. ասոր նմանք caelebs, caelibum, dives, divitum. (Բայց dis, ditis, ditia, ditium եւայլն:)

5⁰ is եւ as ըննաւորով սեռ. ք itis եւ ātis եղող ժողովրդաց անունք. Quiris, Quiritium, Arpinas, Arpinatium. Այսպէս նաեւ nostras, vestras, cuias, կ'ըլլան nostratium, եւայլն: նաեւ optimātes ու penates ստեպ optimatium ու penatium կ'ըլլան:

6⁰ Անեզական չէզք տօնի անունք ium եւ iorum կ'ըլլան. Saturnalia, Saturnalium եւ Saturnaliorum, Սատուրնական տօն կամ խաղք:

8. Մտադրութեան արժանի են, bos, սեռ. bō-vis, յոգ. սեռ. boum, արակ. bōbus կամ būbus. Sus, suis, subus. Jupiter, Արամազդ. սեռ. Jovis, արակ. Jovi, հայց. Jovem, կոչ. o Jupiter, բայց. a Jove.

Բ.

Կանոնք սեռ. ի ըստ վերջաւորութեան:

ա) Արական են ուղ. o, or, os, er, ընցողներն, եւ անոնք որ es ըննաւորով սեռ. մէջ վանի մը կ'աւելցընեն: Սակայն ի բաց կ'առնուին.

1⁰ Վերջաւորութիւն o. — Caro բառն ու do, go, io ընցողներն, որոնք իգական են, ի բաց առեալ ordo, cardo-dinis, ծղենի, ligo-ōnis, բրիչ, harpago-ōnis, margo-ginis, լուսանցք, septentrio-ōnis հիւսիս, vespertilio-ōnis, չղջիկ, papilio-ōnis, թիթեռիկ, pugio-ōnis դաշայն, scipio-ōnis, ցուպ, որոնք արական են (ա. վերը ա. 2, 3⁰):

2° or. — չորս անուանք չէղոք են. æquor-oris, ador-adōris, կարմրացորեան, marmor, cor; միայն arbor իգ. է (ա. 2. 9°):

3° os. — երեք անուանք իգ. են. eos (անհոլով) արշալոյս, eos ու dos. Բայց օs-oris եւ օs-ossis չէղոք են (ա. 2. 14°):

4° er. — հետեւեալքն չէղոք են.

ver, դարուն.	cadāver-ēris, դիակ.
iter, ճամբորդութիւն.	verber-ēris, դան, ծեծ.
papāver-vēris, մեկտն.	cicer-ēris, սիսեռն.
piper-ēris, պղպեղ. [ջան.	uber-ēris, ստինք, ծիծ.
spinther-ēris, սպարան.	tuber-ēris, ուռոյց:

5° es. — այս վերջաւորութեամբ համալսանի չէղոյնքն ունի մինակ մէկը չէղոք է, aes-aeris, պղինձ. ութը հատն ալ իգ. են.

quies-ētis, հանգստութիւն.	requies-ētis, հանգիստ.
inquires-ētis, անհանգստութիւն.	merces-ētis, վարձք.
merges-ītis, որայ.	teges-ētis, ծածկոյթ, խուփ.
compes-ētis, շղթայ.	seges-ētis, սերմանեալք (ա. 2. 12 ^o):

* Բ) Իգական են as, is, aus եւ x լմնցողներն, ինչպէս ætas, avis, laus, nix, նոյնպէս բաղաձայնով մը s վերջաւորողներ եւ համալսանի es լմնցողներ:

Բացառութիւնք.

1° as, — as-assis, ար. եւ vas-vasis, չէղ. (ա. 2. 11°):

Յոյն անուանք որոց սնո. antis կ'ըլլայ, ար. են. adamas, adamantis, ադամանդ, եւայլն:

2° is, — հետեւեալներն արական են.

facis-is, խուրձ, արցակ.	follis, փութք. [բեայ.
piscis, ձուկ.	pollis-īnis, նաշիհ աղօ-
anguis, օձ.	cucūmis-ēris, վարունգ.
sanguis-īnis, արիւն.	vermis-is, որդ. [ձմերուկ.
unguis-is, եղունգ.	vomis-ēris, խոփ.
torquis, մանեակ.	amnis-is, գետ.

canalis, ջրանցք.

natalis, օր ծննդոց.

collis, բլուր.

ignis, կրակ.

panis, հաց.

axis, առանցք.

callis, ճամբայ, շաւիղ.

caulis, ցօղուն.

ensis, սուր.

fustis, ցուպ.

orbis, ծիւր, շրջան, ո-

լորտք.

vectis, լծակ.

mensis, ամիս.

glis-iris, առնէտ.

cinis-ēris, յիւիր.

crinis-is, հէրք.

finis, վախճան, վերջ.

funis, առասան, շուան.

lapis-īdis, վեժ, քար.

pulvis-ēris, փոշի.

buris-is, մաճ.

serobis, փոս.

torris, խանձող.

postis, սեամբ դրան.

sentis, մացառ.

cassis, ուռկան, ծուղակ.

vepris, ողնայար.

hostis, ստիս, թշնամի.

(ա. 2. 13°):

Canis, հասարակ է. նոյնպէս tigris, վագր. Tyrrannis, pyramis, īdis, բուրգ. proboscis, īdis, պատիճ փղի, իգ. են, ինչպէս յունարէնի մէջ ալ, յորմէ կը ծագին: Sentis, cassis ու vepris հասարակօրէն յոգ. կը գործածուին:

3° x, — ex լմնցողներն ար. են. codex, icis, օրինաց գիրք, մատեան, ձեռագիր. pollex, icis, բթամատ. grex, ēgis հօտ. Սակայն իգ. են. lex, nex, supellex, forfex, icis մկրատ. fæx, fæcis, մրուր եւ prex.

x եւ yx լմնցողներն ունի ար. են, calix, icis, բաժակ, սկիֆ. varix, icis լայնուժ երակաց. fornix, icis, զրմքեթ, կամար. phoenix, icis, փիւնիկ. bombyx, ycis, չնրամ: Tradux, tradūcis, ուռ, բարունակ. thorax, ācis, զրահ, եւ թուրակաւոր, որ unx կը լմնան, ինչպէս quincunx, deunx, եւայլն. (զորս տ. ի վախճանի գրոցս.) (ա. 2. 20°—25°):

4° s, — հետեւեալներն ար. են. fons, pons (կամուրջ), mons, dens, tridens (երեքժանի), occidens արեւմուտք, rudens շուան, torrens հեղեղ, oriens արեւելք, hydrops-ōpis ջրգող, chalybs-ŷbis, պողպատ, եւայլն:

* ր) 2էղբք են e, l, ar, ur, us, men ու ma լինյողներն. (ա. 2. 1°, 2°, 4°—7°, 10°, 15°.)

Բայառութիւնք

1° l եւ ur. — ար. են. sol, solis, արեւ. sal-is, աղ. turtur-ūris, տատրակ. vultur-uris, անգղ. նոյնպէս en ու men լնցողներն, քնչպէս pecten, փնիս, ասնոր. lien, ēnis, փայծաղն. ren, rēnis երկամուկ. splen, ēnis, փայծաղն. (ա. 2. 4°, 5°, 6°, 10°.)

2° us. — ինն անուանք, երկայն ūs վերջաւորութեամբ. իդ. են. servitus-ūtis, ծառայութիւն, սարկութիւն. senectus, ծերութիւն. virtus, զօրութիւն. salus, փրկութիւն. iuventus, երիտասարդութիւն. incus, սալ դարբնաց. subscus-cūdis, զօդ երկաթի. palus-ūdis, մօր. tellus-ūris, երկիր: Նոյնպէս են նաեւ pecus-ūdis, sus-sūs, grus-grūs; իսկ ար. են, tripus-pōdis, եւոտանի, lepus եւ mus, (ա. 2, 15°.)

3° 2էղբք են, lac, caput, sineīput, pītis, առաջնակողմն գլխայ կամ գլխայ առջեւի կէտք. occīput-pītis, կէս յետակողմն գլխայ:

Գ.

Ժամօթոթիւնք ի վերայ Գ. Հորովման:

1. Քանի մը անձի յոյն յատուկ անուանք, որ es կը լննան, երբեմն սեռ. is ի տեղ i կ'ոնենան. Achilles, սեռ. Achillis կամ Achilli. Themistoeli, Neocli, եւայլն:

2. ma լնցող յոյն անուանք յոգ. տրակ. ու բաց. ի մէջ առաւել եւս mātis կ'ըլլան քան matibus, ինչպէս. poema, յոգ. բաց. poemātis, (լաւագոյն է քան qpoematibus.)

3. ուղ. is սեռ. ալ is եղող յունական քաներ, հայց. im (in), ու բաց. i կ'ըլլան. poēsis, քանաստեղծութիւն. հայց. poēsim (քիչ անգամ poēsin), բաց. poēsi. Apis, Ապիս (եգն), Apim, Api.

4. is եւ as լնցող յուն. անուանք, idis եւ ādis սեռ. ի տեղ, առ քանաստեղծս երբեմն idōs եւ ādōs կ'ոնենան. Aenēis, Aeneidōs. Pallas, Pallādōs. Pan, Պան Աստուածք, արծալի մէջ եւս, սեռ. միայն Panos, եւ հայց. միայն Pana կ'ըլլայ:

5. Յոյն անուանք եգ. հայց. ի մէջ շատ անգամ em էն զատ a եւս կ'ոնենան. Agamemnōna եւ Agamemnōnem. — Salamina, Periclea. Միշտ կը գործածուի aëra ուղք, aër քանէն, aethëra, թիւերը, aether քանէն, քիչ անգամ aërem, aetherem. Paris, Պարիզ, սեռ. Paridis, հայց. կ'ըլլայ Paridem, Parida, Parim եւ Parin.

6. es լնցող մարդու անուանք հայց. em եւ en, կոչ. es եւ ē կ'ոնենան. Xerxem, Xerxen. Xerxes կամ Xerxē. Socrāten կամ Socraten. Socrates կամ Socratē.

7. Յունարենէն ծագելով is, ys եւ eus լնցողներ, յունարենի պէս Տը կորուսանելով կոչական կ'ոնենան. Alexis, կոչ. Alexi. — Cotys, Coty. — Perseus, Perseu.

8. նոյնպէս as, antis եղողներ կոչ. ā կ'ըլլան. gigas, gigantis, կոչ. gigā; Atlas, կոչ. Atlā.

9. նոյնպէս յոգ. ուղ. եւ հայց. մէջ ēs եւ ās յունական վերջաւորութիւնը կ'առնուն այլազգի անուանք (փոխ. ēs h). Arcādes, Arcādās. — Macedōnās, Allobrōgās.

10. o լնցող իգ. յոյն անուանք, սեռ. ūs կ'ըլլան. echo, արձագանգ. սեռ. echūs. Sappho, Սափփով (կին պոետ) Sapphūs. իսկ տրակ., հայց., բաց. ի մէջ միշտ o կը մասն: Jo, ինական աղջիկը, տրակ. մ'ունի Jōni.

11. Melos, մեղեղի, երգ, եւ cetos Տրէշ ծովային, յուն. չէգ. անուանք եգ. ի մէջ անշուղի են. յոգ. ուղ. եւ հայց. կ'ըլլայ mele եւ cete. նոյնպէս Tempe Տեմպէ ծոցն ու լեռը, յոգ. է:

12. Յոյն անուանք տիտղոս զրոց որ ըլլան, սեռ. մէջ onը աւելի կ'ուզեն. Metamorphosēon libri, Գիրք Այլակերպութեանք (Ուիդիայ): (տ. Դւ. Ա. 11.:)

Յուցակ բառից առ ի հրահանգ:

Ա.

1. Tiro, ōnis, համբակ.	timor, երկիւղ.
pavo, սիրամարգ.	Orātor, ծարտասան.
carbo, ածուխ.	peccātor, մեղաւոր.
pulmo, թոք.	venātor, որսորդ.
temo, դնակ.	conditor, հիմնիչ. արարող.
elamor, ōris, գոչիւն.	ianitor, դմապան.
eōlor, գոյն.	auditor, ոնկնդիր.
error, սխալանք, մտրու-	largitor, պարգեւատու.
odor, հոտ.	pastor, փոխ.
terror, սարսափ.	pictor, նկարիչ.
	scriptor, գրիչ, գրող.

victor, յաղթող, յաղթական.
 defensor, պաշտպան.
 Caespes, itis, հողակոշտ, դա-
 լարի.
 gurgēs, յորձանք, պտոյտ.
 limes, սահման.
 satellites, արքաներակ: [թիւն.
 2. Altitudo, inis, բարձրու-
 consuetudo, սովորութիւն.
 fortitudo, զօրութիւն.
 multitudo, բազմութիւն.
 Origo, ծագումն.
 virgo, կոյս.
 Actio, ōnis, գործողութիւն,
 ներգործութիւն.
 lectio, ընթերցումն.
 motio, շարժումն.
 mutatio, փոփոխութիւն.
 narratio, պատմութիւն.
 notio, ծանօթութիւն.
 oratio, ծառ, խօսք, աղօթք.
 quaestio, քննիք.
 ratio, բան, պատճառ.
 regio, գաւառ.
 suspitio, կասկած:

Բ.

1. Aequitas, ātis, ուղղութիւն.
 auctoritas, իշխանութիւն.
 calamitas, դժբաղդութիւն.
 crudelitas, անգթութիւն.
 dignitas, արժանատիութիւն.
 gravitas, ծանրութիւն.
 levitas, թեթեւութիւն.
 maiestas, մեծփայլեշուքիւն.
 pietas, գթութիւն, բարե-
 պաշտութիւն.
 societas, ընկերութիւն.
 tempestas, մրրիկ, փոթորիկ.
 vetustas, հնութիւն.
 voluptas, փափկութիւն, հեշ-
 տութիւն:

2. Aūris, is, ականջ.
 classis, նավատորմիկ.
 corbis, կողով.
 felis, կատու.
 pellis, միջթ.
 pestis, ժանտամար.
 vestis, զգեստ.
 vitis, որթ:
 3. Cohors, rtis, զունդ.
 fors, պատահար.
 gens, ազգ, խումբ մարդկան.
 lens, ոսպ.
 mens, միտք.
 serpens, սողուն օձ:
 4. Aedes, is, տուն, սալարանք.
 saepes, ցանկ:

Գ.

1. Altāre, is, կտրան.
 cubile, անկողին.
 Tribūnal, ālis, ատեն.
 cochlear, āris, դգալ:
 2. Certāmen, inis, կռիւ.
 կտուրութիւն.
 fulmen, շանթ, կայծակ.
 limen, սեամբ.
 numen, աստուածութիւն.
 lumen, լոյս.
 omen, բարի գուշակութիւն.
 samē, սերմ, հունտ:

Դ.

1. Lenis, is, քաղցրաբարոյ.
 tristis, տխուր.
 virilis, այրական. [նացու.
 mortālis, մահացու, մահա-
 fidelis, հաւատարիմ.
 difficilis, դժուար.
 similis, նման.
 utilis, օգտակար:
 2. Abstinens, ժուժկալ.
 clemens, գթած.
 diligens, փութաշան.

ingens, մեծ, թանձր.
 vehēmens, սաստիկ, քուռ.
 elegans, շքեղ.
 expers, զուրկ.
 iners, հնդգ, անգործունայ.
 ferox, կատաղի, անզուլ.
 mendax, ստախոս,
 trux, դաժան, անազորոյն:

Ե.

Miles alacer, քաջ զօրական.
 labor difficilis, դժուար աշխատութիւն.
 aestas brevis, կարճ ամառ.
 opus utile, օգտակար գործ.
 cochlear aureum, ոսկեղէն դգալ.
 vectigal grave, ծանր մարս.
 nomen clarum, հռչակեալ անուն.
 certamen nobile, ազնիւ մրցումն.
 leo generosus, մեծամեծ առիւծ.
 arbor frugifera, պտղատու ծառ.
 pignus gratum, ախորժեկ գրաւ.
 ventus vehemens, սաստիկաշունչ հողմ.
 schola illustris, մեծահռչակ դպրոց.
 mendacium pertinax, կամակոր ստառ.
 animal rationale, բանական կենդանի.
 tempus irremediabile, անդարմանելի ժամանակ:

ԳԼՈՒԹ Բ.

ՉՈՐՐՈՐԻ ՀՈԼՈՎՈՒՄՆ

1. Աս հորվման ար. եւ իգ. անուններն ուղ.
 սս կը լմնան, չէզոքներն ալ Ս.

Եղակի.

Ո. sens - ūs, զգայութիւն.	corn - ū, եղջիւր.
Ս. sens - ūs	corn - ūs
Տ. sens - ūi	corn - ū
Հ. sens - ūm	corn - ū
Վ. sens - ūs	corn - ū
Բ. sens - ū.	corn - ū.

Յոգնակի.

Ո. sens - ūs, զգայու-	corn - ūa, եղջիւրք.
Ս. sens - ūum [թիւնք.	corn - ūum
Տ. sens - ūbus	corn - ūbus
Հ. sens - ūs	corn - ūa
Վ. sens - ūs	corn - ūa
Բ. sens - ūbus.	corn - ūbus.

2. Աձն *eus* լինցող երկազանկներն՝ ինչպէս *acus*, *ստեղ.* *arcus*, *աղեղ.* *lacus*, լիճ. *quercus*, *կաղնի.* *spe-*
cus, *անձաւ.* *եւնաեւ* *artus*, *անդամ.* *partus*, *ծնունդ.*
ծնանէն. *tribus*, *ցեղ.* *vern*, *գամ,* *յոգնակի սրակ.*
եւ բաց. *փոխանակ* *ūbus* ի *ūbus* կ'ունենան:

Portus, նաւահանգիստ *եւ sinus*, *ծոց,* *երկու վերջա-*
ւորութիւնն ալ *կ'ընդունին.* *portubus*, *portibus;* *sinubus,*
sinibus.

3. *Domus*, *տուն,* *բառը* *կէս մը* *երկրորդ ու կէս*
մը չորրորդ հարկման կը հետեւի:

Եղակի.

Յոգնակի.

Ո. domūs, տուն.	domūs, տներ.
Ս. domūs [domō]	domuūm <i>եւ</i> domōrum
Տ. domūi (քիչ <i>անդամ</i>)	domībus
Հ. domum	domōs (domūs)
Վ. domūs [domū].	domūs
Բ. domō (քիչ <i>անդամ</i>)	domībus.

ՃԱՆ. *domi* կը նշանակէ «ի տան», *domum* «ի տուն»,
դէպ ի տուն»,. *domo* «տնէն»,:

4. *Ժանիք,* *10 Tonitrus* (*ար.*), *որոտմունք,* *յոգ.* *մէջ*
onitrua (*չէզոք*) կ'ըլլայ:

20 *colus*, *րոք.* *eupressus*, *սօս.* *ficus*, *թզնի.* *laurus*,
դափնի *եւ pinus*, *փիծի (ծառ),* *երկրորդ նշովման տակ կ'եր-*
թան, *բայց երբեմն չորրորդին վերջաւորութիւններն ալ*
կ'առնուն, *us* *եւ* *u,* *եզ.* *սեռ.* *եւ* *յոգնակի ուղ.* *colūs* *եւ* *coli,*
յոգ. *հայց.* *colus* *եւ* *cōlos*, *եզ.* *բաց.* *colu* *եւ* *colo.*

30 *Տրակ.* *ui* *երբեմն* *u* կ'ըլլայ. *equitatus*, *հեծելու-*
թիւն, *ծիսվարութիւն.* *equitatu* կամ *equitatu.*

5. *Սեւին գալով,* *us* լինցողներն *ար.* *են.* *u*
չէզ. ի վերայ այս *ամենայնի հետեւեալ ինն us*
լինցողներ իգ. *են.* *acus*, *anus* (*պառաւ.*), *domus*, *ficus*,
manus (*ձեռք.*), *porticus* (*գաւիթ.*), *tribus*, *Idus*, *uum*
(*իգոս.*), *Quinquatrus*, *truum* (*Աթենասի պատուին տուն*
մը Հռովմայեցոց).

6. Անուանք առ ի հրահանգ.

Adventus,	գալուստ.	principatus,	գլխաւորութիւն.
aestus,	ջերմութիւն.	quaestus,	շահ, օգուտ.
auditus,	լսելիք.	reditus,	դարձ.
cantus,	երգ.	risus,	ծիծաղ.
casus,	դիպում.	saltus,	ընդոստումն.
			2. անտառ.
currus,	կառք.	senatus,	ծերակոյտ.
cursus,	ընթացք.	sinus,	ծոց.
exercitus,	բանակ.	sonitus,	հնչիւն.
fructus,	պտուղ.	spiritus,	ոգի.
gustus,	ծաշակ.	tactus,	շօշափումն.
impetus,	թափ, ուժ- գնութիւն.	transitus,	անցումն.
luctus,	սուգ.	usus,	գործածութիւն.
			սովորութիւն.
lusus,	խաղ.	versus,	տող. ոտա- նաւոր.
metus,	վախ, երկիւղ.	visus,	տեսութիւն.
morsus,	խածումք.	vultus,	դէմք, երես.
motus,	շարժում.	Gelu,	սառոյցք.
olfactus,	հոտոտելիք.	Genu,	ծունկ:
ornatus,	զարդ.		

Fruetus maturus, *հասուն պտուղ.*
arcus intentus, *լարեալ աղեղն.*
cantus dulcis, *քաղցր երգ.*
manus pura, *անարատ ձեռք.*
lacus magna, *մեծատարած լիճ.*
acus aurea, *սկզբէն ասեղ:*

ՖԼՈՐԻԹ.

ՀԻՆԳԵՐՈՐԻ ՀՈԼՈՎՈՐՄՆ

1. Ասոր տակ գացող անուններն es կը լինեն.

Եզակի.

Ո. Rēs, իր.	Di - es, օր.
Ս. Rēi	Di - ēī
Տ. Rēi	Di - ēī
Հ. Rem	Di - em
Կ. Rēs	Di - es
Բ. Rē.	Di - ē.

Յոգնակի.

Ո. Rēs, իրք.	Di - es, օրեր.
Ս. Rērum	Di - ērum
Տ. Rēbus	Di - ēbus
Հ. Rēs	Di - es
Կ. Rēs	Di - es
Բ. Rēbus.	Di - ēbus.

ԺԱՆ. 1⁰ Աս հոլովման տակ գացող ուրիշ անուններ. յոգնակի չունին. միայն ոմանք երբեմն յոգ. ուղ., հայց., եւ կոչ. կ'ունենան. species, spes, acies, effigies, facies, series

2⁰ Տրակ. e կամ i երբեմն կը սղուի. perniciē կամ. pernicii.

3⁰ Ոմանք առաջին հոլովման պէս ալ կ'ըլլան. barbaries, barbaria, ae; luxuries, luxuria, ae; շուայտուի ինն seguities, seguitia, ae, յուլուի ինն:

2. e-s լմնողներն միշտ իգ. են, ի բաց առեալ merities, կէսօր, որ միշտ ար. է. եւ dies, որ յիգ. ի մէջ ար. է, եզակիի մէջ ալ իգ. կը դործածուի, մա- նաւանդ երբ ժամանակ կը նշանակէ առ. հասարակ:

3. Անուանք.

Acies, զունդ.	facies երես.
barbaries, քարքարոտութիւն.	fides, հաւատք.
effigies, պատկեր,	glacies, սառույց.
macies, նիհարութիւն.	series, շարք, դաս.
perniciēs, աւեր.	species, տեսակ, կերպա-
rabies, կատաղութիւն.	spes (ēi), յոյս. [ըմանք.

Planities magna, մեծ դաշտ.
spes fallax, խաբեբայ յոյս.
dies festus, օր տօնախմբութեան:

ՖԼՈՐԻԹ.

ԳԻՏԵԼԻՔԻ ՎԵՐԱՅ ՀՈԼՈՎՈՐԱՆՑ

(Պակասաւոր եւ յորդ անուններ:)

1. Վրանի մ'անուանք կամ չեն հոլովի եւ կամ անկատար կերպով. ասոնք Պակասաւոր կ'անուանուին:

2. Ա. Այն անուններն որ ամենեւին չեն հոլովի անհոլով կ'ըսուին: Այսպէս են.

1⁰ այս դոյականները. fas, օրինաւոր. nefas, ակ- օրինաւոր. nihil, ոչինչ. instar, նմանութիւն. mane, առաւօտ. pondo, ծանրութիւն: Corona aurea libram pondo, ոսկեղէն պտակ մէկ լիտր ծանրութեամբ. coro- na pondo ducentum (ducentorum ի տեղ), 200 լիտրի պտակ մը. clarum mane, պայծառ առաւօտ մը. multo mane, (բաց.), վաղ քաջ ընդ առաւօտն. mane, կա- նուխկէկ. instar veris, ի նմանութիւն դարնայնոյ. instar patris ferre, բերեւ զնմանութիւն հօրն: Յաւել քանի մը օտարազգի բաւեր. ինչպէս Alpha, beta, gummi, epos, pasca, Bethleem, Abraham, (որ Abra- hamus, i, ալ կրնայ ըլլալ եւայն:)

2⁰ Այս ածականներն. frugi, լաւ, սակաւապէտ. nequam, չար. quot, որչափ. tot, այնչափ. aliquot, քանի մը (հաս): — Homo frugi, լաւ մարդ մը. frugi ser- vum, խոհեմ ծառայ մը. եւ այսպէս կ'ըսուի նաեւ homines nequam, hominum nequam, hominibus ne- quam. Ոմանք միայն esse (ըլլալ) բային հետ կը դոր- ծածուին. ինչպէս. necesse եւ opus est, պէտք է. praesto sum, պատրաստ եմ:

Բ. Այն անուններն որոնք միայն մէկ հոլով ու- նին կամ ամեն հոլով չունին, Պակասաւոր կ'ըսուին: Այսպէս են.

1⁰ Մէկ հոլով միայն ունեցող անուանք (Միահոլով). ինչպէս dicis եւ nauci, dicis causa, ի վերին երեսս, առերեւոյթ. nauci non esse, կուտ մը՝ դանդ մը չարժեւէ: Derisui, despicatui esse, արհամարհուիլ. venum, ծախու. pessum, ի կործանումն, յապականութիւն, ire եւ dare բայերով. (տ. դլ. ժթ.) infitias (կամ inficias) ire, ժխտել: Natu, տարիքով. ինչպէս natu maior, տարիքով՝ հասակաւ մեծագոյն. noctu, գիշերանց. sponte, կամաւ. ինչպէս sua sponte fecit, ուզելով՝ իր կամքովն իւրովի ըրաւ. iussu, հրամանաւ. ինչպէս iussu populi, հրամանաւ ժողովրդեան. այսպէս նաեւ iniussu monitu, rogatu, (Գլ. ԼԷ.)

2⁰ Երկու հոլով միայն ունեցող անուանք (Երկահոլով). ինչպէս foras եւ foris, դուրս. fors, դիպում. forte, դիպումածով: Եռահոլովները. nemo, nemini, neminem, (nullius եւ nullo կը դործածուին սեռ. ու բաց. ի տեղ.) ոչ ոք. եւայլն. lues, luem, lue, ժանտախտ: Քառահոլով է. ditionis, i, em, e, (dītio ուղ. շի դործածուի), իշխանութիւն, տէրութիւն: Ոմանք միայն եղ. ի մէջ պակասաւոր են. ինչպէս. compede, fauce, prece, verberare, opis, opem, ope, vis (ուղ.) vim, vi, (առանց սեռականի եւ տր. ի.) որոնց յոդ. ին կատարեալ կը գտնուի. vicis, vicem, vice, յոդ. ի մէջ միայն vices, vicibus կ'ըլլայ. dapis եւ frugis եղ. ուղ. (daps եւ frux) չունին. բայց միւս հոլովները կատարեալ են: Ոմանց մասնական հոլով մը կը պակսի. ինչպէս lux, os (oris), solին յոդ. սեռ. ք: Նոյնպէս plerique, pleraeque, plerāque սեռ. չունի ու անոր տեղը plurimorum, plurimarum կը դրուի:

Գ. Ոմանք միայն եղակի ունին. ինչպէս letum, մահ. merities, կէսօր. vesper, իրիկուն. ver, գարուն. virus, թոյն. vulgus, ռամիկ: Յոգ. չունին մանաւանդ վերացեալ անուանք եւ քանի մը նիւթ ցուցնողներ. iuventus, երիտասարդութիւն. sapientia, իմաստութիւն. scientia, գիտութիւն. aurum, ոսկի. sabulum, աւաղ. cicer, սիսեռն (հօհոհոհ), lac, կաթ:

Դ. Ոմանք ալ անեղական են.

Deliciae, հաճութիւն. divitiae, հարստութիւն. insidiae, որդալթ. minae, սպառնալիք. nundinae, օր վաճառի. տօնավաճառ. nuptiae, հարսանիք. reliquiae, նշխարք. tenēbrae, խաւար. valvae, փեղկք դրան (գափու դանատարք). Athenae, Աթէնք (քղ.ք.). Thebae, Թեբէ (քղ.ք.): 2. Gemīni, երկաւոր. libēri, որդիք. infēri, դժոխաց ոգիք. supēri, վերին աստուածք. postēri, յաջորդք, սերունդք, որդւոց որդիք. Fasti, Տարեգիրք. Delphi, Դելփիս (քղ.ք.).

Ե. Քանի մը անուանք եղ. ի մէջ զատ, յոդ. ի մէջ ալ զատ նշանակութիւն ունին. ինչպէս.

Եղակի.

aedes, տաճար. aqua, ջուր. auxilium, օգնութիւն. carcer, բանտ. copia, առատութիւն. պարէն. finis, վախճան. fortuna, բաղդ. impedimentum, արգելք.

indutiae, զինադադար. inimicitiae, թշնամութիւն.

Veji Վէյյա (քղ.ք.). arma, զէնք. castra, բանակ. exta, աղիք, փորոտիք. spolia, աւար. Leuctra, Լէւկտրա. Susa, Շօշ (քղ.ք.):

3. Maiores, նախնիք. optimates, իշխանազորներ. penates, առսնին աստուածք. munia, պարիսպ. Saturnalia, Սատուռնականք.

Alpes, Ալպեան լեռինք. Gades, Գադէս (քղ.ք.). Sardes, Սարդիկէ (քղ.ք.): 4. Artus, ūm, անդամ:

Յոգնակի.

aedes, ium, տաճարք. նաեւ տուն. aquae, ջրեր. - ջերմուկներ. auxilia, օգնութիւններ. - օգնական զնդեր. carceres, բանտեր. միջնարգել. copiae, պարէններ. - զօրքեր. fines, սահման. fortunae, ինչք. impedimenta, արգելքներ. — կահ կարասի.

littera, տառ (այբուբենի.) litterae, տառեր. — նամակ
— գրագիրութիւն.
(ops), օգնութիւն. opes, հարստութիւն, իշխանութիւն.
rostrum, կտուց. rostra, կտուցներ. — ամպիրն ճարտասանից.
sal, աղ: sales, կատակներ:

3. Պակասաւորներուն հակառակ են յորդերն, որոնք աւելի ձեւեր ունին. ինչպէս են.

2. Կէս մը մէկ ու կէս մը միւս հօլովման պէս հօլովորներն, որոնք այլաճառով կ'ըսուին. (տես Գ. Ի. ա. 7. 6⁰ եւ Գ. Բ. 3. 4. 2⁰.) Այսպէս vesper Բ. հօլովման տակ կ'երթայ. սակայն բաց. vesperi կամ vespere կ'ըլլայ. vas անօթ. vasis, vasi, vas, vase եղ. ին Գ. Հ. Բ. բայց յորդ. ին vasa, vasorum, vasis Բ. Հ. կը հետեւի: — Requies, հայց. requiem եւ requiem կ'ըլլայ, բաց. requiete եւ requie.

Ի. Յորդ. ի մէջ ուրիշ սեռ. առնող անուանք, որ այլաճառով կ'ըսուին: Այսպէս iocus, խաղ, կատակ. յորդ. ioci, (ար.) եւ ioca (չեղք) կ'ըլլայ. locus, տեղ. loci, տեղեր (գրոց մէջ), եւ loca, տեղեր. frenum, սանձ. freni եւ frena. Tartarus, i, (ար.) յորդ. Tartara, orum, տարտարոս, դժոխք. caelum (coelum), երկինք. յորդ. caeli, orum.

Բ. Ոմանք խառն են.

1⁰ Միայն այլահօլով են (առաջին ձեւն արձակի մէջ, երկրորդն՝ ոտանաւորի մէջ). colluvio, onis եւ colluvies, ei, իգ., ջրախառն աղտեղութիւնք. elephantus, i, եւ elephas, antis, ար. փիղ. iuventus, utis, եւ iuventa, ae, իգ. պատանեկութիւն. paupertas, atis, եւ pauperies, ei, իգ. աղքատութիւն. senectus, utis եւ senecta, ae, իգ. ծերութիւն (Գ. Բ. 1. 3⁰):

2⁰ Միայն այլատեռ են. baculum, i, ցուպ. քիչ անգամ՝ նաեւ baculus; clipeus, վահան. — clipeum; cubitus եւ cubitum, բազուկ. pilleus եւ pilleum, գլխարկ:

3⁰ Այլահօլով եւ այլատեռ. alimonia, ae, իգ. եւ alimonium, i, չէղ. սնունդ, կերակուր. pecus, pecudis, անասուն. եւ pecu, չէղ. որմէ pecua, pecubus, (ա. Գ. Բ. 2.) նաեւ pecus, cōris, հօտ. cōnatus, us, ար. եւ cōnatum, i, չէղ. ծիգն. praetextus, us, ար. եւ praetextum, i, չէղ. պատճառանք: Երբեմն նշանակութիւնն ալ կը փոխուի. ինչպէս epulum, i, չէղ. տօնական (կրօնական) խնջոյք. epulae, arum, իգ. կերակուր. balneum, i, չ. բաղնիք. balneae, arum, իգ. տուն բաղնիքաց:

ԳԼՈՒԽ ԺԸ.

Ա Մ Ա Կ Ա Ն Ի Վ Բ Ա Յ

Ասորիմանք բաղդատութեան անակախաց:

1. Ինչպէս վերը տեսանք (Գ. Բ. ա. 3.), ածականներն երեք տեսակ են. եւթերջ, երկերջ, Գ. Բ. Երջ: Ասոնց վերջաւորութիւնն այս է.

ա) Եւթերջներն.

1 ⁰ us, a, um; ինչպէս.	bonus,	bona,	bonum.
	amatus,	amata,	amatum.
2 ⁰ er, a, um; —	ruber,	rubra,	rubrum.
	asper,	aspera,	asperum.
	(Տես. Գ. Բ. 2. 5.)		
3 ⁰ Միայն մէկ համ ur;	satur,	satūra,	satūrum.
4 ⁰ er, is, e; —	acer,	acris,	acre.
	cēler,	celēris,	celēre.
	(Տես Գ. Բ. ա. 3.)		

բ) Երկերջներն.

1 ⁰ is (ար. իգ.) e (չէղ.);	facilis,	facile.
2 ⁰ or (ար. իգ.) us (չէղ.);	clārior,	clarius,

եւ ուրիշ բաղդատականք (տես վարը):

ԺԱՆ. Բանի մ'ածականք երկու ձեւ ունին. us, a, um; is, is, e; ինչպէս hilarus, a, um եւ hilaris, e; ուրախ. նոյսպէս շատ մը բաղադրականք. semiermus եւ semiermis, կէս զինեալ. exanimus, exanimis, նոզկալ: Ասոնց յորդ են եւ այլահօլով (Տես. Գ. Բ. Ժ. 2.):

դ) Միավերջներն.

1° s բաղաձայնէ մը վերջը. constans, հաստատուն, անյողդողդ. prudens, խոհեմ. iners, անզէն, հեղդ. եւ բոլոր ns ընցող ընդունելութիւնք:

2° x, audax, supplex (Գլ. Է. ա. 2. 20—23).

3° es, t կամ d յով մը որ կորսուած է. sospes, sospitis, աղատ. deses, desidis (Գլ. Է. ա. 2. 12 — os, compos, [impos,] compotis, — 14).

4° us, միայն vetus, հին:

5° er, չորս հատ. degener, (congener), pauper, puber եւ uber (Գլ. Է. ա. 3.); or միայն մէկ հատ. memor (immemor) (Գլ. Է. ա. 2. 9.); ar մէկ հատ. par, եւայլն. — ur մէկ հատ. cicur, հեղ. — l, մէկ հատ. vigil, արթուն:

ԺԱՆ. 1. ամականիս պէս կ'ըստի. victor exercitus; victrices litterae, յաղթութիւն աւետող նամականի. victicia arma.

2. Անհոլովներէն զատ (Գլ. Ժ. 2. ա. 2.), ուրիշ պակասաւոր ամականներ ալ կան. ինչպէս. cetera, ceterum, lūdiera, ludicrum, plēraque, plerumque, ար. եղ. ուղ. չունին. expes, միայն եղակի ուղ.ի մէջ կը զործածուի. pernox, ալ եղ. ուղ. եւ եղ. քայ. (pernocte.) — Ոմանք յոգ. ուղ. չունին. (Գլ. Է. ա. 7. 4°.) Ոմանք ալ անեղական են, ինչպէս. singuli, bini, pauci, plerique.

2. Ածականներուն աստիճանաց համար Ընդհանուր կանոն. Բաղդատականը կը շինուի դրական ամականին արմատին վրայ ior վերջաւորութիւնն աւելցնելով ար. եւ իգ. Ի համար. եւ ius չեղ. Ի համար: Գերադրականն ալ նոյն արմատին վրայ issimus, issima, issimum, վերջաւորութիւնն աւելցնելով: Ածականին արմատը կը գտնուի սեռ.ին վերջաւորութիւնը վերցնելով. ինչպէս clar-us, clar-i, clar, արմատ է. եւ պայէս clar-ior, clar-ius, clar-issimus (a, um); — prudens, սեռ. prudent-is, արմատն է prudent եւ կ'ըլլայ prudent-ior, prudent-ius եւ prudent-issimus (a, um).

Դրական.

aptus, յարմար. aptior, յարմարագոյն. aptissimus, ամենագոյն.

dignus, արժանի.	dignior,	dignissimus,
gravis, ծանր.	gravior,	gravissimus,
audax, յանդուգն.	audacior,	audacissimus,
locuples, հարուստ.	locupletior,	locupletissimus,
dives, } հարուստ.	divitior,	divitissimus,
dis, }	ditior,	ditissimus.

3. Բացառութիւնք.

1° er ընցող ածականը բաղդատականի մէջ կանոնաւոր են. սակայն ասոնց գերադրականը՝ դրական ուղ.ին վրայ rimus, աւելցնելով կ'ըլլայ.

creber,	յաճախ.	crebrior,	creberrimus,
niger,	սեւ.	nigrior,	nigerrimus,
asper,	կարծր.	asperior,	asperrimus,
liber,	ազատ.	liberior,	liberrimus,
celer,	շատ.	celerior,	celerrimus.

Նոյնպէս vetus, կ'ըլլայ veterrimus; nuper, քիչ մը ստալ. (միկ.) nuperrime; maturus, հասուն, կ'ըլլայ maturissimus եւ maturissimus; dexter եւ sinister, քաղղ. dexterior եւ sinisterior կ'ըլլան, թէեւ ԵՆ սեռ.ի մէջ կը կորսնցնեն:

2° Հետեւեալ վեց ածականը որ illis կը լինան, բաղդ.ի մէջ կանոնաւոր են. ասոնց գերադրականին վերջաւորութիւնն illimus է.

similis,	նման.	similior,	simillimus,
dissimilis,	աննման.	dissimilior,	dissimillimus,
facilis,	դիւրին.	facilior,	facillimus,
difficilis,	դժուար.	difficilior,	difficillimus,
humilis,	խոնարհ.	humilior,	humillimus,
gracilis,	վախ.	gracilior,	gracillimus.

3° dīcus, fīcus եւ vōlus ընցող բաղդդրեալ ածականը բաղդ. entior եւ գեր. entissimus կ'ունենան. ինչպէս՝

maledīcus, բամբասող. maledicentior, maledicentissimus, չարայեղու.

benevölus, բարեակեր. benevolentior, benevolentis-simus,
magnificus, մեծա- magnificentior, magnificentis-simus.
գործ, շքեղ.

ԺԱՆ. Ասոնք իրենց բայերուն ընդունելութիւններէն կը շինուին. maledicus, maledicensէն. benevölus, benevolensէն. եւ magnificus (magnificensէն). նման են. beneficus, maleficus, honorificus, malevolus. — Նոյնպէս են egenus, liaporon, egentior, egentissimus (egensէն), providens, նախատես, providentior, եւայլն (providensէն), validus, valentior եւայլն (valensէն):

4. Աւելի անկանոն են հետեւեալները.

1 ^o bönus,	բարի.	mēlior,	optimus,
mālus,	չար.	pēior,	pessimus,
magnus,	մեծ.	māior,	maximus,
parvus,	փոքր.	minor,	minimus,
multus,	բազում.	plus,	plūrimus.

Plus եղ. մէջ պակասաւոր չէզ. գոյական մըն է, որ տրակ. եւ բաց. չունի: Յոգ. մէջ plures, plura, plurium, pluribus, գոյ. եւ ած. է:

2° Անհոլով դրականներէն.

frugi,	frugalior,	frugalissimus,
nequam,	nequior,	nequissimus.

3° Տեղւոյ ածականներ, որոնց գեր.ը կրկին եւ անկանոն է.

extērus, արտաքին. exterior, extrēmus (քիչ անգամ extimus). յետին.
infērus, ցած, ստորին. inferior, ստորնագոյն. infimus կամ imus,
postērus, ապագայ, ետեւէն եկող. postērior, postremus (postrūmus) յետինը.
supērus, վերինը. superior, վերնագոյն. supremus կամ summus, գերագոյն, ծայրագոյն:

4° Բաղդատականներ ու գերադրականներ, որոնց դրականը նախադրութիւն մի է.
citra յայտնիս. citērior, citimus.

intra, մէջը, ի մէջ. intērior, ներքին. intimus. prae, առջեւ, առաջի. prior, աւելի առջեւ եղողը. primus, առաջին.

prope, մօտ. propior, մերձաւորագոյն. proximus. ultra, յայն կողմ. ulterior, ultimus, վերջինը.

5° Բաղդատականներ ու գերադրականներ, որոնց դրականներն չեն գործածուիր.

(deter),	չար.	deterior,	deterimus.
(ocys),	արագ.	ocior,	ocissimus.
(potis),	կարող.	potior,	potissimus.

5. Չայնաւորէ մը վերջը us ու լմնող ածականը անփոփոխ մնալով, բաղդ.ը magis մակբայով, գեր.ը maxime ու կը ձեւացնեն.

idōneus, յարմար. magis idoneus, maxime idoneus. dubius, տարակուսական. magis dubius, maxime dubius.

Բայց quus լմնողները կանոնաւոր են. ինչպէս aequus, aequior, aequissimus, արդար. antiquus, հին. եւայլն: — Assiduusէն ալ assiduor, assiduissimus կը գտնուի:

ԺԱՆ. 1° Բանի մը ածականը միայն գեր. կ'ունենան առանց բաղդատականի, ինչպէս diversus, տարբեր, diversissimus; falsus, սուտ, falsissimus; inclitus, շքեղ, եւայլն. — meritus, արժանաւոր եւայլն. — novus, նոր. sacer, սրբազան, sacerrimus; vetus, veterrimus.

2° Senex էն բաղդ. senior կայ. adulescens եւ iuvenisէն adulescentior եւ iunior, առանց գեր.ի:

3° Շատ մը ածականներ ոչ բաղդ. ունին եւ ոչ գեր. կէս մը իրենց նշանակութեամբ նամար, ինչպէս latinus, լատին. aureus, peregrinus, պանդուխտ, կէս մ'ալ ուրիշ պատճառներու նամար, ինչպէս vivus, կենդանի. magnanimus, մեծամօն, եւայլն: — Ասոնք ալ, magis եւ maxime, քառերով կը կազմուին: Նոյնպէս կ'ըսուի նաեւ magis diversus, magis falsus, եւայլն:

4° Բաղդատականներ երբեմն դրականի նշանակութիւն ունի. senectus est paulo morosior, ծերութիւնը քիչ մը քրքրմունքով է: Բաղդ.ի "քան"ը, լատիներէն quam է. praeceptor doctior est quam discipulus, ուսուցիչն զնախադոյն է քան

գաշակերտ. vel, “*դեռ անելի*”, նշանակութիւնն ունի. vel maior, *դեռ անելի մեծ*. vel maximus, *դեռ ամենամեծն*. multo, longe, “*դեռ շատ անելի*”, multo maior, longe minimus, — quam; “*ամենէն անելի*”, նշանակութեամբ. quam maximus, *ամենէն անելի, կարելի եղածին չափ մեծ*:

Գ Լ Ո Ւ Խ Փ Թ .

Թ Ո Ւ Ե Կ Ը Ն Ը Ն Ո Ւ Ը Ն Յ Վ Ը Ս Յ

Ա.

1. I.	1. 1 ^o Բայարձակներ.	2. Դասականներ.
1. I.	ūnus, una, unum, <i>մի</i> .	primus, a, um, <i>առաջին</i> .
2. II.	duo, duae, duo, <i>երկու</i> .	secundus, <i>երկրորդ</i> .
3. III.	trēs, tria, <i>երեք</i> .	tertius, <i>եւորդ</i> .
4. IV.	quattuor (quatuor), <i>չորս</i> .	quartus,
5. V.	quinque, <i>հինգ</i> .	quintus,
6. VI.	sex, <i>վեց</i> .	sextus,
7. VII.	septem, <i>եօթն</i> .	septimus,
8. VIII.	octo, <i>ութ</i> .	octāvus,
9. IX.	novem, <i>ինն</i> .	nōnus,
10. X.	decem, <i>տասն</i> .	decimus,
11. XI.	undecim, <i>մետասան</i> .	undecimus,
12. XII.	duodēcim, <i>երկուտասան</i> .	duodēcimus,
13. XIII.	tredēcim, <i>երեքտասան</i> .	tertius decimus <i>կամ</i>
decimus tertius,
14. XIV.	quattuordecim, <i>չորեք-</i>
<i>տասան</i> .	quartus decimus <i>եւն</i> .
15. XV.	quindēcim, <i>հնգետասան</i> .	quintus decimus,
16. XVI.	sedēcim, <i>վեշտասան</i> .	sextus decimus,
17. XVII.	septemdecim, <i>եօթն եւ</i>
<i>տասն</i> .	septimus decimus,
18. XVIII.	duodeviginti, <i>ութ եւ</i>
<i>տասն</i> .	duodevicesimus <i>կամ</i>
decimus octāvus,
19. XIX.	undeviginti, <i>ինն եւ տասն</i> .	undevicesimus, <i>եւն</i> .
20. XX.	viginti, <i>քսան</i> .	vicesimus (vigesimus),
21. XXI.	viginti unus (a, um) <i>կամ</i>
unus (a, um) et viginti,	unus et vicesimus <i>կամ</i>
vicesimus primus,

22. XXII.	viginti duo (ae, o) <i>կամ</i>	alter vicesimus <i>կամ</i>
duo (ae, o) et viginti,	vicesimus secundus.
23. XXIII.	viginti tres (tria) <i>եւն</i> .		vigesimus tertius, <i>եւն</i> .
28. XXVIII.	duodetriginta,		duodetricesimus,
29. XIX.	undetriginta,		undetricesimus,
30. XXX.	triginta,		tricesimus (trigesimus),
40. XL.	quadriginta,		quadragesimus,
50. L.	quingaginta,		quingagesimus,
60. LX.	sexaginta.		sexagesimus,
70. LXX.	septuaginta,		septuagesimus,
80. LXXX.	octoginta,		octogesimus,
90. LC.	nonaginta,		nonagesimus,
98. LCVIII.	octo et nonaginta <i>կամ</i>	nonagesimus octavus,	
	nonaginta octo.		
99. LCIX.	novem et nonaginta <i>կամ</i>	nonagesimus nonus	
	nonaginta novem,	<i>կամ</i> undecentesimus,	
100. C.	centum,	centesimus,	
101. CI.	centum et unus (a, um) <i>կ</i> .	centesimus primus,	
	centum unus (a, um),		
102. CII.	centum et duo (ae, o) <i>եւն</i> .	centesimus secundus,	
200. CC.	ducenti (ae, a),	ducentesimus,	
300. CCC.	trecenti (ae, a),	trecentesimus,	
400. CCCC.	quadringenti (ae, a),	quadringentesimus,	
500. IQ.	<i>կամ</i> D. quingenti (ae, a),	quingentesimus,	
600. DC.	sexcenti (ae, a),	sexcentesimus,	
700. DCC.	septingenti (ae, a)	septingentesimus,	
800. DCCC.	octingenti (ae, a),	octingentesimus,	
900. DCCCC.	nongenti (ae, a),	nongentesimus,	
1000. M.	mille,	millesimus,	
2000. MM.	duo millia,	bis millesimus,	
3000. MMM.	tria millia,	ter millesimus,	
100.000. CCCIOOO.	centum millia,	centies millesimus.	

ԾԱՆ. 1° *կը* *quintus* նշանակում է decem et sex, sedecim *ինն*. նշանակում է decem et septem, decem et octo, decem et novem, *եւայլն*: —

2° *Աւելի քարճը* թիւերու համար պիտի ընդի. du-centa millia, *եւայլն*. — միւլիոն մը. decies centena millia,

1,100.000, undecies centena millia. 2,000.000, vicies centena millia, եւայլն: —

2. Ասոնք ամէնն ալ ածական են. դասականները բոլոր կը հօլովին. բացարձակներուն միայն առաջին երեք հատը. եւ ducenti, trecenti, եւայլն. — մինչեւ nongenti; unusը տես ԳԼ. 9:

Ո. duo,	duae,	duo,
Ս. duorum,	duarum,	duorum (duum),
Տ. duobus,	duabus,	duobus,
Հ. duos (duo),	duas,	duo,
Բ. duobus.	duabus.	duobus.

Նոյնպէս կը հօլովի ambo, ambae, ambo, երկուքեան. trēs, trium, tribus, tres, tribus. 2էլ. tria ուլ. եւ հայց. միւս հօլովները նոյն են:

3. Mille, ել. ի մէջ անհօլով է. mille equites, հազար ձիաւոր. mille equitum, հազար ձիաւորաց: Իսկ յօդ. ի մէջ millia (maria ի պէս) կանոնաւոր կերպով կը հօլովի եւ սեռական խնդիր կ'առնու. զ. օր. duo millia equitum, երկու հազար ձիաւոր (երկուս հազարս ձիաւորաց). duobus millibus equitum, երկու հազար ձիաւորաց: Ուրիշ թիւերով այսպէս. duo millia equitum et trecenti կամ duo millia trecenti equites, եւայլն: —

“Շատ մը, հազարումէկ, եւայլն, ըսելու տեղ՝ լատինները sexcenti կը գործածեն. զ. օր. sexcenti ceciderunt, շատերն ինկան: Իսկ դասականին ու թուական մակըային տեղ milliesimus եւ millies կը գործածուի եւ ոչ sexcentessimus եւ sexcenties, օրինակ. Ex librō Serapionis millesimam partem vix intelligo, Սրապիոնին զրբին չազիւ հազարերորդ մասը (այսինքն ամենափոքր մասը) կը հասկնամ. (Գիկ.) Plus millies audiui, հազար անգամէն աւելի (անթիւ անգամ) լսեցի. (Տեր.):”

4. Տարիներն ու օրուան ժամերը դասականներով կը բացայայտուին. զ. օր. 1889 annus millesimus octingentesimus octogesimus nonus (post Christum natum). Երբ հարցման բացով կը պատասխանուի. 1889 տարին. anno millesimo octingentesimo octoge-

simo nono; ժամը իննին. nonā horā; ժամը քանի է. quota hora est? երեք է. hora tertia.

Քսանումէկ մարդ “unus et viginti homines, կ'ըսուի. կամ homines viginti et unus; շատ քիչ անգամ՝ viginti unus homines կամ homo.

Բ.

1. 3⁰ Բաժանական (կամ 4⁰ Թուական մակըայներ. բաշխական) թուակ. (քանի անգամ, quotiens.) (քանի քանի, քանիքական. quotēni.)

1. singuli, ae, a, մի առ մի. semel, միանգամ.

2. bini, ae, a, երկերկու. bis, երկիցս (երկու անգամ).

3. terni, ae, a, երեք եւ. ter, երեցս.

4. quaterni, [րեք. quater,

5. quini, quinquies,

6. seni, sexies,

7. septeni, septies,

8. octoni, octies,

9. noveni, novies,

10. deni, decies,

11. undeni, undecies,

12. duodeni, duodecies,

13. terni deni, ter decies կամ tredecies,

14. quaterni deni, եւ. quater decies, եւայլն.

20. viceni, ae, a, vicies, [semel,

21. viceni singuli, semel et vicies կամ vicies

22. viceni bini, եւայլն. bis et vicies կամ vicies et

30. triceni, tricies, [bis, եւայլն.

40. quadrageni, quadragies,

50. quinquagēni, quinquagies,

60. sexagēni, sexagies,

70. septuagēni, septuagies,

80. octogēni, octogies,

90. nonagēni, nonagies,

100. centēni, ae, a, centies,

101. centeni singuli,	semel et centies,
200. ducēni, ae, a,	ducenties,
300. trecēni,	trecenties,
400. quadringēni,	quadringenties,
500. quingēni,	quingenties,
600. sexcēni,	sexcenties,
700. septingēni,	septingenties,
800. octingēni,	octingenties,
900. nongeni,	nongenties,
1000. singula millia,	millies,
2000. bina millia,	bis millies,
3000. terna millia, եւն.	ter millies, եւայլն.
100.000. centena millia,	centies millies.

2. Թուարկութիւնը լատիներէնի մէջ այս եղանակաւ կ'ըլլայ. his bina sunt quattuor, երկու անգամ երկու չորս կ'ընէ. bis terna sunt sex, երկու անգամ երեք վեց կ'ընէ. septies novena sunt sexaginta tria, եօթն անգամ ինը վաթսուն երեք կ'ընէ:

3. Caesar et Ariovistus denos comites adduxerunt, Կեսար եւ Արիովիստոս իւրաքանչիւրը տասն տասն հաւ ընկեր տարին ի միասին:

4. Նմանապէս բաժանականները կը գործածուին անեղական անուանոց հետ (ԳԼ. ԺԴ.). binae nuptiae (եւ ոչ duae). Սակայն singuli եւ terniին տեղ uni եւ trini կը գործածուին. unae litterae, նամակ մը. (singulae litterae, այբուբենի իւրաքանչիւր գիրը ըսել կ'ըլլար.) trinae aedes, երեք տուն. (tres aedes, երեք տաճարներ:) Բայց liberi բառով բացարձակները կը գործածուին. duo liberi, երկու որդիք. (bini liberi, իւրաքանչիւր երկու որդի ըսել կ'ըլլար:

9.

1. Աւելցուր կրկնական թուականներն, որոնք quotuplex? քանի՞ պատիկ, քանի՞ կերպ, հարցման կը պատասխանեն. simplex, պարզ (միակ). duplex, երկպատիկ, երկու կերպ. triplex, երեքպատիկ, եւայլն. quadruplex, չորեքպատիկ. multiplex, բազմապատիկ:

2. Համարակները. simplum, պարզ, duplum, երկպատիկ. triplum, երեք պատիկ. quadruplum, չորս պատիկ. Dimidius, a, um, կէս. Դ. օր. dimidia pars, կէս մասը, կէսը. tertia pars, երրորդ մասը. duae quintae, երկու հինգերորդք. quatuor partes, չորս հինգերորդք. (վասն զի թէ որ լատիներէնի մէջ անուանիչը չի դրուիր, համարիչէն թուով մ'աւելի կ'ըլլայ:)

3. Primanus, առաջին (գնդի, կարգի, Լեգէոնի վերաբերող). secundanus, երկրորդ(ին). tertianus, երրորդ(ին): Senarius, վեց մասէ բաղկացեալ. sexagenarius, վաթսուն տարուան, վաթսնամեայ. septuagenarius, եւայլն: —

4. Primum, նախ եւ առաջ. secundo, երկրորդ (անգամ). iterum, նորէն, դարձեալ, միւսանգամ. tertium, երրորդ (անգամ). quartum, quintum, sextum, եւայլն: — Քիչ կը գտնուին. primo, tertio, եւայլն: —

5. Դիտողութեան արժանի են.

1° bimus, երկու տարուան. trimus, երեք տարուան. quadrimus, չորս տարուան:

2° annusին բաղադրեալքը. biennis, երկու տարուան. triennis, quadriennis, quinquennis, sexennis, septennis եւ decennis եւ ասոնց գոյականքը. biennium, triennium, եւայլն. Դ. օր. post triennium, երեք տարուան միջոցէն վերջը:

3° Diesին բաղադրեալքը. biduum, երկու օր. triduum, quadriduum եւ mensisին բաղադրեալները. bimestris, երկամեայ, trimestris, quadrimestris, quinquemestris, semestris, եւայլն: —

ԳԼՈՒԽ ԺԳ.

Դ Ե Ր Ա Ն Ո Ւ Ա Ն Ք

Ա.

Իսկան Դերանուններ:

Եզակի.

Ո. ego,	ես.	tu,	դու.	—
Ս. mei,	իմ.	tui,	քու.	sui, իւր.
Տ. mihi,	ինձի.	tibi,	քեզի.	sibi, իրեն.
Հ. me,	զես.	te,	զքեզ.	se, զիրքը.
Բ. me,	ինձմէ.	te,	քեզմէ.	se, իրմէ:

Յոգնակի.

Ո. nos,	մեր.	vos,	դուք.	—
Ս. nostri,	մեր.	vestri,	ձեր.	sui, իրենց.
nostrum,		vestrum,		
Տ. nobis,	մեզ.	vobis,	ձեզ.	sibi, իրենց.
Հ. nos,	զմեզ.	vos,	զձեզ.	se, զիրենք.
Բ. nobis,	մեզմէ.	vobis,	ձեզմէ.	se, իրենցմէ:

2. Երբ cum, հետ, նախադրութիւնը, որ բաց. խնդիր կ'առնու, առ դերանունանց հետ կը գտնուի, անոնց հետ կը միանայ եւ կ'ըսուի. mecum (եւ ոչ cum me) ինձի հետ. tecum, քեզի հետ. secum, իրեն հետ. nobiscum, մեզի հետ. vobiscum, ձեզի հետ:

3. Այս անձնական դերանունանց աւելի ոյժ տալու համար՝ tu եւ յոգ. սեռ. ներն ի բաց առեալ, ծայրերնին met, մասնիկը կ'աւելցուի. egomet, ես ինքն. vosmet, sibimet (egomet ipse, vosmet ipse, sibimet ipsi), եւայլն. ասին ալ երբեմն te մասնիկը կ'աւելցուի եւ կ'ըլլայ tute; սակայն ուրիշ հոլովներուն մէջ կ'ըսուի tuimet, tibimet, եւայլն: — Այսպէս se ալ կը կրկնուի. sese (քիչ անգամ tete, meme).

4. Առ բանաստեղծս mihiին տեղ. mi, կը գրու- նուի (ինչպէս nil nihilին տեղ):

5. Sui, sibi, se դերանունը փոխադարձ դերա- նուն եւս կ'ըսուի:

Բ.

Յոգնական Դերանուններ:

Եզակի.

ար.	իգ.	էգ.	
1. Ո. hic,	haec,	hōc,	այս.
Ս.	huius,		ասոր (այսր).
Տ.	huic,		ասոր (այսմ).
Հ. hunc,	hanc,	hōc,	զայս.
Բ. hōc,	hac,	hōc,	ասկէ:

Յոգնակի.

Ո. hī,	hae,	haec,	ասոնք.
Ս. hōrum,	hārum,	hōrum,	ասոնց.
Տ.	hīs,		ասոնց.
Հ. hōs,	hās,	haec,	զասոնք.
Բ.	hīs,		ասոնցմէ:

Աւելի ոյժ տալու համար hic դերանունան աւելն հո- ւովներուն ծայրը երբեմն ee մասնիկը կ'աւելցուի. դ. օր. hiee կամ լաւ եւս hiee, hosee, hasce, hiee, huiusce; քայք շատ քիչ անգամ haece, horumce, եւայլն:

Ասոր վրայ հարցական ne մասնիկն աւելցնելով կ'ըլլայ hiccine, միթէ այո, եւայլն:

Եզակի.

ար.	իգ.	էգ.	
2. Ո. istē,	istā,	istū,	այդ (այն).
Ս.	istius,		ադոր (անոր).
Տ.	isti,		ադոր (անոր).
Հ. istum,	istam,	istud,	զայդ (զայն).
Բ. istō,	istā,	istō,	ադկէ (անկէ):

Յոգնակի.

Ո. isti,	istae,	istā,	ադոնք (անոնք).
Ս. istorum,	istarum,	istorum,	ադոնց (անոնց).
Տ.	istis,		ադոնց (անոնց).
Հ. istos,	istas,	istā,	զադոնք (զանոնք).
Բ.	istis,		ադոնցմէ (անոնցմէ):

3. Ille, illa, illud, *անիկայ*. Ճիշդ ասոր պէս կը հօլովի: — Վերգելիսու երբեմն illi, յին տեղ olli, կը գործածէ:

Hic ևսունդ անձը, iste երկրորդ անձն որուն կը խօսուի, եւ ille երրորդը կը ցուցնեն: — iste եւ ille, յին միատրեւէն այս չին ձեւերը կը ծագին. istie, istaec, istoe կամ istuc, որոնք hic պէս կը հոլովին, միայն եզ. սեռ. եւ տը. չունին եւ յոգ. ի մէջ միայն istaec եւ illaec.

Եզակի.

ար.	եգ.	չէ.
4. զ. ipsē,	ipsā,	ipsum, (էս, դու, նա)
Ս.	ipsius,	ինքեան [ինքն.
Տ.	ipsī,	ինքեան.
Հ. ipsum,	ipsam,	ինքն.
Բ. ipsō,	ipsa,	ipsō, յինքեանէ:

Յոգնակի.

զ. ipsī,	ipsae,	ipsā,
Ս. ipsōrum,	ipsarum,	ipsōrum,
Տ.	ipsis,	
Հ. ipsōs,	ipsās,	ipsā,
Բ.	ipsis,	

Եզակի.

ար.	եգ.	չէ.
5. զ. is,	ēā,	id, այս, այն.
Ս.	eius,	անոր, ասոր.
Տ.	ei,	անոր.
Հ. eum,	eam,	id, զայն, զայս.
Բ. eō,	eā,	eō, անկէ:

Յոգնակի.

զ. ii (ei),	eae,	eā,	նորա, անոնք.
Ս. eōrum,	eārum,	eōrum,	անոնց.
Տ.	iīs, eīs,		անոնց.
Հ. eōs,	eās,	eā,	զանոնք.
Բ.	iīs, eīs,		անոնցմէ:

Եզակի.

ար.	եգ.	չէ.
6. զ. idem,	eādem,	idem, նոյն, նոյն ինքն.
Ս.	eiusdem,	նոյնին.
Տ.	eīdem,	նոյնին.
Հ. eundem,	eandem,	idem, նոյն.
Բ. eōdem,	eādem,	eōdem, նոյնէն:

Յոգնակի.

ար.	եգ.	չէ.
զ. idem,	eaedem,	eādem, նոյներն, նոյնինքն.
Ս. eorundem,	earundem,	eorundem, նոյներուն.
Տ.	iisdem կամ eisdem,	նոյներուն.
Հ. eōsdem,	eāsdem,	eādem, նոյները.
Բ.	iisdem կամ eisdem,	նոյներէն:

Գ.

Յարաբերական Դերանուն:

Եզակի.

ար.	եգ.	չէ.
զ. quī,	quae,	quōd, որ.
Ս.	cūius,	որուն.
Տ.	cūi,	որուն.
Հ. quem,	quam,	quōd, զոր.
Բ. quō,	quā,	quō, որմէ:

Յոգնակի.

զ. qui,	quae,	quae,	որոնք.
Ս. quōrum,	quārum,	quōrum,	որոնց.
Տ.	quībus կամ queis,		որոնց.
Հ. quōs,	quās,	quae,	զորս.
Բ.	quībus կամ queis,		որոնցմէ:

ԺԱՆ. 1. Cum quo, որուն հետ, ըսելու տեղ շատ անգամ quoeum կ'ըսուի (Տես վերը ա. 2.): նոյնպէս quaeum, quibuseum. Թէեւ eum quo, eum qua, eum quibus ալ կ'ըսուի:

2. Կայ նաեւ չին ձեւով եզ. բաց. qui, որ նարգահան կը գործածուի. զ. որ. qui fit? Ինչպէս կ'ըլլայ, նաեւ quieum (quoeumին տեղ). — Յոգ. բաց. ի չին ձեւ է quis.

Դ.

Հարցական Դերանուններ:

1. *U.* quis? *Ո՛վ*. qui? *Ի՞նչպիսի*. — *Ի՞գական*. quae? *Ի՞նչպիսի*. — *Հեղուք*. quid? *Ի՞նչ բան*. quod? *Ի՞նչպիսի*. quis շատ անգամ գոյական է. quid միշտ գոյ. է, quod ածական: Quis անունը՝ իսկ qui անձին որպիսութիւնը հարցնելու կը ծառայէ: Quis vir? *Ո՛վ է աս մարդը*. qui vir? *Ի՞նչպիսի մարդ*: — *Ար հոլովի ճիշդ յարաբերական դերանունն պէս*:

2. *Արդուի նաեւ* numquis? *Ո՛վ, արդեօք մէկը*. numquid? *Ի՞նչ (բան), եւայլն*. — quisnam? *Ո՛վ երբեք*. quaenam, *եւայլն*. — ecquis? *եւ ո՛վ, եւայլն*. — quisի պէս կը հոլովին, num, nam, *եւայլն*. մասնիկներն անփոփոխ կը մնան. այսպէս numcuius, cuiusnam, eccuius, *եւայլն*:

3. *Uter, utra, utrum, ո՛վ, երկուքէն որը*. *գ. օր*. uter oculus? *որ աչքը*. *տրա*. utra manus? *որ ձեռքը*: *Ընդհակառակը պիտի ըսուի*. quis discipulorum? *աշակերտներէն որը*:

Ե.

Անորոշ Դերանուններ:

1. Quicumque, quaecumque, quodcumque, *ամենայն դը, ո՛վ որ ըլլայ*: Յարաբերականի պէս կը հոլովի, cumque անփոփոխ կը մնայ:

2. Quisquis, *ամենայն դը*. quidquid, *ամենայն ինչ, որ եւ իցէ բան, ինչ որ*: Աս երկու ձեւէն զատ կը գտնուի նաեւ միայն բաց. quoquo, *գ. օր*. quoquo modo, *որ եւ իցէ եղանակաւ*:

Quicumque ստէպ ած. է. quisquis, *գոյական*:

3. Quis (qui), quae (qua), quid եւ quod, *ոմն, դը. իմն, ինչ, quis? ի պէս կը հոլովի*: *Չէզ. յոգ. ին ստէպ qua կ'ըլլայ*:

4. Aliquis (aliqui), aliqua, aliquid եւ aliquod,

մէկը. quisի պէս կը հոլովի. միայն *իգ. եզ. եւ չէզ. յոգ.* aliqua կ'ունենայ եւ ոչ aliquae.

5. Quispiam, quaequam, quidpiam եւ quodpiam *ոմն, դը. նոյնպէս quisի պէս կը հոլովին*:

6. Quisquam, *չէզուք*. quidquam (quicquam), *մէկը, բան մը, իգ. չունի*. quisի պէս կը հոլովի:

7. Quidam, quaedam, quiddam եւ quoddam, *մէկը, այս անուն մէկը, եւայլն*. — quisի պէս:

8. Quisquae, quaequae, quodquae, *իւրաքանչիւր, ամենայն դը*. — quisի պէս:

9. Quivis, quaevis, quidvis եւ quodvis, *որ եւ է*. — quisի պէս:

10. Quilibet, quaelibet, quidlibet եւ quodlibet, *quisի պէս*:

11. Unusquisque, unaquaeque, unumquidque եւ unumquodque, *իւրաքանչիւր դը, եւայլն*: — Թէ unus եւ թէ quis, կը հոլովին այսպէս. *unius-cuiusque, տրակ. unicuique, եւայլն*. — unumquemque, *եւայլն*:

12. Ullus, *մէկը (տ. ԳԼ. Զ. 9)*:

13. Uterque, utrāque, utrumque, *երկուքն ալ*:

14. Utervis, utrāvis, utrumvis = } *երկուքն*

15. Uterlibet, utralibet, utrumlibet, } *որն որ ըլլայ*:

16. Utercumque, utracumque, utrumcumque, *երկուքն որն որ ըլլայ*:

17. Alterūter, alterutra, alterutrum, *երկուքն մէկը*: *երկուքն ալ կրնան հոլովիլ. բայց ստէպ alter անհոլով կը մնայ*:

18. Բացասական դերանուններ. nemo, ոչ դը, aliquisին հակառակ. nihil, ոչինչ, aliquidին հակառակ. nullus, a, um, ընդդէմ ullusի. neuter, tra, trum, *երկուքն եւ ոչ մէկը, alteruterին հակառակ*:

Դերանոտանական ածականներ:

1. Ստացական Գերանուանք. Meus, mea, meum, իմ, իմին. tuus, tua, tuum, քու, քուդ. suus, sua, suum, իրեն, իրենք. noster, nostra, nostrum, մեր, մերինք. vester, vestra, vestrum, ձեր, ձերինք. suus, sua, suum, իրենց, իրենցք:

ԺԱՆ. 1. Noster եւ vesterէն՝ ազգի վերաբերեալ ածականք կը յօրինուին. nostras, մեր ժողովրդէն կամ աշխարհքէն՝ զաւատէն, մերազնեայ, եւայն. — vestras, ձեր ժողովրդէն, եւայն. — nostrates, մեր քաղաքակիցք, մեր հայրենակիցք. nostratia verba քառերն որ առ մեզ կը գործածուին: Cuius սեռ. էն կը շինուի նոյնպէս cuius, cuitatis, որ աշխարհքէն:

Cuius, eua, euum, որոն, ստացականք քիչ կը գործածուի:

2. Երբեմն աւելի ուժգնութեան համար suo եւ sua քաց. ներքոն pte վանկը կ'աւելցուի. հնչակս suopte pondere, իր սեպնական ծանրութեամբք. suapte manu, ինք իր ձեռքովք:

2. Առնչական գերանուանք.

Հարց. ուրաք.	Ցոյցական.	Անորշ.
qualis, e, ինչպիսի, որ եւ է.	talis, e, այսպիսի.	—
quantus, a, um, որչափ.	tantus, a, um, այսչափ.	aliquantus, a, um, քիչ մը. բաւական.
quot, (անհ.) որչափ, քանի հատ.	tot, (անհ.) այսչափ.	aliquot, (անհ.) քանի, բաւականի շատ.

ԺԱՆ. Աւելցուր զստոնք ալ. qualiscumque, որպիսի եւ իցէ, զհարկ եւ իցէ. quantuscumque, որչափ որ մեծ ըլլայ. quotecumque եւ quotquot, քանի հատ որ... totidem այնչափ, quotus եւ quotusquisque, քանի հատ որ:

1. Բայերուն սեռն երեք է. 1. Ներգործական. 2. Կրտսերական. 3. Չայնական, որ ներգործական նշանակութեամբ կրաւորական ձեւ ունի:

2. Ներ. եւ Չայնակ. բայերն, են.

1⁰ Նշողական. ինչպէս laudo, կը գովեմ. hortor, կը յորդորեմ. laudo կամ hortor discipulum.

2⁰ Էղիւ. dormio, կը քնանամ. floreo, կը ծաղկիմ:

3. Բայերուն խոնարհմանը մէջ գիտելու է.

Ա. Եղնականներն ու Գերբայները.

1⁰ Սահմանական. laudat, կը գովէ.

2⁰ Սորորտական. laudet, որ գովէ, եթէ գովէ.

3⁰ Հրաժայական. lauda, գովէ.

4⁰ Աներեւոյն. laudare, գովել.

5⁰ Գերբայ (Gerundium). laudandi, գովելու.

6⁰ Բայանուն (Supinum). laudata, գովելու.

7⁰ Ընդունելութիւն. laudans, գովող:

Առջին երեքը Սահմանաւոր եղանակներ կ'ըսուին որոշեալ ըլլալուն համար. վերջիններն՝ Անսահման:

Բ. Ժամանակները.

1⁰ Ներկայ. laudo, կը գովեմ.

2⁰ Անցադար. laudābam, կը գովէի.

3⁰ Ապագայ. laudābo, պիտի գովեմ.

4⁰ Կատարեալ. laudāvi, գովեցի.

5⁰ Գերանցադար. laudavēram, գովեր էի.

6⁰ Անցեալ. laudavēro, գոված պիտի ըլլամ:

Կատար. անկ. ու գերակ. ը՝ Անցեալ Ժամանակներ կ'ըսուին:

Գ. Թիւը կամ եզակի է կամ յոգնակի. երկուքն ալ երեք գէմբ ունին:

ԳԼՈՒԽ ԺԵ.

ESSE ԸԼԼԸԼ ԲԱՅԸ

1. Ա. Սահմանական. Բ. Ստորագասական.

Ներկայ.

ԵՂ. Sum, եմ.	sim, ըլամ.
ես, ես.	sis, ըլաս.
est, է.	sit, ըլայ.
ՅՊԴ. sumus, եմք.	simus, ըլանք.
estis, էք.	sitis, ըլաք.
sunt, են:	sint, ըլան:

Անկատար.

eram, էի.	essem, ըլայի.
eras, էիր.	essēs, ըլայիր.
erat, էր.	esset, ըլար.
erāmus, էինք.	essēmus, ըլայինք.
erātis, էիք.	essētis, ըլայիք.
erant, էին:	essent, ըլային:

Ապառնի.

ero, պիտի ըլամ.	futūrus (a, um) sim, ըլ-
եայլն. —	լալու ըլամ կամ պիտի
	ըլամ, եայլն. —
eris,	futūrus (a, um) sis,
erit,	futūrus (a, um) sit,
erimus,	futūri (ae, a) simus,
eritis,	futūri (ae, a) sitis,
erunt.	futūri (ae, a) sint.

Կատարեալ.

fui, եղայ եայլն. —	fuērim, եղած ըլամ.
fuisti,	fuēris,
fuit,	fuērit,
fuimus,	fuērimus,
fuistis,	fueritis,
fuērunt (fuēre).	fuērint.

Գերակատար.

fuēram, եղած էի,	fuissem, եղած կ'ըլլայի.
եայլն. —	
fuērās,	fuissem,
fuērat,	fuisset,
fuerāmus,	fuissemus,
fuerātis,	fuissetis,
fuērant.	fuisissent.

Անցեալ ապառնի.

fuēro, եղած պիտի ըլամ.	
fuēris,	
fuērit,	
fuerimus,	2 կայ:
fueritis,	
fuērint.	

Գ. Հրամայական.

Ներկայ.

Ապառնի.

ԵՂ. es, լեր.	ԵՂ. esto, լեր կամ լեցիս
	(պիտի ըլաս.)
	esto, լեցի.
ՅՊԴ. este, լերուք.	ՅՊԴ. estōte, լերուք, (պի-
	տի ըլաք.)
	sunto, լեցին:

Դ. Աներեւոյթ.

Ներկայ.

Ապառնի.

esse, ըլալ. ԵՂ. fore կամ futūrum (am, um) esse,	
	առ ի լինել.
ՅՊԴ. fore կամ futūros (as, a) esse, զոլ	լինելոց:

Անցեալ.

fuisse, եղած ըլալ.

Ե. Ընդունելութիւն.

Ներկայ.

Ապառնի.

(ens) որ է, էակ.	futurus, a, um, լինելոց:
Չ. Esse բայը, բայանունն եւ դերբայ չունի:	

2. Esse բային պէս կը խոնարհին իր բաղադրեալներն ալ. որ են.

de-sum, կը պակսիմ, չկամ. in-sum, մէջն եմ.
inter-sum, ներկայ եմ, prae-sum, վրան եմ. վե-
մէջն եմ. բաբաղմեմ.
sub-sum, տակն եմ. super-sum, կը մնամ:

Աւելցուր նաեւ հետեւեալ ab, ad եւ ob նախադրութեամբք, որ քանի մը ձեւերուն մէջ նախադրութեանց բաղաձայնները կը փոխեն կամ կը կորսնցնեն:

Ab-sum, կատ. ab-fui, ընդ. ապ. ab-futurus եւ a-futurus, աներ. ապ. ab-fore եւ a-fore, աներ. ներ. ab-esse, բացակայ ըլլալ:

Ad-sum, կատ. adfui եւ affui, ան. adesse, ներկայ ըլլալ:

Ob-sum, կատ. obfui եւ offui, ob-esse, արդէն ըլլալ:

Վերջապէս pro-sum, կ'օգտեմ, օգտակար եմ. որ esse բային e ով սկսած ձեւերէն առաջ d մը կ'առնու. pro-sum, prod-es, prod-est, pro-sūmus, prod-estis, pro-sunt; այսպէս. prod-eram, prod-essem, prod-ero, prod-esse եւ pro-fui, pro-futurus, եւայլն:

3. Ի բաց առեալ praesens ներկայ եւ absens բացակայ. մէկալնոնք ընդ. ներ. չունին:

ԳԼՈՒԽ ԺԶ.

Կ Ա Ն Ո Ն Ա Ի Ո Ր Լ Ծ Ո Ր Դ Ո Ի Թ Ի Ի Ն Ն Ե Ր

1. Չորս Լծորդութիւն կայ, որոնց տարբերութիւնն աներեւոյթին վերջաւորութենէն է.

- 1° ան. վերջ. are, laudare, գովել.
- 2° ēre, monēre, խրատել, յորդորել.
- 3° ēre, legēre, կարդալ.
- 4° īre, audīre, լսել:

2. Բայ մը խոնարհելու համար հարկ է հիմնական ձեւերն ծանօնալ՝ այսինքն՝ ներկայ, կատարեալ,

Բայանուն եւ Աներեւոյթն. որովհետեւ միւսներն անոնցմէ կը ծագին: Ահա նոյններուն վերջաւորութիւնն:

1. Լծ. ներ. o, կատ. āvi, Բայան. ātum, Աներ. āre, laudo, laudāvi, laudātum, laudare.
2. Լծ. ն. eo, կ. ui, Բ. itum, Ա. ēre, moneo, monūi, monitum, monēre.
3. Լծ. ն. o, կ. i, Բ. tum, Ա. ēre, lego, lēgi, lectum, legēre.
4. Լծ. ն. io, կ. īvi, Բ. itum, Ա. īre, audio, audīvi, audītum; audīre.

3. Ա. Լատիներէնի մէջ կատարեալը չորս կերպով կը շինուի. այսինքն.

1° Որչէն v կամ uին ձեւքով (v ձայնաւորէ մը վերջը. u բաղաձայնէ մ'ետքը). ինչպէս lauda-v-i, dele-v-i, audi-v-i; dom-u-i, doc-u-i, col-u-i.

2° Որչէն sի ձեւքով (որուն իրմէ առաջ եղող բաղաձայնին վրայ բրած փոփոխութիւնքն տես վարը), ինչպէս. man-s-i, ar-s-i (փոխանակ ard-s-i), dixi-phi. dic-s-i), texi (փոխ. teg-s-i), mul-s-i (փոխ. mulc-s-i).

3° Արմարէն յայնչէն երկնցնէլ ինչպէս. adiūvi, adiūvoյէն. vidi, videoյէն. lēgi, lēgoյէն. vēni, vēnioյէն:

4° Կրնն-նեմք. այսինքն սկզբնական բաղաձայնն եւ հետեւեալ ձայնաւորն կրկնելով. ինչպէս tō-tondi, tondeoյէն. cū-curri, curroյէն: Երբ ձայնաւորն a կամ ae ըլլայ, թի կը փոխուին. cecidi, caedoյէն, cecīdi, caedōյէն:

Spondēo կ'ըլլայ spo-pon-di; disco, dīdici; sto, stēti (իբրեւ sta-ոյէն. նոյնպէս dēdi, da-ոյէն. տես վարը).

Բաղադրեալները կրկնութիւն չունին. ինչպէս deton-deo, detondi; միայն do, sto, sisto, poseo եւ disco, բայերուն բաղադրեալներուն մէջ կը պատուի. երբեմն եւս curroյին-ներուն մէջ:

Բ. Բայանուն վերջաւորութիւնն է tum, բայց երբեմն sumի կը փոխուի:

1⁰ Առաջին լծ. թեան մէջ միշտ tum է. սակայ
միւսներուն մէջ ալ:

2⁰ Երկրորդ ու երրորդ լծ. թեան մէջ զրեթէ
միշտ sum է, երբ արմատը d, t կամ rg կը լինայ. ինչ-
պէս arsum, ardēցէն. missum, mittoցէն. tersum, ter-
geցէն. mersum, merg-ցէն:

Ներկայի արմատին փոփոխութիւնքն կատա-
րեալի եւ Բայանուան մէջ:

ԺԱՆ. 1. v կամ սով կատ. ներուն մէջ հասարակօրէն
արմատը անփոփոխ կը մնայ. ընդհակառակն լծ. թեան որո-
շին երբեմն կը մնայ, երբեմն աներեւոյթ կ'ըլլայ. ինչպէս
ama - v - i, dom - ui.

ԺԱՆ. 2. Si վերջաւորող կատարեալներուն եւ sum
ու tum Բայանումներուն մէջ, քաղածայններն հետեւեալ փո-
փոխութիւնները կը կրեն:

1° b, sէ կամ tէն առաջ pի կը փոխուի. scribo,
scripsi, scriptum, scribere.

2° Հազազայիններն sի մը քով x կ'ըլլան, ու tյէ
մը առաջ cյի կը փոխուին. ինչպէս dico, dixi, dictum, di-
cēre; tēgo, texi, tectum, tegere; coquo, coxi, coctum, coquere,
trahō, traxi, tractum, trahere եւ veho, vexi, vec-
tum, vehere. Նոյնը կ'ըլլայ vն vivoյին մէջ. vivo, vixi,
victum, vivere եւ ան աս երկու քայերուն մէջ. struo,
struxi, structum, struere; fluo, fluxi, fluctum, fluere. — C
ու gյէն առաջ l կամ r եկած ատեն՝ si, sum եւ tumէն ա-
ռաջ կը կորսուին. q. op. fuleio, fulsi, fultum, fuleire; mer-
go, mersi, mersum, mergere.

3° Առամայինները sէն առաջ կը կորսուին. ինչպէս
claudio, clausi, clausum, claudere; առջի ծայնաւորն ալ
կ'երկնայ. divido, divisi, divisum, dividere; երբեմն sն կը
կրկնուի. concutio, concussi, concussum, concutere.

4° mէն վերջը հասարակօրէն si եւ tum եկած ատեն,
ասոնց մէջը p մը կը մտնէ. ինչպէս. sumo, sumpsi, sump-
tum, sumere (նաեւ sumsi, sumtum).

ԺԱՆ. 3. Բանի մը քայեր կ. եւ քայանուան մէջ ար-
մատին n եւ mը կը կորսնցնեն, ծայնաւորն երկնցնելով.
ինչպէս. vinco, vici, victum, vincere; frango, frēgi, fractum,
frangere; fundo, fūdi, fusum, fundere; relinquo, reliqui, re-
lictum, relinquere; rumpo, rūpi, ruptum, rumpere.

4. Հիմնական ծեւերէն կը ծագին միւս ծեւերն:
Ա. Ներգործական սակմանական ներկայեան.

1. Ներգ. Ստորադ. Ներկայ, օ վերջաւորութիւնը
առաջին լծ. թեան մէջ emի եւ մէկալնոնց մէջ amի փոխե-
լով. ուստի. laudem, moneam, legam, audeam.

2. Ներգ. Սակմ. ամկ., շորս լծ. թեանց օ, eo, օ եւ
io վերջաւորութիւններն ա. լծ. թեան մէջ ābamի, ք. եւ q.
լծ. թեանց մէջ ēbamի, դ. լծ. թեան մէջն ալ iēbamի փոխե-
լով. laudābam, monēbam, legēbam, audiēbam.

3. Ներգ. Սակմ. ապառմի. Ներկային վերջաւորու-
թիւնը ա. լծ. թեան մէջ āboյի, ք. ին մէջ ēbo, q. ի մէջ
am, դ. ի մէջ ալ iamի փոխելով. ուստի. laudābo, monēbo,
legam, audiam.

4. Ներգ. Ընդ. Ներկայ. Ներկային վերջը. ք. լծ. -
թեան մէջ ansի, ք. եւ q. ի մէջ ensի, դ. ի մէջ iensի փոխե-
լով. ուստի. laudans, monens, legens, audiens.

Բ. Ներգործական Աներեւոյթեան կը ծագի.

1. Ներգ. Հրամ. Ներկայ, վերջին re վանկը վերջը-
նելով. laudā, monē, legē, audi.

2. Ներգ. Ստորադ. ամկ., m մ'աւելցնելով. laudā-
rem, monērem, legērem, audīrem.

3. Կրտս. ամեր. ներկ., ա. ք. եւ դ. ի մէջ reū,
riյի եւ q. ի մէջ ēreū iյի փոխելով. laudāri, monēri, legi,
audiri.

Գ. Ներգործական սահմ. կատարեալէն կը ծագի.

1. Ներգ. ստորադ. կատ. iū erimի փոխելով. lau-
davērim, monērim, legērim, audivērim.

2. Ներգ. Սակմ. Գերակատար. iū ēramի փոխե-
լով. laudavēram, monuēram, legēram, audivēram.

3. Ներգ. ստորադ. գերակ. iū issemի փոխելով.
laudavissem, monuisssem, legissem, audivissem.

4. Անցեալ ապառմի. iū ēroյի փոխելով. laudavēro,
monuēro, legēro, audivēro.

5. Ներգ. ամեր. կատ. iū isseյի փոխելով. lauda-
visse, monuisse, legisse, audivisse.

Գ Լ Ո Ւ Խ

Հ Ո Ր Ս Լ Ծ Ո Ր Դ Ո Ւ -

Ա . Ն Ե Ր Գ Ո Ր -

Ա . Մ ա հ ի մ ա ն ա -

Ն ե Ր -

ա) Լ ծ ռ Ր Դ .

բ) Լ ծ ռ Ր Դ .

ԵԴ . laud - o, կը գովեմ .

mon - օ, կը յորդորեմ ,
խրատեմ .

laud - as, կը գովես .

mon - օs,

laud - at, կը գովէ .

mon - et,

ՅՊԴ . laud - amus, կը գովենք .

mon - օmus,

laud - atis, կը գովէք .

mon - օtis,

laud - ant, կը գովեն .

mon - ent.

Ա ն կ ա -

ԵԴ . laud - abam, կը գովէի .

mon - օbam, կը յորդորէի .

laud - abas,

mon - օbas,

laud - abat,

mon - օbat,

ՅՊԴ . laud - abamus,

mon - օbamus,

laud - abatis,

mon - օbatis,

laud - abant.

mon - օbant.

Ա պ ա -

ԵԴ . laud - abo, պիտի գովեմ .

mon - օbo, պիտի յորդորեմ .
[ըմ .]

laud - abis,

mon - օbis,

laud - abit,

mon - օbit,

ՅՊԴ . laud - abimus,

mon - օbimus,

laud - abitis,

mon - օbitis,

laud - abunt.

mon - օbunt.

Ա ա ա -

ԵԴ . laud - avi, գովեցի .

mon - օi, յորդորեցի .

laud - a(vi)sti,

mon - uisti,

laud - avit,

mon - օit,

ՅՊԴ . laud - avimus,

mon - uimus,

laud - a(vi)stis,

mon - uistis,

laud - a(vē)runt.

mon - uerunt.

Փ Է .

Թ Ե Ա Ն Յ Օ Ր Ի Ն Ա Կ Ն Ե Ր

Ճ Ա Կ Ա Ն

կ ա ն .

կ ա յ .

ա) Լ ծ ռ Ր Դ .

ա) Լ ծ ռ Ր Դ .

leg - o, կը կարդամ .

aud - օ, կը լսեմ .

leg - is,

aud - is,

leg - it,

aud - it,

leg - օmus,

aud - օmus,

leg - օtis,

aud - օtis,

leg - unt.

aud - օunt.

ա ա Ր .

leg - օbam, կը կարդայի .

aud - օbam, կը լսէի .

leg - օbas,

aud - օbas,

leg - օbat,

aud - օbat,

leg - օbamus,

aud - օbamus,

leg - օbatis,

aud - օbatis,

leg - օbant.

aud - օbant.

ն ի .

leg - am, պիտի կարդամ .

aud - օam, պիտի լսեմ .

leg - օs,

aud - օes,

leg - et,

aud - օet,

leg - օmus,

aud - օemus,

leg - օtis,

aud - օetis,

leg - ent.

aud - օent.

ը ե ա Լ .

lēg - i, կարդացի .

aud - օvi, լսեցի .

lēg - isti,

aud - օ(vi)sti,

lēg - it,

aud - օvit,

lēg - օmus,

aud - օvumus,

lēg - օstis,

aud - օ(vi)stis,

leg - օerunt.

aud - օ(v)erunt.

Գերակա-

Եզ.	laud-ā(vě)ram, <i>գովեր</i>	mon-uěram, <i>յորգորեր էի,</i>
	laud-ā(vě)ras, [<i>էի</i>]	mon-uěras,
	laud-ā(vě)rat,	mon-uěrat,
Յոգ.	laud-ā(vě)rāmus,	mon-uěrāmus,
	laud-a(vě)rātis,	mon-uěrātis,
	laud-a(vě)rant.	mon-uěrant.

Անցեալ

Եզ.	laud-ā(vě)ro, <i>գոված պիտի ըլլամ.</i>	mon-uěro, <i>յորգորած պիտի ըլլամ.</i>
	laud-ā(vě)ris,	mon-uěris,
	laud-ā(vě)rit,	mon-uěrit,
Յոգ.	laud-a(vě)rīmus,	mon-uērīmus,
	laud-a(vě)rītis,	mon-uērītis,
	laud-ā(vě)rint.	mon-uěrint.

Բ. Մտորարա-

ներ-

Եզ.	laud-em, <i>գովեմ.</i>	mon-ěam, <i>յորգորեմ.</i>
	laud-ēs,	mon-eās,
	laud-et,	mon-ěat,
Յոգ.	laud-ēmus,	mon-eāmus,
	laud-ētis,	mon-eātis,
	laud-ent.	mon-ěant.

Անկա-

Եզ.	laud-ārem, <i>որ գովէի, գոված կ'ըլլայի.</i>	mon-ěrem, <i>որ յորգորէի, յորգորած կ'ըլլայի.</i>
	laud-āres,	mon-ěres,
	laud-āret,	mon-ěret,
Յոգ.	laud-ārēmus,	mon-erēmus,
	laud-ārētis,	mon-erētis,
	laud-ārent.	mon-ěrent.

կատա-

Եզ.	laud-ā(vě)rim, <i>որ գոված ըլլամ.</i>	mon-uěrim, <i>որ յորգորած ըլլամ.</i>
	laud-ā(vě)ris,	mon-uěris,
	laud-ā(vě)rit,	mon-uěrit,

տար.

lěg-ěram, <i>կարգացեր</i>	aud-ī(v)ěram, <i>լսեր էի.</i>
lěg-ěras, [<i>էի</i>]	aud-ī(v)ěras,
lěg-ěrat,	aud-ī(v)ěrat,
lěg-erāmus,	aud-ī(v)erāmus,
lěg-erātis,	aud-ī(v)erātis,
lěg-ěrant.	aud-ī(v)ěrant.

Ապառնի.

lěg-ěro, <i>կարգացած պիտի ըլլամ.</i>	aud-ī(v)ěro, <i>լսած պիտի ըլլամ.</i>
lěg-ěris,	aud-ī(v)ěris,
lěg-ěrit,	aud-ī(v)ěrit,
lěg-erīmus,	aud-ī(v)erīmus,
lěg-erītis,	aud-ī(v)erītis,
lěg-ěrint.	aud-ī(v)ěrint.

սակաւ.

կայ.

lěg-am, <i>կարգամ.</i>	aud-īam, <i>լսեմ.</i>
leg-ās,	aud-īas,
leg-at,	aud-īat,
leg-āmus,	aud-īāmus,
leg-ātis,	aud-īātis,
leg-ant.	aud-īant.

տար.

lěg-ěrem, <i>որ կարգայի, կարգացած կ'ըլլայի.</i>	aud-īrem, <i>որ լսած ըլլայի, լսած կ'ըլլայի.</i>
leg-erēs,	aud-īres,
leg-eret,	aud-īret,
leg-erēmus,	aud-īrēmus,
leg-erētis,	aud-īrētis,
leg-erent.	aud-īrent.

րեալ.

leg-ěrim, <i>որ կարգացած ըլլամ.</i>	aud-ī(v)ěrim, <i>որ լսած ըլլամ.</i>
leg-ěris,	aud-ī(v)ěris,
leg-ěrit,	aud-ī(v)ěrit,

Յոգ.	laud-a(vě)rimus, laud-a(vē)ritis, laud-ā(vě)rint.	mon-uerīmus, mon-uerītis, mon-uērint.
------	---	---

Գերակա-

Եղ.	laud-a(vi)ssem, թէ գո- ված ըլլայի.	mon-uissēm, թէ յորդո- րած ըլլայի.
	laud-a(vi)ssēs, laud-a(vi)sset, Յոգ. laud-a(vi)ssēmūs, laud-a(vi)ssētis, laud-a(vi)ssent.	mon-uissēs, mon-uisset, mon-uissēmūs, mon-uissētis, mon-uissent.

Ապառ-

Եղ.	laud-atūrus (a, um) sim, sis, sit, որ պի- տի գովէմ.	monitūrus (a, um) sim, sis, sit, որ պիտի յոր- դորեմ.
Յոգ.	laud-atūri (ae, a) si- mus, sitis, sint,	mon-itūri (ae, a) simus, sitis, sint.

Անցեալ Ապառ-

Գ. Հրաման-

Եղ.	laud-ā, գովէ.	mon-ē, յորդորէ.
	laud-āte, գովեցէք.	mon-ēte, յորդորեցէք.

Ապառ-

Եղ.	laud-āto, գովէ կամ պիտի գովես.	mon-ēto, յորդորէ կամ պիտի յորդորես.
	laud-āto, թող գովէ կամ պիտի գովէ.	mon-ēto, թող յորդորէ կամ պիտի յորդորես.
Յոգ.	laud-atōte, գովեցէք կամ պիտի գովէք.	mon-etōte, յորդորեցէք կամ պիտի յորդորէք.
	laud-anto, գովեն կամ պիտի գովեն.	mon-ento, յորդորեն կամ պիտի յորդորեն.

Գ. Անկր-

Ներ-

laud-āre, գովէ.	mon-ēre, յորդորել, խրատել.
-----------------	-------------------------------

leg-erīmus, leg-erītis, leg-erint.	aud-i(v)erīmus, aud-i(v)erītis, aud-ī(v)erint.
--	--

ապր.

leg-issem, թէ կարդա- յած ըլլայի.	aud-i(vi)ssem թէ լսած ըլլայի.
leg-issēs, leg-isset, leg-issēmūs, leg-issētis, leg-issent.	aud-i(vi)ssēs, aud-i(vi)sset, aud-i(vi)ssēmūs, aud-i(vi)ssētis, aud-i(vi)ssent.

նի.

lec-tūrus (a, um) sim, sis, sit, որ պիտի կարդամ.	aud-itūrus (a, um) sim, sis, sit, որ պիտի լսեմ.
lec-tūri (ae, a) simus, sitis, sint.	aud-itūri (ae, a) simus, sitis, sint.

նի չկայ.

յակամ.

lēg-ē, կարդա.	aud-ī, լսէ.
leg-ēte, կարդացէք.	aud-īte, լսեցէք.

նի.

leg-īto, կարդա կամ պիտի կարդաս.	aud-īto, լսէ կամ պիտի լսես.
leg-īto, leg-ītōte, leg-unto.	aud-īto, aud-itōte, aud-iunto.

ձեռն/թ.

կայ.

leg-ēre, կարդալ.	aud-īre, լսել.
------------------	----------------

laud-a(vi)sse գոված ըլլալ. mon-uisse, յորդորած ըլլալ.

Ազառ-
 ԵՂ. laud-atūrum (am, um) mon-itūrum (am, um)
 esse, գովելոյ լինել. esse, խրատելոյ լինել.
 Յող. laud-atūros (as, a) esse. mon-itūros (as, a) esse.

Ե. Ընդհան-
 Ներ-
 laud-ans, գովող, գովելով. mon-ens, յորդորող, յորդորելով.

Ազառ-
 laud-atūrus, a, um, գովելոյ. mon-īturus, a, um, յորդորելոյ.

Զ. Դեր-
 Սեռ. laud-andi, գովելոյ. mon-endi, յորդորելոյ.
 Տրա. laud-ando, գովելոյ. mon-endo, յորդորելոյ.
 Հայց. (ad) laud-andum, առ (ad) mon-endum, առ Ի
 Ի գովել. յորդորել.
 Բայց. laud-ando, գովելով. mon-endo, յորդորելով.

Ե. Բայ-
 laud-ātum, Ի կամ առ Ի գո- mon-ītum, Ի կամ առ Ի
 լել. խրատել.
 laud-ātu, Ի գովել. mon-ītu, Ի խրատել.

Բ. ԿՐԱՆՈՐԱՆ

Ա. Մահմա-

Ներ-
 ԵՂ. laud-or, կը գովուիմ. mon-ēor, կը յորդորուիմ.
 laud-āris, mon-ēris,
 laud-atur, mon-ētur,
 Յող. laud-āmur, mon-ēmur,
 laud-āmini, mon-emīni,
 laud-antur. mon-entur.

Էալ. lēg-isse, կարդացած ըլլալ. aud-ī(vi)sse, լսած ըլլալ.

Նի. lec-tūrum (am, um) es- aud-ītūrum (am, um) es-
 se, ընթեռնելոյ լինել. se, լսելոյ լինել.
 lec-turos (as, a) esse. aud-ītuos (as, a) esse.

Անշոյթ խոն.

Կայ. lēg-ens, կարդացող, aud-īens, լսող, լսելով.
 կարդալով.

Նի. lec-tūrus, a, um, ըն- aud-ītūrus, a, um, լսելոյ.
 թեռնելոյ.

Քայ. leg-endi, ընթեռնելոյ. aud-iendi, լսելոյ.
 leg-endo, ընթեռնելոյ. aud-iendo, լսելոյ.
 (ad) leg-endum, առ Ի (ad) aud-iendum, առ Ի
 ընթեռնուլ. լսել.
 leg-endo, ընթեռնելով. aud-iendo, լսելով.

Անուն.

lec-tum, յընթեռնուլ. aud-ītum, Ի կամ առ Ի
 լսել.
 lec-tu, յընթեռնուլ. aud-ītu, Ի լսել.

Կ Ա Ն

Ասկան.

Կայ. lēg-or, կը կարդացուիմ. aud-īor, կը լսուիմ.
 leg-ēris, aud-īris,
 leg-ītur, aud-ītur,
 leg-īmur, aud-īmur,
 leg-īmīni, aud-īmīni,
 leg-untur. aud-iuntur.

Անկա-

ԵԴ.	laud-ābar, <i>կը գովուէի.</i>	mon-ēbar, <i>կը խրատուէի.</i>
	laud-abāris,	mon-ebāris,
	laud-abātur,	mon-ebatur,
ՅՊԴ.	laud-abāmur,	mon-ebāmur,
	laud-abāmīni,	mon-ebāmīni,
	laud-abantur.	mon-ebantur.

Ապա-

ԵԴ.	laud-ābor, <i>պիտի դո-</i>	mon-ēbor, <i>պիտի խրա-</i>
	laud-abēris, [<i>վուիմ.</i>]	mon-ebēris, [<i>տուիմ.</i>]
	laud-abitur,	mon-ebitur,
ՅՊԴ.	laud-abimur,	mon-ebimur,
	laud-abīmīni,	mon-ebīmīni,
	laud-abuntur.	mon-ebuntur.

Կատա-

ԵԴ.	laud-ātus (a, um) sum,	mōn-ītus (a, um) sum, es,
	es, est, <i>գովուեցայ.</i>	est, <i>խրատուեցայ.</i>
ՅՊԴ.	laud-āti (ae, a) sumus,	mōn-īti (ae, a) sumus,
	estis, sunt.	estis, sunt.

Գերակա-

ԵԴ.	laud-ātus(a, um) eram,	mōn-ītus (a, um) eram,
	eras, erat, <i>գովուած էի.</i>	<i>եւն. խրատուած էի.</i>
ՅՊԴ.	laud-āti (ae, a) eram,	mon-īti (ae, a) eramus,
	mus, eratis, erant.	<i>եւայլն.</i>

Անցեալ ա-

ԵԴ.	laud-ātus (a, um) ero,	mōn-ītus (a, um) ero,
	<i>գովուած պիտի ըլ-</i>	<i>խրատուած պիտի ըլ-</i>
	<i>լամ.</i>	<i>լամ.</i>
ՅՊԴ.	laud-āti (ae, a) erimus,	mōn-īti (ae, a) erimus.
	<i>եւայլն:</i>	

Բ. Մտորու-

Ներ-

ԵԴ.	laud-er, <i>գովուիմ.</i>	mōn-ēar, <i>խրատուիմ.</i>
	laud-ēris,	mon-eāris,
	laud-ētur,	mon-eatur,

տար.

leg-ēbar, <i>կը կարդա-</i>	aud-iēbar, <i>կը լսուէի.</i>
leg-ebāris, [<i>ցուէի.</i>]	aud-iebāris,
leg-ebatur,	aud-iebatur,
leg-ebāmur,	aud-iebāmur,
leg-ebāmīni,	aud-iebāmīni,
leg-ebantur.	aud-iebantur.

նի.

lēg-ar, <i>պիտի կարդա-</i>	aud-īar, <i>պիտի լսուիմ.</i>
leg-ēris, [<i>ցուիմ.</i>]	aud-iēris,
leg-ētur,	aud-iētur,
leg-ēmur,	aud-iēmur,
leg-ēmīni,	aud-iēmīni,
leg-entur.	aud-ientur.

բեալ.

lec-tus (a, um) sum, es,	aud-ītus (a, um) sum, es,
est, <i>կարդացուեցայ.</i>	est, <i>լսուեցայ.</i>
lec-ti (ae, a) sumus, es-	aud-īti (ae, a) sumus, es-
tis, sunt.	tis, sunt.

տար.

lec-tus (a, um) eram,	aud-ītus (a, um) eram,
<i>եւն. կարդացուեր էի.</i>	<i>եւն. լսուեր էի.</i>
lec-ti (ae, a) eramus,	aud-īti (ae, a) eramus,
<i>եւայլն.</i>	<i>եւայլն.</i>

պառնի.

lectus (a, um) ero, <i>կար-</i>	aud-ītus, (a, um) ero,
<i>դացուած պիտի ըլ-</i>	<i>լսուած պիտի ըլամ.</i>
<i>լամ.</i>	
lecti, (ae, a) erimus.	aud-īti, (ae, a) erimus.

դասական.

կայ.

lēg-ar, <i>կարդացուիմ.</i>	aud-īar, <i>լսուիմ.</i>
leg-āris,	aud-iāris,
leg-atur,	aud-iatur,

Յող.	laud-ēmur, laud-ēmīni, laud-entur.	mon-eāmur, mon-eāmīni, mon-eantur.
------	--	--

Անկա-

Եղ.	laud-ärer, որ գովուէի, գովուած կ'ըլայի.	mon-ärer, որ խրատուէի, խրատուած կ'ըլայի.
	laud-arēris, laud-arētur,	mon-erēris, mon-erētur,
Յող.	laud-arēmur, laud-arēmīni, laud-arentur.	mon-erēmur, mon-erēmīni, mon-erentur.

Կատա-

Եղ.	laud-ātus(a,um)sim, sis, sit, որ գովուած ըլլամ.	mon-ītus(a,um)sim, sis, sit, որ խրատուած ըլլամ.
-----	--	--

Յող.	laud-āti(ae, a)simus, sitis, sint.	mon-īti(ae, a)simus, sitis, sint.
------	---------------------------------------	--------------------------------------

Գերակա-

Եղ.	laud-ātus(a,um)essem, esses, esset, որ գո- վուած ըլլայի.	mon-ītus(a,um)essem, esses, esset, որ յորդո- ւած ըլլայի.
Յող.	laud-āti(ae, a)esse- mus, essetis, essent.	mon-īti(ae, a)essemus, essetis, essent.

Ապառնի եւ Ապառ-

Գ. Հրամայա-

Ներ-

Եղ.	laud-äre, գովուէ.	mon-äre, խրատուէ.
Յող.	laud-amīni, գովուէցէք.	mon-emīni, խրատուէ- ցէք.

Ապառ-

Եղ.	laud-ātor, գովուէ կամ պէտք ես գովուիլ.	mon-ētor, խրատուէ եւ պէտք ես գովուիլ.
	laud-ātor, գովուէ կամ պէտք է գովուիլ.	mon-ētor, խրատուէ եւ պէտք է գովուիլ.

leg-āmur, leg-āmīni, leg-antur.	aud-iāmur, aud-iamīni, aud-iantur.
---------------------------------------	--

տար.

leg-ärer, որ կարդացուէ, կարդացուած ըլլայի.	aud-irer, որ լուսուէի, լուսուած ըլլայի.
leg-erēris, leg-erētur,	aud-irēris, aud-irētur,
leg-erēmur, leg-erēmīni, leg-erentur.	aud-irēmur, aud-irēmīni, aud-irentur.

ըեալ.

lec-tus(a,um)sim, sis, sit, որ կարդացուած ըլլամ.	aud-ītus(a,um)sim, sis, sit, որ լուսած ըլլամ.
lec-ti(ae, a)simus, եւն.	aud-īti(ae, a)simus, եւն.

տար.

lectus(a,um)essem, esses, esset, որ կար- դացուած ըլլայի.	aud-ītus(a,um)essem, esses, esset, որ լուսած ըլլայի.
lec-ti(ae, a)essemus, essetis, essent.	aud-īti(ae, a)essemus, essetis, essent.

Նի Անցեալ Հիայ:

կան.

կայ.

lēg-äre, կարդացուէ.	aud-ire, լուսուէ.
leg-imīni, կարդացուէ- ցէք.	aud-imīni, լուսուցէք.

նի.

lēg-ītor, կարդացուէ եւայլն.	aud-itor, լուսուէ եւայլն.
lēg-ītor, կարդացուի.	aud-itor, լուսուի.

Յող. laud - abīmīni, թող գող- mon - ebīmīni,
 վուեք.
 laud - antor, գողուին mon - entor.
 կամ պետքեն գողուիլ.

Դ. Անե-

հեր-

laud - āri, գողուիլ. mon - ēri, խրատուիլ.

Ան-

եղ. laud - ātum (am, um) es- mōn - ītum (am, um) esse,
 se, գողուած ըլլալ. խրատուած ըլլալ.

Յող. laud - ātos (as, a) esse. mon - ītos (as, a) esse.

Ապառ-

laud - ātum iri, գողուելէք ըս- mōn - ītum iri, խրատուել-
 լալ. լէք ըլլալ.

Ե. Ընդհո-

ղատա-

laud - ātus (a, um) գողեալ, mōn - ītus (a, um) խրա-
 գողուած. տեալ, խրատուած.

Ապառ-

laud - andus (a, um) գողուելը, mon - endus (a, um) խրա-
 որ պիտի գողուի: տուելը, եւայլն.

leg - iēmīni,

aud - iēmīni,

leg - untor.

aud - iuntor.

ընդդիմ.

կայ.

lēg - i, կարդացուիլ.

aud - īri, լսուիլ.

ցեալ.

lectum (am, um) esse,

aud - ītum (am, um) esse,

կարդացուած ըլլալ.

լսուած ըլլալ.

lec - tos (as, a) esse.

aud - ītos (as, a) esse.

նի.

lec - tum iri, կարդա-
 ցուելու ըլլալ.

aud - ītum iri, լսուելու
 ըլլալ.

Անդդիմ իմ.

ըեալ.

lec - tus (a, um) կարդա-
 ցեալ.

aud - ītus (a, um) լսուած.

նի.

leg - endus (a, um) կար-
 դացուելէք եւն.

aud - iendus (a, um) լսու-
 ելէք եւայլն:

Յուշակ բառից առ ի հրահանգ:

Ա. Լծորդ.

1. Aestimo, համարիմ.
amo, սիրեմ.
aro, հերկեմ.
certo, կռուիմ.
clamo, աղաղակեմ.
creo, ստեղծեմ, ընտրեմ.
dico, ձօնեմ.
erro, մոլորիմ.
flagro, վառիմ, բորբոքիմ.
flo, շնչեմ.
lanio, պատռեմ, բզկտեմ.
latro, հաջեմ.
lego, առաքեմ.
mando, յանձնեմ.
migro, դաղթեմ.
narro, պատմեմ.
nego, ուրանամ.
no, լռեմ.
opto, ցանկամ, հայցեմ.
orno, զարդարեմ.
paro, պատրաստեմ.
pecco, մեղանչեմ.
ploro, լամ.
porto, տանիմ.
puto, կարծեմ.
rogo, խնդրեմ.
servo, պահեմ, փրկեմ.
suo, քրտնիմ.
volo, թռչիմ. [տեմ:
voro, սպառեմ, անյաղ ու-

2. Accuso, ամբաստանեմ.
armo, զինեմ.
considero, խորհիմ.
corōno, պսակեմ.

crucio, չարչարեմ.
curo, հոգամ.
damno, դատապարտեմ.
dono, ընծայեմ.
emendo, ուղղեմ. [պեմ.
formo, շինեմ, ձևակեր-
fugo, փախուցանեմ.
honōro, պատուեմ.
humo, թաղեմ.
indico, ցուցանեմ, նշանա-
iudico, դատեմ. [կեմ.
iuro, երդնում.
labōro, աշխատիմ.
laerīmo, արտասուեմ.
loco, դնեմ, զետեղեմ.
macūlo, արատեմ.
mendico, մուրանամ.
milīto, զինուորիմ.
ministro, սպասաւորեմ.
monstro, ցուցանեմ.
neco, սպանանեմ.
nomino, անուանեմ.
numēro, թուեմ.
nuntio, աւետեմ.
ordino, կարգաւորեմ.
onēro, բեռնաւորեմ.
oro, հայցեմ.
pugno, կռուիմ.
regno, թագաւորեմ.
salūto, ողջունեմ.
spero, յուսամ.
tempēro, բարեխառնեմ.
velo, ծածկեմ.
voco, կոչեմ.
vulgo, հրատարակեմ.
vulnēro, վիրաւորեմ.

3. Aegrōto, հիւանդանամ.
aequo, հաւասարեմ.
caeco, կուրացուցանեմ.
celēbro, տօնախմբեմ,
հռչակեմ.
debilito տկարացնեմ.
declāro, հրատարակեմ.
dubito, տարակուսիմ.
duro, տեսեմ.
exacerbo, դառնացնեմ.
festino, շտապիմ, փու-
թամ.
firmo, հաստատեմ.
fœdo, աղաւաղեմ, աղտե-
ղեմ.
frequento, յաճախեմ.
gemino, կրկնեմ.
ignōro, անգիտանամ.
lacēro, պատառեմ.
matūro, հասուցանեմ
(զպտուղս).
nudo, մերկացնեմ.
orbo, զրկեմ.
probo, քննեմ, ապացու-
ցանեմ, փորձեմ.
purgo, մաքրեմ.
sacro, նուիրեմ, սուրբ
առնեմ.
sano, բժշկեմ. [խանձիմ.
sollicito, հոգամ, թա-
supēro, գերազանցեմ.
vasto, ապականեմ.
vigilo, հսկեմ.

4. Appello, կոչեմ.
canto, երգեմ.

cogito, խորհիմ. [քննեմ.
consulto, խորհուրդ հար-
delecto, հեշտացուցանեմ.
edūco, դաստիարակեմ.
exercito, հրահանգեմ.
iacto, պանծամ.
muto, փոխեմ.
nato, լողամ.
occūpo, գրաւեմ.
salto, ոտնուեմ, ցատկեմ.
sedo, նստիմ.
specto, հայիմ.
tento, փորձեմ.
tolēro, համբերեմ, հան-
դուրժեմ.
tracto, գործածեմ.
vexo, տանջիմ.

Բ. Լծորդ.

1. Coērcēo, բռնադատեմ,
ստիպեմ.
exerceo, հրահանգեմ.
habeo, ունիմ. [րարեմ.
praebeo, տամ, մատակա-
terreo, ահարկանեմ.

2. Caleo, Զերմանամ, տա-
պանամ.
careo, զրկիմ, պակասիմ.
debeo, պարտիմ.
doleo, ցաւիմ.
iaceo, անկեալ դնիմ.
mereo, արժանի եմ.
noceo, վնասեմ.
pareo, հնազանդիմ.
taceo, լռեմ.
valeo, արժեմ, ողջ եմ.

Գ. Լծորդ.

Emo, ēmi, emptum, emēre, գնեմ.

āgo, ēgi, actum, agere, առնեմ, գործեմ.

dico, dixi, dictum, dicere, ասեմ.

duco, duxi, ductum, ducere, տանիմ, բերեմ.

tego, texi, tectum, tegere, ծածկեմ.

Գ. Լծորդ.

1. Condio, համեմեմ.

custodio, պահպանեմ.

erudio, ուսուցանեմ.

impedio, արգելեմ.

finio, աւարտեմ.

irretio, թակարդեմ.

lenio, սփտեմ, մեղմա-

ցնեմ.

mollio, կակցեմ.

munio, ամրացնեմ.

nutrio, սնուցանեմ.

polio, մաքրեմ, յղիմ.

punio, պատժեմ.

scio, գիտեմ.

vestio, զգեցնեմ.

2. Dormio, ննջեմ.

esurio, բաղցնում.

grunnio, խանչեմ (խոզից).

hinnio, խննջեմ.

mugio, մռնչեմ.

servio, ծառայեմ.

tinnio, ղողանջեմ.

vagio, ճչեմ (տղայից):

Գ. 2 Ա Յ Ն Ա Կ Ր Ա Կ Ա Ն Բ Ա Յ

(Deponens.)

Չայնակրական բայն կրաւորական ձեւով ներգործական նշանակութիւն ունի, ի բաց առեալ ndus բնդունելութիւն ապառնին: Չորս լծորդութիւններն ալ իրենց ձայնակրականն ունին, որ կրաւորականին պէս կը խոնարհին. միայն ներգործականի պէս բնդունելութիւններ ունին ns եւ urus, եւ Գերբայներն. ինչպէս

1. hortor կը յորդորեմ. 2. vereor կը վախնամ. 3. fungor կը կատարեմ. 4. partior կը բաժնեմ, ասոնք laudor, moneor, legor եւ audiorի պէս կը խոնարհին.

Ընդ. ներկ. hortans, verens, fungens, partiens.

Ընդ. կատ. hortatus (a, um) յորդորեալ, յորդորած բլլալով, veritus, functus, partitus.

Ընդ. ապ. hortaturus (a, um) յորդորելիք, որ պիտի յորդորէ, veriturus, functurus, partiturus.

Ընդ. ապ. (կրաւ.) hortandus (a, um) յորդորելի, verendus, fungendus, partiendus.

Գերբ. hortandi յորդորելու. hortando, endi; verendo, fungendo, partiendo.

Բայանուն. hortatum առ ի veritum, functum, partitum; veritu, functu, partitu.

Աղիւտակ բայից առ ի հրահանգ.

Ա. Լծորդ.

Adūlor, շողորորթեմ.

aemūlor, նախանձիմ.

arbitror, կարծեմ, դատեմ.

calumnior, բամբասեմ.

comitor, ընկերանում.

conor, ջանամ, ճգնիմ.

consōlor, մխիթարեմ.

conspīcor, նշմարեմ.

contemplor, նկատեմ.

cunctor, վարանիմ, տատամ.

սիմ, յապաղեմ.

frustror, խաբեմ, ի դերել

furor, զողանում. [Նանեմ.

glorior, պանծամ.

gratūlor, քարեմստոյթեմ,

շնորհաւորեմ.

imitor, նմանիմ. Տէրեմ

interpretor, թարգմանեմ.

iocor, խաղամ, կատակեմ.

laetor, ցնծամ.

lamentor, տրտնջեմ, հեծեմ.

lucor, շահիմ.

luctor, մարտիմ, կռուիմ.

medīcor, բուժեմ.

meditor, խորհիմ.

minor, սպառնամ.

miror, զարմանամ,

misēror, ցաւակից լինիմ,

ողորմեմ.

moror, յապաղիմ, քնակիմ.

opīnor, կարծեմ.

palor, թափառիմ.

piscor, ծուկն որսամ.

popūlor, աւար հարկանեմ.

praedor, յաւարի առնում.

praecor, աղաչեմ.

recordor, յիշեմ.

rixor, կռուիմ.

suspīcor, կասկածեմ.

testor, վկայեմ.

tutor, պաշտպանեմ.

vagor, թափառիմ.

venēror, պատուեմ.

venor, որսամ.

versor, դեգերիմ.

Բ. Լծորդ.

Polliceor, խոստանամ.

tueor, պաշտպանեմ.

Գ. Լծորդ.

Fruor, frui sum, վայելեմ,

loquor, locutus sum, խօսիմ.

naseor, natus sum, ծնանիմ.

Դ. Լծորդ.

Blandior, զգուել, փայփայել.

largior, առատածնունեմ.

mentior, ստեմ. [նամ.

molior, զուէն զործեմ, ջա-

potior, տիրապետեմ.

sortior, ընտրեմ (վիճակաւ):

ելոց էի... ero... fui եւայն. laudandus sum գովու-
ելու եմ, պիտի գովուիմ, eram, fui եւայն, որ կը կո-
չուի Շրջան Լծորդանքի (Conjugatio periphrastica):

ԺԱՆ. Laudandum est, պարտ է գովել: Virtus eblanda
est, պարտ է զառաքինութիւն սկսանել: Mihi laudandum est,
պարտ է ինձ գովել. tibi, ei եւայն:

Ք Լ Ո Ւ Թ Փ Թ.

ԱՌԱՋԻՆ ԼԾՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ԱՆԿԱՆՈՆ ԿԱՏԱՐԵԱԼՆԵՐՆ
ՈՒ ԲԱՅԱՆՈՒՆՆԵՐՆ

Ա.

Ա. Կատ. ui, Բայան. itum, 6 Հատ.

1. crepo, crepui, crep̄tum, crep̄are, շառաչեմ.

Այսպէս. discrepo, տարբերիմ. increpo յան-
դիմանեմ.

2. cubo, cubui, cubitum, cubāre, ընկողմանիմ (կը
պառկիմ).

accūbo, մօտ կը պառկիմ. incūbo, վրան կը պառ-
կիմ.

3. domo, domui, domitum, domāre, տիրեմ, նուաճեմ.
edōmo, perdōmo, բոլորովին նուաճեմ.

4. sono, sonui, sonitum, sonāre, հնչեմ.
consōno, միաբանիմ (resono, resonavi).

5. tono, tonui, tonitum, tonāre, որոտամ.
attōno, ապշեցուցանեմ, պակուցանեմ.

6. veto, vetui, vetitum, vetāre, արգելում:

Բ. Կատ. ui, Բայան. tum, 4.

7. frico, fricui, frictum (fricitum ի տեղ) եւ fricat̄um,
fricāre, շփեմ.

infrico, շփեմ. perfrico, շփեմ, մաքրեմ.

8. seco, secui, sectum (secitum ի տեղ) secāre, հա-
տանեմ (ընդ մէջ).

deseco ի բաց հատանեմ. insēco, կտրեմ ընդ մէջ.

9. eneco, enecui, enectum, enecāre, սպանանեմ.

neco սպանանեմ, միշտ avi, atum, կ'ըլլայ. եր-
բեմն նաեւ eneco.

10. mico, micui, առանց Բայանուան, փայլեմ, փայլա-
տակեմ.

emico, emicui, emicat̄um, շողամ: Բոլորովին կա-
նոնաւոր է dimico, avi, atum, are, կռուիմ.

Գ. Կատ. avi եւ ui. Բայան. atum եւ itum.

11. plico, plicavi, plicatum եւ plicui, plicitum, pli-
care, ծալեմ.

applico, յարմարեմ, պատ- explico, մեկնեմ.
շաճեմ.

complico, ծալեմ ի միասին, implico, պատա-
յարակցեմ. տեմ, շփոթեմ.

Ուրիշ plico վերջաւորող բայերն plex վերջ ունեցող
ածականներն կը շինուին, եւ կանոնաւոր են. կնչակս
multiplico, duplico.

Բ.

Արմատական ձայնաւորն երկնցեկով կաղմուած
կատարեալներ. Բայան. tum, 2 Հատ.

1. iuvo, iuvi, iutum, iuvare, օգնել, օգտել.

adiuvo, adiuvi, adiutum, adiuvare, օգնել.

2. lavo, laui, lavatum, lautum կամ lotum, lavare,
լուամ, լուանամ.

Բաղադրեալներն luo կ'ունենան (ԳԼ. ԻԱ. 28):

Գ.

Կրկնութեամբ շինուող կատարեալներ. Բայա-
նուն tum, 2 Հատ.

1. Do, dedi, dātum, dāre, տամ.
circumdo, շրջապա- satisdo, երաշխաւոր լի-
տեմ. նեմ. նիմ.

pessumdo, ապակա- venumdo, վաճառեմ.

Ուրիշ բաղադրեալները տես (ԳԼ. ԻԱ. Գ. 17.)

2. Sto, stēti, stātum, stāre կամ.

Նոսական բաղադրեալները կատ. stēti, կ'ունենան,
երկականները stiti. Բայանունը միակ praestoյի մէջ կը

զործածուի. յայսր ամենայնի վերայ ոմանք ներգ. ընդ. ապ. ունին. ինչպէս. constāturus, instaturus, obstaturus; praesto ալ միայն praestāturus կ'ըլլայ:

antesto, antestēti, antestāre կամ ի վերայ, գերազանցեմ.

circumsto, circumstēti, circumstare, շուրջ կամ. praesto, praestīti, praestitum, praestāre, առնեմ, գերազանցեմ.

consto, constīti, constāre, բազկանամ.

insto ստիպեմ. obsto, արգելեմ.

persto, պնդեմ, յամառեմ. resto, մնամ.

Disto, ի քաց կամ, հեռուոր եմ ու exto կամ, ցուցանեմ զամսն, առանց կատ. ի նն:

ԺԱՆ. Կանոնաւոր են iuro, երդնում. ceno (coeno) ընթրեմ. potō, ըմպեմ. սակայն ասոնց կրաւ. ընդ. կատ. ք ներգ. իմաստով ալ կը զործածուի. ինչպէս. iuratus, երդուեալ, որ երդուաւ. cenatus, որ ընթրեաց: Potatus ի տեղ potus ալ կ'ըսուի: (Տես ԳԼ. ԻԴ. 5:)

ՎԼՈՒԹ Ի.

ԵՐԿՐՈՐԴ ԼԵՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ԱՆԿԱՆՈՆ ԿԱՏԱՐԵԱԼՆԵՐՆ
ՈՒ ԲԱՅԱՆՈՒՆՆԵՐԸ

Ա.

Ա. կատ. ēvi, Բայան. etum, 4 հատ.

1. deleo, delēvi, delētum, delēre, ջնջեմ.
2. fleo, flēvi, flētum, flēre, լամ (defleo, ողբամ).
3. neo, nēvi, nētum, nēre, մանեմ.
4. (pleo, plēvi, plētum, plēre, լնում (անգործածական). ասկէ կը շնորհին.

compleo, կատարեմ. impleo, լնում.

expleo, լնում. suppleo, լնում զթերին.

Բ. կատ. evi, Բայան. itum, 1.

5. Aboleo, abolēvi, abolitum, abolēre, ջնջեմ, խափանեմ (զօրէնս).

Բ.

Ա. կատ. si, Բայան. sum, 20.

1. Ardeo, arsi, arsum, ardēre, վառեմ.
2. haereo, haesi, haesum, haerēre, յենում, կպչեմ. adhaereo, յարեմ. cohaereo, միաբանեմ, յեցեալ կամ ի միասին.
3. iubeo, iussi, iussum, iubēre, հրամայեմ.
4. maneo, mansi, mansum, manēre, մնամ. permaneo, յարատեւեմ. remaneo, մնամ.
5. mulceo, mulsi, mulsum, mulcēre, սիւղեմ, ամոքեմ.
6. mulgeo, mulsi, mulsum, mulgēre, կթեմ (զկաթն).
7. rīdeo, risi, risum, ridēre, ծիծաղեմ. arrīdeo, ծիծաղեմ. irrideo, ծաղր առնեմ. subrideo, ժպտեմ.
8. suadeo, suasi, suasum, suadēre, խորհուրդ տամ, [խորհրդեմ. dissuadeo, համոզեմ ի հակառակն, շրջեմ ի խորհրդ. persuadeo, համոզեմ.
9. tergeo, tersi, tersum, tergēre, սրբեմ, ցամաքեցուցանեմ. abstergo, սրբեմ. detergeo, մաքրեմ.

Բ. կատ. si (xi), Բայան. tum, 3.

10. indulgeo, indulsi, indultum, indulgēre, զիջանիմ.
11. torqueo, torsi, tortum, torquēre, ոլորեմ, պրկեմ. contorqueo, խեղաթիւրեմ, ծամաճռեմ. extorqueo, կորկեմ, յափշտակեմ.
12. augeo, auxi (փոխանակ augsi), auctum, augēre, յաւելում.

Գ. կատ. si (xi), առանց Բայանուան. 8.

13. algeo, alsi, algēre, պաղեմ, սառեմ.
14. fulgeo, fulsi, fulgēre, փայլեմ, շողողեմ.
15. turgeo, tursi, turgēre, ուռնում.
16. urgeo, ursi, urgēre, ստիպեմ.
17. frigeo, frixi, frigēre, պաղեմ.

18. luceo, luxi, lucēre, *փայլիմ, ծագիմ*.
eluceo, *շողշողիմ, փայլիմ*.
19. lugeo, luxi, lugēre, *ողբամ, սգամ*.
20. conīveo, conixi *եւ* conīvi, conivēre, *խփեմ զաչս*.

Գ.

Ա. Արմատին ձայնաւորն երկնցնելով շինուող կատարեալներ. Բայանուն. tum, 5.

1. cāveo, cāvi, cautum, cavēre, *զգոյշ լինիմ*.
2. fāveo, fāvi, fautum, favēre, *նպաստեմ, օգնեմ*.
3. fōveo, fōvi, fōtum, fovēre, *ջեռուցանեմ, հոգամ, տածեմ*.
4. mōveo, mōvi, mōtum, movēre, *շարժեմ*.
admōveo, *մերձեցուցանեմ*. commoveo, *շարժեմ*.
զրգուեմ.

5. vōveo, vōvi, vōtum, vovēre, *ուխտեմ*.
devōveo, *գարշիմ, նողկամ. ձօնեմ*.
cieo, cīvi, cītum, ciēre, *զրգուեմ*.
Բ. Բայանուն. sum, 2.

6. sēdeo, sēdi, sessum, sedēre, *նստիմ*.
assideo, assēdi, assessum, assidēre, *մերձ բազմիմ*.
obsideo, *պաշարեմ*. possideo, *ունիմ, տիրեմ*.
circumsēdeo, *շուրջ* supersēdeo, *յապաղիմ, նստիմ, պաշարեմ. թողում*.
7. vīdeo, vīdi, vīsum, vidēre, *տեսանեմ*.
invīdeo, *նախանձիմ*. provideo, *խնամեմ*.

Գ. Առանց Բայանուն, 1.

8. pāveo, pāvi, pavēre, *երկնչիմ, զարհուրիմ*.

Դ.

Ա. Կրկնութեամբ շինուող կատարեալներ. Բայանուն, sum; (Կրկնութիւնը բաղադրեց մէջ տեղե չունի) 4.

1. Mordeo, mōmordi, morsum, mordēre, *խածանեմ*.
2. pendeo, pēpendi, (pensum) pendēre, *կախեմ*.
dependeo (առանց Բայան.) *կախիմ (հետեւիմ)*.
impendeo (առանց Բայան.) *կախիմ, կամի վերայ*.

3. spondeo, spōpondi, sponsum, spondēre, *խոստանամ*.
respondeo, respondi, responsum, respondēre, *պատասխանեմ*.

4. tondeo, totondi, tonsum, tondēre, *խուզեմ*.
attendeo, *խուզեմ, փորքեմ առ սակաւ մի*.
Բ. Առանց Կրկնութեան, 2.

5. prandeo, prandi, pransum, prandere, *ճաշեմ*.
Կրաւ. ընդ. կատ. ք. pransus, *ներգործական նշանակութիւն ալ ունի*. [շառաչեմ].
6. strīdeo, strīdi (առանց Բայան.) stridēre, *ճչեմ*,

Ե.

Կրաւորական ձեւով կատարեալներ, 3.

1. audeo, ausus sum, audēre, *յանդգնիմ, համարձակիմ*.
2. gaudeo, gavīsus sum, gaudēre, *ցնծամ*.
3. soleo, solitus sum, solēre, *սովորիմ*.

Զ.

/ Կանոնաւոր կատարեալներ, եւ քիչ մը անկանոն Բայան. 5.

1. dōceo, docui, doctum, decēre, *ուսուցանեմ*.
dedocere, *տամ մոռանալ զուսեալն*. edoceo, *ուսուցանեմ կատարեալէս*.
2. misceo, miscui, mixtum *եւ* mistum, miscēre, *խառմիմ*.
admisceo, permisceo, *խառնեմ*. [նեմ].
3. tēneo, tenui, tentum, tenēre, *ունիմ (կը բռնեմ)*.
abstineo, abstinui, abstentum, *ժուժկալեմ*.
attineo, *վերաբերիմ*. pertineo, *հասանեմ*. վերաբերիմ.

- contineo, *բովնդակեմ*. retineo, *կալեալ ունիմ*.
obtineo, *ստանամ*. sustineo, *ի վեր ունիմ, օգնեմ*.

4. torreo, torruī, tostum, torrēre, *խորովեմ (կը բոհեմ)*.
5. censeo, censui, censum, censēre, *համարիմ, դատիմ*.
recenseo, *համար առնեմ զօրաց (Բայան. recensum եւ recensitum)*.

succenseo, *սրտմոխիմ, զարիմ*. պարսաւեմ.

Է.

1. երկրորդ լծորդութեան տակ գայող բայերէն շատը, մանաւանդ չէզոքներ, կանոնաւոր կատ. ունին, սակայն Բայանուն չունին. ինչպէս.

Arceo, ի բայ առնեմ.	lateo, թաղչիմ, ծածկիմ.
coërcéo, ui, itum, սանձեմ.	niteo, փայլիմ.
exerceo, ui, itum, հրահան-	pateo, յայտնի եմ.
egéo, կարօտիմ. [գիմ.	sileo, լռեմ.
emíneo կամ ի բարձու.	studeo, ուսանիմ.
floreo, ծաղկիմ.	timeo, երկնչիմ.
horreo, օտարափիմ.	vigeo կամ ի զօրութեան.
abhorreo, դարչիմ.	vireo, դալարանամ.

2. Ոմանք ոչ կատ. ոչ Բայան. ունին. ինչպէս.

aveo, անձկամ.	langueo, նուաղիմ, թալ-
calveo, գոնջանամ.	moereo, տրտմիմ. [կանամ.
caneo, գորշանամ.	polleo, կարողանամ.
immineo կամ ի վերայ,	squaleo, աղաւղի եմ.

սպառնամ.

3. երկու հատը կրկին կատ. ունին, առանց Բայանուան.

ferveo, fervi եւ ferbui, fervēre, եռամ.
liquieo, liqui եւ licui, liquēre, ջինջ՝ պայծառ եմ:

ԳԼՈՒԽ ԻԱ.

ԵՐՐՈՐԳ ԼԾՈՐԳՈՒԹԵԱՆ ԱՆՎԱՆՈՒ ԿԱՏԱՐԵԱԼՆԵՐՆ
ՈՒ ԲԱՏԱՆՈՒՆՆԵՐՆ

Ա.

Որոշել u եւ v ով կատարեալներ, 59.

Ա. կատ. ui, Բայան. tum, 8.

1. alo, alui, altum (նաեւ alitum) alēre, սնուցանեմ.
2. colo, colui, cultum, colēre, հերկեմ. պատուեմ.
excolo, մշակեմ, բարւոքեմ. incōlo, բնակիմ.
3. consūlo, consului, consūltum, consulēre, խորհուրդ
տամ, խնամեմ (տրականով).

4. depso, depsui, depstum, depsēre, թրմել, զանգա-
նել.

5. oculo, ocului, occultum, oculēre, ծածկեմ.

6. rapio, rapui, raptum, rapēre, յափշտակեմ.
abripio, abripui, abreptum, abripēre, ի բայ
բառնամ.

arripio, բռնեմ, diripio, յափշտակեմ, պա-
նել. տառեմ.

corripio, յանդիմա- eripio, կորզեմ, աղատեմ.

7. sero, serui, sertum, serere, հիւսեմ (տես վարը 56).
consēro, հիւսեմ ի միա- dissero, ճառեմ.
disēro, լքանեմ. [սին. insēro, յարեմ (մէջը
դնեմ).

8. texo, texui, textum, texēre, հիւսեմ, օտայնանեմ.
contexo, անկանեմ ի միասին. retexo, վերստին
անկանեմ.

Բ. կատ. ui, Բայան. itum, 7.

9. elicio, elicui, elicītum, elicēre, արտաքս հանեմ.

10. frēmo, fremui, fremītum, fremēre, գոչեմ, մրմռամ.

11. gēmo, gemui, gemītum, gemēre, հեճեմ.

12. mōlo, molui, molītum, molēre, աղամ.

13. pinso, pinsui, pinsītum, (նաեւ pinsi, pinsum եւ
pistum) pinsēre, լեսում, մանրեմ.

14. strēpo, strepui, strepītum, strepēre, գոչեմ, շա-
ռաչեմ.

15. vōmo, vomui, vomītum, vomēre, փսխեմ.

Գ. կատ. ui, առանց Բայան. 4.

16. compesco, compescui, compescēre, սանձեմ, նու-
սձեմ.

17. sterto, stertui, stertēre, խորդամ.

18. trēmo, tremui, tremēre, գողամ.

19. vōlo, volui, velle, կամիմ.

mālo, malui, malle, կամիմ առաւել...

nōlo, nolui, nolle, ոչ կամիմ.

Դ. կատ. ui, ներկային արմատը փոխելով, Բայան.
itum, 3.

20. accumbo, accubui, accubitum, accumbere, *հասիմ. incumbo, յենում. occumbo, ընկծիմ. մեռանիմ.*
21. gigno, gēnui, genitum, gignere, *ծնանեմ.*
22. pono, pōsui, pōsitum, pōnere, *դնեմ.*
 antepōno, *նախադա-* expōno, *մեկնեմ, առաջի*
սեմ. դնեմ.
 compōno, *բաղա-* oppōno, *ընդդիմանամ.*
դրեմ, շարադրեմ, ընդդիմադրեմ.
 dispōno, *կարգադրեմ.* propōno, *առաջարկեմ.*
 Ե. կատ. ui կամ vi, Բայան. ūtum, 14.
23. acūo, acūi (*փոխ. acui*), acūtum, acuere, *սրեմ.*
24. arguo, argui, argūtum, arguere, *յանդիմանեմ,*
ամբաստանեմ.
 coarguo, *համոզեմ.* redarguo, *հերքեմ (երկուքն*
ալ առանց Բայան.).
25. exuo, exui, exūtum, exuere, *մերկացուցանեմ.*
26. imbuo, imbui, imbūtum, imbuere, *լմպեմ. ծծեմ.*
27. induo, indui, indūtum, induere, *զգեցուցանեմ.*
28. luo, lui, lūtum, luere *լուամ. (ԳԼ. ԺԹ. Բ. 2.)*
 abluo, *սրեմ ջրով.* eluo, *ջնջեմ (ջրով).*
 diluo, *լուծեմ.* polluo, *պղծեմ.*
29. mīnio, minui, minūtum, minuere, *նուաղեցուցա-*
նեմ.
30. nuo, nui, nūtum, nuere, *ակնարկեմ.*
 abnuo, *հրաժարեմ, առեմ ոչ. adnuo, ընդու-*
նիմ, առեմ այս.
31. spuo, spui, spūtum, spuere, *թքանեմ.*
32. statuo, statui, statūtum, statuere, *հաստատեմ.*
 constituo, constitui, tūtum, tuere, *վճռեմ, կար-*
դեմ.
 instituo, *կանգնեմ, հաստատեմ.* destituo, *լքա-*
նեմ.
 restituo, *հատուցանեմ, փոխանակեմ.*
33. suo, sui, sūtum, suere, *կարեմ.*
34. tribuo, tribui, tribūtum, tribuere, *տամ, բաժանեմ.*
 contribuo. *հանգանակեմ. դործակից լինիմ.*
 distribuo, *բաժանեմ, բաշխեմ.*

35. solvo, solvi (*փոխ. solvi*), solūtum, solvere, *լու-*
ծանեմ.
 absolvo, *արձակեմ.* dissolvo, *լուծանեմ.*
36. volvo, volvi, volūtum, volvere, *թառալեմ, գլը-*
րեմ.
 convolvo, *գալարեմ ի միասին.* involvo, *պա-*
տատեմ, ծրարեմ.
- Զ. կատ. ui, uo *ներկայեն, առանց Բայան. 5.*
37. batuo, batui, batuere, *կռուիմ, հարկանեմ.*
38. congruo, congrui, congruere, *պատշաճիմ.*
39. metuo, metui, metuere, *երկնչիմ.*
40. pluo, (pluit *կ'անձրեւէ*) pluī եւ plevi, pluere, *անձրեւեմ.*
41. sternuo, sternui, sternuere, *փռնդամ.*
 Ե. կատ. ui, Բայան. ūtum, 1.
42. ruo, rui, rūtum, ruere, *կործանեմ. [վերայ.*
 corruo, *կործանեմ.* irruo, *յարձակիմ ի*
 diruo, *աւերեմ, ապա-* obruo, *ծածկեմ, ընդ-*
կանեմ. աւաղեմ.
- Ը. կատ. ivi, Բայան. itum, 9.
43. arcesso, arcessivi, arcessitum, arcessere, *կոչեմ.*
44. capesso, capessivi, capessitum, capessere, *ձեռն-*
արկեմ.
45. facesso, facessivi, facessitum, facessere, *առնեմ.*
46. laccio, laccessivi, laccessitum, laccessere, *դրդուեմ.*
47. cupio, cupivi, cupitum, cupere, *ցանկամ.*
48. peto, petivi, petitum, petere, *խնդրեմ. յարձակիմ.*
 appeto, *ցանկամ.* repeto, *կրկնեմ.*
49. quaero, quaesivi, quaesitum, quaerere, *խնդրեմ,*
կը փնտռեմ.
 acquiro, acquisivi, acquisitum, acquirere, *շա-*
 inquiro, *որոնեմ.* requiro, *խնդրեմ. [հիմ.*
50. rudo, rudivi, ruditum, rudere, *զռնչեմ.*
51. tēro, trivi, tritum, terere, *շփեմ. մանրեմ.*
 contēro, *լետում.* detēro, *կողոպտեմ, անշքացու-*
ցանեմ.

Թ. կատ. Ivi, առանց Բայան. 2.

52. incesso, incessoivi եւ incesso, incessere, յարձակիմ.

53. sapio, (sapivi եւ sapui) sapere, ճաշակեմ. իմա-
նամ.

Ժ. կատ. vi, ներկային մէկ բաղաձայնը կորսնցնելով. Բայան. tum, 6.

54. lino, lēvi եւ livi, litum, linere, օծանեմ.

55. sino, sivi, situm, sinere, թողում, հրաման տամ.
desino, դադարեմ, desivi կամ desii, desitum,
desinere (տ. ԳԼ. ԻԶ. Ծան.).

56. sēro, sēvi, sātum, serere, սերմանեմ. տնկեմ. (տ.
վերը. 7.)

insēro, insēvi, insitum, inserere, պատուաստեմ.
obsero, սերմանեմ.

57. cerno, (crēvi, crētum) cernere, նշմարեմ.

decerno, վճռեմ, որոշեմ. discerno, նշմարեմ,
իմանամ.

58. sperno, sprēvi, spretum, spernere, արհամարհեմ.

59. sterno, strāvi, stratum, sternere, տարածեմ, զգետ-
նեմ.

consterno, ծածկեմ. prosterno, յերկիր կոր-
ծանեմ.

Բ.

S որոշելով կատարեալներ, 68.

Ա. կատ. si, Բայան. tum, 41.

ա. ներկայ po, 5.

1. carpo, carpsi, carptum, carpere, ժողովեմ. կորզեմ.
concarpo, concarpsi, concarptum, concarpere,
պատառեմ.

decarpo, քաղեմ. discarpo, պատառեմ.

2. rēpo, repsi, reptum, repere, սողամ.

arrēpo, սողալով մերձենամ. obrēpo, հասանեմ
սողալով.

3. serpo, serpsi, serptum, serpere, սողոսկեմ. զեռամ.

4. scalpo, scalpsi, scalptum, scalpere, քերեմ.

5. sculpo, sculpsi, sculptum, sculpere, դրօշեմ, քան-
դակեմ.

բ. ներկայ bo, 3.

6. glūbo, glupsi, gluptum, glubere, քերթեմ. կեղեւեմ.

7. nubo, nupsi, nuptum, nubere, հարսնանամ. առն-
լինիմ.

8. scribo, scripsi, scriptum, scribere, գրեմ.

adscribo, վերագրեմ. praescribo, նախա-

ընծայեմ ումք ինչ. գրեմ. պայմանեմ.

inscribo, մակագրեմ. proscribo, տարագրեմ.
գրոշմեմ.

գ. ներկայ mo (mno), 4 (5).

9. cōmo, compsi, comptum, comere, սանարեմ.

10. dēmo, dempsi, demptum, demere, ի բաց առնում.

11. prōmo, prompsi, promptum, promere, արտաքս-
հանեմ, դնեմ ի ցոյց.

12. sūmo, sumpsi, sumptum, sumere, առնում.

absūmo, վատնեմ, սպառեմ. consūmo, ծախեմ,
սպառեմ.

13. contemno, contempsi, contemptum, contemnere,
արհամարհեմ.

դ. ներկայ co (cio, quo), 2 (5).

14. dico, dixi, dictum, dicere, ասեմ.

edico, կարգեմ, սահմանեմ. praedico, յառաջա-
դոյն ասեմ, մարգարէանամ.

15. dūco, duxi, ductum, ducere, ածեմ.

addūco, յառաջ բերեմ. edūco, արտաքս ածեմ.

obdūco, ծածկեմ. subdūco, ի բաց առնում, գո-
ղանամ.

16. (lacio, laxi, lactum, lacere, հրապուրեմ (հնացեալ).
բաղադրեալները կը ըլնան licio, lēxi, lectum, ինչ-
պէս. [նեմ.

allicio, հրապուրեմ. pellicio, յանկուցա-

illicio, շողջորթեմ. (elicio, տ. վերը ա. 9.)

17. (specio, spexi, spectrum, specere, հայիմ).

adspicio, adspexi, adspectum, adspicere, հայիմ.

conspicio, նայիմ, նշմա-
րեմ. prospicio, նայիմ ընդ-
առաջ.

despicio, արհամարհեմ. respicio, նայիմ.

perspicio, նայիմ ընդ-
մէջ. suspicio, նայիմ ի վեր.

18. coquo, coxi, coctum, coquere, եփեմ.

concōquo, մարսեմ. decōquo, քաջ եփեմ.

է. ներկայ go, 13.

19. cingo, cinxi, cinctum, cingere, պատեմ.

20. (fligo, flixi, flictum, fligere, հարկանեմ.)

affligo, վշտացուցանեմ. confligo, կռուիմ.

infligo, մատնեմ ի պատիւ. (profligo խորտակեմ,
վանեմ զթշնամին, laudo, բային պէս կը խո-
նարհի.)

21. frigo, frixi, frictum, frigere, խորովեմ.

22. iungo, iunxi, iunctum, iungere, միաբանեմ, զու-
գեմ.

adiungo, յաւելում. disiungo, լուծանեմ.

coniungo, յօդեմ. մի-
subiungo, յաւելում.
աւորեմ.

23. lingo, linxi, linctum, lingere, լիզում.

24. mungo (emungo), munxi, munctum, mungere,
սրբեմ զունջս.

25. plango, planxi, planetum, plangere, լամ, հե-
ծեմ.

26. rēgo, rexi, rectum, regere, կառավարեմ.

arriigo, arrexī, arrectum, arrigere, կանգնեմ,
ուղղեմ.

corrigo, սրբադրեմ. erigo, կանգնեմ. [նեմ.
dirigo, ուղղեմ. porriigo, տամ, մատուցա-

pergo (phi. perigo), perrexī, perrectum, per-
gere, դնամ.

surgo, (phi. surrego,) surrexi, surrectum,
surgere, ելանեմ, յառնեմ.

27. diligo, dilexi, dilectum, diligere, սիրեմ.

intelligo, իմանամ. negligo, անփոյթաւանեմ.

28. (stinguo, stinxi, stinctum, stinguere, շիջուցանեմ.
destinguo, զանազանեմ. extinguo, շիջուցանեմ.

29. sugo, suxi, suctum, sugere, ծծեմ.

30. tego, texi, tectum, tegere, ծածկեմ.

contēgo, ծածկեմ. obtēgo, ծածկեմ.

detēgo, բանամ, յայտ-
նեմ. protēgo, պաշտպանեմ.

31. tingo, tinxi, tinctum, tingere, ներկանեմ.

32. ungo, unxi, unctum, ungere, օծեմ.)

զ. ներկայ ho, 2.

33. trāho, traxi, tractum, trahere, քարշեմ, ձգեմ.

contrāho, դաշինա կռեմ. distrāho, ցրեմ.

34. vēho, vexi, vectum, vehere, տանիմ (կառօք).

advēho տանիմ դէպ ի. transvēho, տանիմ.
(vehor տարեալ լինիմ կամ ճանապարհորդեմ (չե-

invēhor, մտանեմ ի ներքս. կշտամբեմ. [զբբ.)

է. ներկայ ngo, Բայան. մէջ n կը կորսուի, 3.

35. fingo, finxi, fietum, fingere, շինեմ, կեղծեմ.

36. pingo, pinxi, pictum, pingere, նկարեմ. [պնդեմ.

37. stringo, strinxi, strictum, stringere, սեղմեմ,

բ. ներկայ uo (vo), 2.

38. struo, struxi, structum, struere, կառուցանեմ.

construo, շինեմ, կեր-
տեմ. exstruo, շինեմ.

աւեմ.

destruo, ապականեմ. instruo, դաստիարակեմ.

39. vīvo, vixi, victum, vivere, կեամ.

թ. ներկայ ro, 2.

40. gēro, gessi, gestum, gerere, տանիմ, առնեմ.

congēro, դիզեմ. digēro, կարգեմ.

41. ūro, ussi, ustum, urere, վառեմ.

combūro, տոչորեմ. inūro, դրոշմեմ հրով.

Բ. կատ. si, Բայան. sum, 27.

ա. ներկայ do, 10.

42. claudo, clausi, clausum, claudere, փակեմ. [նեմ.

conclūdo, conclūsi, conclūsum, հետեւեցուցա-

inclūdo, ներփակեմ. recludo, բանամ.

43. divīdo, divīsi, divīsum, dividēre, բաժանեմ.
 44. laedo, laesi, laesum, laedēre, վնասեմ.
 allido, allisi, allisum, allidēre, ընդհարկանեմ.
 collido, հարկանեմ ընդ միմեանս. elīdo, բեկանեմ.
 45. lūdo, lūsi, lūsum, ludēre, խաղամ.
 allūdo, ակնարկեմ. illūdo, ծաղրեմ.
 46. plaudo, plausi, plausum, plaudēre, ծափս հարկանեմ.
 applaudo, ծափ զծափի հարկանեմ. explōdo, մերժեմ.
 47. rādo, rāsi, rāsum, radēre, դերժում.
 48. rodo, rosi, rosum, rrōdo, հրժեմ.
 abrōdo, ի բայ կրժեմ. corrōdo, կրժեմ առ սակաւ սակաւ.
 49. trūdo, trūsi, trūsum, trudēre, հրեմ, խթեմ.
 abstrūdo, թաղուցանեմ. intrūdo, մղեմ, մխեմ,
 ի ներքս մուծանեմ.
 50. vādo, (vāsi, vāsum) vadēre, գնամ.
 evādo, խուսեմ. invādo, յարձակիմ ի վերայ.
 51. cēdo, cessi, cessum, cedēre, տեղի տամ.
 accēdo, մերձենամ. praecedo, գնամ յառաջ.
 antecēdo, յառաջ եր- procedo, յառաջանամ.
 թամ.
 concēdo, տամ. pōdo, հեռանամ.
 բ. ներկայ to (tio), 3.
 52. mēto, messui, messum, metēre, հնձեմ.
 demēto, հնձեմ, կտրեմ ի բայ.
 53. mitto, misi, missum, mittēre, առաքեմ.
 admitto, ընդունիմ. pōdo, յանձն առնում.
 (որ դայ...)
 amitto, կորուսանեմ. intermitto, ընդհատեմ.
 pōdo.
 omitto, թողում, զանց promitto, խոստանամ.
 առնեմ. [ապքեմ.
 permitto, թող տամ. remitto, դարձեալ ա-

54. quātio, quassi, quassum, quatēre, ցնցեմ.
 concutio, concussi, concussum, concutēre, ցընցեմ.
 executio, ցնցեմ, խթեմ. percutio, հարկանեմ.
 գ. ներկայ rgo, 3.
 55. mēgo, mēsi, mēsum, mergēre. թաթախեմ.
 demēgo, ընկղմեմ. submēgo, խորասույզ առնեմ.
 56. spāgo, spāsi, spāsum, spāgēre, սփռեմ.
 aspergo, aspersi, aspersum, aspergēre, ցողեմ.
 conspergo, սրսկեմ. dispergo, ցանեմ.
 57. tergō, tersi, tersum, tergēre, սրբեմ (Գլ. Ի. Բ. 9).
 գ. xi եւ xum վերջաւորութեամբ, 5.
 58. figō, fixi, fixum, figēre, վարեմ, բեւեռեմ.
 affigo, կախեմ. transfigo, վերաւորեմ.
 59. fluo, fluxi, fluxum, fluēre, հոսիմ. սահիմ (ջուր).
 confluo, հոսիմ ի միասին. praeterfluo, հոսիմ
 առաջի.
 60. flecto, flexi, flexum, flectēre, կորացուցանեմ. համղեմ.
 deflecto, զարուղիմ. reflecto, ոնդդադառնամ.
 61. pecto, pexi, pexum, pectēre, սանտրեմ. [պեմ.
 62. nexo, nexi եւ nexui, nexum, nectēre, յարեմ, կա-
 Բաղադրեալներն կառ. ի մէջ միշտ ui կ'ըլան.
 annecto, annexui, annexum յարեմ, յօղեմ.
 connecto, connexui, connexum, կցեմ.
 ե. առանձինն ձեռով, 2.
 63. prēmō, pressi, pressum, premēre, ճմլեմ, կոխեմ.
 comprēmō, compressi, ճնշեմ, ճմլեմ.
 exprēmō, բացալայտեմ. opprēmō, ընկճեմ.
 64. vello, vulsi (լաւ եւս velli) vulsum, vellēre, խլեմ.
 գ. պակասաւորք առանց կառ. կամ. Բայան. 4.
 65. angō, anxī, angēre, վշտաղչեմ. տանջեմ.
 66. ningo (ningit ձիւնէ), ninxi, ningēre, ձիւնեմ.
 67. frendo, frēsūm կամ fressum, frendēre, կրճտեմ
 (զատամուռն).
 68. plecto, plēxum, plectēre, հիւսեմ.

Արմատական ձայնաւորին երկննալովը շինուած
կատարեալներ, 16.

Ա. Բայան. tum.

ա. ձն Ելի փոխելով, 4.

1. āgo, ēgi, actum, āgēre, տանիմ, առնեմ.
circumāgo, շուրջ ածեմ. perāgo, աւարտեմ.
abīgo, abēgi, abactum, abigēre, ի բաց տանիմ.
adīgo, վարեմ, հալա- redigo, բերեմ. 5-3-5
ծեմ.
exīgo, կատարեմ, պա- subīgo, ընկծեմ, նուա-
հանջեմ. ծեմ.
cōgo (coīgo), coēgi, coactum, cogēre, ժողովեմ.
բռնադատեմ.
dēgo, dēgi, առանց Բայան degēre, վարեմ
(կեանս).
2. cāpio, cēpi, captum, capēre, առնեմ.
accīpio, accēpi, acceptum, accipēre, ընդունիմ.
decīpio, խաբեմ. percīpio, իմանամ. Ժո-
ղովեմ.
incipio, սկսիմ. praecipio, հրամայեմ.
3. fācio, fēcī, factum, facēre, առնեմ.
patefācio, յայտնեմ. satisfācio, հաճեմ.
affīcio, affēcī, affectum, afficēre, տպաւորեմ.
շարժեմ.
confīcio, աւարտեմ. interfīcio, սպանանեմ.
defīcio, պակասիմ, կա- profīcio, օգտեմ, զար-
բօսիմ. զանամ.
effīcio, առնեմ, զոր- refīcio, նորոգեմ.
ծեմ.
4. iācio, iēcī, iactum, iacēre, ընկենուեմ.
abiēcī, abiēcī, abiectum, abiēcēre, ի բաց ըն-
կենուեմ, մերժեմ.
adiēcī, յաւելուեմ. subiēcī, նուաճեմ.
deiecī, ի վայր ընկե- traiecī, տանիմ.
նուեմ.

բ. ներկային ձայնաւորը մնալով, 5.

5. ēmo, ēmi, emptum, emēre, գնեմ.
adīmo, adēmi, ademptum, adimēre, ի բաց հա-
նեմ.
dirīmo, լուծեմ, քակեմ. interīmo, սպանանեմ.
բռնամ ի միջոյ.
6. fūgio, fūgi, fugitum, fugēre, փախչեմ.
aufugio, խոյս տամ. confugio, ապաւինիմ.
effugio, խուսափեմ. profugio, ի բաց փախ-
չեմ.
7. lēgo, lēgi, lectum, legēre, ընթեռնուեմ.
perlēgo, ընթեռնուեմ կատարելապէս. relēgo,
վերստին ընթեռնուեմ.
collīgo, collēgi, collectum, colligēre, ժողովեմ.
delīgo, ընտրեմ. elīgo, ընտրեմ, ընտիր առնեմ.
(legչին 3 բաղադրեալքն ա. վերը Բ. 27.)
գ. ներկային n (m)ը կորսնցնելով, 5.
8. frango, frēgi, fractum, frangēre, բեկանեմ.
defringo, defrēgi, defractum, defringēre, բե-
կանեմ.
infringo, փշլեմ. refringo, կտորեմ.
9. linquo, liqui, lictum, linquere թողուեմ.
relinquo, թողուեմ, լքանեմ.
10. pango, pēgi, pactum, pangēre, կանգնեմ. վարսեմ.
compingo, ēgi, actum, compingēre, բեւեռեմ,
հաստատեմ.
11. vinco, vīci, victum, vincēre, յաղթեմ.
convinco, համոզեմ, յաղթահարեմ. devinco,
յաղթեմ ամենեւին.
12. rumpo, rūpi, ruptum, rumpēre, բեկանեմ.
corrumpo, եղծանեմ, աղաւաղեմ. erumpo, ելա-
նեմ բռնի.

Բ. Բայան. sum, 3.

13. fundo, fūdi, fusum, fundēre, հեղուեմ. ցրուեմ.
confundo, շփոթեմ. profundo, թափեմ.
14. ēdo, ēdi, ēsum, edēre, ուտեմ. (ա. Գ. Ի. Ե.)

15. fōdio, fōdi, fossum, fodēre, *փորեմ*.
confodio, *վերափորեմ*. effodio, *փորեմ արտաքս*.
Առանց Բայանուան.
16. scabo, scābi, scabēre, *քերեմ*.

Պ.

կրկնութեամբ շինուող կատարեալներ, 20.

ա. Բայան. tum, 6.

1. cāno, cēcīni, cantum, canēre, *երգեմ*.
(concīno, *ներգաշնակեմ*. concinui, *առանց Բայանուան*.)
2. pārio, pēpēri, partum, parēre *ծնանիմ*, *արտադրեմ*.
3. tendo, tētendi, tentum (tensum), tendēre, *ձգիմ*,
տարածեմ.

(բաղադրեալները կրկնութիւն չունին.)

attendo, attendi, attentum, attendēre, *միտ դնեմ*.
contendo, *ճգնիմ*, *բաղձամ*. ostendo, *ցուցանեմ*.

4. pango, pēpīgi, pactum, pangēre, *հաստատեմ*. կռեմ
դաշինս.

5. tango, tētīgi, tactum, tangēre, *շօշափեմ*. *հպեմ*.
(կը դպչեմ.)

(բաղադրեալները կրկնութիւն չունին.)

attingo, attīgi, attactum, attingēre, *հասանեմ*.
շօշափեմ.

contingit, contigit, } *դիպի, պատահէ*.
obtingit, obtingit, }

6. pango, pūpūgi, punctum, pungēre, *խայթեմ*. *խոցեմ*.
(բաղադրեալքն միայն կատ. ի մէջ punxi, *կ'ըլ-լան*.)

compungo, compunxi, compunctum, compun-
gēre, *խայթեմ փոքր մի*.

interpungo, interpunxi, interpunctum, inter-
pungēre, *կիտադրեմ*.

Բ. Բայան. sum, 10.

7. cādo, cēcīdi, cāsum, cadēre, *անկանիմ*.
(բաղադրեալները կրկնութիւն չունին.)

occīdo, occīdi, occāsum, occidēre, *մտանեմ*
(*արեւու*).

incīdo, *անկանիմ ի ներքս*. recīdo, *վերաջին*
անկանիմ, *վերանկանիմ*.

accīdit, *պատահէ, պատահեալ է*.

8. caedo, cēcīdi, caesum, caedēre, *հատանեմ*, *սպա-*
նանեմ, *հարկանեմ*.

(բաղադրեալներն առանց կրկնութեան, Բայ-
անուան. isum.)

abscīdo, abscīdi, abscīsum, abscidēre, ի բայ
[տանեմ. հատանեմ.

concīdo, ի միասին հա-

occido, *սպանանեմ*. praecīdo, *հատանեմ*.

9. (cello, cecūli, culsum, cellēre, *արձակեմ* (զգտեալ
ինչ).

percello, perculi, perculsum, percellēre, *ահար-*
կանեմ. *հարկանեմ*.

antecello, եւ praecello, *գերազանցեմ*, եւ ex-
cello, *գերազանցեմ*, *երեւելի եմ*, ոչ կատա-
րեալ ունին եւ ոչ Բայանուան.

10. curro, cūcurri, cursum, currēre, *ընթանամ*.
(բաղադրեալներն շատ անգամ առանց կրկնու-
թեան.)

concurro, *համընթա-* occurro, *հանդիպիմ*.
նամ.

discurro, *ցրուիմ*, բաժ- succurro, *օգնութեան*
նուիմ. *հասնիմ*.

11. fallo, fēfelli, falsum, fallēre, *խաբեմ*.

refello, refelli, *առանց Բայանուան*, refellēre,
հերքեմ.

12. pello, pēpūli, pulsum, pellēre, *վանեմ*, *մերժեմ*.
(բաղադրեալներն առանց կրկնութեան.)

compello, compūli, compulsum, compellēre,
ստիպեմ.

expello, *վանեմ*, *արտաքսեմ*. repello, *մերժեմ*.

13. pendo, pēpendi, pensum, pendēre, *կշռիմ*, *հա-*
մարիմ.

(բաղադրեալներն առանց կրկնութեան.)
 expendo, expendi, expensum, expendere, ծա-
 impendo, գործածեմ. [խեմ, քննեմ.
 rependo, վճարեմ,
 perpendo, քննեմ. suspendo, կախեմ.

14. parco, pēperci, parsum, parcere, խնայեմ.

15. tundo, tutūdi, tūsum (tunsum), tundere, մարեմ,
 մանրեմ.

(բաղադրեալներն առանց կրկնութեան.)
 contundo, contūdi, contūsum, contundere, ի մի-
 ասին մանրեմ.

obtundo, բթացընեմ, թմբեցընեմ. retundo,
 բթացընեմ.

16. (fendo, fefendi, fensum, fendere, հարկանեմ, մի-
 այն բաղադրեալները կը գործածուին, կատարեալն
 առանց կրկնութեան.)

defendo, defendi, defensum, defendere, պաշտ-
 պանեմ.

offendo, անարգեմ.

Գ. վերջին վանկը կրկնուած կատարեալներ,
 Բայանուն tum, 2.

17. crēdo, crēdīdi, creditum, credere, հաւատամ.

Նոյնպէս կ'ըլլան dare բային ամէն երկավանկ
 բաղադրեալները (տ. Գ. Ժ. Գ. 1.).

abdo, ծածկեմ. prodo, մասնեմ.
 addo, յաւելում. reddo, յետո տամ,
 վճարեմ. [նեմ.

condo, շինեմ. trado, տամ, յանձ-
 perdo, ապականեմ. vendo, ծախեմ.

18. sisto, stīti (փոխ. sistīti), statum, sistere, դնեմ.
 (բաղադրեալները՝ կատ. stīti, Բայանուն stītum,
 կ'ըլլան.)

desisto, կասիմ յետո. persisto, տեւեմ, յա-
 րատեւեմ.

existo, գոյանամ, գում. resisto, ընդդիմանամ.
 circumsisso, շուրջ դնեմ, կատարեալի մէջ cir-
 cumstēti կ'ըլլայ եւ Բայանուն չունի:

Դ. կրկնութեամբ կատ., առանց Բայանուն, 2.

19. disco, didīci, discere, ուսանիմ.

(բաղադրեալները կրկնութեամբ.)

addisco, addidīci, addiscere, ուսանիմ.

dedisco, մոռանամ զուսեալն. edisco, ուսանիմ
 ի բերան.

20. posco, pōposci, poscere, խնդրեմ, հարցանեմ.

(բաղադրեալները կրկնութեամբ.)

deposco, depoposci, deposcere, պահանջեմ.

exposco, պաղատիմ, հայցեմ. repositum, յետո
 պահանջեմ:

Ե.

Անորոշ որոշիչով կատարեալներ. 19.

ա. Բայանուն tum, 4.

1. bibo, bībi (bibitum), bibere, ըմպեմ.

bibitum եւ ասիկէ ծագած ձեւերուն տեղ միայն
 potum, potus եւ poturus, կը գտնուի.

ebībo, ըմպեմ զամենայն. imbībo, ծծեմ.

2. īco, īci, īctum, icere, հարկանեմ (icere foedus,
 դաշինս կուեմ, ուխտ հաստատեմ).

3. lambo, lambi, lambitum, lambere, լիզում.

4. fero, tūli (հին ձեւ tetuli), latum, ferre, տանիմ,
 բերեմ.

բ. Բայանուն sum, 12.

5. findo, fīdi, fissum, findere, ճեղքեմ (փայտ).

6. scindo, scīdi, scissum, scindere, պատառեմ (զգգեստ
 եւայլն).

abscindo, abscīdi, abscissum, ի բաց հատանեմ.

conscindo, պատառեմ. rescindo, պատառեմ,
 ջնջեմ.

7. accendo, accendi, accensum, accendere, բորբո-
 քեմ, վառեմ.

incendo, succendo, հրդեհեմ.

8. cūdo, cūdi, cūsum, cudere, հատանեմ (դրամ).

9. mando, mandi, mansum, mandere, ծամեմ.

10. pando, pandi, passum (pansum), pandere, տարածեմ, բանամ.

11. prēhendo, prēhendi, prehensum, առնում, հասկընամ.

comprehendo, բովանդակեմ. reprehendo, յանդիմանեմ.

12. scando, scandi, scansum, scandere, ելանեմ (ի վեր).

ascendo, ascendi, ascensum, ելանեմ, համբառնամ.

conscendo, ելանեմ. transcendo, գերազանցեմ.

13. vello, velli, vulsum, vellere, խլեմ (տ. վերջ Բ. 64).

14. verro, verri, versum, verrere, աւլեմ.

15. verto, verti, versum, vertere, դարձուցանեմ.

averto, յետս դարձուցանեմ. evertō, ապակնեմ.

converto, դարձուցանեմ (յապաշխարութիւն).

16. sīdo, sēdi (sīdi), sessum, sidere, նստիմ (Գ. Ի. Գ. 6).

consido, բաղմիմ. subsido, կամ, դադարեմ.

Գ. Առանց Բայանուան.

17. strīdo, strīdi, stridēre, շլեմ (Գ. Ի. Գ. 6).

18. vīso, vīsi, visere, այցելեմ (Գ. Ի. Գ. 7).

19. psallo, psalli, psallere, սաղմոսեմ.

Գ. Կրաւորական ձեւով կատարեալ.

fīdo, fīsus sum, fidere, վստահանամ.

confido, վստահեմ. diffido, չվստահիմ.

ԺԱՆ. Կատարեալ եւ Բայանուն չունին ambigo, ambigere, կասկածեմ. elango, հնչեմ. turo, մոլեգնիմ, կատարիմ. gliseo, ածիմ. hisco, բացեալ լինիմ. vergo դառնամ, հայիմ (դէպ ի տեղ մը):

Գ Լ Ո Ւ Խ Ի Բ.

2000000 ԼԵՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ԱՆԿԱՆՈՆ ԿԱՏԱՐԵԱԼՆԵՐՆ ՈՒ ԲԱՅԱՆՈՒՆՆԵՐԸ

Ա.

ա. կատ. si, Բայան. tum, 8.

1. farcio, farsī, fartum, farcire, խճողեմ, խռկեմ. refrecio, refersi, refertum, refecire, խճողեմ, զեղում.

2. fulcio, fulsi, fultum, fulcire, նեցուկ հաստատեմ.

3. sarcio, sarsi, sartum, sarcire, կարկատեմ, նորոգեմ.

4. haurio, hausi, haustum, haurire, առնում, հանեմ (ջուր).

5. saepio, saepsi, saeptum, saepire, ցանդով պատեմ.

6. sancio, sanxi, sanctum, sancitum, sancire, օրէնսդնեմ.

7. vincio, vinxi, vinctum, vincire, կապեմ.

8. amicio (amixi), amictum, amicare, ծածկեմ.

բ. կատ. si, Բայանուն, sum, 1.

9. sentio, sensi, sensum, sentire, զգամ, խորհիմ.

consentio, հաւանիմ. dissentio, չհաւանիմ:

Բ.

կատ. ui, փոխ. iui, Բայան. tum, 4.

1. apērio, aperui, apertum, aperire, բանամ.

2. opērio, operui, opertum, operire, փակեմ, ծածկեմ.

3. sālio, salui (salii), saltum, salire, ոստնում.

assilio, assilui (assilii), assultum, assilire, ի վեր ոստնում.

desilio, ի վայր ոստնում. transilio, ոստնում յառաջ. 500000

4. sario, sarui (կամ sarīvi), saritum, sarire, բրեմ.

Գ.

Արմատական ձայնաւորն երկնցնելով կատարեալ, Բայան. tum, 1.

vēnio, vēni, ventum, venīre, գամ.

advenio, հասանեմ. invenio, գտանեմ.

evenio, պատահեմ. subvenio, յիշեմ:

Դ.

Կրկնութիւնը կորնցնող կատարեալներ, Բայ-
ան. tum, 2.

1. compērio (pario ԳԼ. ԻԱ. Դ. 2.), compēri, com-
pertum, comperīre, փորձեմ, փորձով տեղեակ կ'ըլ-

2. repērio, repēri, repertum, reperīre, գտանեմ: [լամ.

Ե.

Կանոնաւոր կատարեալներ, անկանոն Բայան. 4.

1. cio, cīvi, cītum, cīre, գրգռեմ (յաճախ cieo, ԳԼ.
Ի. Գ. 5).

concio, ցնցեմ, գրգռեմ (ընդ. concitus եւ con-
cītus).

2. eo, ivi, itum, ire, երթամ (տ. անկանոն բայերը).

3. queo, quīvi, quītum, quīre, կարեմ (անկանոն).

4. sepelio, sepelīvi, sepultum, sepelīre, թաղեմ:

Զ.

Ոմանք ոչ կատարեալ ունին եւ ոչ Բայան, ինչ-
պէս.

1. ferio, ferīre, խոցեմ, հարկանեմ (foedus ferīre,
ուխտ հաստատել).

2. superbio, superbīre, հպարտանամ.

3. parturio, յերկունս եմ, ծնանիմ:

ԳԼՈՒԽ ԻԳ.

ՍԿՋԲՆԱԻՌԱԿԱՆ ԲԱՑԵՐՈՒՆ ԿԱՏԱՐԵԱԼՆԵՐՆ
ՈՒ ԲԱՑԱՆՈՒՆԵՐՆ

Ա.

Սկզբնաւորական բայերն, (այսինքն այն բայերն
որ գործողութեան մը սկսիլը կը ցուցնեն,) sco կը
վերջաւորին: Կատարեալն եւ Բայանուն մէջ այս վան-
կը միշտ կը կորսուի:

Բայական (verbalia) սկզբնաւորականներ, որոնց
նախնական բայերը չեն գործածուիր, 10.

1. adoleasco, adolēvi, adultum, adolescere, երիտա-
սարդանամ, յարբունս հասանեմ.

2. abolesco, abolēvi (abolitum), abolescere, ջնջեմ,
եղծանեմ.

3. exolesco, exolēvi, exoletum, exolescere, հնանամ,
անսովոր լինիմ.

4. obsolesco, obsolēvi, obsoletum, obolescere, հնա-
նամ, սովորութենէ կ'եղեմ.

5. cresco, crēvi, crētum, crescere, աճիմ.

decreasco, նուաղիմ. increasco, աճիմ, յաւելում.

6. nosco, nōvi, nōtum, noscere, ճանաչեմ.

ignosco, քաւեմ, թողութիւն տամ.

agnosco, agnōvi, agnītum, agnoscere, ճանաչեմ,
ի յուշ ածեմ.

cognosco, cognovi, cognītum, cognoscere, ճա-
նաչեմ.

7. quiesco, quiēvi, quiētum, quiescere, հանգչիմ.

8. (suesco, suēvi), suētum (suescere), սովորիմ.

assuesco, սովորիմ. consuesco, սովորեալ եմ.

9. pasco, pāvi, pastum, pascere, արածեմ.

10. conquinisco, conquexi (առանց Բայանուն), հա-
կիմ, կորանամ:

Բ.

Բայական սկզբնաւորականներ, դեռ գործածուող
նախնական բայերուն կատարեալ (եւ բայանուններ) ով,
14 (8).

1. inveterasco, inveteravi, inveteratum, inveterascere
(inveterare), հնանամ (inveteratus, հնացեալ).

2. convalesco, convalui, convalitum, convalescere
(valere), ապաքինիմ, բժշկիմ.

3. exardesco, exarsi, exarsum, exardescere (ardere),
բորբոքիմ.

4. coalesco, coalui, coalitum, coalescere (alere), մի-
անամ.

5. concupisco, concupivi, concupitum, եւն. (cupere),
ցանկամ.
6. revivisco, revixi, revictum (vivere), կենդանանամ.
7. obdormisco, obdormivi, obdormitum (dormire),
նիրհեմ.
8. scisco, scivi, scitum, sciscere (scire), որոշեմ, կարգեմ.
conscisco, ձգեմ (զ. օ. mihi mortem, անձին
առնեմ).
descisco, ապստամբեմ. rescisco, դամ ի գիտու-
թիւն, տեղեկանամ (առանց Բայանուան).
9. aresco, arui, arescere (arere), ցամաքեմ. exaresco,
չորանամ.
10. indolesco, indolui (dolere), ցաւիմ (ցաւ կրողամ).
11. putesco, putui, putescere (putere), հոտիմ (գարշ),
նեխիմ.
12. rubesco, rubui, rubescere (rubere), կարմրանամ.
erubesco, շիկնիմ, շառաղնիմ.
13. ingemisco, ingemui (gemere), հեծեմ. [ի յուշ:
14. resipisco, resipivi կամ resipui (sapere), գառնամ

Գ.

Անուանական սկզբնաւորականներ, որ ածականէ
կը ծագին. կատ. ui, առանց Բայանուան. 7.

1. crebroresco, crebrui, crebrescere (creber ած.), յա-
ճախեմ.
increbroresco եւ percrebroresco, առաւելում (ձայն
եւ հնչիւն).
2. evanesco, evanui, evanescere (vanus), ցնդիմ, ան-
հետ լինիմ.
3. innotesco, innotui, innotescere (notus), ծանուցեալ
լինիմ.
4. muresco, maturui, murescere (maturus), հա-
տունանամ.
5. obduresco, obdurui, obdurescere (durnus), խտա-
նամ.
6. obmutesco, obmutui, obmutescere (mutus), պա-
պանձիմ, կարկիմ.

7. recresco, recrudui, recrescere (crudus), խրս-
տանամ, զայրանամ.

Ուրիշ անուանական սկզբնաւորականներ ոչ կա-
տարեալ ունին ոչ բայանուն, զ. օ. ditiesco, հարստա-
նամ. puerasco, մանկանամ. եւայլն.

Դ.

Ա. Հետեւեալ բայերուն կատ. ն եւ Բայանունն նոյն են.

1. cerno եւ cresco. (Դլ. իԱ. Ա. 57. — իԳ. Ա. 5.)
2. cubo եւ cumbo. (Դլ. ԺԺ. Ա. 2. — իԱ. Ա. 20.)
3. mulco եւ mulgeo. (Դլ. ի. Բ. 5. եւ 6.)
4. sedeo եւ sideo. (Դլ. ի. Գ. 6. — իԱ. Ե. 16.)

Բ. Հետեւեալներուն կատարեալներն նոյն են.

1. frigeo եւ frigo. (Դլ. ի. Բ. 17. — իԱ. Բ. 21.)
2. fulgeo եւ fulcio. (Դլ. ի. Բ. 14. — իԲ. Ա. 2.)
3. luceo եւ lugeo. (Դլ. ի. Բ. 18 եւ 19.)
4. paveo եւ pascio. (Դլ. ի. Գ. 8. — իԳ. Ա. 9.)
5. pendeo եւ pendo. (Դլ. ի. Գ. 2. — իԱ. Գ. 13.)

Գ. Հետեւեալներուն Բայանուններն նոյն են.

1. frico եւ frigo. (Դլ. ԺԺ. Ա. Բ. — իԱ. Բ. 21.)
2. maneo եւ mando. (Դլ. ի. Բ. 4. — իԱ. Ե. 9.)
3. pando եւ patior. (Դլ. իԱ. Ե. 10. — իԳ. Գ. 13.)
4. pango եւ paciscor. (Դլ. իԱ. Գ. 10. — իԳ. Գ. 24.)
5. succenseo եւ succendo. (Դլ. ի. Ա. 5. — իԱ. Ե. 7.)
6. teneo եւ tendo. (Դլ. ի. Ա. 3. — իԱ. Գ. 3.)
7. verro եւ verto. (Դլ. իԱ. Ե. 14 եւ 15.)
8. vivo եւ vineo. (Դլ. իԱ. Բ. 39. — իԱ. Գ. 11.)

ԳԼՈՒԽ ԻԴ.

ԱՅՅԵՆԱԿԻՆԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ԿԱՏԱՐԵԱԼՆԵՐՆ ՈՒ
ԲԱՅԱՆՈՒՆՆԵՐԸ

Ա.

1. Չայնակրականներուն կատարեալէն կը ծանչ-
ցուին Բայանուններն ալ. ինչպէս hortatus sumէն,
hortatum.

2. Առաջին 1 ծորդութեան Չայնակրականներն
առանց բացառութեան կանոնաւոր կերպով կ'ըլլան.
(Դլ. ԺԷ. Գ.)

Բ.

Երկրորդ Լծորդութիւնն ութը ձայնակրական
ունի. հինգը կանոնաւոր, երեքն անկանոն կատա-
րեալով.

1. liceor, licitus sum, licēri, բարձրացնել (դինն)
յաճուրդս. polliceor, խոստանամ.
2. merēor, meritus sum, merēri, արժանաւորիմ (նա-
եւ mereo).
3. miserēor, miseritus sum, miserēri, ողորմիմ.
4. tueor, tuitus sum, tuēri, պաշտպանեմ.
contueor, հայիմ. intueor, նայիմ, զննեմ.
5. vereor, veritus sum, verēri, երկնչեմ.
revereor, յարգեմ. երկնչեմ.
6. fateor, fassus sum, fateri, խոստովանիմ.
confiteor, confessus sum, confiteri, խոստովանիմ.
7. reor, ratus sum, rēri, համարիմ, կարծեմ.
8. medeor, առանց կատարեալի, medēri, բժշկեմ:

Գ.

Երրորդ Լծորդութիւնը 25 ձայնակրական ունի.

1. fruor, fruius (fructus) sum, frui, վայելեմ.
2. fungor, functus sum, fungi, կատարել, վարել (պաշ-
տօն...).
3. vēhor, vectus sum, vehi, երթամ (նաւով, կառօք).
4. lōquor, locutus sum, loqui, խօսիմ.
allōquor, ճառեմ. colloquor, խօսակից լինիմ.
5. morior, mortuus sum, mori, մեռանիմ.
6. pascor, pastus sum, pasci, առածիմ.
(Գ. Ի. Գ. Ա. 9.)
7. quēror, questus sum, queri, արանջեմ.
conquēror, դաւիմ, մորմոքիմ.
8. sēquor, secutus sum, sequi, հետեւիմ. [նեմ.
assēquor, ձեռք բերեմ. exsēquor, ի դուրս հա-
consēquor, հասնիմ. persēquor, հալածեմ.
9. grādiōr (gressus sum), gradi, շրջիմ, գնամ.
aggredior, agressus sum, aggredi, յարձակիմ.
congrēdiōr, կուրիմ. ingredior, մտանեմ.

10. labor, lapsus sum, lābi, անկանիմ.
collabor, աւերեմ. elābor, խուսափիմ.
11. nitor, nisus կամ nixus sum, niti, յենում.
adnitor, ճգնիմ. renitor, հակառակիմ, ընդդէմ
դառնամ.
12. (plector, plexus sum, plecti, հիւսիմ, յօդիմ.)
amplector, դրկեմ, փաթիմ. complector, պա-
տիմ, գրկիմ. պարունակիմ.
13. pātiōr, passus sum, pati, կրեմ, չարչարիմ.
perpetior, perpassus sum, perpēti, կրեմ, տա-
նիմ.
14. ūtor, ūsus sum, ūti, ի դործ ածեմ.
abūtor, եղծիմ, ի չար կը դործածեմ.
15. (vertor, versus sum, verti, դառնամ.)
devertor, աղանիմ. revertor, դառնամ (կատ.
միայն reverti).
- Աւելցուր հետեւեալ սկզբնաւորական ձեւով
բայերը.
16. (apiscor, aptus sum, apisci, պատշաճիմ, յարմա-
րիմ, հասնիմ.)
adipiscor, adeptus sum, adipisci, ձեռք բերեմ,
ստանամ.
17. defetiscor, defessus sum, defetisci, վատակիմ.
18. expergiscor, exporrectus sum, expergisci, զարթ-
նում.
19. irascor (iratus sum), irasci, սրտադիմ.
20. (meniscor, mentus sum, menisci, խորհիմ.)
comminiscor, commentus sum, comminisci, ե-
րեւակայեմ.
reminiscor, առանց կատ. ի, reminisci, յիշեմ.
21. nanciscor, nactus sum, nancisci, գտանեմ.
22. nascor, natus sum, nasci, ծնանիմ (կրաւ.).
23. obliviscor, oblitus sum, oblivisci, մոռանամ.
24. paciscor, pactus sum, pacisci, դաշինք դնեմ.
25. proficiscor, profectus sum, proficisci, մեկնիմ.
26. uleiscor, ultus sum, ulcisci, վրէժ խնդրեմ.
(առանց կատարեալի.)

27. vescor, vesci, կերակրիմ, սնանիմ.

28. liquor, liqui, հեղանիմ.

29. ringor, ringi, կրճտեմ զատամունս:

Գ.

2որրորդ լծորդութիւնը տասնուչորս Չայնա-կրական ունի, ութը կանոնաւոր, վեցն անկանոն.

1. blandior, blanditus sum, blandiri, փայփայեմ.

2. largior, largitus sum, largiri, առատաձեռնեմ.

3. mentior, mentitus sum, mentiri, ստեմ.
ementior, կեղծեմ.

4. molior, molitus sum, moliri, շինեմ, ձեռնարկեմ.
amolior, շարժեմ. demolior, քանդեմ, ակերեմ.

5. partior, partitus sum, partiri, բաժանեմ.

6. potior, potitus sum, potiri, տիրեմ, նուաճեմ.

7. punior, punitus sum, puniri, վրէժ առնում.

8. sortior, sortitus sum, sortiri, վիճակս հանեմ.

9. experior, expertus sum, experiri, փորձեմ.

10. opperior, oppertus (եւ opperitus) sum, եւայլն,
սպասեմ.

11. orior, ortus sum, oriri, ծնանիմ, ծագիմ.

(Կրտսերական Ընդ. ապ. oriundus, ծագելոց: Սահմ. ներկայի եւ հրամայականի մէջ երրորդ լծորդութեան տակ կ'երթայ, ուստի. oreris, oritur, orimur, orere, eritor, orimini. Ստորադ. անկ.ի մէջ շատ անգամ չորրորդին պէս կ'ըլլայ orirer, սակայն orerer, ալ կ'ըլլայ. adorior, յարձակիմ. հասարակօրէն չորրորդին պէս կ'ըլլայ. adoriris, adoritur. Exorior, ելանիմ, յառնեմ. oriorի պէս կը խոնարհի, ուստի exoreris, եւայլն:)

12. assentior, assensus sum, assentiri, հաւանիմ.

13. metior, mensus sum, metiri, չափեմ. [փեմ.
dimetior, չափեմ. emetior, կատարելապէս չա-

14. ordior, orsus sum, ordiri, սկսանիմ.
exordior, սկսանիմ.

ՔԼՈՒԽ ԻԵ.

Ա Ն Կ Ա Ն Ո Ն Բ Ա Յ Ե Ր
(Verba anomala)

1. Բաց ի sum բայէն, տասն անկանոն կամ զար-տուղի բայեր ալ կան. որք են. possum, edo, fero, volo, nolo, malo, eo, queo, nequo եւ fio.

Ա. Possum, կարեմ, կարող եմ:

2. Աս բային նախնական ձեւն է pot-sum (po-tis կարող եւ sum եմ), sum բային պէս կը խոնարհի. սակայն 1° pot վանկն s է մը յառաջ posի կը փոխուի. ուստի եւ փոխանակ potsumի possum կ'ըլլայ. 2° potesse եւ potessem, կ'ամփոփին եւ կ'ըլլան posse եւ possem; 3° fui, fueram, եւայլն. ձեւէն բաղկացեալ ժամանակներու մէջ, f ի բաց կը թողուի. ուստի potui, փոխ. pot-fui, եւայլն:

Սահմանական.

Ստորադասական.

Ներկայ.

Եզ.	pos-sum, կարեմ.	pos-sim, կարիցեմ.
	pot-es,	pos-sis,
	pot-est,	pos-sit,
Յոգ.	pos-sumus,	pos-simus,
	pot-estis,	pos-sitis,
	pos-sunt.	pos-sint.

Անկատար.

Եզ.	pot-eram, կրնայի.	pos-sem, եթէ կարենայի.
	pot-erās,	pos-sēs,
	pot-erat,	pos-set,
Յոգ.	pot-eramus,	pos-sēmus,
	pot-erātis,	pos-sētis,
	pot-erant.	pos-sent.

Ապանի.

Եզ.	pot-ero, պիտի կարե-
	pot-eris, նամ.
	pot-erit,

Յոգ. pot-erimus,
pot-eritis,
pot-erunt.

2կայ.

Կատարեալ.

եղ. pot-ui, կարացի. pot-uërim, կրցած ըլլամ.
pot-uisti, pot-uëris,
pot-uit, pot-uërit,
Յոգ. pot-uimus, pot-uërimus,
pot-uistis, pot-uëritis,
pot-uerunt. pot-uërint.

Գերակատար.

եղ. pot-uëram, կրցած pot-uissem, կրցած ըլ-
pot-uëras, [էի. pot-uissës, լայի.
pot-uërat, pot-uisset,
Յոգ. pot-uëramus, pot-uissëmus,
pot-uëratîs, pot-uissëtis,
pot-uërant. pot-uissent.

Անցեալ ապառնի.

եղ. pot-uëro, կրցած պի-
pot-uëris, [տիրըլամ.
pot-uërit,
Յոգ. pot-uërimus, 2կայ.
pot-uëritis,
pot-uërint.

Աներեւոյթ.

Ներկայ.

Կատարեալ.

pos-se, կարենալ. pot-uisse, կրցած ըլլալ.
Անգուցեւորութիւն ներկան կը պակսի: Pot-ens,
ածական է, եւ կը նշանակէ կարող, հզօր: Հրամայա-
կան, Գերբայ եւայլն. չունի:

Բ. edo, edi, esum, edëre, կ'ուտեմ:

Կանոնաւոր կերպով երրորդ լծորդութեան տակ
կ'երթայ, միայն քանի մը երկրորդական ձեւեր ալ ունի,
որ sum բային es ով սկսած ձեւերուն կը նմանին. մի-

այն edoին այս երկրորդական ձեւերն միշտ երկայն կը
հնչուին:

Ներդ. Սահմ. Ներկ.

Ներդ. Ստոր. Անկ.

եղ. edo, { edis edit, edërem, ederes, ederet,
 { es, est, essem, esses, esset,
Յոգ. edimus, { editis, edunt, ederëmus, ederetis, edë-
 { estis. essëmus, essëtis, essent.

Հրամայական.

Աներեւոյթ.

Ներկ. { ede, edite, { edëre,
 { es, este, { esse,
 { edito, edito, editote, (նշնպէս կրաւ. կը գրա-
 { esto, esto, estote, e- նուի. estur, essëtur, փոխ-
 { dunto. editur, ederetur.)

Ուրիշ ժամանակներն կանոնաւոր են: Նշնպէս
կը խոնարհին բաղադրեալները. ինչպէս, comedo, ու-
տեմ. Աներ. comedëre եւ comesse; comedërem եւ
comëssësem, եւայլն: Բայանունը կ'ըլլայ comësum եւ
comestum.

Գ. Fëro, tûli, lätum, ferre, տանիմ, բերեմ.
Երրորդ լծորդութեան պէս կը խոնարհին. միայն s եւ
tէն առաջ Ին, եւ երկու Իի մէջ՝ եւ հրամ. եղ. բ. դէմ.
.քին ծայրը Շն կը ձգէ:

Ներդործական.

Կրաւորական.

Սահմանական ներկայ.

եղ. fëro, fers, fert, [runt. feror, ferris, fertur, [tur.
Յոգ. ferimus, fertis, fe- ferimur, ferimîni, ferun-

Ստորագ. անկատար.

եղ. ferrem, ferres, ferret, ferrer, ferrëris, ferrëtur,
Յոգ. ferrëmus, ferrëtis, ferrëmur, ferrëmîni, fer-
ferrent. rentur.

Հրամայական.

Ներկ. fer, ferte, [ferunto. ferre, ferrimîni.
Ապ. ferto, ferto, fertote, fertor, fertor, feruntor.

Աներեւոյթ ներկայ.

ferre,

ferri.

Ուրիշ ամէն ծնւեցն կանոնաւոր են. ferēbam եւայլն. feram, feras եւայլն. եւապ. feram, feres եւայլն. կրաւ. ferar, ferēris, եւայլն: Tūli, կատ. էն եւ latum, Բայանունէն ծաշ-զողներն եւս կանոնաւոր են. tulērim, tulēram, tulēro, tulisse, latus sum, եւայլն:

Նոյնպէս կը խոնարհին բաղադրեալներն ալ.

antefēro, նախադասեմ. profēro, արտասանեմ.
circumfēro, շուրջ ածեմ. praeferō, նախադասեմ.
defēro, տանիմ, յայտնեմ. refēro, պատմեմ (կատ.
retuli եւ rettuli).
perfēro, համբերեմ, տա- transfēro, տանիմ, փոխա-
նիմ. ցրեմ.

Հետեւեալներն առաջին վանկի մէջ փոփոխու-
թիւն կը կրեն.

1. affēro, attūli, allatum, afferre, բերեմ. [տանիմ.
2. aufēro, abstūli, ablatum, auferre, ի բաց հանեմ,
3. confēro, contūli, collatum, conferre, խորհիմ (ընդ-
ուսմէք).
4. differo, distūli, dilatum, differre, յապաղեմ, ձգեմ
ընդ երկար.
5. effēro, extūli, elatum, efferre, արտաքս բերեմ.
6. infēro, intūli, illatum, inferre, ի ներքս ածեմ.
7. offēro, obtūli, oblatum, offerre, ընծայեմ, յառաջ-
բերեմ.
8. suffēro, sustūli, sublatum, sufferre, կրեմ:

Այսպէս կը խոնարհի կատ. ու Բայանուն մէջ
նաեւ tollo, sustūli, sublatum, tollere, բառնամ:

Attollo, վերացուցանեմ, եւ extollo, բարձրացու-
ցանեմ, կատ. ու Բայանուն չունին:

Դ. Volo, volui, velle, կամիմ. nolo, nolui, nolle,
"չ կամիմ. malo, malui, malle, սիրով կուզեմ (աւելի
կ'ուզեմ, ma-volo, էն, որ magis կամ mage volo է):

Սահմանական ներկայ.

bչ. vōlo,

nōlo,

mālo,

vīs,

non vīs,

māvis,

vult

non vult,

māvult,

ՅՊ. volūmus,

nolūmus,

malūmus,

vultis,

non vultis,

mavultis,

volunt.

nolunt.

malunt.

Անկատար.

bչ. volebam, as, at,

nolebam, as, at,

malebam, as, at,

ՅՊ. volebāmus,

nolebāmus,

malebāmus,

եւայլն.

եւայլն.

եւայլն.

Ապառնի.

bչ. volam, es, et,

nolam, es, et,

malam, es, et,

եւայլն.

եւայլն.

եւայլն.

Կատարեալ.

bչ. volui, isti, it,

nolui, isti, it,

malui, isti, it,

եւայլն.

եւայլն.

եւայլն.

Գերատար.

bչ. voluēram, as,

noluēram, as,

maluēram, as,

եւայլն.

եւայլն.

եւայլն.

Անցեալ ապառնի.

bչ. voluēro, is, էւն.

noluēro, is,

maluēro, is,

եւայլն.

եւայլն.

Ստորադասական ներկայ.

bչ. vēlim,

nōlim,

mālim,

velīs,

nolis,

malīs,

velit,

nolit,

malit,

ՅՊ. velīmus,

nolīmus,

malīmus,

velītis,

nolītis,

malītis,

velint.

nolint.

malint.

Անկատար.

bչ. vellem, es, et,

nollem, es, et,

mallem, es, et,

եւայլն.

եւայլն.

եւայլն.

Կատարեալ.

bչ. voluērim, էւն.

noluērim, էւն.

maluērim, էւն.

Գերակատար.

եղ. voluissē, noluissem, եւն. maluissem, եւն.
եւն.

Հրամայական.

2կայ. եղ. noli, մի ուզեր. 2կայ.

Յգ. nolite, մի ուզէք.

Ապ. եղ. nolito, մի ուզեր կամ պիտի չուզես.
nolito, չուզէ կամ պիտի չուզէ.

Յգ. nolitote, մի ուզէք կամ պիտի չուզէք.
nolunto, չուզեն կամ պիտի չուզեն.

Աներեւոյթ ներկայ.

velle, ուզել. nolle, չուզել. malle, աւելի
ուզել.

Կատարեալ.

voluisse, ուզած ըլ- noluisse, չու- maluisse, աւելի
լալ. զած ըլլալ. ուզած ըլլալ.

Ընդունելութիւն.

volens, ուզող. nolens, չուզող. 2կայ.

Գերբայ.

volendi, ուզելու. nolendi, չու- 2կայ.
զելու.

Ե. Eo, ivi, itum, ire, կ'երթամ:

Սահմանական. Ստորագասական.

Ներկայ.

եղ. eo, is, it, eam, eas, eat,
Յգ. imus, itis, eunt. eamus, eatis, eant.

Անկատար.

եղ. ibam, ibas, ibat, irem, ires, iret,
Յգ. ibamus, ibatis, ibant. iremus, iretis, irent.

Ապառնի.

եղ. ibo, ibis, ibit, iturus (a, um) sim, եւն.
Յգ. ibimus, ibitis, ibunt. ituri (ae, a) simus, եւն.

Հրամայական.

ներկ. i, գնա. ite, գնացէք.

Ապ. ito, գնա կամ պիտի
երթաս.

ito, երթայ կամ պի-
տի երթայ.

itote, գնացէք կամ
պիտի երթաք.

eunto, երթան կամ
պիտի երթան.

Ընդունելութիւն.

ներկ. iens, euntis, eunti,
euntem, եւն. գա-

ցող. [թալոց.

Ապ. iturus (a, um) եր-

Ապ. անց. eundus, a, um,
երթալի.

Բայանուն.

Itum, առ ի գնալ. itu, յերթալ.

Կատարեալն ամէն իրմէ ծագող ժամանակներու
հետ կանոնաւոր է. նմանապէս կրաւորականն կանո-
նաւոր կերպով՝ համապատասխանող ներդործական
ձեւերէն կը կազմուի, ինչպէս. itur, կ'երթըցուի. eatur,
երթըցուի. ibatur, կ'երթըցուէր. բնականապէս միայն
երրորդ զէմքով. վասն զի eo բայը չէզոք է:

Բաղադրեալներն այսպէս կը խոնարհին. միայն
թէ կատարեալի եւ անկէ ծագող ձեւերու մէջ v տա-
ռը կը ձգեն. redeo, կատ. redii (ոչ rediui).

ab eo, երթամ, մեկնիմ. prod eo, յառաջանամ.

ad eo, երթամ ի... (կրաւ. (կրաւ. ունի).
ունի). per eo, կորնչիմ.

ob eo, շուրջ երթամ, կա- red eo, գնաւորամ.

տարեմ, մեռնիմ. sub eo, ձեռնարկեմ.

praeter eo, անցանեմ ընդ... ven eo, վաճառիմ, (կրաւ.)

Ambio, բաղձամ, audio յի պէս բոլորովին կանո-
նաւոր է:

2. Queo, quīvi, quītum, quīre, կարեմ. եւ ne-
queō, nequīvi, nequītum, nequīre, չկարեմ. eoյի պէս
կը խոնարհին. ուստի nequeo, կ'ըլլայ:

Սահմանական. Ստորադասական.

Ներկայ.

եղ. nequeo, nequis, ne- nequeam, as, at,
quit,

Յոգ. nequimus, nequitis, nequeāmus, ātis, ant.
nequeunt.

Անկատար.

եղ. nequibam, as, եւն. nequīrem, es, եւայն.

Այսպէս միւս ժամանակներն ալ eoյի պէս կ'ըլ-
լան, բայց ամէնը չի գործածուիր:

Ար գտնուի նաեւ կրաւ. nequītur եւ quitur, եւ
quīta est, nequītum est.

Է. Fio, factus sum, fiēri, կանոնաւոր կերպով
շորրորդին տակ կ'երթայ, սակայն ստոր. անկ. ու աներ.
ներկայի մէջ i կը կարծնայ եւ e մը կը յաւելու, ուստի:

Սահմանական. Ստորադասական.

Ներկայ.

եղ. fio, fis, fit կ'ըլլամ. fiam, fias, fiat,

Յոգ. fimus, fitis, fiunt. fiamus, frātis, fiānt.

Անկատար.

եղ. fiēbam, as, at, fiērem, fiēres, fiēret,

Յոգ. fiēbāmus, ātis, ant. fiērēmus, ētis, ērent.

Սահմ. ապառնի. Հրամայական.

եղ. fiam, fies, fiet, ներկ. եղ. fi, էր.

Յոգ. fiēmus, fiētis, fiēnt. Յոգ. fite, էրուք.

Աներեւոյթ.

Ներկ. fiēri, լինել. Ապ. fore կամ futurum

կատ. factum (am, um) es- (am, um) esse, լի-
se, եղած ըլլալ. ներկ. լինել.

2. Fio, facio բային կրաւորականն է, որ երբեք
facior չ'ըլլար:

3. Facio բային այն բաղադրեալներն որ նախ-
դիրով մը կամ re վանկով կը սկսին, ficio, կ'ըլլան, եւ
կրաւորականի մէջ ficior, ու կանոնաւոր կերպով կը
խոնարհին: Ուստի interficio, սպանանեմ. interficior,
cēris, cītur, եւայլն:

4. Իսկ facioի ուրիշ ամէն բաղադրեալներն ներ-
գործականի մէջ facio կ'ունենան եւ կրաւորականի մէջ
fio. 4. օ. arefacio, ցամաքեցուցանեմ (areo, չորա-
նամ). կրաւ. arefio, labefacio, կործանեմ, շարժեմ,
դրուեցուցանեմ. labefio, եւայլն:

ԺԱՆ. 1. Fio, veneo, (տ. վերը, Ե.) եւ vapulo, (avi,
atum, are) ցան ըմպեմ (կը ծնունիմ) ներգ. ծնող կրաւ.
hīdissim ունին:

2. Fioյին պակասաւորը բայց քիչ գործածուող բա-
ղադրեալն են. defit, պակասի. infit, սկսանի. եւ քանի մը
confieriլէն:

Գ Լ Ո Ւ Խ Ի Ձ.

Գ Ա Վ Ա Ս Ա Ի Ո Ր Բ Ա Յ Ե Ր

Ատնը են 1^օ չորս կատարեալներն. coepi, me-
mini, nōvi, ōdi; 2^օ aio; 3^օ inquā; 4^օ fari; 5^օ այս
հրամ. ձեւերը. age, apāge, ave, salve, vale; 6^օ cēdo;
7^օ quaeso; 8^օ forem.

1^օ Coepi, սկսայ. meminī կը յիշեմ. nōvi, գի-
տեմ. ōdi, կ'ատեմ. այս վերջին երեքը սահմ. ներկայի
իմաստով կը գործածուին: 2^օորն ալ կանոնաւոր կեր-
պով կը խոնարհին.

Սահմ. կատարեալ. Ստորադ. կատ.

եղ. coepi, coepisti, coepit, coepērim, ris, rit,

Յոգ. coepimus, istis, erunt. coeperimus, rītis, rint.

Գերակ.

coepēram, եւայն. coepissem, եւայլն.

Աներեւոյթ.

coepisse, սկսած ըլ- coepturus(a, um) սկսելոց.

լալ.

կրաւ. բնդ. կատ. coeptus, a, um, սկսեալ:

2. Memīni, isti, եւայլն. meminērim, ris, եւայլն. meminēram, as, եւայլն. meminisse, es, եւայլն: Աներ. meminisse, յիշել: Հրամ. memento, mentōte, յիշէ, յիշեցէք:

3. Nōvi (Յգ. բ. եւ գ. գէմք կ'ըլլայ նաեւ no- stis, norunt), novērim (norim), noveram (noram), novissem (nossem). Աներ. novisse կամ nosse, գիտնալ, ճանչնալ (տ. Գլ. ԻԳ. ա. 6.):

4. Odi, isti, եւայլն. odērim, եւայլն. odēram, odissem. Կայ նաեւ կրաւ. ընդ. կատ. osus, որ քիչ կը գործածուի. իսկ exosus եւ perosus բաղադրեալներն՝ ընտիր լատիներէնի մէջ ներդ. նշանակութիւն ունին:

ԺԱՆ. Կրաւ. ծնւ ու նշանակութիւն ունեցող աներ- խուծի մը քով ընտիր հեղինակներն coepi չեն գործածեր, այլ coeptus sum. Nos de re publica consuli coepti sumus, մենք հասարակաց իրաց վրայ հարցունելու (խորհրդակ- ցելու) սկսանք: Armis disceptari coeptum est, զինուոր կոտե- լու սկսուեցաւ: Բայց եթէ աներեւոյթը չէզոք կամ ան- դրադարձական իմաստ ունի, ան ատեն coepi կը գործա- ծուի. iudicia fieri coeperunt, դատատարներն ըլլուելու սկսան. augeri coepit, սկսաւ աճիլ. moveri coepit, սկսաւ շարժիլ: Նոյնպէս կը գործածուի desitus sum, փխկ. desii (ԻԱ. ա. 55); ինչպէս. orationes legi desitae sunt, ծառերը կարդացուէին դադրեցան. disputari desitum est, բանա- կոտելէն դադարուեցաւ:

2° Aio կ'ըսեմ. միայն այս ձեւերը կը գործածուին:

Սահմ. ներկ.

եղ. aio, ais, ait,

Յոգ. — — aiunt.

Սահմ. անկ.

եղ. aiebam, as, at,

Յոգ. aiebamus, ātis, ant.

Հրամ.

եղ. (ai, հնացեալ ձեւ). aiens, ըսող, ըսելով:

Ստորագ. ներկ.

— aias, aiat,

— — aiant.

Ստոր. կատ.

— — ait.

— — —

Ընդ. ներկ.

— — —

3° Inquam, կ'ըսեմ.

Սահմ. ներկ.

եղ. inquam, inquis, in- quit,

Յոգ. inquimus, inquitis, inquitunt.

Ապառնի.

եղ. — inquires, inquiet.

ներ. inque, ըսէ.

Սահմ. անկ.

— — inquitēbat (in- quibat).

Սահմ. կատ.

— inquisti, inquit.

Հրամ.

Ապ. inquitō, ըսէ կամ պիտի ըսէ.

ԺԱՆ. Inquam իբր միջանկեալ կը գործածուի, երբ առողջակի մեր կամ ուրիշին խօսքը մէջ կը բերուի. ինչպէս. Est vero, inquam, notum signum, ստոյգ է, ծանօթ կնիք մըն է, կ'ըսեմ: Ընդ հակառակն անառողջակի խօսքի մէջ aio կը բանի. Themistocles universos esse pares aiebat, Թեմիս- տոկլէս կ'ըսէր թէ ամէնքն է միասին կրնային թշնամոյն դէմն ելլել:

4° Fari, խօսիլ.

Սահմ. ներկ.

եղ. — — fatur,

Յոգ. (famur, famini, fantur.) (fābar.) (fārer.)

Ապառնի.

եղ. fābor (fabēris), fa- bītur.

Հրամ.

fāre, խօսէ.

Անկատար.

Սահմ. Ստորագ.

— — fātur,

— — fārer.

կատ. ու գերակ. ամբողջ.

fātus sum, sim, eram, essem.

Աներ.

fāri.

Բայան.

fātu.

Ընդունելութիւն.

ներկ. fans,

կատ. fatus, ըսելով, ասա- ցեալ (ներդ.)

կրաւ. ապ. fandus, a, um, անելի. (nefandus, a, um, անասելի, անպատմելի.)

Գերբ. fandī, բաց. fando (fando audīvi, գիտեմ ի լոյս, լրած ըլլալով գիտեմ).

Բաղադրեալներէն ալ քանի մը ձեւեր կը գտնուին, ինչպէս. affatur, affatus, affari, effabimur, effari, բայց քիչ մը հասցեալ են:

5° Age, աղէ. Յոգ. agite.

2. Apāge (= abige վանաէ) ի բաց. apage istum hominem ի բաց արա զայրդ. apage te կամ միայն apage, գնա ասկից, կորիւր: Ուրիշ ձեւ չունի:

3. Ave, salve, ողջ լեր, բարով եկար, բարի լըյո, բարի իրիկուն, ողջոյն ընդ. բեզ. vale, բարեաւ մնասցես.

Հրամ.

Ներկ. եզ. ave, salve, vale.
Յոգ. avete. salvete. valete.

Սահմ.

Ապառնի. — salvēbis, ողջ մնա- valēbis, բարեաւ
ցիր. կայցես.

Աներ.

avēre, ողջունիլ. salvere, ողջունիլ, valēre, ողջառողջ
Աս նրեր աներեւոյթներն միայն iubeo բային հետ
կը գործածուին. զոր օր. valere te iubeo, ողջ լեր, մնասցես
բարեաւ:

6° Cēdo, տուր ինձ, աստ ինձ. cedo aquam manibus, ձեռքերէնուս ջուր տուր. cedo dextram, տուր
ձեռքդ. cedo, quid faciam, ըսէ, ինչ ընեմ:

Կըսուի նաեւ յոգ. cette (փոխ. cedite), ըսէք ինձի.
տուէր:

7° Quaeso, կ'աղաչեմ, կը հայցեմ. quaesumus, կ'աղաչենք, կը հայցենք: Ուրիշ ձեւ չունի: Quid, quaeso, faciam? ինչ ընելու եմ, կ'աղաչեմ:

8° forem, իցեմ կամ ըլլայի. fores, foret, forent; fore, futurum (am, um, os, as, a) esse յի նշանակութեամբ, գոլ լինելոյ (օլաճագ օլմագ): Մինակ ասոնք
կը գործածուին:

Գ Լ Ո Ւ Թ Ի Է

Գ Լ Ո Ւ Է Զ Ո Ւ Ի Կ Բ Ը Յ Ե Դ Ո Ւ Է Լ Ը Յ

Անդէմ կամ քիմալ-ը կ'ըսուին այն բայերն, որոնք որոշեալ դէմք մը չեն ցուցներ, եւ միայն սահմ. ստորագ. եզ. գ. դէմքով կը գործածուին: Ասոնց կարգէն են.

1. օգոյ փոփոխութիւնքը ցուցնող բայեր.

fulgurat, կը փայլատահէ.	ningit, կը ծիւնէ.
fulminat, շանթ կ'իյնայ.	pluit, կ'անձրեւէ.
gelat, կը սառի.	rorat, կը ցօղէ.
grandinat, կը կարկտէ.	tonat, կ'որոտայ.
lapidat, քար կը տեղայ.	vesperascit (advesperascit, illucescit, illuxit, լուսանայ. advesperavit), ներկայանայ.

Բայց կը գտնուի նաեւ Juppiter tonat, fulminat, pluit.

2. Երկրորդ լծորդութեան տակ գացող հետեւեալ բայերը.

piget (me), կը ցաւիմ, ցաւ է	decet (me), պատշաճ է
(ինձ).	(ինձ). [է, չի վայլեր.
pudet (me), կ'ամչնամ.	dedecet (me), անպատշաճ
poenitet (me), կը գղջամ.	oportet, հարկ է.
taedet (me), կը ձանձրանամ.	libet կամ lubet (mihi), հաճոյ է.
misēret (me), կ'ողորմիմ.	licet (mihi), օրէն է.

ԺԱՆ. 1. Աս բայերը նրամայական չունին. ասոր տեղը ստորադասական կը լեցնէ. գ. օր. pudeat te. ամէջիք, liceat mihi, ներուի ինձի: Ընդունելութիւններն իբրեւ անական կը գործածուին. decens, պատշաճ. libens, կամուտը. licens, անստակ, ցոփ. poenitens, ապաշարեալ, ապաշարող. pudens, ամօթխաճ. այսպէս նաեւ poenitendus եւ pudendus. Mihi poenitendum est, ես պէտք է որ ապաշարեմ, զղջամ:

2. Miseret եւ taedet կատարեալի մէջ միայն miseritum est եւ pertaesum est ունին: Միւս բայերն իրենց կատարեալները կանոնաւոր կերպով կը շինեն, սակայն piguit, puduit, libuit, licuit ձեւերուն քով, կը նմանակին նաեւ pigitum est, puditum est, libitum est, licitum est, ձեւերն ալ:

3. Հետեւեալ բայերն, որ սովորական նշանակութեամբ գիմաւոր են, բայց մասնաւոր իմաստով մը դործածուած ատեն, անդէմ կ'ըլլան.

accēdit, վրայ կ'աւելնայ.	praestat, լաւ եւս է.
accidit, } կը պատահի.	intērest, հոգ է, անկ է.
contingit, }	refert, կարեւոր է.
evēnit, }	appāret, թուի, կ'երեւայ.
conducit, կ'օգտէ.	liquet, յայտնի է.
expēdit, լաւ է, շահաւոր է.	pātet, ակնհերեւ քայքայայտ է.
iūvat, կ'օգտէ, հաճոյական է.	fallit (me), } ոչ գիտեմ.
constat, յայտնի է.	fūgit (me), } անստեղծակ
restat, կը մնայ.	praetērit (me), } եմ:
supērest, կ'աւելնայ, կը մնայ.	

4. Արաւորական բայերու եզ. գ. դէմքն, մասնաւոր քանի մը չէզոք բայերունը. ինչպէս.

curritur, կ'ընթացուի (կը conandum est, յանդգնե-
vivitur, կ'ապրուի. (վազեն). itur, կ'երթըցուի. (լու է.
dormiētur, պիտի քնացուի. dormitur, կը քնացուի.
eundum est, երթալու է. mihi, vobis, եւայլն. eun-
dum est, երթալու եմ, երթալու էք, եւայլն:

Գ Լ Ո Ւ Խ Ի Ը.

Մ Լ Կ Բ Ը Յ Ն Ե Դ Ո Ւ Վ Դ Ը Յ

Միջբայերը բայերու եւ ածականաց հետ կը դործածուին, անոնց նշանակութիւնն աւելի որոշելու համար: Չորս տեսակ մակբայ կայ. Ժամանակական, Տեղական, Կերպական կամ Որակական:

Ա.

Ժամանակական միջբայերն այս հարցմանց կը պատասխանեն. quando? երբ. quamdiu? որչափ ատեն. quōtīes? քանի անգամ.

olim, } ատեն մը, եր-	iam, արդէն.
quondam, } քանի.	interdum, երբեք, մերթ.
aliquando, }	saepe, ստեղ, յաճախ.
unquam, երբեմն.	semper, միշտ, համապազ.
nunquam, ոչ երբեք.	pridem, շատ ատենէն ի վեր.

dūdum, ժամանակէ մ'ի վեր.	pridie, նախընթաց օրը.
mox, քիչ ատենէն.	nudiustertius, երանդ.
brēvi, քիչ եւ քիչ, քիչ ատեն-	propēdiem, քիչ ատենէն.
tandem, } վերջապէս.	hēri, երէկ.
dēmum, }	erās, վաղը.
deinde, վերջը.	tum, } յաջմամբ.
dēnique, վերջապէս.	tunc, }
dīū, երկայն ժամանակ.	nunc, հիմայ, այժմ.
noctu, գիշերի, գիշերայն.	quōtannis, ամէն տարի.
interdiu, ցորեկ ատեն. [նը.	initio, } ի սկզբան.
vespēri, ցնդ երեկոյ, իրիկու-	principio, }
māne, ցնդ առաւօտն, առտու-	repente, } քիչ եւ քիչ, յան-
անց.	subito, } կարծ.
extemplo, } յանկարծ, մէկէն	reēens, նոր.
illico, } ի մէկ.	mōdo, քիչ մ'առաջ.
stātīm, } [ցին.	ālīās, ուրիշ անգամ.
intēra, միւշգրեւ, նոյն միջն-	prōtinus, վաղվաղակի.
antēa, յառաջագոյն, նախ.	paulo post, քիչ մը վերջը.
postea, յետոյ, ետքը. [մայն.	paulisper, } քիչ մը ատեն.
simul, ի միասին, միանգա-	tantisper, }
adhuc, դեռ, ցարդ.	dēaūo, նորէն. [շատ անգամ.
nondum, չեւ եւս, դեռ ոչ.	plērumque, յաճախագոյն,
multo ante, շատ առաջ.	tōtīes, այնչափ անգամ.
nūper, քիչ առաջ.	aliquōtīes, քանի մը անգամ.
hōdie, այսօր. [զօր.	identidem, ատեն ատեն, եր-
quotidie, ամէն օր, համապա-	բեր երբեք.
postridie, ի վաղիւ անդր,	rursus (rursum), դարձեալ:
հետեւեալ օրը.	

Բ.

Տեղական միջբայերն այս հարցմանց կը պատասխանեն. ubi? ուր (դադարում). unde? ուստի? quo? ուր, դէպ ուր (շարժում). qua? ուսկից:

Ubi?

Unde?

ibi, անդ.	inde, անտի
hic, աստ.	hinc, աստի.
illuc, } անդ, հոն.	illine, անկէ.
istic, }	istine, ասկէ.
ibidem, նոյն տեղը.	indidem, նոյն տեղէն. [մայն.
alibi, այլուր. [մէն ուրեք.	aliunde, այլուտեք, ուրիշ կող-
ubicumque, ուր եւ իցէ, ա-	undecumque, ամենուտեք.

alicubi, տեղ մը.	alicunde, տեղէ մը.
usquam, ուրեք.	—
nusquam, ոչ ուրեք.	—
ubivis, ուր եւ իցէ.	—
ubique, ամէն տեղ.	undique, ամէն կողմէն.
fōris, դուրսը (դադար.).	—
prōcul, հեռի.	utrimque, երկու կողմէն.
prōpe, մօտ.	—
commīnus, մօտ, քովէն.	—
ēminus, ի հեռուստ.	—
pēregrē, հայրենիքէն դուրս.	—

Quo?

eō, հոն.	illūc, անդր.	eōdem, նոյն տեղը.
hūc, հոս.	[իցէ. istūc, այսր.	aliō, այլուր.
quoecumque, ուր եւ quovis, ուր եւ իցէ.	intro, ներսը.	
āliquo, տեղ մը.	fōrās, դուրսը (շրժ.).	porro, առջեւը.
quōquam, տեղ մը.	obviam, դիմացը.	retro, ետեւը.

Quā? ինչպիսիք, ընդ որ: Eā, անկից. quāquam, տեղէ մը. nequāquam, եւ ոչ տեղէ մը կամ կերպով մը. rectā, ուղղակի. dextrā, ընդաջակողմ. sinistra ընդ ձախ. unā, նոյն կողմէն. ի միասին. quātēnus, մինչեւ ուր. hāctēnus, մինչեւ հոս: Quorsum, դէպ ի ուր. horsum, դէպ ի այս կողմ. aliorsum, դէպ ի ուրիշ կողմ. prorsum, դէպ ի յառաջ. introrsum, դէպ ի ներս. deorsum, ի վերուստ. retrorsum, դէպ ի ետեւը. dextrorsum, դէպ ի յաջ. rursum, նորէն, գլխէն. sursum, ի վեր:

9.

1. Կերպարան կամ Որեւի՞նք Բարեկեցիկ է այս հարցմանց կը պատասխանեն: quī? quōmōdo? կամ quemadmōdum? Ինչպէս, Ինչ կերպով. cūr? կամ quare? Ինչո՞ւ, Ինչ պատճառաւ, վասն էր.

ita, } այսպէս.	paene, }
sic, }	fēre, }
ut, }	ferme, }
vēlut, }	prope, }
quāsi, իբրեւ թէ, գրեթէ.	mōdo, }
frustra, }	solum, }
nequidquam, }	tantum, }
idēo, }	tantummōdo, }
ideirco, }	sātis, քաւակամ.

ultro, }	adēo, այնպէս.
sponte, }	valde, կարի, յոյժ.
quam, որչափ.	quantōpēre, որչափ (չատ...).
tam, այնչափ.	tantōpēre, այնչափ (չատ...).
magnōpēre, մեծապէս.	fortasse, }
admōdum, սաստիկ, շատ,	forsitan, }
կարի.	praecipue, մանաւանդ, զլիար-
nimis, կարի, յոյժ.	որաբար:
forte, ըստ պատահման.	

2. Կերպական ու որակական մակբայներն ըստ մեծի մասին ածականներէն եւ ուրիշ մասունք-բանի-ներէն կը շինուին:

ա) Երկրորդ հոլովման ածականներէն եւ ընդու-ներու թիւներէն կը շինուին, սեռ. ին } վերջաւորու-թիւնն Եթի փոխելով. ուստի,

Ածականք.

longus, երկայն.
doctus, ուսեալ.
asper, խիստ.
pulcher, գեղեցիկ.
prōbus, առաքինի.
ornātus, զարդարուն.

Մակբայք.

longē.
doctē.
aspērē.
pulchrē.
prōbē.
ornātē.

ԺԱՆ. Bonus (բարի)էն կը շինուի bēnō; mālus (չար) էն mālē; durus, (խիստ, կարծր) durē, եւ duriter; firmus (հաստատ), firmē եւ firmiter; սակայն ālius (այլ) միայն āliter ունի, եւ violentus (ըռն) violenter (ըռնի):

բ) Երրորդ հոլովման ածականներէն եւ ընդու-ներու թիւներէն կը կազմուին միշտ ter վերջաւորու-թեամբ, սեռ. ին isք iterի եւ ntis վերջաւորու թիւնը nterի փոխելով.

Ածականք.

utīlis, օգտակար.
pār, հասար.
fērox, կատաղի.
ēlēgans, շքեղ.
sāpiens, իմաստուն.
ācer, խիստ, սուր.

Մակբայք.

utīlīter.
pārīter.
ferocīter.
elegantē.
sapientē.
acritē.

cēler, շուտ.
simplex, պարզ.
āmans, սիրող.
prūdēns, խոհեմ.

celēriter.
simpliciter.
amanter.
prudenter.

ԺԱՆ. Facilis (զիւրիկ), մակբայ facile; recens, նոր;
recens; difficilis (դժուար), difficulter; audax (խանդուկ), au-
daacter. Գիտողութեան արժանի են նաև nequiter (nequamէն
անպիտան, չար). obiter նարեւանցի (obire քայլէն):

Գ) Երկրորդ հոլովման ածականաց շատերուն
բացառական իբրեւ մակբայ կը գործածուի. ոմանց ալ
չէզոք եզակի հայցականը, ինչպէս.

certo, իրարի, ստուգապէս.	rāro, դուռ ուրեք, ցանցառ.
cito, փութանակի.	sēdūlo, ծշդիւ.
crebro, յաճախ.	sērio, ճշմարտիւ, սրտի մտօք.
continuo, իսկոյն.	sēro, ուշ. թու.
falso, ստուծեամբ.	sūbito, նոյն ընդ նոյն, փու-
fortuito, ըստ պատահման.	tūto, յապահով. անվրէպ.
improvisō, յանկարծակի.	Cētērum, ի վերայ այսք ամե-
manifesto, յայտնապէս.	նայնի.
mērito, իրաւամբ.	multum, շատ.
mūto, փոփոխակի, փոխա-	paulum, քիչ.
դարձաբար.	nimum, կարի, յոյժ.
necessario, ի նարկէ.	pārum, սակաւ.
necopināto, յանկարծ, ա-	potissimum, մանաւանդ, ամե-
նակնկալ.	նէն աւելի.
optāto, մեծացանկութեամբ.	postrēmum, } վերջապէս, ի
perpētuo, մշտնջենապէս, իս-	postrēmos, } նուրն.
պառ.	

ultimum եւ ultimo, հուսկ յետոյ, վերջին անգամ ըւ-
լալով.

(տ. ԳԼ. ԺԲ. Գ. 4.)

Գ.

Ուրիշ տեսակ մակբայներ կը վերջաւորին՝
1° itus, ինչպէս. caelitus, յերկնուստ.

Funditus, հիմնովին, ի հիմանց, radicatus, արմատա-
քի, կարծնովին. antiquitus, ի հնուց. divinitus, յաստու-
ծուստ. (pēnitus, ներքուստ ի ներքս, ամենեւին, բոլորովին.
intus, ի ներքս):

2° im, ըստ մասին բայականք՝ բայանունէն շի-
նուած, ինչպէս. certatim, մրցելով, ըստ մասին անու-
անականք՝ գոյականներէն շինուած, ինչպէս catervatim,
երամովին:

Բայանունէն. contemptim, արհամարհութեամբ. no-
minatim, յակնէ յանուանէ. praesertim, մանաւանդ. stā-
tim, արագ արագ. իսկոյն. caesim, կտոր կտոր. passim,
ստտ եւ անդ. sensim, առ սակաւ սակաւ, կամաց կամաց:
Գոյականներէն (միայն ātim), օրինակի աղագաւ. gradatim,
տակաւ տակաւ, աստիճանաւ. paulatim, քիչ քիչ. privatim,
առանձնակի. (ի բաց կ'անուովին, furtim, գողունի. viritim,
մարդազուխ. tribūtim, ցնդ առ ցնդ. եւ մէկ հաս sim, vi-
cissim, փոփոխակի):

Ե.

1. Բաղդատական ունեցող ածականներէն ծա-
գող մակբայներն, բաղդատական եւ գերադրական ու-
նին: Բաղդ. մակբայը բաղդատական ածականին եզ-
չէզոքին շատ նման է. իսկ գերադրականը կը կազմուի՝
գերադ. ածականին us վերջաւորութիւնը քի փոխե-
լով. ուստի.

docte, ուսեալ.	doctius,	doctissimē.
recte,	rectius,	rectissimē.
amanter,	amantius,	amantissimē.
certo,	certius,	certissimē.
crebro,	crebrius,	creberrimē.
bene,	mēlius,	optimē.
male,	pēius,	essimē.
prope,	prōpius,	proximē.

ԺԱՆ. Օ վերջաւորութեամբ մակբայներն (վերը Գ.
2. գ) գերադրականի մէջ ե կը վերջաւորին: ի բաց առեալ
tutissimo եւ meritissimo.

2. Ուրիշ մակբայներէն՝

ա) բաղդատական եւ գերադրական միայն առ հե-
տեւեալներն ունին.

diu, ընդ երկար.	diutius,	diutissimē.
impūne, անպատիւ.	impunius,	impunissimē.
saepe, սաեպ.	saepius,	saeppissimē.

բ) դրական չունին .

— detorius, չարագոյն .	detrime.
— minus, նուազ .	minime.
— ocius, արագագոյն .	ocissime.
— potius, առաւել եւս .	potissimum.
— prius, նախ .	primum եւ primo.

դ) բաղդ . չունին .

merito, իրաւամբ .	—	meritissimo.
nuper, քիչ մ'առաջ .	—	nuperrime.

դ) գերադ . չունին .

sātis, բաւական .	satius.
------------------	---------

ՃԱՆ. Setius (secius), նուազ, minusի պէս non, neque, nihilo, eo, quo, քառերուն հետ կը միանայ. nihilo setius, neque eo setius, քայք սակայն, հանդերձ այսու. magnopere, շատ, մեծապէս. magis եւ maxime կ'ըլլայ. Իսկ գերադը. maximopere կամ maximo opere.

ՔԼՈՒԽ ԻԹ.

Ն Ա Լ Ե Ա Դ Ի Ռ Ի Թ Ե Ա Ն Յ Ա Բ Ա Յ

Ա.

Հայցական խնդիր առնող Նախադրութիւններ:

ad, առ, Ի, մինչեւ Ի, Գ, Ե.	post, յետ, զինի.
adversus, հանդէպ, յանդիման.	praeter, քաց, զատ, prōpō, մօտ.
ante, առաջի.	propter, վասն, պատճառաւ.
apud, առ, մերձ Ի, քովը.	secundum, ըստ, համաձայն, համեմատ.
circā, } շուրջ.	infra, Ի ներքոյ, տակը.
circum, }	inter, Ի մէջ, մէջը.
cis, }	intra, Ի մէջ.
citra, }	iuxta, առ, քովը.
contra, հանդէպ, ընդդէմ.	ob, յաղազս, վասն.
erga, Ի.. կոյս, դէպի.	sūpra, Ի վերայ, քան.
extra, արտաքոյ.	trans, յայնկոյս.
pēnēs, առ, քովը.	versus, դէպ Ի.
pēr, վասն, համար.	ultra, յայնկոյս, քան.
pōnē, զինի.	

Բ.

Բացառական առնող Նախադրութիւններ:

ā, ab, abs, Ի, Ե. յետ. (a մի- այն բաղաձայնէ առաջ. ab ձայնաւորէ կամ Ի Ե, եր- բմն ալ բաղաձայնէ ա- ռաջ. abs գրեթէ միայն te Ե առաջ.)	ē, ex, Ի, Ե, (e միայն բաղա- ձայնէ առաջ. ex ամէն տեղ կրնայ դրուիլ.)
absque, առանց.	prae, վասն, առաջի, քան.
cū, զաղտ, յանգէտս.	hāc, համեմատութեամբ... [ըն- թեմ, առաջի.
cōram, առաջի.	pro, վասն, առաջի, ընդ, տե- cum, ընդ, Ի միասին.
de, Ի, Ե, Գ. Ի վերայ, շուրջ.	sine, առանց.
	tēnus, մինչեւ Ի...:

Գ.

Երբեմն հայց. երբեմն բաց. խնդիր առնող նախադրութիւններ:

1. In, Ի, Ի մէջ (հայց. երբ շարժում կը ցուցնէ, բաց. երբ դադարում.): “Դէպ Ի” կամ “Դիմացը” Ի մաստով հայց. կ'առնու:

2. Sub, ընդ, տակը (հայց. երբ շարժում, բաց. երբ դադարում նշանակէ):

3. Super, Ի վերայ, եթէ տեղւոյ վրայ է խօսքը, շարժում ըլլայ կամ դադարում, միայն հայց. կ'առնու, Իսկ երբ de (շուրջ, Գ, Ի վերայ) նախադրութեան համապատասխանէ բաց. ալ կ'առնու. բայց քիչ կը գործածուի:

4. Subter, Ի ներքոյ. sub եւ infra, Ե առաջի քիչ կը գործածուի. արձակի մէջ հայց., ոտանաւորի մէջ բաց. ալ կ'առնու:

Դ.

Քանի մը նախադրութեանց գործածութեան վրայ դիտելիք:

1. Ad vesp̄erum, ընդ երեկս. ad senectutem, մինչեւ ցօերութիւն. ad diem, որոշեալ օրը. ad ducentos, երկու հարիւրի չափ. quid-istud ad me? Ես ասոր հետ ինչ գործ ունիմ, ինծի ինչ (կը վերաբերի):

2. Adversus montes, լեռանց դիմացը. contra, հակառակ, դէմ (թշամական իմաստով). erga, դէպ ի (քարեկամական իմաստով). adversus եւ in երկու իմաստով ալ. contra naturam; contra (adversus կամ in) aliquem bellum gerere; meus erga (adversus կամ in) te amor, իմ առ քեզ (ոնեցած) սէրս:

3. Ob. — quam ob causam, այն պատճառաւ. ob eam rem, ասոր համար: — Ob oculos versari, աչաց անջեն ըլլալ:

4. Per flumen, գետին մէջէն, ընդ գետն. per orbem terrarum, ընդ տիեզերս, աշխարհիս վրայ. per noctem, քուր գիշերը. per legatos, դեսպանաց ձեռքով. per deos iurare, ի դիս երդնուլ:

5. Praeter castra, քանակին անջեւէն. nemo praeter patrem, ոչ որ քաց ի հօրէն. praeter ceteros excellere, քան զայս գեր ի վերոյ լինել. praeter consuetudinem, modum, արտաքոյ սովորութեան կարգի:

6. De caelo, յերկնից (ի խնարք). de contemnenda morte, յաղազս արհամարհելոյ վմահ. Quae de causa, վասն որոյ, նմին իրի. de industria, ծարտարութեամբ:

7. Prae se agere, իր անջեւէն վնտել. prae se ferre, ունենալ, յայտնել. prae lacrimis, արտասուաց պատճառաւ. omnes prae se contemnit, իրեն համեմատութեամբ ամէնքն ալ կը խոտէ:

8. Dulce est pro patria mori, հայրենեաց համար մեռնիլը քաղցր է. pro consulibus, հիւպատոսներուն տող. pro castris, քանակին անջել. pro viribus, ըստ զօրութեան, կարելի եղածին չափ:

ԺԱՆ. Բանի մը նախադրութիւնը յետադաս կը գործածուին: 1. Cum, քանի մը դերանուանց նետ. mecum, tecum, secum, nobiscum, vobiscum, quicum, quibuscum. 2. Versus, որն որ տեղական անուանց նետ միշտ ad կամ in կ'ունենայ նետը. ad Oceanum versus, in Italiam versus; քաղքի անուանց նետ մինակ կը մնայ. Romam versus. 3. Tenus, մինչել. Tauro tenus, մինչել ցճաւրոս. երբեմն սեռ. ի նետ. erurum tenus, մինչել ի սրունս: 4. Causa, gratia, (ergo,) animi causa, զքօսանաց համար, զուարթութեան պատճառաւ. venandi gratia, որսալու համար. (huius victoriae ergo, այս յաղթութեան պատճառաւ):

ԳԼՈՒԽ Լ.

ՇԵՂԿԵԳՆԵՐՈՒ ՎՐԱՅ

1. Հղիւղելէն երկու խօսք կամ բառ իրարու հետ կը կապեն. տասը տեսակ են, որոնց վրայ կ'աւելնան, Բացառիչն ու Հարցիչն մասնիկներն:

Ա. Բացիւցիւղիւղ շղկապներ. et, quæ, ac, atque, եւ, ու. etiam, quodquæ, նաեւ, ալ, եւս. nec, neque եւ ոչ, ոչ իսկ:

1° Et եւ atque, որ եւ իցէ գրէ առաջ կը դրուին. ac բաղաձայնէ մը առաջ. quæ բառին հետ կը միանայ. parentes liberique, ծնողք եւ տղաք:

2° Etiam նախադաս կը գործածուի, իսկ quoque միշտ յետադաս. etiam pater; pater quoque.

3° Et-et, եւ . . . եւ, թէ . . . թէ. et parentes et liberi, թէ ծնողքն թէ դաւակները. (cum-tum, ինչպէս . . . նոյնպէս. tam-quam, այնչափ . . . որչափ. tum-tum, մերթ . . . մերթ):

Բ. Տրուիչն շղկապներ. aut, vël, vë (բառին ծայրը), sive, կամ. aut-aut, vel-vel, եւայլն, կամ . . . կամ:

Գ. Ներհիւղիւղ շղկապներ. sêd, vërum, բայց, սակայն. vëro, սակայն, իսկ. autem (բառէ մը վերջը), իսկ. at, բայց, ալ. tãmen, այսու ամենայնիւ, սակայն. atquî, իսկ, իսկ արդ, սակայն. cêtërum, ի հուսին. (attãmen, verumtãmen, sedtãmen, բայց սակայն. at vëro, ênimvëro, verum enimvëro, սակայն, արդարեւ, ստուգիւ):

Non solum-sed etiam, non mōdo-sed etiam, non tantum-sed etiam, ոչ միայն . . . այլ նաեւ:

Դ. Միւլաբերիչն շղկապներ. igitur, itãquæ, ergō, ուրեմն, ուստի, արդ. proinde, ուստի. ideo, idcirco, propterçã, quocirca, quapropter, ասոր համար, նմին իրի, եւայլն. ùt, որպէս զե, այնպէս որ, որ. quin, զի մի, որ չ(յուսացուի . . .), առանց:

Ե. Պարահան շաղկապներ. nam, namque, enim, et enim, քանզի. quippe, որովհետեւ, ինչպէս որ. quia, quod, որովհետեւ, վասն զի. cum, քանզի, մինչ. quoniam, զի, վասն զի. (quando, quandoquidem, մինչ.) enim բառէ մը վերջը կը դրուի. ipse enim dixit.

Զ. Համահան շաղկապներ. ut, uti, ինչպէս. sicut, velut, veluti, որպէս, օրինակ իմն. prout, ինչպէս. quam, որ, որչափ, ինչպէս. tam quam, quasi, ut si, ac si, իբրեւ զի, իբր այն թէ, իբրեւ թէ:

ԺԱՆ. ac եւ atque շաղկապներն երբ idem, par, similis եւ ստէպ նաեւ aequae, iuxta, perinde (նմանապէս), alius եւ contra (ընդ նակառակն), բաներէն կախում ունենան, ինչպէս, որ, կը նշանակեն, զոր օր. peccasti eodem modo atque ego, ինծի պէս մեղանշեցիր, մեղար իբրեւ զիս. aliter adque tu, քեզմէ տարբեր կերպով:

Ի. Թեան շաղկապներ. si, եթէ. si non, իսկ թէ որ. si non, nisi կամ ni, si minus, եթէ ոչ. quodsi, իսկ եթէ. siquidem, իսկ եթէ (ինչպէս որ). dummodo, միայն թէ: — Ժխտական բառէ մը վերջը nisi կը նշանակէ նաեւ Բայց եթէ, Բայց ինչ, զոր, ինչպէս. nemo nisi improbissimus, ոչ այլ ոք բայց միայն վատթարագոյն:

ԺԱՆ. Sin, նախընթաց թէական նախադասութենէ մը վերջը կը դրուի:

Լ. Համահան շաղկապներ. etsi, etiamsi, tametsi, quamquam, quamvis, licet, թէեւ, թէպէտ եւ:

Quidem, իսկ, յիշաւի, թէեւ, բառէ մը վերջը կը դրուի. multi quidem dicunt. — Quamquam եւ etsi ալ երբեմն իբրեւ ներհակական կը գործածուին: Quamquam quid loquor? թէպէտ եւ (բայց սակայն) ի՞նչ կը խօսիմ:

Թ. Վահան շաղկապներ. ut, uti, որպէս զի, որ. ne, զի մի, որպէս զի ոչ, չ. neve, եւ որպէս զի ոչ, եւ զի մի. quo, զի, որպէս զի. quominus, որպէս զի ոչ, որ ոչ. dummodo, միայն թէ:

Ժ. Ժահան շաղկապներ. quum, մինչ. ut, ubi, այն ինչ, իբրեւ. quum primum, ut primum, ubi

primum եւ simul atque, հաղիւ թէ, այն ինչ (կըսուի նաեւ simulac). postquam, posteaquam, յետ քան, մինչ, այն ինչ. antequam, priusquam, նախ քան. dum, մինչ. donec, quoad, մինչեւ. quando, երբ:

2. Բացահան մասնիկներ. non, haud, ոչ. neque, եւ ոչ. եւ ոչ իսկ. ne, զի մի. neve, եւ ոչ. nequidem, եւ ոչ իսկ (ne unus quidem, եւ ոչ մէկը). minime, neutiquam, nequaquam, ոչ, ամենեւին ոչ. (parum քիչ. minus, նուազ. vix, հաղիւ թէ:)

ԺԱՆ. 1. Ne եւ neve հրամայականի եւ ստորադասականի հետ կը գործածուին. — et nemo, et nullus, ըսելով տեղ՝ neque quisquam, neque ullus կը ըսուի. նոյնպէս փոխակ. ut nemo, ut nullus, ut nihil, ut nunquam, ne quis, ne ullus, nequid, ne unquam, կը ըսուի:

2. Մի եւ նոյն նախադասութեան մէջ երկու ժխտական զիրար կը ջնջեն եւ հաստատական իմաստ մը կուտան. non potui non mirari, չկրցայ չզարմանալ, այսինքն, պարտաւորեցայ զարմանալ. այսպէս են nonnemo, մէկը, ոմն, որ. nemo-non, ամենայն ոք. nonnullus, (աւելի յգ. ի մէջ nullus-non, ամենայն. nonnulli) ոմն.

nonnihil, քիչ մը, առասկաւ մի. nihil-non, ամէն, բոլոր. nonnunquam, երբեմն. nunquam-non, միշտ. nusquam-non, ամէն տեղ. nec-non, եւ. ինչպէս. nemo in hac re tibi non studuit, ամենայն որ յայսմ մասին քեզի օգնեց: — Non-nisi, միայն. non-loquimur nisi de te, միայն քու վրադ կը խօսինք:

3. “Եւ ոչ”, neque etiam չի թարգմանուիր, այլ nequidem. Superbia ne regem quidem deest; — ego non modo tibi non irascor, sed ne reprehendo quidem factum tuum.

3. Հարցահան մասնիկներ. num, ne (միշտ առջեւ բառին ծալրը կցեալ կը գործածուի); utrum-an (կրկին նախադասութեանց մէջ.) մի՞ թէ, արդեօք, մի՞ գուցէ: — Num կը գործածուի երբ ժխտական պատասխան կ'ուզուի. nonne, երբ հաստատական. ne երկուքին համար ալ:

1° Num vides? պատասխ. non video. Nonne

vides, պատասխ. utique, ita, etiam, այո՛. sane, certe, յիշաւի. omnino, կատարեւապէս, բոլորովին: Vides-ne? — video կամ non video. — Utrum domi fuisti an in schola?

2⁰ Այս հարցականներն երբեմն տարակուսական իմաստ եւս կու տան:

ԳԼՈՒԽ ԼԱ.

ՄԻ ԶԱՐԿՈՒԹԻՒՆ Բ

Այս մասն-բանի կը բացայայտէ:

1⁰ Ուրախ-իւն. io, euae, euax! կեցցէ.

2⁰ Ցաւ. heu, eheu, pro (proh), vae (au, hei, ohe)! սհ. վայ ինձ. աւաղ. եղբւկ.

3⁰ Ձարմաւ. o, en, ecce, hem, ehem! սհ. ահա.

4⁰ Ձգրաւ. phui, apage! օն անդր. ի բաց տար.

5⁰ Ձեւիւն. heus, eho, ehodum! այ. հոս նայէ.

6⁰ Գովելւ, բաւելւ-իւն. eia, euge, աղէ. օն. հապա. վաշ:

Հաստատելու կը ծառայեն. nae, արդարեւ. նաեւ hercule, mehercule, (hercle, mehercle, mehercules,) medius fidius, mecastor, edepol, per deum, pro deum fidem, եւայլն որոնք ամէն մէկը մէկ երդում են:

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՀԱՄԱԶԱՅՆՈՒԹԻՒՆ

ԳԼՈՒԽ ԼԲ.

ՆԱԽԱԳԱՍՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱԶԱՅՆՈՒԹԻՒՆԸ

Ա.

Նախադասութիւն կը կոչուի բառերով բացատրուած մտածութիւն մը:

Ամէն նախադասութիւն երկու էական մասունքներէ կը կազմուի, որ են ենթակայ եւ սարգեւալ: Ենթակայն (Տէր բայի կամ անուն բայի) է այն որուն վրայ բան մը կ'ըսուի. սարգեւալն է այն որ ենթակային վրայ կ'ըսուի:

1. Նախադասութեան մը ենթակայն, կամ գոյական անուն մըն է, ինչպէս «վարդ», կամ ուրիշ բառ է, եւ կամ գոյականաբար գործածուած երկու կամ աւելի բառերու միաւորութիւն, ինչպէս «ես, դու, նա, իմաստունը, իմաստուն ըլլալը» եւայլն: Ենթական հասարակօրէն ուղղական կը գրուի:

2. Սարգեւալն կամ բայ մըն է, կամ ածական եւ կամ բայի հետ գործածուած գոյական մը, ինչպէս. վարդն ինչ թաւի. վարդը գեղեցիկ է. վարդը թաւիկի թէ:

3. Ամէն նախադասութեան մէջ ստորոգեալը, ըստ կարելոյն հարկ է որ ենթակային հետ համաձայնի:

ա) Բայն, իբրեւ ստորոգեալ, միշտ ենթակայի հետ գէղեցիկ ու թուով կը համաձայնի:

Experientia docet. Varietas delectat. Virtus manet, divitiae pereunt. Aves volant, pisces natant. Tu doces, nos discimus.

բ) Աճականն եւ ընդունելու թիւնը, իբրեւ ստորագեալ, միշտ ենթակային հետ թուով, հարկով եւ սեռով կը համաձայնին:

Animus hominis est immortalis, corpus est mortale. Flos est caducus. Divitiae sunt incertae. Errare humanum est. Nemo nascitur doctus. Nemo fit casu bonus. Roma a Romulo condita est. Thebae ab Alexandro dirutae sunt.

դ) Գոյականն, իբրեւ ստորագեալ, միշտ ենթակային հետ հարկով՝ եւ երբ կարելի է, թուով եւ սեռով կը համաձայնին:

Usus est optimus magister. Vita rustica parsimoniae magistra est. Leo est rex animalium. Aquila est regina avium. Africa est nutrix leonum. Athenae omnium artium inventrices fuerunt.

1° Եթէ ենթական էական դերանուն է, ի բաց կը թողուի (հայերէնի ալէս): Homines sumus, errare possumus (nos). Սակայն երբ լսողին կամ ընթերցողին ուշադրութիւնն ուղղի գրաւել, ինչպէս հակադրութեանց մէջ, ներգործութեամբ դնելու է, զոր օր: Ego credo, tu dubitas.

2° Եթէ ստորագեալ գոյականը տարբեր սեռ ունի (ԳԼ. Գ.) ալէսը է որ ենթակային հետ համաձայնի: Flos est nuntius veris. Ciconia est nuntia veris. Միայն երբ ենթական չէզոք է, ստորագեալ անունն արական կը մնայ: Tempus est optimus magister. Երբեմն համաձայնին անկարելի է. Roma erat lumen orbis terrarum. Captivi militum praeda fuerunt. Athenae clarissima urbs Graeciae fuit (կամ fuerunt).

3° Ստորագելոյն est եւ sunt բայերն երբեմն զանց կ'առնուին մասնաւոր ուժգնութեամբ եւ հակիրճ խօսելու ստեղծ, վիճիւններու եւ առակաց մէջ, եւայլն: Quot capita, tot sententiae; suus cuiusque mos (est). Ընդունելութեանց եւ արձանաներու հետ երբեմն esse աներեւելի չի դրուիր. քիչ անգամ ալ erat, sit, եւայլն:

4° Երբեմն ստորագեալն ոչ թէ ենթակային ձեւին, այլ իմաստին հետ կը համաձայնի. ստոր համար ալէսը է երբք բանի միտ դնել:

ա) Եթէ ենթական հաւաքական եզակի անուն մըն է, ստորագեալը կրնայ յոգնակի դրուիլ, զոր օր. Multitudo ho-

minum concurrerunt (կամ concurrunt). Pars perexigua, duce amisso, Romam inermes delati sunt.

բ) Millia եւ capita, բաներուն քով ստորագեալն շատ անգամ արական կը մնայ. Sex millia hostium caesi sunt. Capita coniurationis securi percussi sunt.

գ) Partim-partim բաներու քով alii-alii կամ alia-alia-ի նշանակութեամբ, ստորագեալը ներգործութեամբ դրուած կամ զօրութեամբ իմացուած ենթակային սեռը կ'առնուի. Partim e nobis timidi sunt, partim a re publica aversi. Bonorum partim necessaria sunt, partim non necessaria.

5° Esse բային հետ, երբ «կալ, գտնուիլ» նշանակէ, կրնան մակբայներ ալ ստորագելոյ ալէս գործածուիլ: Hostes prope sunt. Patria est, ubicumque bene est (ուր որ հանգիստ է, հանգստութիւն կայ): Sic est vita hominum. Ita sum. Deus semper fuit (կար) et semper erit.

6° Երբեմն բայը փոխանակ ենթակային հետ համաձայնելու ստորագելոյն հետ կը համաձայնի: Non omnis error stultitia dicenda est, ամէն սխալմունք յիմարութիւն չ'ըսուիր:

7° Nos կ'ըսուի ego-ին տեղ եւ noster meus-ի տեղ (ոչ երբեք vos փոխանակ տայ): Պատմագիրք կը գործածեն miles Romanus, Volseus, փոխանակ բռնուլ milites Romani, Volsci, եւայլն:

Բ.

1. Եթէ մի եւ նոյն նախադասութեան մէջ երկու կամ աւելի ենթականեր ըլլան, բայն յոգնակի կը դրուի. եւ առաջին դէմքով՝ եթէ գոյականաց մէջ առաջին դէմքով դերանուն մ'ըլլայ. իսկ երկրորդ դէմքով՝ եթէ երկրորդ դէմքով դերանուն մը գտնուի:

Romulus et Remus Romam condiderunt. Si tu et mater tua valetis, bene est; ego et pater tuus valemus.

2. Եթէ նախադասութեան ենթակայք նոյնա-սեռ են եւ շնչաւոր էակներ կը ցուցնեն, ստորագեալն սեռով անոնց հետ կը համաձայնի. իսկ եթէ շնչաւոր էակներ ցուցնեն, բայք պլլասեռ ըլլան, ստորագեալն արական եւ յոգնակի կը դրուի:

Veneno absumpti sunt Hannibal et Philopoe-

men. Iuno et Minerva Troianis inimicae erant. Pater mihi et mater mortui sunt.

3. Եթէ ենթակայք նոյնատեւ անշունչ բաներ նշանակեն, ստորագեալն երբեմն նոյն սեռով կրնայ դուրիւ. իսկ յաճախ յոգնակի չէզոք կ'ըլլայ: Իսկ եթէ այլատեւ անշունչ բաներ են ստորագեալն միշտ չէզոք յոգնակի պիտի ըլլայ:

Grammaticae quondam et musice iunctae fuerunt. Honores et victoriae fortuita sunt (պատահական բաներ). Stultitia et temeritas et iniustitia et intemperantia fugienda sunt.

1⁰ Եթէ ենթակայք երկու հատ ըլլան ըսցց ամբողջ մը կազմող, ըսյն եզակի կը դրուի: Religio et fides anteponat amicitiae. Senatus populusque Romanus decrevit.

2⁰ Շատ անգամ ստորագեալը մի միայն մօտ եղող ենթակային հետ կը համաձայնի, ուրիշներուն վրայ զօրութեամբ իմացուելով, զոր օր. Homerus fuit et Hesiodus ante Romam conditam. Brachia modo atque humeri liberi ab aqua erant. Visae nocturno tempore faeces ardorque caeli.

3⁰ Կըլտի. Ipse dux cum aliquot principibus capitur կամ նաեւ ցափնտր.

Գ.

1. Աճականն իւր գոյականին հետ սեռով, թուով ու հոլովով կը համաձայնի:

Mala societas depravat bonos mores. Bella civilia sunt nefaria. Hominis utilitati agri omnes et maria parent.

2. Նոյն կանոնի տակ կ'իյնան նաեւ դերանունք, բնդունելութիւնք եւ թուականք, երբ գոյականի մը հետ միացեալ ըլլան:

Hi viri doctissimi sunt. Acti labores iucundi sunt. Coniunctae vires plus valent. Duas aures habemus, et unum os.

3. Եթէ դերանուն մը հետը գոյական չունենայ, պէտք է որ յարաբերող գոյականին հետ համաձայնի. իսկ իւր հոլովը՝ նախադասութեան կախումունի:

Dolores, quos Deus dat, utiles sunt; huic credamus, hunc veneremur. Agricola serit arbores, quarum fructus ipse nunquam adspiciet. Socrates succubuit odio malorum, in quod sine sua culpa inciderat.

1⁰ Եթէ դերանունը շատ գոյականներ յարաբերէ, վերը Բ. ի մէջ տրուած կանոններն կ'արժեն: Fortunam nemo ab inconstantia et temeritate seiunget, quae digna certe non sunt deo.

2⁰ Երբ ցուցական դերանունն իմաստ մը ցուցնէ, ստորագեալին հետ կը համաձայնի: Ista quidem vis est, այս քննութիւն է: Isti sunt fructus negligentiae. Haec fuga est, non profectio. Hic murus aheneus esto. Nil conscire sibi, nulla pallescere culpa.

3⁰ Գիտելու է այս ոճերը: Epieurus (hoc enim vestrum lumen est) istud negat. Thebae, quod Boeotiae caput est, in magno motu erant. Animal hoc plenum rationis, quem vocamus hominem (քիչ անգամ՝ quod vocamus hominem).

4. Նաեւ գոյական մը կրնայ ուրիշ գոյականի հետ իրեւ վերադեր միանալ: Antiochia urbs. Tarquinius rex. Եթէ վերագրական գոյականն համառօտեալ նախադասութիւն մըն է, քայքայել կ'ըսուի, որ երկու տեսակ է:

ա) Առնչական կամ յարաբերական քայքայել, ինչպէս. Alexander, rex Macedonum, Babylone mortuus est, այս է qui rex Macedonum erat.

բ) Մակերայական վերադեր, որ մակերայական նախադասութեան տեղ դրուած է. Cato senex litteras Graecas didicit, այս է cum senex esset, երբ ծեր էր, իւր ծերութեան ատեն:

5. Բացայայտիչն միշտ իւր բացայայտած գոյականին հոլովը պիտի ունենայ. եւ եթէ կարելի է, թուով ու սեռով պիտի համաձայնի:

Marcus Tullius Cicero, clarissimus orator Romanorum, ab Antonio occisus est. Pythagoras, vir sapientissimus, maxime commendabat frugalitatem, genitricem virtutum.

Alexander adolescens Philippo patri successit. Appium Claudium senem omnes verebantur.

Athenae, urbs clarissima Graeciae. Tempus, optimus magister. Memoria, omnium rerum thesaurus.

1° Դիոսկուր է. Tullia, deliciae nostrae, munusculum tuum flagitat. — Carioli, oppidum Volscorum, captum est. — Concursus populi, mirantium, quid rei esset (հըրել թէ ստաջ ըսած ըլլար hominum). Veiens bellum ortum est, quibus Sabini arma coniunxerant (գորուծեամբ Veientium). Ստէպ կը գտնուի ex eo numero, qui sunt (փոխ. eorum). Amicitia est ex eo genere, quae prosunt.

2° Ստացականին քացայայտիչը սեռական կը դրուի: Nomen meum absentis tibi honori fuit. Այսպէս նաեւ meum ipsus, tuum unius.

6. Երբեմն հայերէնի մէջ ածականաց ու գերանունաց եզակին կը գործածուի, մինչ լատիններէնի մէջ չէզոք յոգնակի է միշտ. omnia, ամէն. haec, այս.

Omnia praeclara rara (sunt), ամէն բնոր բան, գոյնզգիւտ է. = omnes res praeclarae. Omnia, quae videmus, a Deo creata sunt. Nostra etiam vestra sunt. Multa a multis hominibus narrantur, quae vera non sunt.

Բայց ընդ հակառակն կ'ըսուի. Epaminondas pro patria mortuus est; hoc ei decorum fuit.

7. Լատինը կ'ըսեն. Hostes terga verterunt, ոչ tergum, թշնամիք թիկունք դարձուցին. — Cn. et P. Scipiones, Կնէոս եւ Պրոքիոս Սկիպիոնք. — Cato-nes, Կատոնի պէս մարդիկ:

ՔԼՈՒԽ ԼՔ.

ՀՈՒՈՎԱՆԵՐՈՒ ԳՈՐԾԱԾՈՒԹԵԱՆԸ ՎՐԱՅ

Ուղղականի գործածութիւն:

1. Ամէն նախադասութեան տէր բային (ենթական) ուղղական կը գրուի:

2. Շատ բայեր կան որոնց քով ստորոգելին ալ ուղղական կը գրուի. ըստ այսմ կ'ըլլին ուղղական կ'ունենան:

Այս բայերն են.

ա) sum, fio, evado, existo, կ'ըլլամ, nascor, կը ծնանիմ. maneo, կը մնամ. morior, կը մեռնիմ. vi-
deor, կը թուիմ. appareo, կ'երեւամ, եւայն.

Nemo fit casu bonus. Nemo nascitur doctus. Puerorum amicitiae stabiles manere non possunt. Cato esse, quam videre bonus malebat. Sol maior apparet quam luna.

բ) Անանել, կ'ելլեմ, ցուցնող կրաւորականներն. Ինչպէս nominor, vocor, appellor, dicor.

Apud Lacedaemonios ii, qui amplissimum magistratum gerunt, nominantur senes. Cicero pater patriae appellatus est. Iustitia erga deos religio dicitur, erga parentes pietas.

գ) Համարել, կ'ընտել ցուցնող կրաւոր-
բայերն ալ կրկին ուղղ. կ'ունենան. Ինչպէս. putor, habeor, iudicor, existimor, կը դատուիմ, կը համարուիմ, կը սեպուիմ. creor, eligor, կամ, կ'ընտրուիմ. dicor, nominor, կ'ըսուիմ, կ'անուանուիմ. fio, efficior, կ'ըլլամ. declaror, կը հրատարակուիմ. renuntior, կը յորջորջուիմ, կը հրատարակուիմ:

Multi putantur docti, qui non sunt. Post Romulum Numa Pompilius rex creatus est. Hannibal a militibus dux est factus. Cicero ab universo populo consul declaratus erat. Consul omnibus centuriis Sulla renuntiatus est.

3. Վերցիշեալ բայերը դարձեալ երկու ուղղական խնդիր կ'առնուն, եթէ ուրիշ բերի բայի մը քով աներեւոյթ խնդիր ըլլան: Այսպիսի բերի բայեր են, possum, volo, debeo, եւայն:

Beatus esse sine virtute nemo potest. Omnes improbi miseri putari debent. Oracula evanuerunt, postquam homines minus creduli esse coeperunt.

4. Videor, կ'երեւամ բայն աներեւոյթի եւ ուղղական ստորոգելոյն հետ միշտ պիտի գործածուի, զոր օր. կ'երեւայ որ ես հիւանդ ըլլամ, videor

aegrotus esse; կ'երեւայ որ դու հիւանդ ըլլաս, videris aegrotus esse; կ'երեւայ որ անիկայ հիւանդ ըլլայ, videtur aegrotus esse; կ'երեւայ որ մենք հիւանդ ըլլանք, videmur aegroti esse; videmini aegroti esse, — videntur aegroti esse, — videbaris aegrotus esse, եւայլն:

5. Նոյնպէս. dicor, perhipeor, trador, feror, putor, կ'ըսուիմ կամ կ'ըսուի որ ես, կը պատմուի, կը կարծուի որ ես, եւայլն նաեւ. iubeor, sinor, vetor, arquor, եւայլն:

Մէջը դէմադր կը գործածուին:

Tu verus patriae dicēris esse pater. Aristides omnium iustissimus traditur fuisse (կ'ըսուի, կ'աւանդուի որ Արիստիդէս ամենէն արդար եղած ըլլայ), Xanthippe, uxor Socratis, morosa fuisse fertur. Veteres Germani fortissimi fuisse feruntur (dicuntur, traduntur, perhibentur, putantur).

6. Գիտելու արժանի են այս հետեւեալ կրաւորական ձեւերն: Rex laudatur կամ regem laudant; — dicitur կամ dicunt; — fertur կամ ferunt, եւայլն: — Facile credimus quod optamus, մեր բաղձացածին դիւրաւ կը հաւատանք, կամ մարդ բաղձացածին դիւրաւ կը հաւատայ: Admiramur quae non intelligimus. — Cavendum est, զգոյշ ըլլալու է, պէտք է զգուշանալ. — virtutem auro non emes, մի գնեցես ոսկեով զառաքինութիւն, առաքինութիւնը ոսկեով չի կրնար գնուիլ. — dicas, կ'ըսես թէ, կ'ըսէիր թէ. putares, կարծես թէ, կարծէիր թէ, եւայլն:

Գ Լ Ո Ւ Խ Լ Գ .

Հ Ա Յ Յ Ա Կ Ա Ն Ի Գ Ո Ր Ծ Ա Ծ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Ա .

1. Ասորիայէն Հայցական (խնդիր): — Ներգործական բայերու ասորիան՝ որուն վրայ գործողութիւնն կը կատարուի հայցական կը գրուի:

Deus mundum creavit. Artificem commendat opus. Boni cives bonum regem amant. Scipio vicit Hannibalem. Virtus nullam mercedem postulat.

Այս ըստածները կրաւորականով եւս կրնան բացայտուիլ ասանց իմաստը փոխուելու. mundus a Deo creatus est; bonus rex amatur a bonis civibus, եւայլն:

2. Հայցական կ'առնուն ա) iuvo, adiuvo, կ'օգնեմ. deficio կը լքանեմ, կը պակասիմ եւայլն. effugio, կը փախչիմ, կը խուսափեմ:

Fortes fortuna adiuvat. Bonos nunquam honestus sermo deficit. Mortem effugere nemo potest.

բ) Sequor, sector, կը հետեւիմ. եւ ասոնց բաղադրեալները, consēquor, prosēquor; միայն obsēquor տրական կ'առնու: Adulor կը շողջորթեմ, aemulor կը նախանձիմ, բայերը երբեմն հայց. եւ երբեմն տրակ. խնդիր կ'առնուն. (blandior կը փայփայեմ, միշտ տրակ):

գ) Լատիներէն կ'ըսուի. deficere animo, վշատիլ, քաջութիւնը կորսնցնել. deficere a re publica, հանրապետութենէն զատուիլ, անջատիլ. effugere ex manibus, ելանել ի ձեռաց, փախչիլ. fugere aliquem, մէկէ մը փախչիլ. fugere ab aliquare, բանէ մը փախչիլ:

դ) Շատ մը չէզոք բայեր ալ ածականի մը հետ՝ իրենց արմատին նոյնազգի գոյական մը իբր հայցական խնդիր կ'առնուն, ինչպէս. miseram vitam vivere (թշուառական կենս. կեանք), eosdem cursus currere; այսպէս կ'ըսուի նաեւ servitutem servire, բացայտուութեան աւելի ուժգնութիւն տալով:

ե) Բանի մը չէզոք բայեր, մանաւանդ անոնք որ անհաճոյ զգացմունք մը կը նշանակեն, հայց. խնդիր կ'առնուն, զոր օր. casum amici dolere, բարեկամին զժբախտութեանը վրայ ցաւիլ. horrere mortem, մահունէ սարսափիլ: Նոյնպէս կ'ըսուի sitire sanguinem, արեան ծարաւի ըլլալ. malitiam olere, չարութիւնն յայտնել, ցուցնել. ridere aliquem, մէկուն վրայ ծիծաղիլ, ծաղրել: Հաւասարապէս կ'ըսուի desperare aliquid, de aliquare եւ alicui rei, բանէ մը յուսահատիլ:

3. Շարժում ցուցնող չէղք բայերէն շատ քանի մը նախադրութեանց հետ միանալով ներգործական կ'ըլլան, եւ հայց. խնդիր կ'առնուն: Այս կը պատահի հասարակօրէն այն բայերուն հետ, որ հետեւեալ նախադրութեանց հետ կը բաղադրուին. circum, per, praeter եւ trans, ինչպէս. circumfluo, շուրջ կը վազեմ. percurro, շարունակ կամ մէջէն կը վազեմ. praetereo, անցանեմ քան. transeo, անցանեմ:

Spartam Eurotas amnis circumfluit. Cupiditates omnium mentes pervagantur. Sententiae saepe acutae non acutorum hominum sensus praetervolant. Peccare est tamquam transire lineas.

ԾԱՆ. 1. Supergradi եւ supervadere ալ հայց. կ'առնուն: Դիտողութեան արժանի են նաեւ հետեւեալները. adire aliquem, մէկուն դիմել, աղաչել. aggrēdi aliquem, մէկուն վրայ յարձակիլ. convenire aliquem, մէկը զանկող երթալ. inire societatem, ընկերութիւն հաստատել. inire magistratum, պաշտօնի մտնել. adire hereditatem, ժառանգութիւնն առնելու երթալ. obire negotium, պաշտօն մը զործք մը կատարել. obire diem կամ diem supremum, մեռնիլ. excedere modum, անցանել քան զչափ (բայց կ'ըստի excedere ex urbe կամ urbe, քաղքէն մեկնիլ). subire periculum, կալի վտանգի:

2. Կ'ըստի anteire, antecedere, praecedere alicui եւ aliquem; excellere ceteris եւ inter ceteros; այսպէս նաեւ praestare alicui, շատ քիչ անգամ praestare aliquem.

4. Անհաճոյ զգացմունք մը յայտնող անդէմ բայերն, ինչպէս pudet, poenitet, piget եւայլն. (ԳԼ. ԻԷ. 2.) տէր բային հայցական՝ եւ խնդիրը սեռական կ'ուզեն եւ կամ իբր բայ՝ աներեւոյթ:

Piget me stultitiae meae (յիմարութեան վրայ կը ցաւիմ). Pudeat te tuae negligentiae. Numquam primi consilii Deum poenituit. Taedet me vitae. Eorum nos magis miseret, qui misericordiam nostram non requirunt, quam qui illam eflagitant. Non me poenitet vixisse.

Decet եւ dedecet հայց. տէր բայի կ'առնուն

զոր օր. Candida pax homines, trux decet ira feras. Oratorem dedecet irasci. Parvum parva decent.

Նոյնպէս fallit, fugit, praeterit, երբ «ծանօթ չըլլալ, մոքէն ելլել», եւայլն. նշանակեն, ենթական հայց. կ'ուզեն. կ'ըստի նաեւ iuvat, delectat me, կը հաճիմ, ինձ հաճելի է:

Բ.

Կրկն հայցական: Լատիներէնի մէջ շատ մը ներգործական բայերու քով երկու հայցական կը գրուի. մէկը՝ խնդիր, իսկ միւսը ստորոգելի: Այսպէս են.

1. «Կոչել, ընել, ստեղծել», նշանակող բայերն, ինչպէս. vocare (appellare, dicere, nominare) aliquem patrem, կոչել զոք հայր. facere (efficere, redere) aliquem beatum կամ regem; creare (eligere) aliquem ducem; renuntiare aliquem consulem.

2. «Ունենալ, տալ, մատակարարել, ցուցնել, ճանչնալ», եւայլն. նշանակող բայերն. habere (sumere, dare, cognoscere) aliquem amicum, ի բարեկամ ունել՝ առնուլ՝ ճանաչել զոք. praestare (praebere, ostendere) se fortem, ընծայել՝ ցուցանել զանձն հզօր:

3. «Համարիլ, գտնել, հրատարակել», ցուցնող բայերը. putare (ducere, existimare, indicare) aliquem divitem, մէկը հարուստ կարծել (առ ընչաւետս ունել զոք). declarare aliquem hostem; մէկը թշնամի հրատարակել:

Աս բայերուն կատարեալներն երկու ուղղակա՝ նով կը կազմուին:

Romulus urbem ex nomine suo Romam vocavit. Sola religio vitam beatam facit. Post Romulum populus Numam Pompilium regem creavit. Cicero-nem universus populus consulem declaravit. Natura homini praescripsit, ut nihil pulchrius, quam hominem, putaret. Praesta te eum, qui mihi a teneris, ut Graeci dicunt, unguiculis es cognitus.

Դիտել. facere aliquem certiores, մէկը քանի մը տեղեակ ընել, իմաց տալ, ծանուցանել, իրին ստեղծանովը

կը շինուի: Patrem consilii mei certiozem feci, կամ de consilio meo. — Կըսուի նաեւ. habere aliquem pro hoste; — pro nihilo putare, առ ոչինչ գրել, բանի տեղ չդնել:

Գ.

Կըկն հայցելու խնդիր: 1. Doceo (edoceo) կը սորվեցնեմ, եւ celo կը ծածկեմ, դառնի կը պահեմ, բայերը թէ ենթական եւ թէ խնդիրը հայց. կ'ուզեն.

Philosophia nos multas res docuit. Ciceronem Minerva omnes artes edocuit. Non te celavi hunc sermonem.

ԺԱՆ. Կըսուի Doceo te latinam linguam եւ doceo te latine loqui (անտրեւոյթ խնդիր); — doctus litteras graecas եւ doctus litteris graecis. — Docere aliquem de aliqua re, մէկը բանի մը տեղեակ ընել, զգուշացնել: Կըսուի նաեւ celare aliquem de aliqua re եւ կրաւ. celor de hac re եւ ոչ hanc rem.

2. Posco (reposco) եւ flagito, կը խնդրեմ, կը հայցեմ բայերը, խնդրեմք բան եւ ոչը հայցական հորովով կ'ուզեն. անձը երբեմն ab ով բացառական ալ կը դրուի:

Nulla salus bello, pacem te poscimus omnes. Caesar Aednos frumentum flagitabat. Nihil a te posco. Quid artes a te flagitent, tu videbis.

Postulare, petere, quaerere, խնդրել, ուզել, հարցընել, բայերուն նետ երբեք հայց. չի դրուիր անձը, որմէ կը խնդրուի. postular, եւայն aliquid ab, ex aliquo. — Amicus ab amico nihil postulabit, nisi quod honestum est. Athenienses a Lacedaemoniis auxilium petierunt. Quaesivi ex patre quid facerem.

3. Oro եւ rogo, կ'աղաչեմ, կը խնդրեմ բայերուն հետ շատ անգամ մի միայն անուն մը կը դրուի, այսինքն կամ աղաչուող անձը կամ աղաչուած բանը. եւ այս անունը հայց. կը դրուի: Սական եւ այնպէս կան օրինակներ, յորս երկու հայցականն ալ կը գործածուի:

Iugurtha Metellum per legatos pacem oravit. Deos vitam roga et salutem. — Legatos ad Caesa-

rem miserunt, qui rogarent auxilium (հոս աղաչուող չկայ).

4. Նոյնպէս երկու հայց. կ'ուզեն «աղաչանք, հարցում, յորդոր», ցուցնող բայերը. hoc te interrogo կամ rogo; illud te oro կամ rogo; istud te hortor կամ cogo, id unum te moneo կամ admoneo.

Hoc te primum rogo, ne animum demittas. Pusionem quandam Socrates apud Platonem interrogat quaedam geometrica. Saepe non audimus ea, quae ab natura monemur.

ԺԱՆ. Կըսուի նաեւ. interrogare aliquem de aliqua re. Սիւնոդոսաց լեզուաւ կը գտնուի. interrogare sententias, ուրիշին կարծիքը հարցնել. rogatus կամ interrogatus sententiam, իր կարծիքին վրայ հարցունելով:

Դ.

Բանադուրեւ հայցելու: — Ժամանակի կամ միջոցի տարածութիւն կամ քանակութիւն ցուցնող անունը հայց. կը դրուի: Ժամանակի նկատմամբ հայց. կը դրուի այն անունն, որ կը ցուցնէ թէ գործողութիւն մը որչափ ատեն կը տեւէ, կամ տեւած է եւ կամ պիտի տեւէ. միջոցի նկատմամբ՝ հայց. կը դրուի այն անունը որ կը ցուցնէ երկայնութիւն, լայնութիւն, բարձրութիւն կամ խորութիւն եւ կամ տեղւոյ մը ուրիշ տեղէ մը հեռաւորութիւնը:

Duodequadraginta annos tyrannus Syracusanorum fuit Dionysius, quum quinque et viginti annos natus (բան եւ հինգ տարեկան) dominatum occupavisset. A recta conscientia transversum unguem (եւ ոչ մաս մը, եւ ոչ մողաչափ) non oportet discedere. Milites aggerem, latum pedes trecentos altum pedes octoginta, exstruxerunt. Perpetuae fossae, quinos pedes altae (խոր), ducebantur.

ԺԱՆ. 1. Quinque annos կամ per quinque annos, հինգ տարի, հինգ տարուան տեւողութեամբ: — Quinque horis, հինգ ժամուան մէջ: — Puer novem annorum կամ novem annos natus, ինը տարեկան մանուկ մը. plus novem

annos natus, *ինը տարիքէն աւելի ունեցող*: — A millibus passuum duobus (millia passuum, միոն մը), երկու միոն նահապետութեամբ: Կրնայ ըսուիլ aequo spatio եւ aequum spatium abesse.

2. Դրաքարի մէջ ալ առ կանոնը կայ ժամանակի տեղադրութեան նկատմամբ, զոր օր. «գրառասուն եւ զվեց ամ»: «զամ մի ողջոյն», եւայլն:

Ե.

Քաղաքաց անուններն ինքրաւորութիւնը: 1. Գեղեթիւ չէ շարժման ցուցնող բայերու հետ, քաղաքաց անունները առանց նախադրութեան հայցական կը դրուին. ire Romam, Հռոմ ելթալ: proficisci Karthaginem, կարթագինէ (ի կարգեղոն) ուղեւորիլ: Ասիկայ ուղիւն ինքն հայցական կ'անուանուի: — Ուրիշ տեղոյ անուններ, թէ յատուկ ըլլան եւ թէ հասարակ, in նախադրութեամբ հայց. կ'անուան, զոր միայն բանաստեղծք զանց կ'անեն ընդհանրապէս:

2. Տեղի չէ չէ կամ Բիւնի նշանակող բայերու հետ՝ քաղաքաց անունները առանց նախադրութեան բացառական կը դրուին: Roma proficisci, մեկնիլ ի Հռովմայ. discedere Babylone, մեկնիլ ի Բաբելոնէ: Ուրիշ տեղոյ անունաց համար տես Գլ. 1Է.:

3. Տեղոյ չէ Բիւնի նշանակող բայերու հետ՝ քաղաքաց յատուկ անուններ, եթէ եղակի են եւ առաջին կամ երկրորդ հորովման տակ կ'երթան, սեռական կը դրուին. իսկ եթէ յորդանակի են եւ երկրորդ հորովման տակ կ'երթան, առանց նախադրութեան բացառական կը դրուին. habitare Romae, ի Հռովմ (Հռովմայ մէջ) բնակել. Corinthi, ի Կորնթոս. Athenis, յԱթէն. Delphis, ի Գեղփիս. Babylone, ի Բաբելոն:

Ուրիշ տեղոյ անուններ ընդհանրապէս in նախադրութեամբ բացառական կ'ըլլան. տ. Գլ. 1Է.:

4. Փոքր կղզեաց անուններ, քաղքի անունաց պէս կը կաղմուին. navigare Delum, Deli esse, Delo proficisci.

Demaratus, Tarquinii regis pater, Tarquinius

Corintho fugit. Ut Romae consules, sic Karthagine quotannis bini reges creabantur. Talis Romae Fabricius, qualis Athenis Aristides fuit. Aeschines orator Athenis cessit et Rhodum se contulit. Caesar Tarracone discessit et Massiliam pervenit. Romae legati Athenas missi sunt. Alexander Magnus Babylone mortuus est. Ephesi templum Dianae erat. Delphis erat oraculum Apollinis.

Դիտողութեան արժանի են հետեւեալ ասացուածները: Pugnatum est ad Brundisium, Բրունդիսիոնի ըով պատերազմ եղաւ. ad Brundisium venit, Բրունդիսիոնի մօտ եկաւ: Caesar a Gergovia discessit, Կեսար Գերգովիայէն (այս ինքն այս քաղաքին սահմաններէն) մեկնեցաւ: — Ad urbem esse, Հռոմայ մօտ ըլլալ, Հռոմայ դռներուն ըով ըլլալ (urbs ստէպ Հռոմ կը նշանակէ ի մասնաւորի): — Habitare Cypri, Կիպրոս (քաղքին մէջ) բնակիլ. in Cypro (insula), Կիպրոսի (կղզւոյն) մէջ:

Զ.

1. Գեղ ի տեղ մը շարժում կամ տեղոյ մը մէջ դադար ցուցնող բայերու հետ, domus եւ rus հասարակ անունները քաղաքաց յատուկ անունաց պէս կը կաղմուին, զոր օր. domum կամ rus ire, տուն կամ գիւղ ելթալ. domi կամ ruri esse, տուն կամ գիւղի մէջ ըլլալ:

Կ'ըսուի նաեւ domi meae, իմ տունս (ի տան իմում). եւ այսպէս domi tuae, suae, nostrae, vestrae, alienae. Նմանապէս domi Caesaris. Կեսարին տունը (ի տան Կեսարի), աւելի կը զործածուի քան թէ in domo Caesaris; կը գտնուի նաեւ domi eius. Երբ որ domus բառին նետ անական մը միանայ, ան ատեն ըստ կանոնի հասարակ անունաց, նախադրութեամբ կը զործածուի. in illa domo, in domum celebrem, ex amplissima domo.

2. Domi բառին պէս են humi, գետնի վրայ, ի գետնի, եւ belli կամ militiae, երբ միացած ըլլան domi բառին, ինչպէս domi bellique, ի խաղաղութեան եւ ի պատերազմի. domi militiaeque, ի քաղաքի եւ ի բանակի:

Cicero senex multum ruri vivebat. Domum redibo; libentissime sum domi meae. Nos humi strati haec suspicere non possumus. Caesaris virtus domi militiaeque cognita est.

3. Գաւառաց ու մեծ կղզեաց անուանք նախագրութիւն կ'առնուն. In Italiam proficisci; in Sicilia morari; ex Britannia discedere.

ԺԱՆ. Եթէ քաղաքաց անուններէն առաջ կամ ետքը իբր ըստյայտիչ urbs կամ oppidum հասարակ անունները գտնուի, in կամ ex նախադրութիւնը կ'առնուն. in oppidum Gades; in urbem Romam; in oppido Cittio; ex urbe Alexandria. — Demaratus se contulit Tarquinius, in urbem Etruriae florentissimam. Archias natus est Antiochiae, celebri quondam urbe կամ in celebri urbe (քայց ոչ երբեք urbis). — Totusին քով նախադրութիւնը կը ձգուի. tota Romā, քոլոր Հոմայ մէջ. tota domo, եւայլն:

Է.

1. Բայագանչութեանց մէջ զգացումն դրդող անձը կամ իբր հայցական կը դրուի, heu կամ o միջարկութեամբք եւ կամ առանց:

Me miserum! Heu me miserum! O hominem fortunatum! O fallacem hominum spem fragilemque fortunam!

2. Vae եւ hei միջարկութեանց հետ տրական կը գործածուի. vae victis! աւաղ պարտեց: hei mihi misero! Եղբւի ինձ չուռականիս: — Ecce եւ en հասարակօրէն ուղղականի, երբեմն ալ հայցականի հետ կը գործածուին: En vobis iuvenis կամ iuvenem, ահա առիկ ձեզ պատանին:

Շատ ոմերու մէջ դերանումն մը չէզոք հայց.ը կը գործածուի ուրիշ նշաններու տեղ: Homo id aetatis, այս ինչ տարեկան մարդ մը, կամ այս հասակի մարդ մը, փոխանակ ea aetate. Hoc unum laetor, ասոր վրայ միայն կ'ուրախանամ. փոխանակ hae una re. Quid tibi auctor sim; քեզի ինչ խորհուրդ կրնամ տալ. ուր որ առանց դերանումն սեռական կը գործածուի. pacis tibi auctor sum.

Գ Լ Ո Ի Խ Լ Ե.

Տ Ր Ը Կ Ը Ն Ի Գ Ո Ր Ծ Ը Ծ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

1. Հարկաւորութիւն, օգտակարութիւն, յարմարութիւն եւայլն. ցուցնող ածականաց կամ բայերու հետ, տրական հոլով կը գործածուի:

Apes parent reginae suae. Is qui imperat aliis, serviat ipse nulli cupiditati. Patriae deesse aliis turpe. Camillo etiam nefas est. Mors similis est somno. Quod tibi utile est, mihi iucundum erit. Vir bonus est, qui prodest quibus potest, nocet nemini.

2. Ի շահ եւ յօգուտ այլոց եղած գործողութեան համար ալ տրական կը գործածուի:

Non scholae, sed vitae discimus. Non nobis solis nati sumus, sed etiam patriae et civibus nostris. Charondas et Zaleucus civitatibus suis leges scripserunt.

ԺԱՆ. 1. Similis, proprius, affinis եւ vicinus սեռական ալ կ'առնուն, զոր օր. mei similis est, ինծի նման է: Utilis, aptus, idoneus ստէպ հայցականով եւ ad նախադրութեամբ կը նամանային. ad nullam rem utilis, եւայլն: Propior եւ proximus տրական հայցական եւ ըստառական կրնան առնուլ. propior urbi, urbem, ab urbe.

2. Տրական մը կայ, որ զարդի համար mihi եւ nobisով կը յօրինուի. խօսքին ու ոգոյ զգացման կենդանութիւն տալու համար, զարմանքի ու արհամարհելու, պարսպալու եւ յորդորելու տուն. Hic tu mihi pacis commoda commemoras. — Ad illa mihi pro se quisque acriter intendat animum. — Quid mihi Celsus agit?

3. Հաղորդանքը կ'ըսեն. communicare aliquid eum aliquo (ոչ alieni), մէկու մը բան մը հաղորդել. Dux victoriae gloriam eum legionibus communicavit. Consilia nostra communicamus eum amicis.

3. Հետեւեալ բայերը տրական խնդիր կ'առնուն. medeor, դարմանեմ, բժշկեմ. convicior, կը խոտեմ, կ'արհամարհեմ. aemulor, նախանձաբեկ լինեմ. benedico, օրհնեմ. maledico, անիծանեմ. studeo, ուսմունք

կընեմ, կը ջանամ. illudo, կը ծաղրեմ. parco, խնայեմ. invideo, նախանձիմ. persuadeo, կը յորդորեմ. supplico, կ'աղերսեմ, կ'աղաչեմ. obtreco, կը բամբասեմ. nubo հարս կըլլամ, առն լինիմ:

Vaco բայն որ «պարսպ եմ», ըսել է, երբ տրական ինդիք առնու, կը նշանակէ «ես ազատ եմ, ժամանակ ունիմ՝ բանի մը համար, հետեւաբար անոր կը զբաղիմ», կը պարսպիմ», բացատրականով (զոր օր. curis, negotiis) կը նշանակէ «ազատ ըլլալ, հեռու ըլլալ» (ի հոգոց, ի գործոց):

Medici medentur morbis, philosophia medetur animis. Tibi persuade, virtutem esse summum bonum. Venus nupsit Vulcano. Philosophiae semper vaco. Omnes homines naturā libertati student. Frustra maledices fortunae. Tempori parce. Caesari pro te libentissime supplicabo. Obtreco alteri nihil utilitatis habet. Vir probus invidet nemini.

1. Աս բայերէն կրտսրական եղողներն իրենց տրականը կը պահեն, եւ կազմութիւնն անդէմ կ'ըլլայ, այս է միայն եզակի երրորդ դէմք: Mihi persuadetur, զիս կը յորդորեն, կը համոզեն. mihi persuasum est, համոզուած եմ. — tuae laudi invidetur a multis, շատերը կը նախանձինք քու փառացը՝ զովասանացը վրայ: Vir probus invidet alicui laudem.

Շատ բայեր տրական կամ հաշտական ինդիք առնելով բոլորովին զատ նշանակութիւն կ'ունենան.

Metuo կամ timeo te, քեզմէ կը վախնամ. tibi, քեզի համար կը վախնամ. Caveo te կամ a te, քեզմէ կը զգուշանամ, tibi, քու սպառնութիւնը կը հոգամ. consulo te, քեզի խորհուրդ կը հարցնեմ. tibi, կը ինքսմեմ, քեզի հոգ կը տանիմ. cupio te, զքեզ կը բարձամ, tibi, քեզի բարեք կ'ուզեմ. tempero կամ moderor aliquid, կը կարգաւորեմ, կը կառավարեմ բան մը. tempero mihi (irae meae) կը շափաւորեմ, կը սսնծեմ (բարկութիւնս):

4. Ad, ante, con, in, inter, ob, post, prae, sub եւ super նախադրութեամբ բաղադրեալ բայերէն շատը, փոխանակ իրենց խնդրին հոլովներէն առաջ այս նախադրութիւնները կրկնելու՝ որովհետեւ խնդիր կ'առնուն:

Natura sensibus adiunxit rationem (փոխ. ad sensus adiunxit). Virtutes animi bonis corporis anteponuntur (փոխ. ante bona corporis). Hannibal Romanis magnum terrorem iniecit. Consiliis interdum obstat fortuna. Hannibal Alexandro magno non postponendus est. Animus praepositus est corpori. Succumbere doloribus miserum est. Parva magnis saepe rectissime conferuntur. Nasus quasi murus oculis interiectus est. Sunt quaedam sidera, quae infixae caelo non moventur, sed suis sedibus inhaerent. Neque deesse, neque superesse rei publicae volo.

ԺԱՆ. Յաճախ, եւ մանաւանդ ad, cum եւ in նախադրութեամբ բաղադրեալ բայերու հետ, նախադրութիւնները կը կրկնուին. Macedones ad imperium Graeciae adiunxerunt Asiam. Romani non conferendi sunt cum Graecis. In philosophia magna inest vis virtutis (inesse բայն այսպէս կը զործածուի). Interesse alicui rei կը նշանակէ «բանի մը ներկայ ըլլալ», Interest inter, «տարբերութիւն կայ ի մէջ», magnum discrimen interest philosophiam inter et Theologiam, փիլիսոփայութեան եւ Աստուածաբանութեան մէջ մեծ խտիր կայ, կամ Աստուածաբանութիւնը մեծապէս կը տարբերի փիլիսոփայութենէ: Մերք եւս յարակից նախադրութիւն մը կը զործածուի, հնչալէս incumbere ad aliquid եւ in aliquid, բանի մը զբաղիլ, ինքզինքը տալ: Vir probus invidet alicui obversari ante oculos, obviare contra impetum hostium (ob չի կրկնուիր):

5. Circumdo, շրջապատեմ. dono, տամ, ընծայեմ. induo, զգեցուցանեմ. adspingo, ցոյցեմ. macto, զենում, զոհեմ. exuo, մերկացուցանեմ, բայերը կրկին համաձայնութիւն կրնան ունենալ, մին՝ անձը կամ իբր անձ նկատեալ իբր տրական՝ եւ իբր հայցական դրուելով, միւսն ալ անձը հայցական, իբր բացառական. զոր օր. «մէկուն ստակ պարգեւել», կրնայ բուռի donare alicui pecuniam եւ donare aliquem pecuniā.

Semiramis Babylonem condidit murumque urbi circumdedit. Deus animum corpore circumdedit. Ciceroni populus Romanus immortalitatem donavit. Atticus Athenienses omnes frumento donavit. Ho-

stium legiones Telluri ac diis manibus mactabo. Barbari deos puerorum extis mactare solebant. Sapientia vanitatem exiit mentibus. Caesar hostes armis exiit.

Նոյսպէս կըրտի intercludere alicui comineatum եւ aliquem comineatu, մէկէ մը պաշարն արգելու. impertire alicui aliquid եւ aliquem aliqua re, տալ, ընծայել ինչ ումեր:

6. Esse բայն անձի տրականով « ունենալ, տալ, նալ » կը նշանակէ. Mihi sunt libri = habeo libros.

Homini cum Deo similitudo est (մարդոյ նմանութիւն է ընդ Աստուծոյ, մարդս Աստուծոյ կը նմանի). Jam Troicis temporibus erat honos eloquentiae. Nulla est voluptati cum honestate coniunctio.

1. Անձանց յարաբերութիւն մը ցուցնելու համար, միշտ esse կը գործածուի, զ. օր. est mihi cum aliquo amicitia (եւ ոչ habeo amicitiam). Sunt mihi inimicitiae cum malis. Tecum mihi res est. Omnia mihi cum amicis communia sunt.

2. Patri est, հայրն ունի. patris est, հորն է, հորը կը վերաբերի: Հոգոյ յատկութեանց համար inով բացառական կը գործածուի. in patre est summa comitas (եւ pater est summa comitate).

3. Mihi est nomen Paulus կամ Paulo, անունս Պաւլոս է. — parentes ei nomen dederunt Paulum (քիչ անգամ Paulo); — կրաւ. inditum ei est nomen Paulus կամ Paulo.

7. Sum եւ fio բայերն երկու տրականով « բլլալ, պատճառել » կը նշանակեն. hoc mihi commodo est, ափիկայ ինծի նպաստաւոր է, շահ կը պատճառէ (յօգուտ է ինձ այդ). alicui contemptui esse, մէկուն արհամարհելի բլլալ (ինեւ ումեր յարհամարհանս, ի նախաառին): Նոյն կազմութիւնը կը գործածուի tribo, verito, do, ducō, habeo բայերուն հետ « տալ, համարել, դրել » նշանակութեամբ. alicui aliquid dedecori tribuere, vertere, dare, ducere, trahere, դրել ինչ ումեր յանարգանս, բան մը մէկուն նախառինը համարել. alicui auxilio venire կամ proficisci, գալ ումեր յօգնութիւն. alicui aliquid dono dare կամ mittere, տալ կամ առաքել ինչ ումեր յընծայ:

Crudelitas omnibus hominibus odio est, probitas et clementia amoris. Tua salus mihi curae est. Nolito tibi laudi ducere, quod aliis vitio vertisti (մի՛ քեզ ի գովութիւն համարիր զոր ինչ այլոց ի մալութիւն դրեցեր, ուրիշի վրայ պախարակածդ քեզի գովութիւն մի՛ համարիր). Hortensius nunquam bello civili interfuit; hoc illi tribuebatur ignaviae. Virtus sola nemini dono datur. Mille Plataeenses Atheniensibus auxilio venerunt (missi sunt).

1. Երբեմն միայն իրի տրական կը գործածուի. usui esse օգտակար բլլալ. admirationi esse, զարմանալի բլլալ, զարմացուիլ. omnibus admirationi erat, ամէնքը վրան կը զարմանային. habere aliquid religioni, բանի մը համար խիղճ ընել. diem dicere colloquio, խօսակից բլլալու օր սահմանել, բանակցութեան օր որոշել:

2. Dare, mittere, habere բայերուն հետ, պաշտօն կամ գործողութեան մը վախճան ցուցնող անձի անուններ, հայցական հոլով կը դրուին. Amicum meum tibi comitem dabo, բարեկամս քեզի ընկեր պիտի տամ. տ. Գլ. ԼԳ. Բ.:

8. Բանի մը կրաւորական բայերու հետ գործող անձը, ab նախադրութեամբ բացառականի տեղ, տրական կը դրուի. Honestus bonis viris, non occulta quae-runtur. Այս համաձայնութիւնը կրաւ. ընդունելութիւն ապառնիով շինուելու է. mihi faciendum est, պէտք է որ ես ընեմ, եւ ոչ a me.

Գ Լ Ո Ւ Խ Լ Գ.

Ս Ե Ռ Ե Վ Ա Ն Ի Գ Ո Ր Ծ Ա Ծ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Ա.

1. Սեռական երկու է.

1° Ենթակայական օր կը ցուցնէ ունեցողը կամ գործողը. amor patris, հօր սէրը (սէրն զոր ունի հայրը). studium adolescentis, պատանւոյն ուսմանք, փոյթը. domus Caesaris, — pericula belli, — scripta Ciceronis, — pars Epiri; ասոնք սորոյսան սեռական ալ կրնան բտուիլ:

2⁰ Աւարկայական, որ ոչ թէ գործողութեան ենթական, այլ անոր առարկան կը ցուցնէ. amor patriae, սէր հայրենեաց (սէրը, որ ունի մէկը գէպ ի հայրենիք). studium veritatis; timor hostium, երկիւզ թշնամեաց (երկիւզ զոր մէկը ունեցած է ի թշնամեաց). cupiditas gloriae; odium hominum; fiducia virum.

Magna est vis conscientiae. Iucunda est memoria praeteritorum malorum. Memoriam vestri semper retinebo. Habenda est ratio non sua solum, sed etiam aliorum.

1. Առարկայական սեռականի տեղ երբեմն նախադրութիւն մը կը դրուի tuus erga quam in patriam amor; odium adversus homines. — Լատինը կ'ըսեն nomen regis թագաւորին անունը, եւ նաեւ թագաւորի անունը. nomen earendi «պահասիւ, նուազիւ, զուրկ ըլլալ, բառը. opus Academicorum, Ակատեմիանք ըստած գործքը՝ հեղինակութիւնը՝ գեղը (Կիկերոնին). flos rosae վարդ ծաղիկը:

2. Ստացական ղերանուանք meus, tuus, suus, noster, vester հասարակօրէն ենթակայական սեռականի տեղ կը գործածուին. meus erga te amor (այն սէրը որով ես զքեզ կը սիրեմ). ընդհակառակն էական ղերանուանք սեռականները mei, tui, sui, nostri, vestri, միշտ ածական են. ինչպէս, amor mei, իմ սէրս (նէս առ իս եղած սէրը). misericordia vestri, ձեզի համար եղած կարեկցութիւնը՝ զթուփիւնը: Սակայն եւ այնպէս iniuria tua եայլն, կրնայ երկու կերպիւ ալ ցուցնել: — Կ'ըսուի նաեւ մեծ ուժգնութեամբ tua ipius soror; vestra omnium salus; mea unius (solius) opera

3. Երբեմն սեռականին ինքնըստուն գորութեամբ կ'իմացուի. Habebat rex ad Jovis Statoris (այս է aedem կամ templum). Ptolemaeus Lagi (այսինքն filius). Terentia Ciceronis (այս է uxor).

2. Որպէս-իւրեքն սեռական: Ածականի մը հետ միացեալ դոյականի մը սեռականը՝ որպէս-իւրեքն կամ յայտնութիւն ցուցնելու համար կը գործածուի:

Tarquinius fratrem habuit Aruntem, mitis ingenii iuvenum. Athenienses belli duos duces deligunt, Periclem, spectatae virtutis virum, et Sopho-

elem, scriptorem tragoediarum. Titus tantae fuit liberalitatis, ut nihil cuiquam negaret.

Պէտք է ըսել homo magni ingenii մեծ հանճարաւոր մարդ մը, (բայց ոչ homo ingenii ստանց ածականի). eiusmodi res, այնպիսի բան. puer novem annorum; fossa quindecim pedum; res magni laboris; կ'ըսուի նաեւ tridui via, փիկ. via trium dierum.

3. Բաժանաբար սեռականը կը գործածուի թուականաց, գերանուանց, բաղդատականաց ու գերադրականաց քով:

Nemo discipulorum, աշակերտներէն եւ ոչ մին (ոչ ոք յաշակերտաց. — դիտուելու է որ հայերէնի մէջ բացառական է). multi discipulorum, բազումք յաշակերտաց. quis vestrum? ով ի ձեռք. maior duorum fratrum, մեծագոյնն յերկուց եղբայր. optimus omnium, ամէնէն լաւագոյնը.

Multae istarum arborum mea manu satae sunt. Hem! nos homunculi indignamur, si quis nostrum interiit. Excellentissimi Persarum reges Cyrus et Darius fuerunt, quorum prior apud Massagetas in proelio cecidit. Socrates omnium sapientissimus oraculo Apollinis iudicatus est.

1. Այս սեռականը յաճախ quis, aliquis, quidam, quisquam, uter, alter, neuter, uterque, alteruter, aliquot, solus, nullus, nonnulli, multi, pauci, nemo, hic, ille եւայլն, ըստներէն վերջը կը գործածուի:

2. Ուրիշ է ըսել hic discipulus եւ ուրիշ hic discipulorum; multi milites եւ multi militum. Uterque ին հետ գոյականը ուղղական եւ ղերանունը սեռական կը դրուի. uterque frater, uterque consul; — eorum uterque, quorum uterque. — Երբեմն բացառական եւս կը գործածուի e կամ ex նախադրութեամբ, (բայց ոչ երբեք a կամ ab) եւ կամ նայականի interui: — Կ'ըսուի unus ex tribus, unus de multis; quorum unus եւայլն:

4. Բաժանութեան սեռականը կը ցուցնէ որոշեալ քանակութեան մը բաղկացուցիչ մասը. եւ կը գործածուի դոյականներու, ածականներու, չէզոք գերանուանց եւ քանակական մակբայից հետ:

Multitudo hominum, բազմութիւն մարդկան. modius tritici, գրիւ մի ցորենոյ. quinque ponde auri, հինգ կշիւ (քաշ, լիպրա) ոսկի կամ ոսկւոյ: Multum pecuniae, շատ ստակ, արծաթ բազում. satis eloquentiae, բաւական ճարտարխօսութիւն. sapientiae parum, սակաւ իմաստութիւն. aliquid temporis, քիչ մը ժամանակ. nihil prudentiae, ոչինչ խոհեմութիւն:

Multi modii salis simul edendi sunt, ut amicitiae munus expletum sit. Mundus animorum consentientium multitudine completus est. Potest quidquam absurdus esse, quam quo minus viae restat, tanto plus viatici quaerere? Iustitia nihil expetit praemii, nihil pretii. Nemo nostrum ignorat quid consilii ceperis.

1. Գրեթէ նոյն է ըսել quid consilii եւ quod consilium; nihil praemii եւ nullum praemium; multum pecuniae եւ magna pecunia.

2. Նոյնպէս կը գործածուի երկրորդ նշանակման ածականաց չէզոք եզակի սեռականը tantum mali; aliquid novi; nihil pulchri; իսկ եթէ ածականն երրորդ նշանակման է, ուղղական կը դրուի. aliquid dulce; nihil memorabile; nihil melius; nihil eminens. Իրարու հետ միացած կ'ըսուի. aliquid novi ac memorabilis; — aliquid memorabile ac novum.

3. Տեղական մակըմանքն ալ ասանկ կը գործածուին. ubi terrarum, ubi gentium, յոր կողմն աշխարհի. ubique terrarum, աշխարհիս ամէն կողմը. eo կամ hac arrogantiae pervēnit, այնչափ լըրութեան հասաւ, ելայն:

Բ.

Աւարկայան «եւական» աշխատանք հետ: Բաղձանք, գիտութիւն, փորձ եւ տեղեկութիւն, հաղորդակցութիւն, յիշողութիւն, ստացուած, լիութիւն, առատութիւն, հարստութիւն եւ կամ ասանց հակառակ որպիսութիւն ցուցնող ածականներու քով սեռական խնդիր կը գրուի, ինչպէս:

Avidus pecuniae, ստակ տենչացող, ագահ. rei militaris peritus, զինուորական իրաց տեղեկ. beneficii memor, յիշող բարեաց, որ յիշէ զբարերարու-

թիւն. rationis particeps, բանական. mentis compos, որ ի միտս է, զգոն, խելքը գլուխն եղող. gaudii plenus, լի յնձութեամբ:

Multi contentionis sunt cupidiores, quam veritatis. Pythagoras sapientiae studiosos appellavit philosophos. Sapiens homo ac multarum rerum peritus ad res indicandas requiritur. Nihil, quod animi rationisque expertus est, generare ex se potest animantem compotemque rationis. Humana omnia plena sunt errorum. Omnes immemorem beneficii oderunt. Papirii aetas ferax virtutum fuit.

Refertus adականը բացասականով կը դրուի. vita undique referta bonis; թէ բանաստեղծը եւ թէ մասնագիտը, ուրիշ ածականաց հետ ալ այս համաձայնութիւնը կը գործածեն. Խնչպէս. anxius animi; integer vitae scelerisque purus; dubius viae; — pendere animi, ի տարակուսանք վարանքի. յոյն. pendere animis.

2. Աւարկայան «եւական» ընդհանրաբան հետ: Ներգործական բայերու ընդուն. ներկաներն ալ սեռական խնդիր կ'առնուն, երբ ոչ թէ գործողութիւն մը, այլ «եւական» վեճակ կամ հայտնի որպիսութիւն, նշանակեն, զոր օր. amans gloriae, սիրող փառաց:

Romani semper appetentes gloriae fuerunt. Epaminondas adeo fuit veritatis diligens, ut ne ioco quidem mentiretur.

Patiens frigoris, ցուրտի դիմացող, համբերող. patiens frigus, աստ եւ այժմ ցուրտ կըրող, մտղ:

3. Աւարկայան «եւական» sum եւ fio բայերու հետ: Աս բայերուն հետ սեռականը կը նշանակէ «ձեկուն պատկանիլ, ձեկուն ստացուածն» գործը պարտքը պաշտօնը կամ նշանն ըլլալ»:

Divitias sine divitum esse (հարստութիւնը թող որ հարուստներուն ըլլան); tu virtutem praefere divitiis. Omnia, quae mulieris fuerunt, viri fiunt dotis nomine. Cuiusvis hominis est errare, nullius nisi insipientis in errore perseverare. Sapientis iu-

dicis est, semper quid lex et religio cogat cogitare. Ut res adversas, sic secundas immoderate ferre levitatis est.

Si cuiusquam, certe tuum est (եւ ոչ tui est, էականաց տեղ ստացական չէզոքներն կը բանին) nihil praeter virtutem in bonis ducere (բարեքի տեղ ղնել). Nostrum est ferre modice populi voluntates.

Նոյնպէս կ'ըստի, sapientis iudicis videtur, իմաստնոյ ղատաւորի գործ կ'երևայ. meum videtur, կ'երևի թէ իմ պարտքս՝ պաշտօնս ըլլայ: Եթէ ըսնք, hoc dicere arrogantis est, (աս ըսելը ժպիրճ մարդու գործ է.) մարդկան ղատակարգ մը կը զանազանենք. իսկ թէ ըսնք hoc dicere stultum est, (խնթութիւն է, անխելք բան է) գործողութիւն մը ցոյց կու տանք:

Գ.

1. Աւարկայական սեռական՝ յիշել ցոյցնող Բայ-երուն հետ: Յիշել կամ մոռանալ ցոյցնող բայերը յաճախ սեռական խնդիր կ'առնուն: Նոյնպէս աս բայերն ալ. *admoneo, commoneo, commonefacio, կը յիշեցնեմ, մէկուն միտքը կը ձգեմ. memini ու reminiscor, կը յիշեմ, միտքս ունիմ. recordor, կը յիշեմ, միտքս կը բերեմ. obliviscor, կը մոռնամ. կ'ըսուի նաեւ venit mihi in mentem alicuius, մէկը միտքս կու գայ: Աս բայերէն օմանք երբեմն հայցական կամ *deus* բացական կ'առնուն:*

Res adversae admonent religionum. Animus meminit praeteritorum, praesentia cernit, futura praevidet. Proprium est stultitiae, aliorum vitia cernere, oblivisci suorum. Homo improbus ipse certe aliquando agnoscet et cum dolore recordabitur flagitiorum suorum. Venit mihi Platonis in mentem. — Recordor memoria memini, obliviscor iniurias. — Hoc te admoneo; multa me admonuit. Նոյնպէս կ'ըսուի. hoc te moneo, moneo te de hac re (եւ ոչ huius rei). — Memini patrem “դեռ հայրս կը յի-

շեմ” ըսել է. memini patris, “հայրս միտքս կու գայ” ըսել է:

2. Յանցանոց կամ պարտոյ սեռական: “Ամբաստանել, արձակել, դատապարտել” բայերուն հետ խնդիրը սեռական կը դրուի: Այսպիսի են հետեւեալները. *accusare, incusare, arguere, insimulare, ամբաստանել. arcessere, postulare, reum facere, ի դատաստան կոչել. coarguere, convincere, յաղթահարել, ապացուցանել. damnare, condemnare, դատապարտել. absolvere (liberare), արձակել: — Capitis reus, մահապարտ, գլխապարտ:*

Miltiades prodicionis accusatus, et quamquam capitis absolutus, tamen pecunia multatus est. Socrates a iudicibus capitis damnatus est. Cicero Verrem avaritiae coarguit. Caelius iudex absolvit iniuriarum eum, qui Lucilium poetam leserat; — կ'ըսուի damnare capitis կամ capite, մահապարտ առնել. — damnare dupli, կրկնապատկին դատապարտել: Եթէ որոշեալ սորկի գումար մի է պատիժը, բացառական կը դրուի, ինչպէս. decem millibus aeris damnatus est. Պատժոյ ուրիշ տեսակները փոխանակ damnare բային multare բայով կը բացայայտուին, բացառական խնդրով, զ. օ. pecunia multare, դրամական պատժոյ ենթարկել (անորոշ գումար). exilio multare, աքսորքի դատապարտել:

1. *Crimen posuit accusare բայով բացատրական կը ղրուի. accusabo te eodem crimine (ոչ eriminis).*

2. *Կ'ըսուի accusare paricidii եւ de paricidio; — մնայն accusare de vi; Կիկերոն ըսաւ. accusare inter sicarios, ամբաստան լինել զուռներ իբրեւ թէ սիկարեան իցէ: Կ'ըսուի նաեւ condemnare aliquem ad bestias, զազանաց, ad metalla, ի մետաղս: — Հասարակ խօսքի մէջ accusare կը նշանակէ, յանդիմանել, պախարակել. accusare negligentiam alicuius.*

3. Գնոյ սեռական: Ընդհանրապէս բանի մը գինը կամ արժէքը՝ քանակութիւն ցոյցընող ածականաց սեռականով կը բացատրուի:

1° “Համարեւ, արժեւ, բայերուն հետ. ուստի, magni duco, facio, puto, aestimo եւ pendo, մեծ համարիմ. pluris sum, աւելի կ'արժեմ. maximi fio, habeor, շատ կ'արժեմ, թանկագին եմ:

Նոյնպէս կը գործածուին permagni, plurimi, parvi, minoris, minimi, tanti, quanti. Multi չի գործածուիր, հապա mag-
նի եւ maiorisին տեղ pluris. Nihili ալ քիչ կը գործածուի:

Voluptatem virtus minimi facit. Agere considerate pluris est, quam cogitare prudenter. Sapientis viri est, opes atque divitias, et quae sunt generis eiusdem, parvi ducere (pendere). Auctoritas regis magni habetur.

2° “Գնեւ, ծախեւ, արժեւ (արժէք ունենալ), տալ կամ ունեւ ի վարձու, եւ նման բայերուն հետ այս չորս ածականներն tanti, quanti, pluris եւ minoris սեռական կը դրուին, ուրիշ բոլոր ածականներն ու գոյականները բացառական: Ուստի պիտի ըսուի tanti hunc hortum emi, այսպէ՛ք այստեղով գնեցի աս պարտեզը, այնչափ վճարեցի այս պարտեզին համար, եւայլն. բայց parvo eum emi, եւայլն: — Այսպիսի են հետեւեալ բայերը. emere, vendere, venire (ծախուիլ), redimere, ազատեւ. constare, արժեւ. conducere, ունեւ ի վարձու. locare, վարձեւ, տալ ի վարձու. prostare, ի ծախու (մուշտիկի) դրուած ըլլալ:

Vendo meum frumentum non pluris, quam ceteri, fortasse etiam minoris. Homo cupidus hortulos tanti emit, quanti venditor voluit. Hortos istos emamus vel magno, si parvo non possumus. Te redimas captum quam queas minimo; si nequeas paululo, at quanti queas.

Կըսուի նաեւ. hunc hominem floeci (nauci, pili, assis) non facio, աս մարդը կուտ մը փող մը ստակ մը, մագ մըն ալ եւայլն չեմ արժեցնէր. floeci hominem, դուզնաքեայ, փանաքի, անպիտան մարդ մը, քան մը չարժող մէկը, զայր մի աննշան, գոհիկ: — Tanti est, այնչափ է, այնչափ կ'արժէ, կ'օգտէ:

Դ.

Interest, “հոգ կամ փոյթ է, կը վերաբերի, անդեմ բային քով անձ ցուցնող ինդիքը սեռական կը դրուի, ինչպէս. patris interest, հօր կը վերաբերի: Բայց եթէ որ անձի տեղ էական դերանուն մ'ըլլայ, փոխանակ mei interest ըսելու, կ'ըսուի mea interest, tuā, suā, nostrā, vestra interest.

Այս բացառականներն (բայց քիչ անգամ սեռական մը) նաեւ refert բային հետ ալ կը գործածուին:

Natura cervis et cornicibus, quorum id nihil interest, vitam diuturnam, hominibus, quorum maxime interfuit, exiguam vitam dedit. Caesar dicere solebat, non tam sua, quam reipublicae interesse, ut valeret. Vestra nihil refert, victum esse Antonium.

Կարեւորութեան չափը կը քաջատրուի.

ա) այս մակըայններովս. magnopere, magis, maxime, porum, minus, minime;

ը) այս հայցականներովս. multum, plus, plurimum, nihil, aliquid, quid?

զ) այս մակըայնական ածականներով. magni, pluris, tanti, quanti, parvi.

Quid tua interest (Quid ad te)? Բեզ զի փոյթ է, քեզի ինչ. քեզի ինչ կը վերաբերի, ինչուդ պէտքն է:

Գ Լ Ո Ւ Խ Լ Ի .

Բ Ա Յ Ա Ռ Ա Վ Ա Ն Ի Գ Ո Ր Ծ Ա Ծ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Ա.

Լ ափներէնի մէջ բացառական հոլովը գործիականի եւ ներգոյականի զօրութիւն ալ ունի: Ուստի կը գործածուի:

1. Գործիւ կամ Գեղջ մը ցուցնելու, որ հայերէն գործիական է, ինչպէս. oculis cernimus, աչուքներով կը տեսնենք:

Sol luce sua cuncta illustrat. Dente lupus, cor-

nu taurus petit. Benevolentiam civium blanditiis et assentando colligere turpe est.

Եթէ միջոցն անձ ըլլայ, per նախադրութեամբ կը բացատրուի, ինչպէս. per legatos (ի ծննդն ղեսպանաց) eum certiores fecit; per me (կամ mea opera, ի ծննդ իմ, ինն) factum est. — Եթէ զործիր կամ միջոց ցուցնող բանին, ընկերութեան զաղափար միացած ըլլայ, cum նախադրութեամբ բացատրական կը զործածուի, որ հայերէն զործիականով կը թարգմանուի.¹⁾ irruit in hostem cum gladio; cum magna pecunia venit. Իսկ պիտի ըստի առանց նախադրութեան hostem gladio interfecit; agrum magna pecunia emit; որովհետեւ հոս ընկերութեան զաղափար չկայ: Cum նախադրութեան տեղը կը ընեն զբարբառի մէջ «հանդերձ», նախադրութիւնը. գ. օ. «եկն առ նոսա հանդերձ արծաթովն», եւայլն:

2. Կրաւորական եւ չէզը բայերու հետ արբէլ, պարծաւ ցուցնող անուններն առանց նախադրութեան բացատրական կը դրուին:

Boni nullo emolumento impelluntur in fraudem, improbi saepe parvo. Trahimur omnes studio laudis et optimus quisque maxime gloria ducitur. Corpora iuvenum firmantur labore. Concordia parvae res crescunt, discordia maxime dilabuntur.

3. Կրաւ. բայերու հետ քրթիւլ a կամ ab նախադրութեամբ բացատրական կը դրուի:

Roma a Romulo, Alexandria ab Alexandro condita est. Alexander ab Apelle potissimum pingi et a Lysippo fingi volebat.

4. Պարծաւ ցուցնող անուն մը որմէ արդիւնք մը՝ կամ հոգւոյ կամ մարմնոյ որ եւ է վիճակ մը կը հետեւի, առանց նախադրութեան բացատրական կը դրուի: Հոգւոյ զգայմունքը ցուցնող պատճառական բացատրականներ որ կը յաճախեն, ասոնք են, dolore, ira, stu-

¹⁾ Հայերէնի մէջ «ընդ, հետը» նախադրութիւնը միայն ան ասոնց կը գործածուի, երբ ընկերացողը մի եւ նոյն գործողութիւնը նոյն ժամանակ կը կատարէ՝ ինչպէս կ'ըսենք «կառքով գնաց», եւ ոչ «կառքին հետ», «ընդ-հակառակն կ'ըսենք «բարեկամին հետ գնաց» եւ ոչ «բարեկամով»: Նոյնպէս «ցով ծեծեցին» (ոչ ցուպին հետ) «եղբօրը հետ ծեծեցին» (ոչ եղբօրմով):

dio, odio, metu, timore, cupiditate, avaritia, amore, եւայլն:

Multi metu mortis vim tormentorum pertulerunt. Nimio gaudio paene desipiebam.

Ըստ այսմ սկզբան, մարդուն բարոյական զգածմունքն կամ վիճակը ցուցնող բայերը բացատրական խնդիր կ'առնուն: Այսպէս են. dolere, moerere, laborare, gaudere, laetari, delectari, exultare, gloriar, triumphare; — եւ ածականներ laetus, anxius, contentus. Յաւել նiti, fidere, confidere (վերջին երկուքը արական ալ կ'առնուն) բայերն ու fretus, կոթնած, ապաւինած, վստահած, ածականը:

Omnes boni interitu suorum maerent. Diversis duobus vitiis, avaritia et luxuria, civitas Romana laborabat. Delicto dolere, correctione gaudere oportet. Nulla re tam laetari soleo, quam meorum officiorum conscientia. Contentum suis rebus esse maxime sunt certissimaeque divitiae. Haec ad te scripsi fretus conscientia benevolentiae tuae. Quis poterit, aut corporis firmitate aut fortunae stabilitate confidere?

1. Հոգւոյ զգածմունք ցուցնող անունաց հետ հասարակօրէն ընդունելութիւն մը կը զործածուի. odio permotus; amore ductus; cupiditate impulsus; ira incensus կամ inflatus; ardens odio; flagrans, percussus amore, եւայլն. — prae timore, առ երկիւղի. prae amore, եւայլն: Mea causa, իմ պատճառաւ. tua, sua եւայլն. causa, — iniussu populi, առանց հրամանի ժողովրդեան, ժողովուրդը հրամայած չըլլալով. mandatu meo, իմ յանձնարարութեամբս. եւ այսպէս monitu, permissu, rogatu, եւայլն:

2. Laborare բայը ex նախադրութիւնը կ'առնու, երբ մարմնոյ մէկ մասին ցաւիւր ցուցնէ. ուստի laborare ex dentibus, առամանց ցաւով վշտացած ըլլալ, աղիւսները ցաւիւր. ex intestinis, ex pedibus; Gloriar in aliqua re, կ'ըստի միշտ se iactare in aliqua re, բանի մը վրայ պարծնալ, երբեմն iactare aliquam rem ալ կ'ըստի:

5. Գին, արժէք եւայլն. ցուցնող գոյականներն

ու բայերը բաց. խնդիր կ'առնուն (տ. ԳԼ. ԼԱ. Գ. 3, 1⁰, 2⁰.):

Otium non gemmis neque purpurā venale (est) neque auro. Viginti talentis unam orationem Isocrates vendidit. Darius mille talentis percussorem Alexandri emere voluit. — Quanti habitas? Parvo. (Ո՞րչափ կը վճարես բնակութեանդ. քիչ:)

6. Dignus եւ indignus ածականները բացառական կ'առնուն:

Excellentium civium virtus imitatione, non invidia digna est. Nihil magno et praeclaro viro dignius placabilitate et clementiā. In summa difficultate nulla vox audita est populi Romani maiestate indigna.

Նոյսպէս dignor բայն ալ բաց. կ'առնու: Res dissimiles saepe consimili laude dignantur.

7. Կերպ կամ եղանակի ցուցնող անուանց բացառական կը գործածուի:

1⁰ Առանց նախադրութեան, թէ եղանակի դաճափարն ընդհանուր ըլլայ, ինչպէս. hoc modo, hac ratione, այս կերպով, այս եղանակաւ. graeco more, ըստ յոյն սովորութեան. pecudum ritu, անբաններու պէս (անասնաբար). nostra consuetudine, մեր սովորութեան համաձայն. hac lege, այս դաշմամբ. certis conditionibus, քանի մ'որոշեալ թէութիւններով:

2⁰ Cum նախադրութեամբ, ուրիշ ամէն անուանց քով, երբ առանց ածականի ըլլան. զ. օ. cum diligentia (= diligenter), փութով եւ եռանդեամբ. cum fide, հաւատարմութեամբ. cum voluptate, cum ignominia, հաճութեամբ, նախատանօք հանդերձ:

Per ալ այս իմաստով կը գործածուի, ինչպէս. per dedecus, անարգութեամբ:

3⁰ Cum նախադրութեամբ կամ առանց անոր, երբ անուններն ածական մ'ունենան. զ. օ. magna cum diligentia եւ magnā diligentia; incredibili cum celeritate, եւայլն:

Quid aliud est, gigantum modo pugnare cum diis, nisi naturae repugnare? Beate vivere et honeste, id est cum virtute vivere. Is cultus deorum est optimus, ut eos semper pura mente veneremur. Al-bucium cum multa venustate risit Lucilius.

1. Այս բացառականներուն մէջ շատ գործածական են հետեւեալները. iure, իրաւամբ. merito, արժանապէս. iniuriā, յանիրաւի. ratione et via, խելքով ու կարգով. voluntate (sponte), կամաւ. silentio, լռելեայն. ordine, կարգով, մի ըստ միջէ: — Կ'ըսուի նաեւ per vim, ըննի. vi, ընտելութեամբ. per ludum, ընդ խաղ. per speciem, երեւութիւն տակ, տեսակաւ. specie, ըստ արտաքին երեւութիւն. — primā specie, առջի քերտն, զտառջիւն:

2. Հգեստը ցուցնելու համար cum կընայ դրուի կամ զանց առնուիլ. sedebat cum tunica pulla; sedebat pulcherrimo vestitu.

Բ.

1. Որդեւորութեան բացառական: Բոլոր ածական մ'ունենցող անուան մը բացառական կը գործածուի յատկութիւն մը ցուցնելու համար. այս ածականի թէ իբրեւ վերագիր եւ թէ իբրեւ ստորագեալ կը գործածուի:

Agésilas staturā fuit humili et corpore exiguo. Cato in omnibus rebus singulari fuit prudentiā. Aristoteles, vir summo ingenio, prudentiam cum eloquentia coniunxit.

ԳԼ. ԼԳ. ա. 2. Եթէ խօսքը մարմնայ մասանց վրայ է, միշտ բաց. կը գործածուի, ինչպէս. Britanni capillo sunt promisso.

2. Յարաբերութիւն կամ նկատում մը ցուցնելու համար առանց նախադրութեան բաց. կը գործածուի:

Multi utilitate officium dirigunt magis, quam humanitate. Sunt quidam homines non re, sed nomine (այլ արդեամբ այլ անուամբ). Magnos homines virtute metimur non fortunā. Socrates omnium eruditorum testimonio philosophorum omnium fuit fa-

cile princeps. Meā quidem sententiā paci semper consulendum est.

1. Maior natu, երիցազոյնն ծննդեամբ. maximus, minor, minimus natu; — claudus altero pede, մէկ ոտքը կաղ:

2. Բանաստեղծը յունական ոճով կ'ըսեն. longam vestem indutus, փոխանակ longa veste; — os humerosque deo similis, փոխանակ ore humerisque; — feminae Germanorum nudae erant bracechia et lacertos, որ կը կոչուի յոռնակսն և հոյսյակսն:

3. Բարդարոյնէն երկրորդ եզրն առանց quamlibet. կրնայ գրուիլ, երբ բաղդատականն ուղղական կամ հայցական է:

Patriā mihi vitā meā multo est carior. Nihil est amabilius virtute. Vilius argentum est auro, virtutibus aurum. Lacrimā nihil citius arescere dicunt. Recte auguraris, nihil abesse a me longius crudelitatem. Quem auctorem locupletiores Platone laudare possumus?

1. Երբոր երկդիմութիւն ծագի, սէտք չէ բացանական ընել. q. o. Germani graviores hostes sustinuerunt quam Romanos; ուր եթէ Romanis ըստի: «Հոռովմայեցոց կրածէն աւելի», իմաստն ալ կու տայ, որով խօսքն երկդիմի կը մտայ: — Hic tu qui nescis nescire, hoc mihi nihil gratius facere poteris. — quo nihil vidimus indignius. — Scipio Punici belli perpetrati, quo nullum neque maius neque periculosius Romani gessere, unus praecipuum gloriam tulit.

2. Երբեմն minus, plus, amplius եւ longius ըով quam ի բաց կը թողուի: Plus pars dimidia ex quingenta millibus hominum caesa est (շատ քիչ անգամ quam pars կամ parte), յիսուն հազար մարդկան կէսէն աւելին սպաննուեցաւ: Minus duo millia hominum ex tanto exercitu fugerunt.

3. Բաղդատականը՝ opinione, spe, expectatione եւ ասոնց նման բացանականներուն միացնել, գեղեցիկ կ'ըլլայ: Caesar opinione celerius advenit (կարծուածէն աւելի շուտ), փոխանակ quam opinio erat; spe citius կամ serius; solito magis; plus aequo, եւայն: Multi plus aequo (առաւել քան զարժանն) in amicitiam congerunt.

4. 2-րդ բացանական կ'ըսուի այն որ կը յուշեն բանի մը կամ գործողութեան մը մէկալէն առաւելու թիւնն կամ նուազութիւնը, q. o. multo melior, շատ աւելի լաւ. multo meo iudicio stare malo, quam reliquorum omnium, աւելի կ'ուզեմ իմ դատմանս հետեւիլ, քան այլոց ամենեցուն:

Hibernia dimidio minor est quam Britannia. Diogenes disputare solebat, quanto regem Persarum vita fortunaque superaret. (Ego) tanto pessimus omnium poeta, quanto tu optimus omnium patronus.

1. Միտ դիր հետեւեալ բացանականներուն. quo-eo, որչափ — այնչափ. quanto-tanto, որչափ — այնչափ. q. o. quo quisque est doctior, eo est nequior, որչափ փութագոյն է մէկը, այնչափ ալ չարագոյն է, նոյնը կրնայ ըսուիլ doctissimus quisque nequissimus եւ կամ ut quisque est doctissimus, ita est nequissimus.

5. Առարոյնէն կամ նռարոյնէն յուշող բայերը բացանական կ'առնուին: Այսպէս են հետեւեալ բայերը. abundare, redundare, affluere, առատանալ, առաւելուլ, շատ ունենալ (բան մը). carere, պակասիլ, զուրկ ըլլալ. vacare, թափուր. պարապ ըլլալ. e-gere, indigere, կարօտիլ. implere, complere, refer-cire, լեցնել, յորացուցանել, յղիացուցանել, յորդել. privare, orbare, զրկել. spoliare, յափշտակել. nudare, մերկացնել:

Germania Galliaque abundat rivis et fluminibus. Monitio acerbitate carere debet. Quid afferre consilii potest, qui ipse eget consilio? Gravius est spoliari fortunis, quam non augeri dignitate. Deus bonis omnibus explevit mundum, mali nihil admiscuit.

Յաւել այս ոճն ալ, afficere aliquem aliqua re, q. o. poenā eos affecit, զանոնք պատժեց, պատուհասեց. magno me dolore affecisti, մեծ ցաւ պատժանցիդ ինծի: Նոյնպէս կը համաձայնի նաեւ praeditus, զարդարեալ, ծոխացեալ, լի, եւայն. ինչպէս. Virtute qui praediti sunt, soli sunt beati.

Indicere բայը «կարօտութիւն ունենալ», իմաստով սեռական ալ կ'առնուի, q. o. consilii tui indigeo. Interdicere,

արգելու, խափանել, անձը տրական եւ իրը բացառական կ'առնու: Ciceroni aqua et igni interdictum est, Կիկերոնին ջուրն ու հուրը արգելուեցաւ, այս ինքն իրեն արքայանապ զօրն տրուեցաւ: — Lapidibus (lacte, sanguine) pluit, քար (կաթ, արիւն) տեղաց:

6. Opus est, հարկաւոր է, ո՞չն էթէ անդէմ մնայ՝ բացառական կ'առնու, իսկ էթէ դիմաւոր դործածուի՝ ուղղական. զ. օ. mihi opus est libris; — mihi opus sunt libri. — Գիմաւորը միայն հաստատական նախադասութեանց մէջ կը դործածուի:

Multis non duce tantum opus est, sed adiutore et coactore. Dux nobis et auctor opus est (կամ duce et auctore). — Nihil opus est duce. Quid opus est exemplo? Themistocles celeriter, quae opus erant, reperiebat.

Ածականներու եւ դերանունաց շէջքները միայն ուղղական կը դործածուին, զ. օ. quantum opus est; multa opus sunt.

7. Fruor, fungor, potior, utor եւ vescor հինգ ձայնակրականները բացառական խնդիր կ'ուզեն, ինչպէս նաեւ ասոնց բաղադրեալներն՝ perfruo, defungor, abutor, եւայլն. զոր օր. frui otio, ի պարապութեան, ի հանգստեան վայելել. fungi munere, պաշտօն մը կատարել. potiri imperio, հրամանատարութիւնը ձեռք ձգել, տիրապետել, իշխել. uti ratione, բանականութիւն գործածել, vesci carne, միս ուտել, մտով կեակրել:

Commoda, quibus utimur, lucemque, qua fruimur, spiritumque, quem ducimus, a Deo nobis dari videmus. Nemo parum diu vixit, qui virtutis functus est munere. Imperator urbe potitus est. Numidae plerumque lacte et ferina carne vescebantur.

«Գերագոյն իշխանութիւնը ձեռք ձգել, առնու» իմաստով միայն potiri rerum կ'ըստի, ոչ երբեք rebus. Գեղեցիկ ոճերն են հետեւեալները. facili me utetur patre, յիս ներողամիտ (գթած) հայր մը պիտի գտնէ. utor eo doctore, անիկայ վարպետս է:

8. Հեռաւորութիւն, բացառականութիւն, ջուրն ու հուրը արգելու, ինչպէս են arcere, ի բաց կացուցանել, մերժել, expellere, արտաքսել, desistere, դադարել. deterrere, ի բաց առնուլ, excedere, մեկնիլ, liberare, ազատել, abstinere կամ abstinere se, ի բաց կալ, ժուժկալել, եւայլն. բացառական խնդիր կ'ուզեն: Եթէ խնդիրն էր մին է, e կամ ex նախադրութեամբ, եւ կամ առանց նախադրութեան կը դործածուի. իսկ եթէ — մին է, միշտ a կամ ab նախադրութեամբ: Այս ածականներն alienus, հեռի, զերծ. purus, մաքուր, ազատ. immunis, զերծ. liber, ազատ. vacuus, պարապ, զերծ. բացառական կ'առնու թէ a նախադրութեամբ եւ թէ առանց. զ. օ. curis vacuis, ազատ ի հոգոց, որոմաշուքէ զերծ. ab exercitationibus vacuum tempus, ժամանակ ազատ ի հրահանգաց, ի մարզից:

Apud Germanos quaecumque mortalium arcere tecto nefas habetur. Tarquinius Superbus urbe expulsus est. Homines ab iniuria natura, non poena arcere debet. Hannibal ex Italia decedere coactus est. Themistocles Graeciam servitute liberavit. Post mortem animus a corpore liberatus erit.

1. Դիտողութեան արժանի են հետեւեալ ասացուածները. abdicare se dictaturā, ղեկատարութիւնէն հրաժարիլ. aliquem tribu movere, մէկը ցնդէն վճռուել (ապատոհմիկ ընել):

2. Prohibere hostem a rapinis կամ rapinis, թշնամւոյն յափշտակութիւններն արգելու. prohibere rem publicam a periculo կամ periculo, հասարակականութիւնը վտանգէ պաշտել՝ պահել: Նոյնպէս կ'ըստի defendere ab iniuria, անհրաւորութիւն պաշտպանել (միշտ նախադրութեամբ). defendere iniuriam, անհրաւորութիւն հեռացնել, դադրեցնել (աս իմաստով ոչ երբեք բաց):

3. Se եւ discol բաղադրեալ բայերը գրեթէ միշտ a կամ abով բացառական կ'ուզեն: Այսպէս են. secerno, separo, seiungo, զատիմ. disto, differo, կը տարբերիմ, կը զանազանիմ. discerno, distingo, կը զանազանեմ: Ստէպ նաեւ alieno, անհատեմ, հեռացուցանեմ, abhorreo, կը սարսափիմ, զ. օ. a scelere, յեղեանէ, յանօրէնութենէ:

1. Հասարակօրէն in նախադրութեամբ բացառական կը գործածուի բանի վրէպը ցուցնելու համար (ներգոյական): Բայց locus բառը եւ totus ածականով միացեալ գոյականներն առանց նախադրութեան կը գործածուին:

Omnibus locis virtus coli potest. Tiriorum coloniae paene toto orbe terrarum diffusae sunt.

Նմանապէս պիտի ըստի. hoc loco, յայտմ վայրի. opportuno loco, ի պատշաճ վայրի, ի պատն տեղում. suo loco կամ loco, յիշուով տեղում. parentis loco (կամ numero) esse alicui, լինել ումեր փոխանակ օր. toto mari, ի ըովանդակ ծովու. totā Italiā, յողջոյն Իտալիա (կամ ընդ ողջոյն Իտալիա): — Terrā marique (կամ et mari et terra), ընդ ծով եւ ընդ ցամաք. dextrā, ընդ աջակողմս. sinistrā ընդ ահակ: Եթէ ըսես hoc libro, ըտրո գիրքը կը ցուցնես. իսկ in hoc libro ըսելով, միայն մէկ մասը:

2. Ճանապարհը կամ շարժման ուղղութիւնը ցուցնելու համար առանց նախադրութեան բացառական կը գործածուի:

Demonstrabo iter. Aureliā viā profectus est. Lapis cadens rectā lineā deorsum fertur.

Ըստ այսմ պիտի ըստի, qua, ընդ որ կողմս, յոր կոյս, ընդ որ ծանապարհ. hac, eā, ընդ այս, ընդ այն կողմս, եւայլն. rectā, ընդ ուղիղ ծանապարհ: Portā Collina, ընդ Կողինեան դռմնն (Հոովմայ դռներէն մին):

3. Որչեւ ժամանակ ցուցնող անուանք առանց նախադրութեան բացառական կը գրուին. Գ. օ. hoc tempore, յայտմ ժամանակի. hieme, ձմեռանի. nocte կամ noctu, գիշերի. occasu solis, ընդ մուտս արեւու. luce, զգերեկ:

Roma condita est anno septingentesimo quinquagesimo quarto ante Christum. Virtus nullo tempore relinquenda est. Qua nocte Alexander natus est, eadem templum Dianae Ephesiae flagravat.

Extremā pueritiā, մանկութեան վնցած տոնները: Եթէ կեանք կամ մարդու տարիք կամ հասակ ցուցնող ա-

նունն իւր ըտրո ածական չունի, նախադրութեամբ կը գործածուի. natus in pueritia, in vita. — Initio, principio (քիչ անգամ in), ի սկզբան, ի սկզբան անդ, նախ զառաջինն, նախ եւ առաջ: Luculli adventu, ի զաւստեան Լուկուղեայ. ludis, ի ժամանակի խաղոց. bello, ի ժամանակի (տեղութեան) պատերազմի. (in bello, ի պատերազմի): Agamemnon cum universa Graecia vix decem annis unam urbem cepit (հազիւ տաս տարուան մէջ. — տեղութիւն) (կրնայ ըստի նաեւ intra decem annos).

4. Գործողութեան մը առաջ կամ վերջը հանդիպած ըլլալը ցուցնելու համար ալ առանց նախադրութեան բացառական կը գործածուի. ժամանակական մակբայները խօսքին յետադասելով կամ մէջ տեղը դնելով. Գ. օ. tribus annis ante կամ post; եւ կամ tribus ante կամ post annis, երեք տարի առաջ կամ վերջը. paulo ante, քիչ մը յառաջ. multo post, շատ վերջը.

Themistocles fecit idem, quod viginti annis ante fecerat Coriolanus. Corpus Alexandri paucis post annis Alexandriam translatum est. Numa Pompilius permultis annis ante fuit quam Pythagoras.

Եթէ ante եւ post իւր նախադրութիւն գործածուին, հայցական է իրենց խնդիրը. ուստի պիտի ըստի ante կամ post tres annos կամ ante կամ post annum tertium. — Եթէ ասոնց ետեւէն quam գայ, կը միանայ եւ մէկ բառ կ'ըլլան. Panaetius triginta annis vixit, postquam libros de officiis edidit. — Երբ ժամանակ ցուցնող անունը բացառական դրուի, postը կրնայ ի բաց թողուի: Hoc factum est tertio anno quam Aristides mortuus erat (փոխանակ postquam). Այս դիպուածիս մէջ quamին տեղ յարաբերական դերանուն ալ կրնայ դրուի: Mors Roscii quadriduo, quo is occisus est, Chrisogono nuntiatur. “Երեք տարի կայ” “երեք տարի է” ո՞ր լատիններէն կը դառնայ ante tres annos, կամ abhinc tres annos կամ tribus abhinc annis.

5. Ponere եւ collocare (նաեւ locare, statuere, constituere, considerare) բայերը in նախադրութեամբ բաց խնդիր կ'առնուն (տ. Գ. Ի. Թ. Գ.):

Plato animi principatum, id est rationem, in capite sicut in arce posuit. Herculeum hominum fama in concilio deorum collocavit.

1. Ponere եւ collocare տեղւոյ մը մէջ դադար ցուցող բայերուն պէս ալ կրնան համաձայնիլ. ուստի կ'ըսուի նաեւ. ubi, hic, ibi, Romae fortunas meas posui.

2. Ընդ հակառակն advenire, գալ հասանել. conuenire, խմբել, միանալ, ժողովուիլ. cogere, ժողովել. nuntiare, աւետել. abdere, ծածկել բայերը, շարժում ցուցնողներուն համաձայնելով, in նախադրութեամբ հայցական կ'առնուն, որ նախադրութիւնը քաղաքաց անուանց քով չի դրուի: Graeci in Isthmum convenerunt. Romam nuntiatum est. նմանապէս, quo, huc, illuc, eo convenerunt. — Կ'ըսուի in silvas se abdiderunt, քայց կրաւորական ընդունելութիւն կատարելու քով քացառական կը դրուի, abditus in silvis.

Գ Լ Ո Ւ Խ Լ Ը.

ԱԾԱԿԱՆԱՅ ԵՒ ԴԵՐԱՆՈՒԱՆՑ ՄԱՍՆԱՒՈՐ
ԴՈՐԾԱԾՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

Ա.

1. Խտիներէնի մէջ ածականն յաճախ մակբայի կամ մակբայական ասացումով ոյժ ունի: Այսպէս են:

1. Շատ մը ընդունելութեանական ածականներ, զ. օ. sciens calumniatus est, գիտնալով բամբասեց (մասնաւոր, գիտմամբ, կամաւ): Այսպէս նաեւ absens, ի բացակայութեան. praesens, ի ներկայութեան, անձամբ. ignorans, insciens (ignarus, inscius) յանդէս. occultus, ծածկաբար, ի գաղտ. mortuus, յետ մահուան. vivus, ի կեանս, ի կենդանութեան. tacitus, լռելեայն:

Hortensium vivum amavi, Crassum non odi mortuum. Natura ipsa de immortalitate animorum tacita indicat.

2. Տեղ ցուցնող ածականներուն բաղդատականքն ու գերադրականները. ինչպէս. superior stabat lupus, աւելի վերը կը կենար գայլը: Այսպէս նաեւ inferior, prior, propior, extremus, infimus, primus, եւայլն: Յաւել նաեւ ուրիշ ածականներ որ կարգ, ժամանակ, քանակութիւն կը ցուցնեն, ինչպէս princeps, medius,

unus, solus, totus (omnis, universus), frequens, creber, assiduus, rarus.

Caesar constituerat, prior proelio non lacescere. Philosophiae nos nunc totos tradimus. Roscius assiduus ruri vixit.

3. Հոգւոյ վիճակ կամ տրամադրութիւն մը ցուցնող ածականներն, ինչպէս, laetus, libens, socius, invitus, tepidus, եւայլն:

Socrates venenum laetus et libens hausit. Soli hoc contingit sapienti, nihil ut faciat invitus, nihil coactus.

4. Յատուկ անուններէն ծագած ածականներ. ինչպէս. Hercules Xenophonteus, Հերակլէս առ քսենոփոնտեայ (որուն վրայ կը խօսի քսենոփոն). pugna Leuctrica, Marathonica, Connensis, Լեւկտրայեան (այս ինքն որ ի Լեւկտրա պատահեցաւ) Մարաթոնեան, եւայլն. պատերազմ. Cimon Atheniensis, Կիմոն Աթենացի (ծնեալ յԱթէնս):

Բ.

Դիտողութեան արժանի են ածականաց հետեւեալ դործածութիւններն ալ:

1. Որակական ածականն, երբ առնչութիւն ունենայ յատուկ անուն մը, ստեպ երկուքին մէջ հասարակ անուն մը կը դրուի, զ. օ. Pompeius, vir clarissimus (նշ. clarus Pompeius). — Socrates, homo sapientissimus. — Corinthus, urbs opulentissima. — Իսկ եթէ ածականն որակական չէ (այս ինքն եթէ յատուկ անունն սեփական որպիսութիւն մը չի նշանակեր) անմիջապէս բառին կը կցի. ուստի պիտի ըսուի Corinthus sola, universa Graecia, omnis Gallia, cuncta Italia, tota Asia, noster ille Ennius, Cicero meus, եւայլն: Նշանակէս կը կցի նաեւ մականունական ածականը, ինչպէս. Pompeius magnus. Sulla felix. Scipio maior. Plinius minor, եւայլն:

Միտ դիր այս ասացումոց: Hoc tu mihi primum dixisti, առաջին՝ աս (ասանկ) ըսիր. (զօրութեամբ իմա-

նալով postea negasti); hoc tu mihi primus dixisti, զոն առաջին (ամենէն առաջ) ըսիր ինծի ասիկայ (զօր. իմ. postea frater tuus, եւայլն). hoc tu mihi primo dixisti, առաջ ինծի ըսիր ասիկայ (զօր. իմ. postea fratri tuo, եւայլն):

2. Լատիներէնի մէջ շատ անգամ տեղ կամ ժամանակ ցուցնող ածականներ կը գործածուին, մասնաւոր գերադրականի մէջ, մինչ հայերէն նոյնանիշ գոյական մը կը դրուի, զ. օ. in summo monte, լեւան դադաթը, ի ծայր լեւին. in mediā urbe, քաղքին մէջ տեղը, ի քաղաքամիջին անդ. prima nocte, գիշեր սկսած ատեն, յառաջին պահու գիշերոյ, ի տարածամեղ աւուրն. prima luce, ի լուսանալ աւուրն. extremo anno, տարւոյն դէպ ի վերջերը, ի վախճան ամին: — Novissimum agmen, վերջնապահ զօւնդ:

3. Լատիներէնի մէջ ալ ածականները գոյականաբար կը գործածուին, զ. օ. bonum, բարին. malum, չարը. verum, ճշմարիտը. aequalis, հասակակիցը. adversarius, հակառակորդը. socius, ընկերը:

1. Այսպէս գործածուած չէզոք ածականներն երկրորդ նշանակման են, մասնաւոր սեռականի մէջ, զ. օ. nihil boni; natura iusti et aequi mater est (տ. Գլ. Լ. 2. Ա. 4. 2). Երրորդինները գրեթէ միևնաջ ուղ. եւ նայց. կը գործածուին, ինչպէս, turpe, տգեղ, անպարկեշտ, անվայել բան. bona, mala, turpia, բարի, չար. տգեղ բաներ:

2. Անոց ցուցնելու համար՝ ածականաց մեծագոյն մասը յոգնակիի մէջ գոյականաբար կը գործածուին, եզակիի մէջ քովերսին գոյական մը կ'ուզեն, ինչպէս vir կամ homo. Ուստի պիտի ըսուի docti, գիտուններ (նաեւ homines docti); բայց homo կամ vir doctus, գիտուն մարդը. homo vere doctus. Նոյնպէս կ'ըսուի boni, mali, probi, improbi, prudentes, divites, pauperes; mei, tui, nostri, Stoici, Graeci, եւայլն: Ի քաց անոնքու է բանի մ'ածականներ, որոնք գործածութեամբ ծմարիտ գոյականներ դարձած են, ինչպէս amicus, affinis, aemulus, cognatus, familiaris, necessarius, peregrinus, propinquus, vicinus, եւայլն, որոնք եզակի ալ կը գործածուին:

4. Բաղդատութեանց մէջ, բաղդատական կը դրուին երկու մասերն ալ, եթէ մի եւ նոյն ենթակայի վերաբերեալ որպիսութիւն ցուցեն. Pestilentia mi-

nacior fuit quam periculosior (magis minax quam periculosa ալ կ'ըսուի). — Նոյնը կը պատահի մակբայներուն ալ. Romani bella fortius semper quam felicius gesserunt.

Գ.

Քանի մը դերասնոսանց մասնաւոր գործածութիւնը:

1. Is, ea, id. Այս դերանունը et is, et is quidem, atque is, isque (nec is), խօսքերուն մէջ, ոչ թէ միայն յիշեալ դադաթար մը կը նորոգէ, այլ նաեւ ուրիշ մը զգալ կու տայ, որ առաջնայն աւելի ոյժ կու տայ:

Homo memoriam habet, et eam infinitam, rerum omnium. Uno atque eo facili proelio hostes caesi sunt. Annum iam audis Cratippum idque Athenis.

Լատինները կ'ըսեն. haec locutus est, սա (հետեւեալ) ըսներն ըսաւ (ոչ երբեք sequentia). — Platonis illud, այն վճիռ (խօսքը) Պլատոնի:

2. Qui, quae, quod;

ա) կը գործածուի idemէն վերջը փոխանակ atqueի (տ. Գլ. Լ. 2): Servii iisdem moribus esse solent, quibus dominus;

բ) quemadmodumի տեղ ալ կը վարի. Vestra, quae dicitur vita mors est, այն ձեր անուանեալ կեանքը՝ մահ է:

«Վերոյիշեալ», ըսելու տեղ չ'ըսուիք supra dictus, այլ quem supra dixi, quem supra commemoravi; այսպէս նաեւ quem paulo post commemorabo, ներքոյ յիշուելիք.

գ) նաեւ proutի նշանակութիւն կ'առնու քանի մը յոյժ գեղեցիկ օճերու մէջ. Spero te, quae tua prudentia et temperantia est, iam valere, կը յուսամ որ, այն քու ուշիմութեամբ եւ ժուժկայութեամբ, արդէն ապաքինած ըլլաս: Կրնայ նոյն իմաստն որպիսութեան քաջառականով մըն ալ արտայայտուիլ. quā es prudentiā et temperantiā, այն խոհեմութեամբ եւ ժուժ-

կարութեամբ որով ճոխացեալ ես, այնպէս հանճարեղ (զգօն) եւ սակաւապէտ որ ես: Nihil te, qua prudentia est, fugiet, այն քու շքահայեցութեամբդ (խելամուռութեամբդ) ոչ ինչ պիտի խուսափի ծանօթութենէդ:

3. Յաճախ ցուցական դերանունը զօրութեամբ կ'իմացուի կամ յարաբերականին կը յետադասուի:

Num vir bonus emet denario, quod sit mille denarium (= id quod, զայն որ): Male se res habet, quum, quod virtute effici debet, id tentatur pecunia.

4. Բացայայտիչ գոյականը յարաբերականէն վերջը կը դրուի:

Cato, qui vir (այդ որ) auctoritate omnes superabat. Oppius curat negotia Rufi, quo equite Romano ego familiarissime utor.

5. Յարաբերականն լատիներէնի մէջ շատ անգամ նոր եւ իշխանաց նախադասութիւն մը կապելու կը գործածուի, փոխանակ et, nam, enim sed autem շարկապնեցով: hic կամ es, գործածելու:

Perobscura est quaestio de natura deorum; quae ad agnitionem animi pulcherrima est (= sed ea). Illa Stoicorum de se opinio firma in Rutilio et stabilis inventa est. Qui quum innocentissimus in iudicium vocatus esset, oratorem adhibere noluit (= nam is).

6. Sui, sibi, se. — Suus, sua, suum.

Ասոնց գործածութիւնը մեծ դժուարութիւն չունի:

Caesar se ad suos recepit. Desinant insidiari domi suae (ի տան իւրում) consuli. Trahit sua quemque voluptas. Suum cuique tribue. Ariovistus respondit; quod sibi (Արիովիստոսին) Caesar denuntiaret, se (Կեսար) Aeduum iniurias non neglecturum. Romani a Prusia petebant, ne inimicissimum suum (իրենց) secum (իրեն քով, հետը) haberet, sibi (իրենց) dederet.

“Մէկզմէկ, զիրար”, եւայլն. inter se diligunt. Veri amici non solum colunt inter se ac diligunt, sed etiam verentur. Alter, alterum, զիրար. alius, alium, մէկը մին, միւրը մէկաւր: Cicero omnes honores suo anno (օրէնքէն սահմանեալ նասալն նամեղուն պէս) cepit.

ԳԼՈՒԽ ԼԹ.

ԲԱՅՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱՆԱԿԱՅ ԳՈՐԾԱԾՈՒԹԻՒՆԸ

1. Լատիներէն բայերու ժամանակաց գործածութեանը վրայ հարկաւոր դիտելքներն ասոնք են:

1. Գլխաւոր ժամանակներն (tempora absoluta) են ներկայն, կարողեալն եւ ապաւինն. երկրորդական ժամանակներն (tempora relativa) են անկարարն, չեղաւ կարարն ու անցեալ ապաւինն (futurum exactum): Այս վերջին երեքն երկրորդական կամ առնչական կըսուին. որովհետեւ միշտ առնչութիւն ունին ուրիշ գործողութեան մը ժամանակին հետ:

2. Կարողեալն է 1°. Բռն կամ Տրամբանան, որուն արդիւնքը դեռ կը տեսէ:

Mundus a Deo creatus est. Virtutem ne de faciem quidem nosti. Disertissime Romuli nepotum, quod sunt, quodque fuere, Marce Tulli! — Fuimus Troes, fuit Ilium, et ingens Gloria Teucrorum.

2°. Պարման, որուն ցուցրցած անցեալ գործողութիւնն, ուրիշ գործողութեան մը ժամանակին հետ յարաբերութիւն չունի:

Regulus in senatum venit, mandata exposuit, sententiam ne diceret recusavit, reddi captivos negavit esse utile.

3. Անկարարն անցեալ գործողութեան ժամանակակից գործողութիւն մը, պատմութեան մը պարագայքը եւայլն. ցուցնելու կը գործածուի:

Regulus Karthaginem rediit. Neque vero tum ignorabat se ad exquisita supplicia proficisci; sed iusiurandum servandum putabat. — Caesar Alesiam circumvallere instituit. Ipsum erat oppidum in colle

summo, cuius radices duo duabus ex partibus flumina subleebant; ante id oppidum planities patebat: reliquis ex partibus colles oppidum cingebant.

4. Գեբալաբաբն՝ անցած գործողութիւն մը նշանակելու կը գործածուի, որ ուրիշ անցեալ գործողութեան մ'ատեն պատահած է:

Pausanias eodem loco sepultus est, quo vitam posuerat.

1. Նրբեմն անկատարի տեղ գերակատար կը գործածուի. Verres quum rosam viderat, tum ver incipere arbitrabatur (երբ վարդ մը կը տեսնէր). Caesar quum in Galliam venisset (եկած ըլլալով), magna difficultate afficiebatur.

2. Նամակի ոճին մէջ (գործողութիւնը նամակին կարգադրած ատենին յարմարցնել ուզելով) ստէպ ներկայի տեղ կատարեալ, եւ կատարեալի տեղ գերակատար կը գործածուի:

Nihil habebam quod scriberem; neque enim novi quidquam audieram, et ad tuas omnes epistolas rescripseram pridie, գրելու բան մը չունիմ, վաճառի նոր բան մը չլսեցի, եւ երէկ քու ամէն նամակներուդ պատասխանած եմ. — Scripsi ad te ante lucem (կը գրեմ): — Բայց եւ այսպէս կ'ըստի. Si vales, bene est; ego valeo. — Maximi te semper et feci et facio.

5. Անցեալ աղաւնին ապագայ բան մը կը ցուցնէ, որն որ նոյնպէս ուրիշ ապագայ բանէ մը յառաջ պիտի կատարուի. Գ. օ. quum Romam venero, statim ad te scribam.

Հայերէնի մէջ երբեմն ներկան ապառնիի, եւ պարզ ապառնին անցեալ ապառնիի տեղ կը վարի. Գ. օ. վաղը Հռոմ կ'երթամ. երբ տուն հասնիմ, շուտով քեզի պիտի գրեմ: Լատիներէնի մէջ առ փոխանակութիւնը տեղի չեն ունենար, այլ սեփական ձեւերով կը բացայայտուին. cras Romam proficiscar; quum domum advenero, statim ad te scribam.

Naturam si sequemur ducem, numquam aberabimus (եթէ բնութեան առաջնորդութեանը հետ եւելու ըլլանք, երբեք չենք սխալիր). De Karthagine

vereri non ante desinam, quam illam excisam esse cognovero. Qui Antonium vicerit, is bellum confecerit.

6. Քանի մը շարկապներ ժամանակաց գործածութեանը վրայ մեծ ազդեցութիւն ունին:

1° Dum, մինչ, միշտ ներկայ կ'ուզէ, նոյն իսկ էթէ իմաստն անկատար ալ ըլլայ:

Dum haec in colloquio geruntur, Caesari nuntiatum est, equites Arioisti propius accedere. Dum ea Romani parant consultantque, iam Saguntum summa vi oppugnabatur.

2°. Simulac, simulatque ut primum, ubi, ubi primum, quum primum, հազիւ թէ, այն ինչ, եւ այլն. — Simulac hostes vidit, in eos impetum fecit. — Quae ubi Romam nuntiantur, senatus ex templo dictatorem dici iussit. Quocumque adspexisti (ուր որ նայիս), tuae tibi occurrunt iniuriae, quae te respirare non sinunt. Hannibal, anno tertio, postquam domo profugerat, cum quinque navibus Africam accessit.

7. Ստորագրական եղանակէն կախում ունեցող նախադասութեանց մէջ, բային ժամանակն ալ՝ գլխաւոր նախադասութեան ժամանակէն կախում կ'ունենայ: Ուստի հետեւեալ կանոնները մտադրութեան արժանի են:

1° Եթէ գլխաւոր նախադասութեան բայը ներկայ, աղաւնի կամ անցեալ աղաւնի է, կախում ունեցող նախադասութեան բայը՝ ներկայ, կարողեալ կամ արողորհանալ աղաւնի կը գրուի. ուստի պիտի ըստի, audio, audiam եւ audiero, quid facias, quid feceris կամ quid facturus sis.

Quid est, Catilina, quod te iam in hac urbe delectare possit, in qua nemo est extra istam coniurationem perditorum hominum, qui te non metuat, nemo qui non oderit? — Num, quae tempestas impendeat, vates melius coniciet, quam gubernator?

— Epicurus dicit, omnium rerum, quas ad bene beateque vivendum sapientia comparaverit, nihil esse iucundius amicitia. Morati melius erimus, quum didicerimus, quae natura desideret. Agamemnon non dubitat, quin Troia brevi sit peritura.

2° Եթէ գլխաւոր նախագաւթեան բայը կատարեալ կամ գերակատար է, կախում ունեցողը նոյն ժամանակներով ստորագաւթեան կը դրուի: Ուստի audiebam, quid faceres, fecisses կամ facturus esses; audieram, quid faceres եւ այլն:

Unum illud semper extimescebam, ne quid turpiter facerem vel iam fecissem. Libertas ut laetior esset, regis superbia fecerat.

3° Պարսեան կարգեալն զիմաց ստորագաւթեան ահապար կամ գերակարար կը գործածուի:

Regulus iuratus missus est ad senatum, ut, nisi redditi essent Poenis captivi nobiles quidam, rediret ipse Karthaginem.

4° Տրամբանեան կարգեալն զիմաց կը դրուի ստորագ. ահապ. կամ գերակ. քիչ անգամ ստորագաւ. ներկայ կամ կատարեալ:

Haec, non ut vos excitarem, locutus sum, sed ut mea vox officio functa consulari videretur. — Ad eamne rem vos delecti estis, ut eos condemnaretis, quos sicarii iugulare non potuissent?

1. Պարզ նետեւութիւն ցուցող (ut, այսպէս որ) նախադասութեանց մէջ, ժամանակը գլխաւոր նախադասութեանն ընդդրովն անկախ է. Verres Siciliam ita perdidit, ut ea restitui in antiquum statum non possit. Ardebat Hortensius cupiditate dicendi sic, ut in nullo unquam flagrantius studium viderim. In eam rationem vitae nos res ipsa deduxit, ut sempiternus sermo hominum de nobis futurus sit. Բաղդատէ. Ita nati sumus, ut («որպէս զի», իմաստով) inter omnes esset (ըլլայ) societas quaedam (մեր գոյութեան վախճանը), եւ Ita nati sumus, ut («անմահ որ», իմաստով) inter omnes sit (կայ) societas quaedam (մեր գոյութեան նետեւութիւնն):

2. Երբ երկրորդական նախադասութիւն մը աներեւոյթ է մը, դերբայէ, բայամուտէ, ընդունելութենէ, ամականէ կամ գոյականէ մը կախում ունենայ, դիտելու է թէ ասոնք որ ժամանակը կը ներկայացնեն, եւ ըստ այնմ երկրորդականին ժամանակն ալ որոշելու է. Cato mirari se aiebat, quod non rideret haruspex, haruspice quum vidisset (այս ինքն mirabatur). Miserunt Delphos consultum, quidnam facerent de rebus suis (այս է consuluerunt). Constitit rex, incertus quantum esset hostium. Explicavi sententiam meam, et eo quidem consilio, tuum iudicium ut cognoscerem.

3. Կրաւորական ստորադասական սպաննին (որ լատիներէնն չունի) այսպէս կը դարձուի. Non dubito quin futurum sit, ut huius te rei poeniteat. Non dubito quin futurum esset, ut Pompeius a Caesare vinceretur. Ոչպէս օրինակէն կը տեսնուի, նոյնը կ'ըլլայ բայամուտ չունեցողներուն ալ:

Գ Լ Ո Ւ Խ Խ.

Ս Ը Հ Մ Ը Ն Ը Կ Ը Ն Ի Գ Ո Ր Ծ Ը Ծ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

1. Paene եւ propeով սահմանական կատարեալ կը գործածուի. Brutum non minus amo quam tu, paene dixi, (գրեթէ պիտի ըսէի, ըսել իսկ կ'ուզէի) quam te. Prope oblitus sum, quod maxime fuit scribentum (քիչ մնայ որ մոռնայի):

2. Կրկնութեամբ կազմուած յարաբերական առումներ, ինչպէս quisquis, quotquot, quamquam, կամ cumque բաղադրեալներն, ինչպէս quicunque, quatuscunque, quocunque, utcunque, ubicunque, սահմանական կ'առնուն:

Quidquid in me est excultarum virium, tibi debetur. Virtutem qui adeptus erit, ubicumque erit gentium, a nobis diligetur. Quoscunque de te queri audiui, quacunque ratione potui, placavi.

3. Sive-sive տրոհական շաղկապներով ձեւացած թէական նախադասութիւնը, յաճախ սահմանականով կը բացայայտուին:

Mala et impia consuetudo est contra deos disputandi, sive ex animo id fit, sive simulate. Veniet tempus mortis et quidem celeriter, et sive retractabis, sive properabis; volat enim aetas.

ԳԼՈՒԽ ԽԸ.

ՍՏՈՐԱԴԱՍՏԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱԾՈՒԹԻՒՆ

Ստորագրողն այն եղանակն է որ կը բացայայտէ բաղձանք, ենթադրութիւն, կարելիութիւն, տարակոյս կամ վարանք: Ատոր համար այս եղանակին արտայայտածը հաւաստեալ եւ ստուգապէս չի վճռուիր, այլ միայն կը բաղձացուի, կ'ենթադրուի, կարելի կը դատուի եւ իբր անստոյգ կը համարուի:

Ա.

Ստորագրողն գլխաւոր նախադասութեանց մէջ:

1. Ստորագրողն կը ծառայէ իղձ մը, բաղձանք մը ցուցնելու (Ըղջական ստորագրողն,coniunctivus optativus) ինչպէս. sis felix, երջանիկ եղիւր, կամ կարենան երջանիկ ըլլալ. եւ կամ համոզելու, յորդորելու (Յորդորական ստորագրողն c. hortativus) ինչպէս. oremus, աղօթենք:

Աս երկու ստորագրողականաց հետ ժխտական մասնիկը non չի գործածուիր այլ ne ժխտականն:

Valeant cives mei; sint incolumes, sint florentes, sint beati; stet haec urbs praeclara mihique patria carissima! — Curio causam Transpadanorum aequam esse dicebat; semper autem addebat: Vincat utilitas rei publicae! Potius diceret (մանաւանդ թէ ըսելու էր, լաւագոյն կ'ըլլար եթէ ըսէր), non esse aequam, quia non utilis esset rei publicae. Quod dubitas, ne feceris. Ne sim salvus, si aliter scribo ac sentio (թող կորսուիմ, եթէ կարծածէս տարբեր կը դրեմ).

Imitemur maiores nostros; meminerimus etiam

adversus infimos iustitiam esse servandum. Ne credamus vanis opinionibus.

1. Երբեմն իղծն որոշակի բացատրելու համար utinam կը դրուի, զոր տես վարը:

2. Ըղձական է նաեւ հետեւեալ ձեւը. sollicitat, ita vivam, me tua valetudo, երանի թէ կենացս պէս քու առողջութեանդ վրայ ապահով ըլլայի. Ita vivam, ut maximos sumptus facio, կենացս վրայ կ'երդնում որ մեծ ծախքեր կ'ընեմ:

2. Ստորագրողն կը ցուցնէ նաեւ շնորհում, զիջում, թիւն, թոյլտուութիւն (Զիջական ստորագր. c. concessivus):

Ստէպ ստոր ut քառը կը կցի. — ժխտական մասնիկն է ne; տես վարը:

Naturam expellas furca, tamen usque recurret. Fuerint cupidi, fuerint irati, fuerint pertinaces; sceleris vero crimine, furoris, parricidii liceat Cn. Pompeio mortuo, liceat multis aliis carere.

3. Ստորագրողն կարելիութիւն եւ տարակոյս ալ բացատրելու կը ծառայէ:

ա) Աւելի մեղմ կերպով դատում մը՝ իբրեւ պարզապէս խորհուրդ մը յայտնելու կը գործածուի եւ կը կոչուի կարելիութեան կամ էնթալթական ստորագր. (c. potentialis): Ժխտականն է non.

Roges me, qualem deorum naturam esse dicam; nihil fortasse respondeam. Forsitan quaeratis, qui iste terror sit et quae tanta formido. Omnibus fere in rebus, quid non sit, citius, quam quid sit, dixerim.

Crederes, կարծես թէ, կարծէիր թէ. նոյնպէս putares, diceres. Isti mirandum in modum (canes venaticos diceret) ita odorabantur omnia et pervestigabant.

բ) Տարակուսական հարցմանց մէջ ալ կը գործածուի (Տարակուսական ստորագր. c. dubitativus): Իրեն սեփական ժխտական մասնիկը non է: Յորդորական եւ կարելիութեան ստորագրողականներուն կը լուծուի:

Quo me vertam? quid faciam? quod auxilium implorem? Quem vocet divum (= deorum) populus auxilio?

Quis dubitet, quin in virtute divitiae sint? Ego tibi irascerer, mi frater? ego tibi possem irasci? ego te videre noluerim? Putaresne unquam accidere posse, ut mihi verba deessent?

դ) Ստորագրասական կը գործածուի թէական նախադասութեանց մէջ, որոնք անստոյգ իմա պարզապէս ենթադրեալ բան մը կը նշանակեն (ենթադրական կամ ինքնաբերական ստորագր. c. hyphoteticus կամ conditionalis): Իրեն յատուկ ժխտական մասնիկն է non.

Aequabilitatem vitae servare non possis, si aliorum virtutem imitans omittas tuam. Si constitueris te cuipiam advocatum in rem presentem esse venturum, atque interim graviter aegrotare filius coeperit; non sit contra officium, non facere, quo dixeris. Si Roscius has inimicitias cavere potuisset, viveret.

Velim, կ'ուզէի, կը ցաղծայի: Նոյնպէս կը գործածուի vellem, քայց թէնութենէ կախում կ'ունենայ. vellem equidem, si dives essem.

Բ.

Ստորագրասական իրի շարկապներու խնդիր:

Հետեւեալ շարկապները՝ ut, ne, quo, non quo, non quid, quin, quominus, utinam, o si, quasi, ac si, tamquam, velut, dummodo (dum-modo), nedum, quamvis, licet, ստորագրասական խնդիր կ'առնուեն:

1. Ut ստորագրասականով կը վարի. 1⁰ երբ վախճանը կամ պարտաւորութիւնը ցուցնէ որով բան մը կ'ըլլուի, եւ «որպէս զի» ի զօրութիւն ունի. Esse (ուտել) oportet, ut vivas, non vivere, ut edas. — 2⁰ երբ որեւէ մը կամ հետեւեալ իրի մ'ընդհանրապէս ցուցնէ, եւ «որ, այնպէս որ» կը նշանակէ. Tanta vis probitatis est, ut eam etiam in hoste diligamus.

3⁰ երբ ենթադրական կամ ինքնաբերական (վերջ ա. 2) նշանակէ: Ut desint vires (թէ եւ զօրութիւնը պակսի), tamen est laudanda voluntas.

1. Ne ալ կրնայ 1⁰ նպատակ կամ ենթադրական նշանակել եւ ստորագր. կ'առնու. Nemo prudens puniit, quia peccatum est, sed ne peccetur. Ne sit summum malum dolor, malum certa est.

Neին տեղ երբեմն ut ne կը գործածուի, մասնաւոր երբ որ quis, quidէն վերջը ստորագրասական գայ. Iustitiae primum munus est, ut ne cui quis noceat;

2⁰ «որ ոչ, որ չ. . .» կը դառնայ ut non ա) երբ հետեւութիւն մը կը ցուցնէ. բ) երբ nonը միայն մէկ բառին վերաբերի: Quis est tam miser, ut non Dei munificentiam senserit? Tunc Catilinam exire patiēre, ut abs te non emissus ex urbe, sed immissus in urbem esse videatur?

Երբ երկու ժխտական նախադասութիւններ իրարու միացնել ուզուի, երկրորդէն առաջ neve կը դրուի (neve = et ne; մինչ neque = et non). Hoc te rogo ne demittas animum, neve te obrui magnitudine negotii sinas.

3⁰ երբ նշանակող բառերն իրենցմէ վերջը երբեմն ut եւ երբեմն ne կ'ուզեն: — Ut կը գործածուի երբ վախճանի որ պիտի չպատահի այն բանը՝ որուն կատարուիլը կը բաղձացուէր. ne կը գործածուի երբ վախճանի որ պիտի պատահի այն բանը՝ որուն կատարուիլը չենք ուզեր: Utի տեղ կը դրուի նաեւ ne non. Այս կանոնին կը հետեւին timeo, metuo, vereor, կը վախնամ, բայերը. metus, timor, երկիւղ. periculum est, վտանգ կայ, անուններն: Նաեւ caveo, կը զգուշանամ, terreo եւ deterreo, համոզումէն ետ դարձնել, նեղ կը գործածուին:

Timebam ne evenirent ea, quae acciderunt. Omnes labores te excipere video; timeo, ut sustineas. Animi conscientia improbi semper sunt in metu, ne aliquando poena afficiantur. Adulatores si quem laudant, vereri se dicunt, ut illius facta verbis consequi possint.

1. Վախնալու բայերուն նետ պէտք է սի տնդ ne non գործածել, ա) երբ non vereorէն վերջը գայ. բ) երբ non մէկ բառի միայն պատկանի:

Non vereor, ne tua virtus opinionum hominum non respondeat. Veremur, ne forte non aliorum utilitatibus, sed propriae laudi servisse videamur.

2. Մենք շատ անգամ կ'ըսենք. «կը վախնամ որ պիտոր գայ», «կը վախնայի որ պիտի չգար». Լատինք ut կամ ne կը գործածեն միշտ ներկայ կամ անկատարով, եւ ոչ ապառնիով. Timeo ne veniat (եւ ոչ venturus sit); timebam ut veniret (ոչ venturus esset).

3. Quo ալ իբր շողկապ գործածուած ատեն, ստորագրական խնդիր կ'առնու:

1° երբ «որպէս զի ասով, ասանկ, համար» նշանակէ. Գ. օ. haec dixit, quo illum abstereretur, աբ բաներս բաւ, զանիկայ միտքը դրածէն դարձնելու համար, եւայլն:

In funeribus a Solone sublata est celebritas virorum ac mulierum, quo lamentatio minueretur. Legem brevem esse oportet, quo facilius ab imperitis teneatur.

2° երբ non ժխտականին միացած ըլլայ. non quo, ոչ վասն զի: Non quod non quod non quod եւ non quo non non non quod non, եւ եթէ իրմէ առաջ բացատրութիւն յ'ըլլայ՝ non quin ալ կը գործածուի:

Non soleo temere (disputare) contra Stoicos; non quo illis admodum assentiar; sed pudore impedior. De consilio meo ad te, non quo celandus esses (ոչ վասն զի պէտք էր քեզմէ դաղտնի պահել, Խ. Գ. Լ. Գ. 1) nihil scripsi; sed quia communicatio consilii quasi quaedam admonitio videtur esse officii. Non tam ut prosim causis elaborare soleo, quam ut ne quid obsim; non quin enitendum sit in utroque; sed tamen multo est turpius oratori, nocuisse causae, quam non profuisse.

4. Quin մինակ ժխտական գլխաւոր նախադասութիւններէն վերջը կը դրուի, եւ ստորագրական

խնդիր կ'առնու: Աս մասնիկը 1° կը գործածուի ա) փոխանակ qui non կամ quod non; բ) փոխ. ut non բռնու:

Est fere nemo, quin acutius atque acius vitia in dicente, quam recta videat. Nihil est, quin male narrando possit depravari. Quis est (= nemo est), quin cernat, quanta vis sit in sensibus? — Hortensius nullum patiebatur esse diem, quin aut in foro diceret, aut meditaretur extra forum. Numquam tam male est Siculis, quin aliquid facete et commode dicant.

Իզականի մէջ quinh տնդ, գրեթէ միշտ quae non կը վարի. Nulla tam detestabilis pestis est, quae non homini ab homine nascatur.

2° Non dubito; non dubium est; non multum abest; non (vix, aegre) abstineo; praetermittere non possum կամ facere non possum եւ ուրիշ նման ասացուածներէն վերջը quin կը գործածուի ստորագրականով: Իմաստն է «զի մի, որ չըլլայ թէ...»:

Homines etiam quum taciti quid optant, non dubitant, quin dii illud exaudiant. Dubitandum non est, quin nunquam possit utilitas cum honestate contendere. Prorsus nihil abest, quin sim miserrimus. Facere non possum, quin cotidie litteras ad te mittam.

5. Quominus (= ut eo minus) ստորագ. կ'ուզէ, եւ արդեւք ու դժուարութիւն ցուցնող բայերէն վերջը կը դրուի, ինչպիսի են impedio, prohibeo, officio, obsto, obsisto, deterreo, recuso, եւայլն:

Aetas non impedit, quominus agri colendi studia teneamus usque ad ultimum tempus senectutis. Isocrati, quominus haberetur summus orator, non officit, quod infirmitate vocis, ne in publico diceret, impediretur. Quid obstat, quominus Deus beatus sit?

Ներքեմս ասոր տնդ ne եւ ժխտականէն վերջը quin եւս կը գործածուի. Impedior animi dolore, ne de huius miseria plura dicam.

6. ա) Utinam! *Երանի՛ թէ, Աստուած տար, ո՛ր էր թէ, բաղձանք մը կը յայտնէ. եւ 1° ստորագասկան ներկայ եւ կամ կատարեալ կ'ուզէ, եթէ բաղձանքին գործադրութիւնը դեռ կարելի է. 2° եթէ անկարելի է՝ ստորագ. անկ. կամ դերակ. կ'առնու. — նոյնպէս է նաեւ o si!*

Utinam modo conata efficere possim! Utinam illud ne vere scriberem! Utinam ego natus non essem!

բ) Quasi, ac si, tamquam, velut, velut si, *ստորագ. կ'առնու. Stultissimum est, in luctu capillum sibi evellere, quasi calvitio meror levetur. Sequāni absentis Ariovisti crudelitatem, velut si coram adesset, horrebant.*

գ) Dummodo, *նաեւ dum կամ modo, միայն թէ: Բացառութեանց հետ կ'ըսուի dummodo ne, dum ne, modo ne.*

Non nulli recta omnia et honesta neglegunt, dummodo consequantur. Manent ingenia senibus, modo permaneat studium et industria.

դ) Nedum, *ոչ թէ միայն, ուր մնաց որ, միշտ խօսքին երկրորդ անդամին մէջ կը դառնուի, եւ բայը ստորագ. կը դրուի:*

Vix in ipsis tectis frigus vitatur; nedum in mari et in via sit facile abesse ab iniuria temporis.

ե) Quamvis, quantumvis, quamlibet եւ licet, *թէեւ, թէպէտեւ, ստորագ. կ'ուզեն: Licet, միայն ներկայ եւ կատարեալ կ'առնու:*

Quod turpe est, id quamvis occultetur, tamen honestum fieri nullo modo potest. Licet ipsa vitium sit ambitio, frequenter tamen causa virtutum est.

Quamquam սահմանական կ'առնու: Quamquam եւ etsi *երբեմն իբրեւ ծարրասանական անցում՝ «թէեւ, բայց եւ այնպէս, սակայն» նշանակութեամբ կը գործածուին, ինչպէս, Կիկ. Կատիլ. 1, 9. Quamquam quid loquor? — Կիկ. առ Ատտ. 9, 10, 2. Do, do poenas temeritatis meae. Etsi quid fuit illa temeritas?*

7. ա) Dum, donec եւ quoad, *երբ՝ «մինչ, մինչեւ, որչափ որ» նշանակեն սահմանական կ'առնու. իսկ եթէ «մինչեւ որ, մինչեւ ց. . .» նշանակեն, ստորագ. կ'ուզեն, թէ որ նախագատարութիւնը նպատակ կամ դիտաւորութիւն ցուցնէ. իսկ եթէ եղած բան մը կը հաստատէ՝ սահմանական կ'առնու:*

Cato, quoad vixit, virtutum laude crevit. Iratis aut subtrahendi sunt ii, in quos impedum conantur facere, dum se ipsi colligant; aut rogandi orandique sunt, ut, si quam habent ulciscendi vim, differant in tempus aliud dum defervescat ira. Ea vero continebis, quod ipse te videam. Epaminondas ferrum usque eo in corpore retinuit, quoad renuntiatum est vicisse Boeotios.

բ) Antequam եւ priusquam, *նախ քան, յառաջ քան, անկատար եւ դերակ. կ'առնու, միայն ստորագ. ձէջ, կատարեալ՝ միայն սահմանականի ձէջ իսկ ներկան՝ թէ սահմանականի եւ թէ ստորագասականի ձէջ:*

Aristides interfuit pugnae navali apud Salamina, quae facta est, priusquam poena exilii liberaretur. Saepe magna indoles virtutis, priusquam rei publicae prodesse potuisset, extincta fuit. Civitas Atheniensium antequam delectata est hac laude dicendi, multa iam memorabilia effecerat. Priusquam incipias, consulto, et ubi consulueris, mature facto opus est.

8. Quum (cum). 1° ա) Quum (*պարհապան*), *«որովհետեւ, քանի որ», իմաստով, ստորագասական կ'առնու:*

Quum sint in nobis, consilium, ratio, prudentia, necesse est, deos haec ipsa habere maiora. Quum Athenas sis profectus, inanem redire turpissimum est.

բ) Quum (*անկապարհապան*), *«թէպէտ եւ, մինչ» իմաստով, ստորագ. կ'առնու:*

Hoc ipso tempore, quum omnia gymnasia philosophi teneant, tamen eorum auditores discum

audire quam philosophum malunt. Phocion fuit perpetuo pauper, quum divitissimus esse posset.

7) Quum (հախարհական) «ուր որ, մինչ ընդ հասակին» իմաստով:

Nostorum equitum erat quinque millia numerus, quum hostes non amplius octingentos equites haberent.

7) Quum (պարսկական) ստորագրականին անկատարն ու գերակատարը կ'առնու: «երբ, մինչ, յորժամ, իբրեւ» իմաստով:

Epaminondas quum vicisset Lacedaemonios apud Mantineam atque ipse gravi vulnere exanimari se videret, quaesivit, salvusne esse clipeus.

2° Չորս դեպքի մէջ սահմանական խնդիր կ'ուղէ:

1° Quum (շահանակական) «երբ, այն ինչ» իմաստով, բանի մը հանդիպած ատենը կը ցուցնէ եւ սահմ. կ'առնու եւ յաճախ իրմէ առաջ tum, eo die, eo tempore բառերն կը դառնուին:

Regulus tum, quum vigilando necabatur, erat in meliore causa, quam si domi periurus consularis remansisset.

2° Quum (հրէական) «եթէ, ամէն անգամ որ, հազիւ թէ» իմաստով:

Quum recte navigari poterit, tum naviges. Quum ver esse coeperat; dabat se Verres labori atque itineribus.

3° Quum (առաւելական) «եւ ահա, մէյմըն ալ, եւ անդէն», իմաստով՝ սահմ. կ'առնու: Նոր եւ յանկարծական բանի մը պատահած ըլլալը ցուցնելու համար՝ կատարեալ կ'առնու: եթէ պարզապէս պատմէ իսկ անկատար՝ եթէ նկարագրէ:

Evolarat iam e conspectu fere fugiens quadriremis, quum etiamtum ceterae naves uno in loco moliebantur. Hannibal iam scalis subibat muros Locrorum, quum repente patefacta porta Romani erumpunt.

4° Quam (հիշական) «նկատմամբ, ասոր նկատմամբ, մինչ», եւայլն իմաստով:

De te, Catilina, quum quiescunt, probant; quum patiuntur decernunt; quum tacent, clamant. Praeclare facis, quum Luculli memoriam tenes (Ղուկուղլուի յիշատակը պահելդ, պահելուդ նկատմամբ, գալով). Catulus cepit magnum suae virtutis fructum; quum omnes una prope voce „in ipso vos spem habituros esse“ dixistis.

Գ.

Մտորադասական տեղական (յարաքերական) ևս լատիներէ մեջ:

1. Առնչական նախադասութիւններն ստորագրական կ'առնուին, երբ հետեւութիւն կամ արդիւնք կամ նպատակ մը բացատրեն: Ասոր համար անոնց qui, quae, quod յարաբերականը՝ միշտ ut բառով եւ դերանուամբ մը կրնայ լուծուիլ. 7. օ. qui = ut ego, ut tu, ut is; cuius = ut mei, ut tui, ut eius, եւայլն. նմանապէս ubi = ut ibi; unde = ut inde, եւայլն:

Innocentia est affectio talis animi, quae noceat nemini. Nulla gens tam fera, nemo omnium tam immanis est, cuius mentem non imbuerit deorum opinio. Non sumus ii, quibus nihil verum esse videatur, sed ii, qui omnibus veris falsa quaedam adiuncta esse dicamus. Multi eripiunt aliis, quod aliis largiantur. Homini natura rationem dedit, qua regerentur animi impetus. Verba reperta sunt, non quae impedirent, sed quae indicarent voluntatem. Non sum is consul, qui nefas esse arbitrer (առաջին դէմք) Gracchos laudare.

Maiores quam ut, կամ Լուիս Ես maior quam qui, կը նշանակէ «այնչափ մեծ որ և...» 7. օ. Famae ac fidei damna maiora sunt, quam quae aestimari possint, չամբարի եւ հաւատոյ տոյժերն այնչափ մեծ են, որ չեն կրնար գնահատուիլ, որ ամոնց զին եւ արժէք չի կրնար կտրուիլ:

2. Dignus, indignus, aptus, idoneus ածական-

ներք *qui, quae, quod յարաբերականով ստորագ. կ'առնուն. զ. օ. non est dignus qui appareat, երեւնալու արժանի չէ:*

Qui modeste paret, videtur dignus esse, qui aliquando imperet. Academici mentem volebant rerum esse iudicem; solam censebant idoneam, cui crederetur. Nulla mihi videbatur aptior persona, quae de senectute loqueretur, quam Catonis.

3. Պատճառ ցուցնող առնչական նախադասութեանց մէջ ստորագ. կը գործածուի. եւ *qui cum ego, cum tuի գորութիւն կ'ունենայ:*

O fortunate adolescens, qui (quum tu) virtutis tuae Homerum praeconem inveneris! O magna vis veritatis, quae contra hominum calliditatem facile se per se ipsam defendat!

4. Առնչական նախադասութիւնը դարձեալ ստորագ. կ'ուզէ, երբ յարաբերականէն առաջ *est, sunt, inveniuntur, եւայլն գտնուիւն, եւ կամ զվնասոր նախադասութիւնն՝ ժխտական կամ հարցական ըլլայ, զ. օ. nemo est qui; non est կամ nihil est quod; quis est qui? quid est quod? եւայլն:*

Sunt, qui una animum et corpus occidere censeant. Qui se ultro morti offerant, facilius reperiuntur, quam qui dolorem patienter ferant. Nemo est orator, qui se Demosthenis similem esse nolit. Non est, quod te pudeat sapienti assentiri. Quid est, cur virtus ipsa per se non efficiat beatos? Nihil habeo, quod accusem senectutem (*պատճառ մը չունիմ*).

5. Առնչական նախադասութիւնն ստորագասկանով կը բացատրուի երբ գրողը ո՛չ իւր, այլ ուրիշէն խորհուրդը արտայայտէ: Այս դիպուածոյս մէջ ստեպ *quod կը գործածուի:*

Recte Socrates execrari eum solebat, qui primus utilitatem a iure seiunxisset. Aristides nonne ob eam causam expulsus est patria, quod praeter modum iustus esset? Bene maiores nostri accubitionem epularem amicorum, quia vitae coniunctionem

haberet, convivium nominarunt. Caesar Helvetios in fines suos, unde erant profecti, reverti iussit; per exploratores certior factus est, ex ea parte vici, quam Gallis concesserat, omnes noctu discessisse.

6. Երկրորդական առնչական նախադասութիւնը ստորագասկանով կը կազմուի, եթէ աներեւութով կամ ուրիշ ստորագասկանով մը կազմեալ ասացուածի բաղկացուցիչ մաս ըլլան:

Socrates dicere solebat, omnes in eo, quod scient, satis esse eloquentes. Tanta in Hortensio memoria erat, ut, quae secum commentatus esset, ea sine scripto iisdem verbis redderet, quibus cogitavisset.

Դ.

Ստորադասականն՝ առնողականի հարցականաց մէջ:

Անուղղակի, այս ինքն երկրորդական նախադասութեան մը վրայ ինկող հարցականներու մէջ, բայց միշտ ստորագասկան կը գրուի:

Dubito, num idem tibi, quod mihi, suadere debeam (*ուղղակի. Num suadere debeo?*). Non recordor, unde ceciderim, sed unde surrexerim (unde cecidi? unde surrexi?) Quaeritur, naturā an doctrinā possit effici virtus. Saepe ne utile quidem est scire, quid futurum sit. Qualis sit animus, animus ipse nescit. Incertum est quo te loco mors expectet. Permultum interest, utrum perturbatione aliqua animi, an consulto fiat iniuria. Sitne malum dolor, necne, Stoici viderint.

Nescio quis, nescio quomodo, երբեմն ո՛չ երբեւ հարցականն այլ երբեւ միջանկեալ կը գործածուին, ուստի սահմանական կ'առնուն: Նմանապէս nimium quantum եւ minimum quantum ստեպ պարզ մակըայի տեղ են (plurimum, կարի, յոյժ), եւ սահմ. կ'ուզեն: Minime assentior iis, qui istam nescio quam indolentiam magnopere laudant, համախորհուրդ չեմ անոնց, որոնք ցաւոց այս չեմ գիտեր ինչ տեսակ անզգայութիւնը մեծապէս կը գովեն: Sed nescio

quomodo inhaeret in mentibus quasi saeculorum quoddam augurium futurorum. — Id mirum quantum (*յոյժ զարմանալի կերպով*) profuit ad concordiam civitatis. Sales in dicendo nimium quantum valent.

Գ Լ Ո Ւ Թ Խ Յ.

Հ Ր Ա Մ Ա Յ Ա Կ Ա Ն Ի Գ Ո Ր Ծ Ա Ծ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

1. Հրամայականը՝ հրաման մը (աղաչանք, յորդոր, խորհուրդ) յայտնելու կը գործածուի: Եթէ հրամանը շուտով պիտի կատարուի, հրամայ. ներկան կը գործածուի. իսկ եթէ ապագային մէջ, կամ թէ հիմայ եւ թէ ապագային մէջ, հրամ. ապառնին կը վարի:

Si quid in te peccavi, ignosce. Vale! Vive felix! Ignoscito saepe alteri, numquam tibi. Cras petito, dabitur; nunc abi. Quum valetudinis tuae rationem habueris, habeto etiam navigationis.

2. Հրամ. ապառնին առաւելագոյն՝ բարոյական առաձներու, օրէնսգիտական ձեւերու մէջ կը գործածուի:

Consules summum ius habento; nemini parento; illis salus populi suprema lex esto.

Բացատրութիւնը քարեխառնելու համար՝ quaesio, խնդրեմ, կ'աղաչեմ, շնորհք ըրէ. sis, sultis, եթէ կ'ուզէք, եթէ ձեզ հաճոյ է. sodes, շնորհք ըրէ (= si audies). dum, մղէ, հիմա, քանիքն կ'աւելցուին: Refer animum, sis (si vis), ad veritatem. Agedum կամ agitedum, մղէ, նստաւ: Iteradum, մղէ կրկնէ:

3. Օրէնսգէտի եւ քերթողի լեզուաւ արգելք մը կամ խափանարար հրաման մը հրամայականով եւ ne բացասականով (եւ ոչ non) կը բացայայտուի. իսկ արձակի մէջ՝ noliով եւ աներեւութով:

Hominem mortum in urbe ne sepelito. neve urito. Tu ne cedo malis, sed contra audentior ito. Nolite putare, homines consceleratos terreri Furiarum taedis ardentibus. Noli oblivisci te Ciceronem esse. Nolite id velle, quod fieri non potest.

1. Կը գործածուի նաեւ cave կամ ne ստորադասականով կամ non ապառնիով. cave festines, մի՛ ամապարեր, մի՛ շտապեր. ne feceris (քիչ անգամ ne facias), մի՛ ընէր. non facies, պիտի չընես: Բերթողաբար նաեւ fuge փոխանակ noli; fuge quaerere, մի՛ փնտրեր:

2. Հրամայականի շրջաքանութիւններ են նաեւ նետեւալները. fac animo forti sis, քաջ լիք. fac ut valeas, ստող լիք. fac ne quid omittas, քան մը չձգես. cura ut valeas, ստողըութեանդ հոգ տար, եւայն:

Գ Լ Ո Ւ Թ Խ Յ.

Ա Ն Ե Ր Ե Ի Ո Ւ Թ Ի Ն Գ Ո Ր Ծ Ա Ծ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն Ը

Ա.

1. Աներեւոյթը թէ իբր եւ թափայ եւ թէ իբր խնդիր կը գործածուի. Irasci (էնթ.) non decet. Pecari (խնդիր.) nolo.

Invidere non cadit in sapientem. Docto et erudito homini vivere est cogitare. — Vincere scis, Hannibal; victoria uti nescis. Spartae pueri rapere discunt. Beatus esse sine virtute nemo potest.

1. Աներեւոյթին յատուկ ենթական հայցական կը դրուի. Scio Deum esse, գիտեմ որ Աստուծ մը կայ. scio Caesarem venire. — Scio Deum esse iustum (ստորոգ. հայց.), scio Deum iustum iudicem esse.

2. Եթէ աներեւոյթը սահմանաւոր քայի մը խնդիր է, ստորոգեալն անշուրթին ոնեցած քառին հոլովով կը դրուի: Caesar Romae primus esse voluit. — Caesar se Romae primum esse voluit.

3. Volo, nolo, malo, cupio, scio, diseo, statuo, decerno, audeo, studeo, եւայն. քայերուն քով ստորոգեալն ուղղական կը մնայ: Aelius stoicus esse voluit, orator autem nec esse studeuit unquam nec fuit. Cato esse quam videri bonus malebat.

4. Ընտիր արձակ գրութեան մէջ միշտակ paratus ածականը կը գործածուի աներեւութով. միշտ առ քանաստեղծս ըստ յունական սովորութեան շատ անգամ ուրիշ ածականներ ալ կը պատահին. կնչալս, cedere nescius,

cantare peritus, avidus committere pugnam, nescia fallere vita, եւայլն:

Cur non, Mopse, boni quoniam convenimus ambo.

Tu calamos inflare leves, ego dicere versus.

His corylis mixtas inter consedimus ulmos? (Վերջը անդէտը. Ե.)

2. Հառ յաճախ եւ յոյժ կարեւոր է աներեւու թին հայցական ենթակայով գործածութիւնը, մինչ հայերէնի մէջ «որ» եւ ժամանակաւոր բայով մը կը դարձնենք, զ. օ. Deum esse, certum est. Ճշմարիտ է որ Աստուած մը կայ. putavi te hoc dicere, dixisse, dicturum esse, եւայլն. կարծեցի որ ասիկայ կը ասես, ըսած ըլլաս, եւայլն: — Երբեմն դրաբարի մէջ ալ կը գործածուի այս ոճը, զ. օ. «կամիմ զՅէշ անհոգ լինել»:

3. Աներեւոյթը հայցականով խնդիր կ'ըլլայ «զգալ» եւ «ըսել», նշանակող բայերուն, եւ բանի ժըլլալն կամ պատահիլը ցուցնելու կը ծառայէ: Այսպէս եւ video, audio, sentio, animadverto, opinor, censeo, suspicor, scio, memini, obliviscor, — dico, narro, nego, fateor, doceo, declaro, polliceor, minor, եւայլն բայերը. — դարձեալ՝ aliquem certiore facio ոճը եւ opinio, spes, nuntius, եւայլն գոյականներն:

Lapidum conflictu atque tritu elici ignem videmus. Ego ne utilem quidem arbitror esse nobis futurarum rerum scientiam. Tantum quisque laudat, quantum se posse sperat imitari. Aristoteles docet, Orpheum poetam nunquam fuisse.

1. Persuadeo եթէ «համոզել», նշանակէ, աներեւոյթ, իսկ եթէ «յորդորել», ստորադասականով ut կ'աւանդէ: Pater persuasit mihi, hoc verum esse, — persuasit mihi, ut hoc facerem. — Censeo «կը կարծեմ», նշանակութեամբ միշտ աներեւոյթ կ'աւանդէ: Aristoteles omnia moveri censebat. Բայց երբ «առաջարկել, վճռել», նշանակէ ներգործական բայը սովորաբար ստորադասական կ'ուզէ. իսկ կրաւորականը հայցականով եւ ndus ընդունելութեամբ: Senatus censuit ut Caesar Aeduos defenderet. — Ceterum censeo, Karthaginem esse delendam, կ'առաջարկեմ ի նուսն որ Կարթագինը

զինէ կործանուի: Վերի բայերէն ալ այսպէս գործածողներ կ'ըլլան. Philosophia nos docuit, ut nosmetipsos nosceremus. Scripsit mihi licere sibi venire (որ իրեն զաւր թոյլ տրուած էր), ut liceret sibi venire, որ զաւր իրեն թոյլ տրուէր:

2. «Յուսալ, խոստանալ, սպաննալ», բայերուն հետ հայցականն աներ. սպաննիով կը վարի: Spero me mox rediturum esse. — Pollicetur (iurat) se hoc facturum esse, ասիկայ ընելու խօսք կու տայ (կ'երդնու): — Կըսեն որ Պիթագորաս եկած ըլլայ (եկիր է), Pythagoram dicunt (tradunt, ferunt) venisse. — Achilles, quem putabant esse deae filium.

4. Աներեւութով հայցականն խնդիր կ'ըլլայ «ուզել, թոյլ տալ» եւ կամ հակառակը նշանակող բայերուն բով: Այսպիսի են. volo, nolo, malo, եւայլն. iubeo, veto, prohibeo; cogo, sino, patior.

Mos est hominum, ut nolint eundem pluribus rebus excellere. Aristoteles versum in oratione vetat esse, numerum iubet. Germani vinum ad se importari omnino non sinunt.

Jubeo կրաւորական աներեւութով մը ստէպ անցողական կը կազմէ. eum occidi iussit, զանիկայ մնցնել տուաւ: Երբեմն ալ գործողութիւնը թէեւ ուրիշին ձեռքովը կատարուած ըլլայ, գլխաւորին կը վերագրուի: Archipirata securi percussit, աւագակապետին գլուխը կտրել տուաւ: — Impero tibi ut hoc facias, — կրաւ. impero, hoc fieri; imperavit eum interfici.

5. Հայցականն աներեւութին հետ իբրեւ ենթակայ կը գործածուի՝

ա) Հառ անդէմ բայերու հետ. apparet, elucet, constat, fugit, oportet (opus est, necesse est), decet, dedecet, licet, placet, convenit, iuvat, conducit, expedit, interest, refert (piget, pudet, poenitet, taedet).

բ) Զեղքը ածականաց եւ est բային հետ. apertum est, manifestum est, perspicuum est, verum est, par est, aequum est, pulchrum (iustum, rectum, honestum, grave, facile, difficile, iniquum, molestum) est.

դ) Գոյականաց եւ est բային հետ. tempus est, facinus est, sculus est, magna laus est, opinio est, spes est, եւայլն:

Leges ad salutem civium inventas esse constat. Narrationem oportet tres habere res, ut brevis, ut aperta, ut probabilis sit. Omnibus bonis expedit, salvam esse rem publicam. Aliud est iracundum esse, aliud iratum. Scipio nihil difficilius esse dicebat, quam amicitiam usque ad extremum vitae diem permanere. Facinus est vinciri civem Romanum. Tempus est, nos de illa perpetua iam, non de hac exigua vita cogitare.

Necesse est, oportet եւ licetին հետ պարզ ստորադասական ալ կը գործածուի: Necesse est hoc facias. Եթէ licetին հետ անծի տրական մը գտնուի, աներեւութին քովի ստորոգեալն ալ տրական կը դրուի: Licuit esse otioso Themistocli. Mihi negligenti esse non licet.

6. Ոգւոյ զգացմունք ցուցնող բայերուն հետ, ինչպէս են, gaudeo, glorior, miror, doleo, queror, aegre (moleste, graviter) fero, աներեւութով իբր խընդիր հայցական կը գործածուի:

Gaudeo, id te mihi suadere, quod ego mea sponte feceram. Minime miramur, te tuis praeclaris operibus laetari.

7. Աներեւութով հայցական երբեմն զարմանք, բարկութիւն եւայլն ցուցնելու (երբեմն ne կցելով) կը գործածուի:

Me non esse cum bonis! որ ես բարիներու հետ չըլլամ. Ita comparatam esse hominum naturam, aliena ut melius videant et diiudicent, quam sua! Tene hoc dicere, tali prudentia praeditum!

Այսպէս կը գործածուի նաեւ ut ստորադասականով. Tu ut unquam te corrigas! դուն յուզղութիւն գաս:

8. Քանի մը կրաւորականաց համաձայնութեանը նկատմամբ տես ԳԼ. ԼԳ. 4 եւ 5: Ստէպ նոյնպէս կ'ըլ-

լան նաեւ nuntior, existimor, iudicor, երբեմն նաեւ negor, եւայլն բայերն:

Luna solis lumine illustrari putatur. Acta agere vetamur vetere proverbio.

1. ԺԱՆ. Athenae conditae esse putantur (նշ երբեք Athenae conditae esse putandae կամ putatae sunt), այլ Athenas conditas esse putandum կամ putatum est.

2. Videtur, dicitur եւայլն բայերով կազմուած նախադասութենէ մը վերջը գործածուելիք աներեւութով հայցականն այս օրինակիս մէջ կ'երեւայ:

Ad Themistoclem quidam doctus homo accessisse dicitur, eique artem memoriae pollicitus esse se traditurum. Quum ille quaesisset, quidnam illa ars efficere posset, dixisse illum doctorem, ut omnia meminisset. Et ei Themistoclem respondisse, gratias sibi illum esse facturum, si se oblivisci, quae vellet, quam si meminisse docuisset.

9. Աներեւութիւնայլ եւայլ ժամանակացընկատմամբ դիտելու է. 1° Գլխաւոր նախադասութեան բացայտած ժամանակին համեմատ աներեւութ ներկայ, կատարեալ կամ ապառնի կը դրուի, ըստ որում եթէ գործողութիւնը ժամանակակից կամ անցեալ եւ կամ ապառնի է: Dicunt (dicent, dixerint), eum venire կամ venisse կամ venturum esse, որ կու գայ, եկաւ կամ պիտի գայ: Dicebant (dixerunt, dixerant) eum venire, venisse կամ venturum esse, որ կու գար, եկեր էր, կամ պիտի գար:

2° Memini բային քով ի ներկայութեան խօսողին պատահած անցեալ գործողութիւն մը յիշուած ատեն, աներեւութ անցեալէն աւելի՝ ներկան կը գործածուի. Memini Catonem mecum et cum Scipione disserere (կը յիշեմ որ Կատոն կը խօսէր). Metellum memini puer bonis esse viribus extremo tempore aetatis (որ էր. = disserebat, erat).

3° Փոխանակ ընելու hoc fieri volo, շատ անգամ hoc factum esse volo, կ'ըսուի:

4° Բայանուն եւ ներգործական ու կրաւորական աներեւութ ապառնի շունեցող բայերուն կը փոխանա-

կուի futurum esse ut կամ fore ut շրջաբանութեամբ, որոնք ուրիշ բայերու հետ ալ կը գործածուին: Scio futurum esse (կամ fore), ut omnes hoc discant, կամ ut hoc ab omnibus discatur.

Video te velle in coelum migrare, et spero, fore, ut contingat id nobis. Clamabant homines, fore, ut ipsi sese dii immortales ulciscerentur. Plerique existimabant, futurum esse, ut oppidum amitteretur.

Posse, velle, nolle եւ malle աներեւոյթները պատշաճօրէն կրնան աներեւոյթ ապառնի տեղ բռնել, առանց յիշեալ շրջաբանութեանց. Spero me hoc perficere posse.

Բ.

Թէ երբ աներեւոյթով հայցական գործածելու է, եւ երբ ստորագասականին հետ ut կամ quod, գիտնալն շատ գիւրին չէ: Սի գործածութեան նկատմամբ ահա քանի մը կանոններ:

1. Ut կը վարի 1° երբ դէպքաւորութիւն կամ վախճան ցուցնէ, որ կը պատահի «խորհուրդ տալ, աղաչել, յորդորել, հոգալ, ձեռք բերել» նշանակող բայերուն հետ:

Որպիսի են. suadeo, praecipio, mando; facio, efficio, perficio; oro, rogo, precor, postulo, opto; permitto, concedo; moneo, hortor, commoveo; nitor, contendo, peto, curo, operam do, id ago; impetro, assequor, adipiscor, եւայլն:

Idcirco amicitiae comparantur, ut commune commodum mutuis officiis gubernetur. Impetrabis a Caesare, ut tibi abesse liceat et esse otioso. Natura fert, ut eis faveamus, qui eadem pericula, quibus nos perfuncti sumus, ingrediantur. Magnopere te hortor, ut orationes meas studiose legas.

2° երբ հետեւորութիւն ցուցնէ, կամ առ sic, ita, eiusmodi, adeo, tam, tantopere, tantus, talis եւ is (talis իմաստով) բառերէն ետքը գայ:

Այս դասակարգութեան կը պատկանին fit (ա-

ներ. fore), accidit, contingit, evenit, restat, relinquitur, reliquum est, sequitur, superest, proximum est, prope est, longe abest; այսպէս նաեւ lex est, mos կամ moris est, consuetudo est, hac lege, hac conditione.

Fieri potest, ut recte quis sentiat, et id, quod sentit, polite eloqui non possit. Restat, ut deceam, omnia, quae sunt in hoc mundo, hominum causa facta esse. Talis est ordo actionum adhibendus, ut omnia in vita sint apta inter se et convenientia.

ԺԱՆ. Կարծ նախադասութեանց մէջ երբեմն ut իրաց կը թողուի. Cave ignoscas, մի ներեր. sine te exorem, թող տուր որ քեզի աղաչեմ: — Philosophia tantum abest ut digne laudetur, ut a multis etiam vituperetur. — Plato a deo aedificari mundum facit (կրաւ. աներ.). — Xenophon Socratem disputantem facit (ներգործ. ընդունել.). Բսկնոյն մէջ կը բերէ Սոկրատին հակաձայնութիւնը: — Quae est Socratis oratio, qua Plato eum facit usum apud iudices! Որպիսի ծառ է անիկայ, զոր Սոկրատին դատարարաց առջեւ ըսած ըլլալը կը կեղծէ Պլատոն:

2. Quod գլխաւորաբար չորս գիպուածոց մէջ կը գործածուի.

1° est բայէն վերջը, երբ ասիկայ ուրիշ անուան մը քով «ըլլալը» եւայլն նշանակէ:

Magnum beneficium est naturae, quod necesse est mori (մեծեղութեամբ հարկաւոր ըլլալը):

2° Նախադասութեան մը սկիզբը «գալով, նկատմամբ, իսկ առ այն զի» նշանակութեամբ:

Quod nos in Italiam salvos venisse gaudeo, perpetuo gaudeo velim. Quod me Agamemnonem aemulari putas, falleris.

3° երբ իրմէ առաջ գտնուած ցուցականի մը իբր մեկնութիւն գործածուի:

Hoc uno praestamus vel maxime feris, quod exprimere dicendo sensa possumus.

4° երբ պատճառ կամ շարժառիթ մը ցուցնէ, մանաւանդ՝ հոգւոյ զգացմունք կամ որեւէ արմատ

դրութիւն եւ անոնց արտայայտութիւնը յուշընդ
բայերուն քով:

Cato mirari se aiebat, quod non rideret haruspex, haruspicem quum vidisset. Quod spiratis, quod vocem mittitis, quod formas hominum habetis, indignantur. Gratulor tibi, quod te provincia decentem summa laus prosecuta est.

Գ.

Անուղղակի խօսք (oratio obliqua) այն է, յորում պատմական ձեւով ուրիշին խորհուրդներն կամ խօսքերն ի մէջ կը բերուին. Tu venisti (ուղղակի, oratio directa); dico te venisse (անուղղ.)

1. Ուղղակի խօսքին դիմաւոր նախադասութիւններն՝ որ պատմութիւն կամ հաստատութիւն մը կը պարունակեն, անուղղակի ըլլալուն պէս՝ բայն աներեւութի եւ ենթական հայցականի կը փոխեն:

2. Հրաման, բաղձանք կամ հարցում մը պարունակողները՝ զբայն ստորադասական անկատարի կամ գերակատարի կը փոխեն:

3. Երկրորդական նախադասութիւններն ալ անուղղակի խօսքին մէջ զբայն ստորադ. անկատարի կամ գերակատարի կը փոխեն:

4. Առաջին դէմքի գերանուանք ալ՝ sui, sibi, se, suus եւ քիչ անգամ ipseի կը փոխուին:

In consilio Aeduorum Dumnōrix dixerat, sibi a Caesare regnum civitatis deferri (ուղղ. mihi deferretur). Consules scripta ad Caesarem mandata remittunt, quorum haec erat summa. Caesar in Galliam reverteretur, Arimīno excederet, exercitus dimitteret (ուղղ. revertere, excede, dimitte). Ei legationi Ariovistus respondit: „Si quid ipsi (փոխ. sibi) a Caesare opus esset, sese ad eum venturum fuisse; si quid ille se vellet, illum ad se venire oportere. Praeterea se neque sine exercitu in eas partes Galliae venire audere, quas Caesar possideret, neque exercitum sine magno commeatu in unum locum

contrahere posse; sibi autem mirum videri, quid in sua Gallia, quam bello vicisset, aut Caesari aut omnino populo Romano negotii esset.“

Շատ անգամ աներկայթ ներկան՝ նկարագրական անկատարի տեղ կը գործածուի: Nondum fuga certa, nondum victoria erat; tegi magis Romanus, quam pugnare; Volscus inferre signa, urgere aciem, plus caedis hostium videre quam fugae.

Գ Լ Ո Ւ Խ Խ Գ.

Ը Ն Դ Ո Ւ Ն Ե Լ Ո Ւ Թ Ե Ա Ն Յ Գ Ո Ր Ծ Ա Ծ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն Ը

Ա.

1. Բնդունելութիւններն ածականի ձեւ ունին, բայց իրենց բայերուն հոլովն կ'առնուն իբր խնդիր:

2. Քանի մը կրաւորական ձեւ ունեցող ընդուն. կատարեալներ ներգործական նշանակութիւն ալ ունին. cenatus, iuratus, potus, pransus. Շատ բայեր ալ, մանաւանդ շէղքներ, կրաւորական ընդուն. կատարեալի ձեւ մ'ունին, որ ներգործ. նշանակութեամբ ածական մը դարձած է, ինչպէս. consideratus, խոհական, ուշիմ. profusus, շապլ, մոխող. falsus, սուտ, ստախոս. adultus, չափահաս, յարբուս հասեալ. concretus, թանձրացեալ. coniuratus, դաշնակից, դաւակից, դաւաճան. consuetus, սովորեալ, ընտել, վարժ, կիրթ. deflagratus, վառեալ, բորբոքեալ. nupta, հարս. obsoletus, անսովոր. praeteritus, անցեալ:

3. Չայնակրական բայերու ընդուն. կատարեալներէն շատը՝ ներգործ. նշանակութեան զատ կրաւորական նշանակութիւն մ'ալ ունին: Comitatus, complexus, confessus, dimensus, ementitus, expertus, interpretatus, meditatus, pactus, partitus, populatus, testatus, եւայլն:

4. Չայնակրական եւ կէս ձայնակրական բայերուն ընդունել. կատարեալներէն ոմանք, ընդունելութիւն ներկայի նշանակութեամբ կը գործածուին: Այսպէս

միշտ ratus եւ solitus (ոչ երբեք rens, քիչ անգամ solens); նաեւ ստէպ fisus, diffusus, veritus; երբեմն ausus, gavisus, եւայլն: Caesar veritus, ne hostes effugerent, duas legiones in armis excubare iubet, կեսար վախնալով որ թշնամիք կը փախչին, կը հրաձայնէ որ երկու զինեալ լեգէոններ հսկեն:

4. Քանի մը բայերու կրաւորական ընդունել կատարեալ՝ habeo, mihi est, teneo բայերուն հետ միանալով, ներդործական կատարելի մը դժ կ'ունենայ, բայց աւելի զօրաւոր նշանակութեամբ:

Siculi meam fidem spectatam iam habent et diu cognitam. Statutum iam habeo (արդէն հաստատած եմ մտքիս մէջ) quid mihi agendum putem. Senatum inclusum in curia habuerunt. Mihi Siculorum causa suscepta est.

Compertum est mihi *quid* compertum habeo, ստոյգ եմ. persuasum est mihi *quid* persuasum habeo, համոզուած եմ:

Բ.

Լատիներէնի մէջ ընդունելութիւններն շատ կը գործածուին. որովհետեւ ստէպ առնչական նախադասութեանց եւ ուրիշ միջանկեալներու տեղ կը գործածուին: Երկու տեսակ համաձայնութիւն ունին. 1⁰ Սորոբոնական երբ իբրեւ վերադիր կամ բացայայտիչ գլխաւոր նախադասութեան մէկ բառին վերաբերին. եւ. 2⁰ Բացարկյալ, երբ ընդունելութեան նախադասութիւնը գլխաւոր նախադասութեան կախումն ունի:

Սորոբոնական. 1. Ընդունելութիւնը՝ սահմանաւոր ժամանակի մը հետ՝ qui, quae, quod յարաբերականին տեղ կը դրուի, կամ անոր կը դարձուի:

Est enim lex nihil aliud, nisi recta et a numine deorum tracta ratio, imperans honesta, prohibens contraria (այն է quae imperat, prohibet). Misericordia est aegritudo ex miseria alterius, iniuria laborantis. Pater filio vitam dedit perituram. Sunt divitiae certae, perpetuo mansurae. — Verum dicentibus facile credam. Male parta male dilabuntur.

2. Ընդունելութիւնը՝ մակբայական երկրորդական նախադասութեան մը տեղ կը դրուի. եւ ան առնալով ընդունելութիւններ հայերէնի մէջ ըստ մեծի մասին հետեւեալ շարկապներով կը թարգմանուին:

1⁰ Ընդուն. ներկան «մինչ»ով, կամ աներեւոյթ գործիականով կը թարգմանուի:

Ego recreavi afflictos animos bonorum, unumquemque confirmans, excitans (dum confirmo եւայլն. հաստատելով, եւայլն). M. Curio, ad focum sedenti, magnum auri pondus Samnites quum attulissent, repudiati sunt (dum sedet, մինչ կը նստէր, նստած ստեն). Mundum efficere molienti Deus, terram primum ignemque iungebat.

2⁰ Ընդուն. կատարեալ «յետ, երբ»ով:

Dionysius tyrannus, Syracusis expulsus, Corinthi pueros docebat (= postquam expulsus est). Pleraque scribuntur orationes habitae iam, non ut habeantur (= postquam habitae sunt). Hostes, hanc adepti victoriam, in perpetuum se fore victores confidebant (= quam adepti essent).

3⁰ Ընդուն. ապառնին «որպէս զի, զի»ով:

Ad prima signa veris Hannibal in Etruriam ducit, eam quoque gentem aut vi aut voluntate adiuncturus (= ut adiungat). Alexander Hephaestionem in regionem Bactrianam misit, commeatus paraturum (= ut կամ qui pararet). Demus nos philosophiae excolendos patiamurque sanari (ut excolamur). Antigonus Eumēnem mortuum propinquis eius sepeliendum tradidit. Hi ossa eius in Cappadociam ad matrem deportanda curarunt (= ut sepeliretur), ut deportarentur.

Այս գործածութիւնն մասնաւոր՝ dare, tradere, mandare, mittere, relinquere, proponere, accipere, conducere, locare եւ ամենէն աւելի curare քայով շատ յաճախ է եւ անցողականի իմաստ կու տայ: Fabricius perfugam reducen-

dum curavit ad Pyrrhum, Փաբրիկիոս զղասալիք Պիւրոսին վերադարձուց (եւ տանել տուաւ):

4⁰ Երբեմն ինչ եւ իցէ ժամանակի ընդունելութիւնք կրնան « եթէ, որովհետեւ, մինչ, թէպէտեւ », բառերով թարգմանուիլ:

Non potestis, voluptate omnia dirigentes, aut tueri, aut retinere virtutem (= si dirigitis). Quis potest, mortem metuens, esse non miser (այս է si metuit)? Ne mente quidem recte uti possumus, cibo vinoque completi (= quum completi sumus). Dionysius tyrannus, cultros metuens tonsorios, candente carbone sibi adurebat capillum (= quia metuebat). Risus interdum ita repente erumpit, ut eum cupientes tenere nequeamus (= quamvis cupiamus). Herculem Germani, ituri in proelium, canunt (= quum ituri sint).

3. Ժխտականի մը քով եղած ընդունելութիւնը շատ անգամ՝ « առանց . . . », բառով կը դարձուի:

Epicurus non erubescens omnes voluptates nominatim persequitur (առանց ամհալու). Nihil feci iratus, nihil impotenti animo, nihil non diu consideratum et multo ante meditatatum (առանց նախ ընդ երկար խորհած ըլլալու).

« Առանց », նաեւ ut nonով կը քաջատրուի. Multi malunt existimari boni viri, ut non sint, quam esse, ut non putentur. Շատերը աւելի կ'ուզեն քաջի մարդիկ նամարուիլ առանց իրօք ըլլալու, քան ըլլալ՝ առանց այսպէս կարծուելու:

4. Ընդունելութիւնը պէտք է որ երբեմն՝ մակբայական ասացուածով, գոյականով, աներեւութով կամ գերբայով մը դարձուի:

Lacedaemoniis nulla res tanto erat damno, quam disciplina Lycurgi, cui per septingentos annos assueverant, sublata (ոչ այլ ինչ այնչափ նշանակաւ էր որչափ լիւկուրքեան օրինաց ջնջումը). Homerus fuit et Hesiodus ante Romam conditam (Հոմայ շինութեանէն առաջ). Ab oppugnanda Neapoli Hannibalem

absterruere conspecta moenia (Նէապոլոյ պաշարմանէն — պարսպաց տեւքը).

Omne malum nascens facile opprimitur, inveteratum fit plerumque robustius (ծնած ատենը — երբ հասցեալ է). Qui erant eum Aristotele, Peripatetici sunt dicti, quia disputabant inambulantes in Lyceo (ծնմնով). Valet apud nos clarorum hominum et bene de republica meritorum memoria, etiam mortuorum (Նաեւ իրենց մահուանէն վերջը. ԴԼ. ԼԸ. ա. 1.).

Գ.

Քաջարձակ կամ հետեւող/թեւեւ քաջառականներ:

1. Շաղկապներու հետ երկրորդական նախադասութիւն յօրինելու տեղ, կրնայ ստորոգական ընդունելութեան համաձայնութիւնն (վերջ. Բ) գործածուիլ. բայց միայն ան ատեն երբ երկրորդական նախադասութեան ենթական՝ գլխաւոր նախադասութեան ալ ենթական ըլլայ: Այսպէս փոխանակ ըսելու, Hostis, quum cepisset urbem, eam diripuit, կրնայ ըսուիլ. Captam urbem hostis diripuit.

2. Երբ որ երկրորդականին ենթական միանգամայն գլխաւորին ենթական չէ, ան ատեն բացարձակ ընդունելութեան համաձայնութիւնը կը գործածուի. այսինքն Բացարձակ Բացառական, կամ Անհետեւող Բացառական (ablativus absolutus, ablativus consequentiae):

3. Բացարձակ բացառականը կը յօրինուի, « մինչ, յետ », եւ այլն. Շաղկապները եւ նախադասութիւնները թող տարով, սահմանաւոր եղանակին ժամանակը՝ համապատասխանող ընդունելութեան փոխելով, եւ այս ընդունելութիւնն՝ երկրորդական նախադասութեան ենթակային հետ բացառական հոլով գնելով. օրինակի աղաղաւ. Մինչ Տարկուինիոս կը թագաւորէր, Պիւթագորաս Իտալիա եկաւ, Tarquinio regnante, Pythagoras in Italiam venit, որ նոյն է ըսել Quum Tarquinio regnaret.

(Լուծմունք. Quum շաղկապ ի բաց թողեալ.

սահմանաւոր եղանակը՝ Ստորագասական, ժամանակը՝ Անկատար, regnaret, համապատասխանող՝ Ներկայ ընդունելութեան փոխած, regnans, եւ այս ընդունելութիւնն՝ երկրորդական նախադասութեան ենթակայի՝ Tarquinius բառին հետ — գլխաւոր նախադասութիւնն է Pythagoras in Italiam venit — բացառական դրուած, Tarquinio regnante): Նմանապէս. Spայիանոսին մեռնելէն վերջը, Ադրիանոս կայսր եղաւ, Mortuo Traiano, Hadrianus imperator factus est, այս է postquam Traianus mortuus est.

Maximas virtutes iacere omnes necesse est, voluptate dominante (այս է quum կամ si voluptas dominatur). Reluctante natura irritus labor est (այս է si natura reluctatur). Artes innumerabiles repertae sunt, docente natura. Pietate adversus deos sublata, fides etiam et societas generis humani et una excellentissima virtus, iustitia, tollitur (այս է quum կամ si pietas sublata est). Regibus exterminatis libertas in republica constituta est (այս է postquam reges exterminati sunt). Causa morbi inventa, medici curationem esse inventam putant. Perditis rebus omnibus, tamen ipsa virtus se sustentare potest (այս է etiam si res omnes perditae sunt).

1. Կրտսերական ընդունելութիւն կատարեալն շատ անգամ ներգործական ձեւով մը դարձնելու է. Antonius, repudiata sorore Octaviani, Cleopatram uxorem duxit. Անտոնիոս՝ Ոկտաւիանոսին քոյրը մերժելով՝ Կլեոպատրան կին առաւ: Xerxes, rex Persarum, terror ante gentium, bello in Graecia infelicitate gesto, etiam suis contemptui esse coepit.

2. Երբեմն բացարձակ բացատրականն ենթական, կատարեալ նախադասութիւն մի է. Alexander, audito Darium movisse ab Ecbatanis, fugientem insequi pergit (տեսնով). Ասոցմէ յաճախ գործածուածներէն են, audito, cognito, comperto, nuntiato, edicto, explorato. — Auspicato, նմայութիւնները կատարելով, inauspicato, նմայութիւնքն առանց կատարելու, առեղի մակըայ են քան բացարձակ ընդ:

4. Բացարձակ բացառականի համաձայնութեան մէջ, ընդունելութեան տեղ կրնան նաեւ այլեւայլ

գոյականներ եւ ածականներ գործածուիլ: Եւ այս տեղի կ'ունենայ.

1⁰ Բայական գոյականներու հետ, որոնք գործիչ անձ մը կը ցուցնեն, ինչպէս dux, comes, auctor, adiutor, եւ այլն: Ուստի natura duce նոյն է ընդ quum natura dux est, երբ բնութիւնը առաջնորդ է, կամ բնութեան առաջնորդութեամբ. — patre comite, հօր ընկերութեամբ. — Deo adiutore (adiuvante), Տէառն օգնականութեամբ. — auctore Caesare, կեսարին խորհրդով:

2⁰ Հասակ, արժանապատուութիւն, պաշտօն ցուցնող գոյականներու հետ, ինչպէս. puer, iuvenis, senex, rex, consul, praetor, dictator, եւ այլն: Այսպէս me puero, նոյն է ընդ quum ego puer essem, տղայութեանս ատեն. te adolescente, քու պատանեկութեանդ ատեն. Cicerone consule, Կիկերոնին հիւպատուութեան ժամանակ. Romulo rege, Հռոմուլոսին թագաւորութեան տակ:

3⁰ Ածականաց հետ, գ. օ. Deo propitio (= si Deus propitius est), Աստուծոյ շնորհքը (եթէ Աստուած հաշտ ակամբ նայի). invita Minerva, հակառակ Աթենասայ, այս է, անձնիւր յօժարութեան, բարոյից եւ բնածին հակամիտութեան դէմ. coelo sereno, մինչ պարզ են երկինք. patre ignaro, յանդէսս հօր:

Quod affirmate et quasi deo teste promiseris, id tenendum est. Sapientia praeceptrice, in tranquillitate vivi potest. Caninio consule scito neminem prandisse; nihil eo consule mali factum est. Eius orationis epilöpus tanto in honore, pueris nobis, erat, ut eum etiam edisceremus. Romani Hannibale vivo nunquam se sine insidiis futuros arbitrabantur. Sereno quoque coelo aliquando tonat. Nonne simillimis formis saepe dispares mores sunt, et moribus simillimis figura dissimilis est?

Գ Լ Ո Ւ Խ Խ Ե .

Դ Ե Ր Բ Ը Յ Ի Գ Ո Ր Ծ Ը Ծ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

1. Գերբայը չորս անուղղակի հոլովներու մէջ, այսինքն, սեռական, տրական, հայցական ու բացառականին մէջ կրաւորական ընդունելութիւն ապառնիին բուն չէզոքն է: Սակայն երբեք կրաւորական նշանակութիւն չունի, եւ իւր բային հոլովը խնդիր կ'առնու:

2. Եթէ գերբային խնդիրն հայց. է, լաւագոյն կ'ըլլայ կրաւ. ընդ. ապառնին գործածել, անուան հետ համաձայնեցնելով, որ գերբային յատուկ հոլովով կը գրուի: Այսպէս փոխանակ ըսելու consilium condendi urbem, քաղաք շինելու խորհուրդը, լաւագոյն կ'ըլլայ ըսել consilium condendae urbis; փոխանակ tempus accomodatum demetendo fructus, աւելի վայելուչ կ'ըլլայ tempus accomodatum demetendis fructibus. Այս համաձայնութիւնը գրեթէ անհրաժեշտ է, երբ գերբայը հայց. է եւ իրմէ առաջ նախագրութիւն մ'ունի. չի կրնար ըսուիլ ad levandum fortunam, այլ ad levandam fortunam.

1. Նոյն կերպով կը գործածուին նաեւ utor, fruor, fungor, potior, vescor չէզոքներուն՝ dus, da, dum ընդունելութիւնները, զ. օ. ad perfruendas voluptates, փոխանակ ad perfruendum voluptatibus. Բայց ուղղական հոլովի մէջ միայն անդէմ կերպով կը վարին. utentum est viribus, զօրութիւնը գործածելու է, եւ ոչ utendae sunt vires. Նմանապէս suo cuique consilio utendum est. Ուր որ շատ աղէկ կ'ըսուի. omnia bona utenda ei ac possidenda tradidit.

2. Այս փոփոխութիւնը չի կրնար ըլլալ երբ խնդիրն հայցական չէզոք դերանուն մի է, ինչպէս, studium illud videndi եւ ոչ illius videndi, որպէս զի նշանակութիւնը երկդիմի ըլլայ: Նոյնպէս Cupiditas plurā cognoscendi եւ ոչ plurium cognoscendorum.

3. Գերբայի բեռնանք կը գործածուի սեռական խնդիր առնող գոյականաց եւ ածականաց տեղ: Ուստի փոխանակ ars orationis եւ cupidus regni ըսելու, կրնայ ըսուիլ նաեւ ars dicendi եւ cupidus regnandi.

Այս տեսակ գոյականներէն շատ գործածականներն են. ars, causa, consilium, consuetudo, cupiditas, difficultas, facultas, genus, libido, modus, occasio, potestas, ratio, scientia, spes, studium, tempus, vis, voluntas. — Regnandi causā, venandi causā (կամ gratiā). Ածականաց նկատմամբ ա. Գ. Լ. Գ. Բ. 1:

Male fecisti, quod cum spe vincendi simul abiecasti certanti cupiditatem. — Pythagoreorum more exercendae memoriae gratia, quid quoque die dixerim, audierim, egerim, commemoro vesperi. — Multae res oratorem ab imperito dicendi ignaroque distinguunt. — Multi propter gloriae cupiditatem cupidi sunt bellorum gerendorum.

1. Այս խօսքիս մէջ eius mos est omnibus adversari, աներեւոյթը նախադասութեան ննջակայ է. իսկ եթէ ըսնը turpis est mos omnibus adversandi, դերբայը խնդիր է: — Դերբայի սեռականն էական դերանունաց հետ, թէեւ շատ անձ ցուցնեն, անփոփոխ կը մնայ. me (te, se, nos, vos) conservandi causa, եւ mei (tui, sui, nostri, vestri) conservandi causa, ուր conservandi ոչ իզական ոչ յոգնակի կրնայ ըլլալ. ուստի Regina sui conservandi causa urbem reliquit (եւ ոչ conservandae). Principes sui conservandi causa profugerunt. Nostri conservandi causa urbe excessimus (եւ ոչ conservandorum).

2. Երբեմն հայցականի տեղ յոգնակի սեռական կ'առնուն. Agitur, utrum Antonio facultas detur agrorum suis latronibus condonandi (փոխ. agros condonandi կամ agrorum condonandorum).

3. Երբեմն esse բայով կամ առանց անոր, կը գործածուին, քանի մը ծառայելու կամ յարմար ըլլալու ցուցնելու նամար. Naves deiciendi operis. Haec prodendi imperii Romani, tradendae Hanibali victoriae sunt, աս քաները հոլովմէական պետութիւնը մատնելու եւ յաղթութիւնն Անիքաղին տալու կը ծառայեն, յարմար են, եւայն:

4. Գերբայի բեռնանք կը գործածուի.

1⁰ Նոյն հոլովը խնդիր առնող ածականներու հետ, ինչպէս են utilis, idoneus, aptus, bonus, accomodatus, par եւ ասոնց հակառակները:

Aqua nitrosa utilis est bibendo (կամ լաւ եւս ad bibendum). Ver tamquam adolescentiam significat, ostenditque fructus futuros; reliqua tempera demetendis fructibus et percipiendis accomodata sunt.

2⁰ Այս բայերուն հետ. praeesse, operam dare, laborem impartire, diem dicere, locum capere, satis esse, եւ նաեւ միայն esse բային հետ, եթէ «յարմար ըլլալ, ծառայել, իմաստովն ի գործ ածուի»:

Tune, Eruci, praeesse agro colendo flagitium putas? Neque mihi licet, neque est integrum, ut meum laborem hominum periculis sublevandis non impartiam.

3⁰ Պաշտօններու կամ պատուոյ անուանոց հետ, զ. օ. triumvir colonae deducendae, դաղթականութեան առաջնորդելու որոշուած եռապետութիւն:

Decemviros legibus scribendis creavimus. Valerius consul comitia (առավագ ժողով) collegae subrogando habuit.

Solvendo non est, սկսածը չի կրնար վճարել, վճարողը չէ. scribendo adfuit, գրութեան ներկայ գտնուեցաւ:

5. Դէրքայի հայցական միայն քանի մի նախագրութեանց հետ կը գործածուի.

1⁰ Յաճախ adով, վախճան մը ցուցնելու համար.

Ut ad cursum equus, ad arandum bos, ad indagandum canis, sic homo ad duas res, ad intelligendum et ad agendum natus est. Breve tempus aetatis satis longum est ad bene beateque vivendum. Natura animum ornavit sensibus, ad res percipiendas idoneis. Boum terga non sunt ad onus ferendum figurata.

2⁰ Երբեմն in, a նախադրութեամբ. քիչ անգամ obով եւ interով. շատ քիչ անգամ ante, circaով:

Dubitabit, quia tantum boni in rem publicam conservandam conferatis? Mores puerorum se inter ludendum simplicius detegunt.

1. Դէրքայի հայցականն ստէպ կը գործածուի adով հետեւեալ անականներէն վերջը. idoneus, aptus, accommodatus, utilis, docilis, habilis, bonus. Նոյնպէս կըլսուի res facilis կամ difficilis ad intelligendum; verba ad audiendum iucunda.

2. Բանաստեղծը adով դէրքային տեղ աներեւոյթ ալ կը գործածեն: Proteus pecus egit altos visere montes, փոխանակ ad visendos montes կամ ut viserent montes.

6. Դէրքայի բացառականը կը գործածուի.

1⁰ Իբրեւ գործիքի կամ եղանակի բացառական: Hominis mens discendo alitur et cogitando (սորվելով-մտածելով). Omnis loquendi elegantia augetur legendis oratoribus et poetis (ճարտարախօսներն ու բանաստեղծներն ընթեռնելով). Homines ad deos nulla re propius accedunt, quam salutem hominibus dando (կամ salute danda).

2⁰ Ab, de, ex եւ in նախադրութիւններով:

Aristotelem non deteruit a scribendo Platonis magnitudo (qui dicebat: Amicus Plato, sed magis amica veritas). Multa de bene beateque vivendo a Platone disputata sunt. Ex providendo appellata est prudentia. In voluptate spernenda virtus vel maxime cernitur. Multa sunt dicta ab antiquis de contemnendis rebus humanis.

Ք Լ Ո Ւ Խ Խ Գ.

Բ Ա Յ Ա Ն Ո Ւ Ա Ն Գ Ո Ր Ծ Ա Ծ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

1. Um վերջաւորող բայանունը ներգործական նշանակութիւն ունի եւ իւր բային խնդիրը կ'առնու. և վերջաւորողը կրաւորական նշանակութիւն ունի եւ խնդիր չ'առնուր:

2. Um բայանունն հայցական ըլլալով՝ շարժում ցուցնող բայերու հետ՝ ինչպէս են ire, venire, proficisci, mittere եւ նմանները, կը միանայ, շարժման նպատակը ցուցնելու համար, որ մենք գրաբարի մէջ աներեւոյթ եւ առ ի նախադրութեամբ՝ իսկ աշխարհաբարի

Մէջ աներեւոյթ ներկայի տրականով կը բացատրենք:
Այսպէս cubitum ire, երթալ (առ) ի ննջել, պառկել-
լու երթալ, անկողին երթալ. exploratum կամ spe-
culatum mittere, լռտեսելու կամ խուզարկելու խաւրել:

Legati ab Roma venerunt, questum iniurias et
ex foedere res repetitum. Fabius Pictor Delphos
missus est, sciscitatum, quibus precibus deos pla-
care possent.

1. Cur te is perditum? Ինչո՞ւ կ'ուզես տունդ աւրել,
առ իմէ՞ ի կործանումս կը դիմես:

2. Բայանունը կրնայ զանազան եղանակներով փո-
խանակուիլ: Այսպէս, օրինակի համար, այս ոճոյս մէջ Le-
gati Delphos missi sunt consultum Apollinem, Դելփոսի պատ-
գամաւորներն առաքուեցան Ապոլլոնին պատգամ հարցնելու
համար, փոխանակ consultum Apollinem, կրնայ հաւասար-
ապէս ըսուիլ. ա) ut կամ qui consulerent Apollinem; բ) ad
consulendum Apollinem; գ) Apollinem consulendi causa կամ
Apollinis consulendi causa; դ) Apollinem consulturi (ընչ
անգամ):

3. Ս բայանունը սակաւաթիւ ածականաց եւ
fas, nefas եւ opus երեք անհոլով գոյականաց հետ
կը գործածուի: Res facilis cognitu, ճանչցուիլը դիւ-
րին բան մը: Այս ածականներէն շատ գործածական-
ներն են. facilis, difficilis, honestus, incredibilis, iu-
cundus, memorabilis, optimus, proclivis, եւ երբեմն
նաեւ dignus, indignus, mirabilis, utilis. Ս վերջաւո-
րող շատ գործածական բայանուններն են. auditu,
cognitu, dictu, factu, aditu, visu; ցանցառ կը գործ-
ածուին inventu, memoratu, intellectu, եւ այլն:

Quod optimum factu videbitur, facies. Huma-
nus animus cum alio nullo, nisi cum ipso Deo, si
hoc fas est dictu, comparari potest. Quid est tam
iucundum cognitu atque auditu, quam sapientibus
sententiis gravibusque verbis ornata oratio?

Կ'ըսուի. haec res facilis est dictu կամ ad dicendum
կամ hanc rem facile est dicere.

Գ Լ Ո Ւ Խ Խ Է.

Բ Ա Ռ Ա Վ Ա Ջ Վ Ո Ւ Թ Ե Ա Ն Վ Բ Ա Յ

Դիմագրութիւն: — Բառի մ'ամենապարզ տար-
րը՝ արմար կը կոչուի, որ շատ քիչ անգամ առանձին
կը գործածուի, ինչպէս sol. Շատ անգամ արմատն ու-
րող բառ մը ձեւանալու համար՝ փոփոխութիւն կը կրէ
եւ այն բառն որ անընդմիջապէս արմատէն կը կազմուի
արմարական բառ կ'ըսուի. այսպէս rego արմատական է՝
reg արմատէն յօրինուած: Մի եւ նոյն արմատն ունե-
ցող բառեր յարակից կամ նոյնարմար կ'ըսուին, ինչպէս
rego, rex, regnum, regimen, erigere, եւ այլն. իսկ այն
բառն որմէ մերձաւորապէս միւսներն կը ծագին, հիմնա-
կան յեւ կը կոչուի, ինչպէս facio (արմատ fac) հիմնա-
կան ձեւ է facilis բառին, եւ ասիկայ facilitas:

Նոր բառեր ածանցածք եւ բարդոս-նեւք կը կազ-
մուին: Արմատական բառերն ընդհանրապէս նախնական
(primitiva) կը յորջորջուին. իսկ ածանցներն՝ ծագեալ
(derivata): Բաց աստի, պարզ տարր մ'ունեցող բա-
ռերն պարզ (simplicia) կ'անուանին. երկու կամ աւելի
ունեցողներն՝ բարդութեւ (composita). այսպէս նաեւ
բայէ մը ծագում ունեցողները, բայական (verbalia)
իսկ անունէ մը յառաջ եկողներն անոնանական (deno-
minativa) կ'ըսուին:

Ա.

Բառերու անակցմանի կազմնութիւնը:

Ա.

Բայական գոյականներ կը կազմուին.

ա) Բայական հիմնական ձեւէն հետեւեալ վեր-
ջաւորութիւններով.

1 or, տրամադրութիւն կամ վիճակ ցուցնելու,
ինչպէս, amor, timor, dolor, decor-ōris.

Նոյն նշանակութեամբ է us վերջաւորութիւնն
ալ, որ քիչ կը գործածուի է. ինչպէս decus-ōris, fri-
gus, genus (gigno);

2. ium, *ինչպէս*, gaudium, odium;

3. igo, *ինչպէս*, origo (orior), vertigo, *դժուարացում*.

4. ido, — libido (libet); cupido;

5. men եւ mentum, *միջոց մը ցուցնելու համար*, *ինչպէս*, medicamen եւ medicamentum, tegumen եւ tegumentum, nomen, flumen, lumen (*փոխանակ* lucmen), agmen, alimentum, ornamentum, monumentum;

6. bŭlum եւ culum, *միջոց, գործիք, եւայլն ցուցնելու*. — vocabŭlum (*կոչելու միջոց*), pabulum (pasco), venabulum, fercŭlum, gubernacŭlum, *ղեակ*. iaculum, vinculum;

7. trum, *նոյն իմաստով*. aratrum, claustrum (*փոխանակ* claudtrum), rostrum (rodere).

բ) Բայանունան հիմնական ձեւէն, իւր սեփական վերջաւորութեանը տեղ՝ հետեւեալները կցելով, գոյականներ կը կազմուին.

1. or, *գործիչ անձ կը ցուցնէ, ինչպէս*. amātor, doctor, cursor, auditor. Ասոնցմէ շատերը trix վերջաւորութեամբ ունին իգական ալ victor, victrix; tonsor, tonstrix; expulsor, expultrix; Viator (via բառէն), ianitor (ianua), funditor (funda *անուանակէն*, թերեւս եւ gladiator (gladius), սուսերամարտիկ:

ՃԱՆ. Գործիչ անձն a վերջաւորութեամբ կը նշանակուի, որ քային հիմնական ձեւին կը կցի, *ինչպէս* scriba, դպիր (որուն պաշտօնն է գրել, scriptor, որ արդ եւ այժմ կը գրէ): նոյնպէս inēdla, advēna, convīva.

2. io, *կատարուելու վրայ եղող գործողութիւն մը կը ցուցնէ*. actio, oppugnatio, defensio, motio (opinio, obliuio եւ այլք, բայական հիմնական ձեւէն կը շինուին. Obsidio, *պաշարումն*. obsessio, *դործ պաշարելոյ*).

3. Us, սեւ. ūs, *ինչպէս* motus, adventus, auditus;

4. ūra, — pictura, mercatura, censura, praetura, quaestura;

5. ēla, — tutela, corruptela; *նաեւ բայ*. հիմն. ձեւէն, querela, candela, եւայլն:

բ.

Անուանական գոյականները՝ կէս մ'ուրիշ դոյականներէն եւ կէս մ'ըն ալ ածականներէն կը կազմուին: Առաջիններն ի մասնաւորի հետեւեալ վերջաւորութիւններն ունին:

1. a, երկրորդ հոլովման us եւ er արականներէն իգական կը շինէ, *ինչպէս* asina, dea, magistra, capra (caper);

2. lus, la, lum, *նուազական գոյականներ կազմելու կը ծառայեն*.

ա) ūlus, a, um, առաջին եւ երկրորդ հոլովման եւ քանի մը հատ ալ երրորդին նախնական անուններուն մէջ *ինչպէս* lunŭla, պղտիկ լուսին, լուսնեակ. virgula, պղտիկ hortulus պարտիզակ. puerulus, մանկիկ. oppidŭlum, գլխակ. vocula, ձայնիկ. բառիկ. regulus, փոքրիկ իշտան. adolescentulus, պատանեակ.

բ) ūlus, a, um, փոխանակ ūlusի, եթէ անուան հիմնական ձեւը ձայնաւորով վերջաւորի. gloriŭla, filiŭlus, որդեակ. ingeniŭlum;

գ) culus, a, um, միայն երրորդ, չորրորդ եւ հինգերորդ հոլովմանց նախնականներուն համար. flosculus, ծաղիկիկ. matercula, մայրիկ. corculum, սրտիկ. homunculus, կարճուկ, պղտիկ մարդ. oratiuncula, igniculus, vulpecula, denticulus, particula, մանրիկ. ossiculum, articulus, յօդ, յօդուած. corniculum, diecula, կարճ օր.

դ) ellus, a, um, առաջին եւ երկրորդ հոլովման քանի մը նախնականներուն մէջ. ocellus, պղտիկ աչք. agellus, ագարակիկ. asellus, իշուկ, պղտիկ էշ. tabella, պղտիկ տախտակ. sacellum, մատուռ. corolla, թաղիկ, պղտիկ պսակ.

ե) illus, a, um, քանի մ'անուանց մէջ. lapillus, պղտիկ քար. anguilla (anguis), օձածուկն. sigillum, կնիք (signum):

Երբեմն միեւնոյն անունն այլեւայլ նուազականներ կ'ունենայ, ինչպէս cista, կողով, բառէն կը շինուին cistula, cistella, cistellula.

Նուազականը հասարակօրէն իւր նախնականին սեռը կը պահէ.

3. ium, անձի անուննց կցելով, վիճակ կամ խումբ կը ցուցնէ. sacerdotium, քահանայութիւն. servitium, ծառայութիւն: Auditorium, ունկնդրութիւն (այս է խումբ եւ տեղի ունկնդրաց).

4. atus սեռ. ūs, պաշտօն կամ աւագութիւն կը ցուցնէ, ինչպէս. consulatus, հիւպատոսութիւն. tribunatus, արիբունութիւն կամ ռամկապետութիւն. decemviratus, տասնպետութիւն.

5. arium, պահարան կամ բան մը պահելու, դնելու տեղ կը ցուցնէ. columbarium, plantarium, granarium (granum);

6. etum, բուսոց եւ տնկերու անուան կցելով, անոնց շատ եւ միախումբ դառնալ տեղը կը ցուցնէ. quercetum, vinetum;

7. ile, անասնոց անուան կցելով, անոնց գոմբ եւայն, կը ցուցնէ. ovile, փարախ ոչխարաց. այսպէս equile, caprile, bubile (փոխ. bovine), եւայն: Sedile, cubile, բայական են.

8. ina, հասարակօրէն անձանց անուններուն կցելով՝ արուեստ կամ ճարտարութիւն կամ անոնց գործատունը կը ցուցնէ. medicina, բժշկութիւն, sutrina, կոշիկարի խանութ (sutor կոշիկար): Galina եւ regina միայն իդական վերջաւորութիւն են:

9. Sոհմային կամ ազգաբանական մականունը, որոնցմով որդին, դուստրը, եւ ընդհանրապէս անձի մը սերունդը կը ցուցուի, հօր կամ նախահօր անունէն կը շինուին հետեւեալ վերջաւորութիւններով.

ա) Ides. Priamides, Պրիամիսի որդին կամ սերունդը. Arsacides, Արշակունիք.

բ) Ides, eus եւ cles վերջաւորող անուններէն. Atrides, Heraclides;

գ) ades եւ iades. Aeneades, Laertiades;

դ) is, սեռ. idis, իդական. Danaïs, Danaïdis, Դանաուսի աղջիկը. Nereïs, Ներէսի աղջիկը:

9.

Ածականներէն ծագեալ դոյականները վերացեալ անուններ են եւ որպիսութիւն կը ցուցնեն հետեւեալ վերջաւորութեամբք.

1. tas, ըստ մեծի մասին itas, ինչպէս bonitas, suavitas, atrocitas. Ius վերջաւորող ածականներն ietas կ'առնուն, ինչպէս, anxietas, pietas, — stus վերջաւորողներն՝ stas, ինչպէս, vetustas, venustas. Առանց զօդիչ ձայնաւորի կը շինուին libertas, paupertas, difficultas, simultas, սոսխութիւն, մրցութիւն. facultas.

2. tūdo, ինչպէս altitudo, fortitudo, consuetudo; Բիչ անգամ edo, ինչպէս dulcedo;

3. ia, ինչպէս audacia, concordia, prudentia, elegantia;

4. itia, ինչպէս avaritia, pigritia;

5. monia, ինչպէս castimonia, ողջախոհութիւն. parsimonia, խնայողութիւն. querimonia, տրտունջ (վերջն երկուքը բայական են):

9.

Բայական ածականներն հետեւեալ վերջաւորութիւններն ունին.

1. bundus եւ cundus, որ ընդունելութիւն ներկայի իմաստ ունին, սակայն առաւելագոյն զօրաւոր աստիճանաւ. errabundus, մոլորեալ, թափառական, աստանդական. moribundus, հոգեվար. iracundus (irascor), verecundus (vereor). Incundus, հաճոյական, եւայն (invo);

2. idus, որ երկրորդ լծորդութեան բայերէն կը շինուի, timidus (timeo), վախկոտ. avidus, ազաճ, ցանկացող. placidus հաճոյական, խաղաղիկ. lucidus, լուսաւոր: Քանի մը հատ idis, ինչպէս viridis, կանաչ, եւայն.

3. *ilis* եւ *bilis*, (կրաւորական), *ինչպէս* *amabilis*, սիրուն, սիրուելիք. *facilis*, որ կրնայ բլբլիլ, դիւրին. *utilis*, օգտակար (որ կարէ օգտել). *mobilis*, շարժական: Ոմանք ներգործական իմաստ ունին. *terribilis*, սարսափելի (զարհուրեցուցիչ). *fertilis*, արգասաւոր, յուսթի.

4. *ax*, զօրաւոր եւ չափազանց միտութիւն մը կը ցուցնէ. *audax* (*audere*), յանդուգն. *mordax*, խածատիչ. *furax*, գողութեան վարժած. *fallax*, խաբէբայ.

5. *ilus*, *ինչպէս* *bibulus*, արբշիւ, զինեմը. *sedulus*, փութաջան.

6. *uus*, *assiduus*, յարատեւող:

Ե.

Անուանական ածականներուն գրեթէ ամէնն ալ գոյականներէն կը շինուին. քանի մը հատ միայն ժամանակական մակբայներէն եւ կամ ածականներէն: Ի մասնաւորի հետեւեալ վերջաւորութիւններն ունին.

1. *eus*, բանի մը նիւթը կը ցուցնէ. *aureus*, ոսկեղէն. *ferreus*, *argentus*; — *querneus* կամ *quernus*. Նաեւ *inus*, *ինչպէս* *cedrinus*, *faginus*, *adamanthinus*, *cristallinus*;

2. *aceus* եւ *iclus*, զ. օ. *chartaceus*, *latericius*, կղմկնարեայ.

3. *icus*: *bellicus*, պատերազմական, պատերազմաւոր. *domesticus*, առտնին. *Africus*, *Persicus*, *Socraticus*. *Pudicus*, *pudet* բայէն.

4. *alis*, եւ երբ բառին մէջ ուրիշ լ գտնուի, *aris*, զ. օ. *mortalis*, *regalis*, *militaris*, *consularis*, *vulgaris*, *popularis*;

5. *ilis*, *ինչպէս* *virilis*, առնական. *hostilis*, թշնամական.

6. *ius*, *ինչպէս* *imperatorius*, սպարապետական. *sororius*, քուրական. *patrius*, հայրական. *regius*, արքայական. *Corinthius*, *Lacedaemonius*;

7. *inus*, որ առաւել եւս կենդանեաց անուն

կը կցի, *ինչպէս* *anserinus*, *vitulinus* (*caro vitulina*, հորթու միս); ընդ հակառակն *bubulus*, եղան միս. *suillus*, խոզենի. *ovillus*, ոչխարենի: (*Divinus*, *femininus*. *Matutinus*, *vespertinus*; ընդ հակառակն *pratinus*, նախկին. *crastinus*, վաղուեան:) — *Latinus*, *Tarentinus* (*Iugurthinus*);

8. *anus*, որ տեղւոյ անունաց կը կցի, *ինչպէս*, *montanus*, լեռնային. *urbanus*, քաղաքային. *Romanus*, *Troianus*, *Thebanus*. (*Ciceronianus*, *Sullanus*, — *quotidianus*, հանապազօրեայ. *meridianus*, միջօրեական.)

9. *arius*, ի մասնաւորի արուեստ կը ցուցնէ, *ինչպէս*. *coriarius* (*corium*, կաշի), խաղախորդ. *statuarius*, քանդակագործ, անդրիագործ. (*gregarius*, հօտի վերաբերեալ. *auxiliarius* եւ *auxiliaris*.)

10. *ivus*: *aestivus*, ամառնային. *captivus*, *tempestivus*;

11. *ernus*: *paternus*, *maternus*, *fraternus*; — ժամանակ կը ցուցնեն. *hibernus*, ձմեռնային. *hodiernus*, այսօրուան. *hesternus*, երեկուան. *aeternus*, յաւիտենական (*diurnus*, օրական, *nocturnus*, գիշերային. *diuturnus*, երկայնժամանակեայ).

12. *itimus*: *legitimus*, *fuitimus*, *maritimus*;

13. *ester*: *campester*, *pedester*, (*paluster*, *coelestis*) եւայլն:

14. *ensis*: — *forensis* (*forum*). *Atheniensis*, *Karthaginiensis*, *Cannensis*;

15. *osus*, առատութիւն եւ լիութիւն կը ցուցնէ. *animosus*, *saxosus* (*periculösus*, *bellicösus*);

16. *ulentus*, նոյնպէս առատութիւն եւ լիութիւն կը ցուցնէ. *opulentus* (*opes*); *pulverulentus* (*pulvis*); (*violentus*, *sanguinolentus*, *vinolentus*, զինեաւոր.)

17. *atus*: *barbatus*, ձորուանի, ձորուք. *calceatus* (*calceus*, կօշիկ); (*auritus*, մեծ ականջ ունեցող. այսպէս միշտ *is* վերջաւորող անուններէն, զ. օ. *crinitus*,

մազոտ. pellitus, մուշտակաւոր. cornutus, եղջերաւոր.)

18. stus: molestus, venustus, honestus, scelestus, onustus, robustus.

19. Վերը 3, 6, 7, 8 եւ 14 թիւերուն մէջ ցուցուած յատուկ անուանց ածականներէն զատ, հետեւեալներն ալ կան. eus, ինչպէս Pythagoreus; — as, Arpinas, Արպինացի. այսպէս rostras, vestras, cuias; — aeus, Smyrnaeus.

20. Ածականներէն ածանցուած ածական՝ հաղիւ քանի մը նուագականներ կը գտնուին, ինչպէս. parvulus, aureolus, համակ ոսկի. tenellus, փափկիկ. maiusculus, քիչ մը մեծ: Bonus (bene) էն կը շինուի bellus եւ bellulus; paucus էն՝ pauculi, եղ. paulus եւ նորէն paululus.

Ձ.

Բայէ ծագող բայերը (բայական բայ), չորս կարգ կը բաժնուին.

1. Գործողութեան մը կրկնութիւնն, յաճախութիւնն եւ ուժգնութիւնը կը ցուցնեն: Ամէն ալ առաջին լծորդութեան տակ կ'երթան, եւ նոյնին բայերէն կը կաղմուին, բայանուան atum վերջաւորութիւնն իտի կը փոխեն, ինչպէս.

clamo-clamatum-clamitō, աղաղակեմ, զօրաւոր կը գոչեմ.

rogo-rogatum-rogitō, պաղատիմ, անդադար խնդրեմ.

volo-volatum-volitō, կը թռչտիմ.

կամ նաեւ երկրորդ լծորդութեան բայերէն, umbrō փոխեալով.

habeo-habitu-habito, կը բնակիմ (ունակութեամբ ունիմ).

cano-cantum-canto, երգեմ բարձրաձայն.

volvo-volutum-voluto, յաճեմ, շրջաշրջեմ.

pello-pulsum-pulso, հարկանեմ, բախեմ.

Salto, կը պարեմ, salireյէն. dormito կը քնանամ (կամուս եւ յաճախ) կը քնափեմ. dormire; — agito, ago; seiscito, seiseo.

2. Բաղձանք մը կը ցուցնեն, umbrō ūriōի դարձնելով. esurio-edo-esum.

3. Սկզբնաւորութիւն մը կը յայտնեն (Գլ. ԻԳ). եթէ առաջին լծորդութեան ծագին asco կը վերջաւորին, եթէ երկրորդէն՝ esco; երրորդ եւ չորրորդէն՝ isco.

4. Նուագական իմաստ կու տան illo վերջաւորութեամբ, ինչպէս conscribillo, կը շաղկրատեմ:

Լ.

1. Անանկերէն ծագող բայերը (անուանական բայ)՝ are, ere եւ ire կը վերջաւորին. (միայն քանի մը սկզբնաւորականներ երկրորդին տակ կ'երթան.) are եւ ire, ըստ մեծի մասին ներգործական են. ere չէզոք.

liberare, vulnerare, mollire, albere (albus), canere (canus), florere (flos), lucere (lux), Mitescere (mitis) եւայլն:

2. Գոյականներէն եւ քանի մ'ածականներէն՝ առաջին լծորդութեան զանազան ձայնակրականները կը յորինուին, զ. օ. aemulor (aemulus); furor (fur); dominor (dominus); laetor, contristor, եւայլն:

Բ.

Բառերուն խորհրդածեմք (խորհրդածեմք)

կազմութիւնը:

Ա.

1. Լատիներէնի բաղադրեալներուն վերջին բառը միշտ հիմնական բառն է, եւ բուն գաղափարը կը յայտնէ. առաջին բառը միայն որոշիչ (կամ որոշակաւորիչ) է, որ երկրորդին մէկ յատկութիւնը կամ կերպաւորութիւնը կը բացատրէ, ինչպէս agricola, մշակ, երկրագործ (agrum colens):

Որոշիչ բառին միայն բուն կամ արմատը կը մնայ, եւ Ի (քիչ անգամ Օ կամ Ս) զօգիչ ձայնաւորով.

հիմնական բառին հետ կը միանայ, եթէ ասիկայ բաղա-
ձայնով սկսի, ինչպէս: arm-ı-ger զինակիր (զին-ա-
կիր). (quadr-ü-pes, չորբոտանի. sacer-o-sanctus,
սրբազան). առանց ձայնաւորի կը զօգի եթէ հիմնական
բառը ձայնաւորով սկսի. ինչպէս, magn-animus, մեծ-
անձն:

3. Եթէ որոշէ բառը նախադրութիւն մըն է,
ասոր վերջին բաղաձայնը ըստ մեծի մասին հետեւեալ
բաղաձայնին հետ էլ նախադրութիւն (այսինքն անոր նման
տառի մը կը փոխուի), ինչպէս. impono փոխանակ in-
pono; attrahō, փոխ. ad-traho; aufēro փոխ. abfero;
efficio, փոխ. ex-ficio.

4. Բուն նախադրութիւններէն զատ, կան նաեւ
միայն բաղադրեալ բառերու մէջ գործածուածներ:
Ասոնք անբաժանելի նախադրութիւն կը կոչուին. այս-
պէս են amb, շուրջ. com, con կամ co (cumէն) ընդ,
ի միասին. dis կամ di որ կը ցուցնէ բաժանում կամ
ցրուում. rē (red) նորէն, միւսանգամ. se, ի բաց, զատ:
In ալ՝ ժխտական նշանակութեամբ ասոնց կարգին
տակ կ'երթայ:

5. Հիմնական բառն ալ երբեմն փոփոխութիւն կը
կրէ, ինչպէս per-ficio (facio, Էն); inermis (arma); ac-
cuso (causa); suffoco կը խղիւժ (fauces). illido կը
խորտակեմ (laedo). insulsus, անհամ (salsus):

ԺԱՆ. Բաղադրութեանց մէջ նախադրութիւններուն
նմանաւայն երբեք վրայօր դիտելու է.

ա) ծախսաւորէն կամ հիշէն առաջ ամէն նախադրու-
թիւն անփոփոխ կը մնայ. միայն mōr, eōm եւ circūm մէջ
երբեմն կը կորսուի, ուստի comedo, comitor, սակայն coeo,
coopto; circumeo եւ circueo; circumitus եւ circuitus. — Չայ-
նաւորներէն առաջ ab եւ ex կը դրուի, ոչ a, abs եւ e. pro-ին
d մը կը կցի, ինչպէս prodeo, ի սաց անեալ proxt, proinde,
եւ proavus;

բ) ad, i (j), v եւ mէն առաջ անփոփոխ կը մնայ,
այլուր նասարակօրէն կը նմանաւայնի. adicio, adveho,
admiror. — accedo, affero, aequiro, եւայլն. gn էն առաջ մն
կը կորսնցնէ. agnosco. Բաղադրեանց մէջ՝ առ, ի, յառաջ,
մերձ, դէպ ի նշանակութիւնն ունի:

գ) ob անփոփոխ կը մնայ. միայն e, f եւ p էն առաջ
կը նմանաւայնի. obliuo. — occido, offero, oppono (obs, ob-
soleo եւ ostendo փոխ. obstando). Բաղադրեաներուն մէջ
«ընդդէմ, ի խոնարհ, յերկիր» նշանակութիւնն ունի.

դ) per անփոփոխ կը մնայ, ի բաց անեալ pellucio եւ
pellucidus. Բաղադրեանց մէջ ընդհանրապէս զխաւոր գա-
ղափարին ուժգնութիւն կու տայ.

ե) trans, անփոփոխ կը մնայ. սակայն լատազոյն է
trado, traduco եւ traicio, քան transdo, եւայլն. transmittō,
transpono, եւայլն: «ի վեր, քան, անդր քան» կը նշանակէ.

զ) a, ab, abs; m եւ v էն առաջ միշտ a, ինչպէս
amitto, avello; e եւ tէն առաջ միշտ abs, ինչպէս abs-
condo, abstineo; ուրիշ տեղ միշտ ab, ինչպէս abduco, abii-
cio, եւայլն: Դիտէ aufero եւ aufugio: pէն առաջ միշտ
as (abs էն); asporto, ի բաց տանիմ: «ի, ի բաց» կը նշա-
նակէ.

է) e, ex; ծախսաւորներէն եւ c, p, q, s, t բաղաձայն-
ներէն առաջ միշտ ex; Էն առաջ նմանաւայնութեամբ ef
կ'ըլլայ. այլուր e, ինչպէս excedo, expono, exquiro, exsto,
extraho; effero (extuli, elatum); ebibo, edo, emitto; Բաղա-
դրեանց մէջ տեղաւ Էլլել, յառաջ եւայլն, կը նշանակ-
եցնեն ալ միայն զխաւոր գաղափարին ոյժ տալու կը ծա-
նայէ.

ը) in յաճախ առանց փոփոխութեան կը մնայ. inci-
do, induco, եւայլն. l եւ rէն կը նմանաւայնի. illido, irrum-
po; — b, m ու p էն առաջ mի կը փոխուի. imbibo, immitto,
impono. Բաղադրեաներուն մէջ ըստ որում միացած դա-
ղարի կամ շարժման քայներուն, կը բացատրէ տեղ մը զըտ-
նուելու կամ ճոն երթալու շարժման գաղափարը: Իբր ան-
բաժանական մասնիկ, ժխտական իմաստ ունի. irritus,
impurus;

թ) sub անփոփոխ կը մնայ. միայն e, f, pէն առաջ
յաճախ կը նմանաւայնի. տոյսպէս երբեմն g, m, rէն առաջ.
subdo, subluo, եւայլն. succurro, sufficio, suppono. suggero,
summoveo, surripio, երբեմն sus, suscipio; — sustineo, եւայլն.
(su-spiro, փոխանակ sus-spiro; suspendo, suspicor). Բա-
ղադրեաներուն մէջ՝ «ընդ, տակը, գաղտ, վարէն վեր,
քիչ մը, գրեթէ» նշանակութիւնն ունի.

ժ) com միշտ b, m, pէն առաջ. ծախսաւորէն առաջ
eo: coalesco, cohaereo; comք միայն comedo, comes, comi-
tium, comitor քաներուն մէջ. — l եւ r էն առաջ կը նմա-

նաճախի. colligo, corrodo; ուրիշ տեղ միշտ con: concilium, condo, եւայլն.

h) dis: e, p, q, t, եւ s էն առաջ անփոփոխ է. discedo, disputo, disquiro, distingo, dissolvo. — f էն առաջ կը նմանաճախի. differo (distuli, dilatum); ուրիշ տեղ միշտ di: deduco, diruo, եւայլն (dirimo, dis եւ emo).

l) sē, անփոփոխ կը մնայ. միայն seditiō (sē եւ ire); sobrius (se-ebrius); socors (se-cor), վատասիրտ.

lu) rē, անփոփոխ. removeo, reduco; ծախաւորէ առաջ միշտ red, ինչպէս redarguo, redeo, եւայլն. յաւել նաեւ reddo.

բ.

6. Մալքայալեան Բաղադրեալէ կ'ըսուին անոնք, որոնց մէջ որոշիչ բառը՝ հիմնականին նկատմամբ, մակբայի պաշտօն կը վարէ. con-discipulus, աշակերտակից. brevis-loquus, կարճաբան, համառօտ խօսող. circum-do, in-fundo, եւայլն եւայլն:

գ.

7. Համայնալեան Բաղադրեալէ անոնք են, որոնց մէջ որոշիչ բառը՝ հիմնականէն կախում ունեցող հոլով մը կը մտածուի.

armiger, զինակիր (arma gerens).

artifex, արուեստաւոր (artes faciens).

particeps, մասնակից (partem capiens).

tubicen, փողահար (tuba canens).

tibicen, սրնգահար (tibia canens).

agricola, երկրագործ, մշակ (agrum colens).

fratricidium, եղբայրասպանութիւն (fratris caesio).

ignivomus, հրաբուխ (ignem vomens).

honorificus, պատուադիր, պատուաբեր (honorem facius).

animadverto, մտադիր կ'ընեմ (animum adverto).

aedifico, շինեմ (aedes facio).

gratificor, հաճիմ (gratum facio).

belligero պատերազմիմ (bellum gero):

Անյայտալեան Բաղադրեալէ բուռածներն ալ ասոնց կը վերաբերին, ինչպէս են respublica, ընկերհաշտու-

թիւն, հանրապետութիւն, տէրութիւն. iusiurandum, երդումն. tresviri, եռապետք, որոնք երկու կատարեալ քերականական ձեւերէն կը յօրինուին եւ երկուքն ալ կը հոլովին, ինչպէս, reipublicae, iurisiurandi, triumvirum. Նմանապէս անյատուկ բաղադրեալ են senatus consultum, Ծերակուտի վճիռը. populiscitum, Ժողովրդեան վճիռը: Սակայն պետք է ըսել resque publica (ու respublicaque); senatusque consultum (ու senatus consultumque).

Ան ատեն միայն ուրիշ քայերու հետ կը քաղաղորին (զօղիչ օճ ծախաւորով), երբ հիմնական քաղք, facio քաղք ինչպէս arēfacio (arēre եւ facio). — Facio նախադրութեամբ քաղաղորնոց մէջ facio կ'ըլլայ, ինչպէս afficio, conficio, եւայլն. անուններով քաղաղորեալներու մէջ facio կամ facior կ'ըլլայ. magnifico, ludifico, testificor.

դ.

8. Սորայալեան Բաղադրեալէ.

magnanimus, մեծանձն (magnum animum habens).

quadrupes, չորքոտանի (quatuor pedes habens).

capripes, այծոտն (caprae pedes habens).

affinis, յարակից, մերձաւոր (սահմանակից).

concors (Ժաշտի, միահոգի), միաբան.

triceps, երեքգլխեան (tria capita habens):

Այս գաղապարութեան բոլոր բաղադրեալներն, որոնց մէջ a, de, ex, in եւ se նախադրութիւններէն մին կը մտնէ, բացասական իմաստ ունին.

amens, աշիւ (mentem non habens, sine mente).

demens, աշիւ (partem non habens, sine parte);

expes, աշիւ, յուսահատ.

informis, աշիւ, անկերպարան.

infamis, վատանուն, վատաբան, անուանարկ.

inermis, անզէն:

ՅԱԻԵԼՈՒԱԾ

ԳԼՈՒԽ ԽԸ.

ԱՌՈԳԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՈՏԱՆԱՒՈՐԻ ՎՐԱՅ

Ա.

1. Լատիններէն ոտանաւորն յանգ չունի, այլ վանկերու երկայնութեան կամ կարճութեան համեմատ զանազան ոտքերէ կը բաղկանայ, որով ազգի ազգի պէսպիսութեամբն՝ ներդաշնակութեանը գեղեցիկութիւնը (յունարէնի պէս) անզուգական է:

2. Ի բնէ ամէն երկբարբառ եւ ամէն ամփոփեալ ձայնաւոր երկայն է, ինչպէս aurum, cōgo (co-ago), tibicen (ամփոփեալ ի tibiicen, tibia canens, ուր որ tubicen ի tuba canens), nil ի nihil.

3. Ամէն ձայնաւոր, որ ուրիշ ձայնաւորէ կամ h է առաջ է՝ կարճ է, ինչպէս. Deūs, pīus, trāho, vēho.

4. Ի բաց կ'առնուին. 1° ai եւ ei, aius եւ eius վերջաւորող յատուկ անուանց կ'առնին մէջ: Pompēi, Cai; 2° ei, հինգերորդ հոլովման սեռականին եւ արականին մէջ. diēi (ի բաց առ rei, spēi, fidēi); 3° ius, uniūs solīus, եւայլն (տ. ԳԼ. Զ. 9). նաեւ istīus, ipsīus, illīus, սակայն եւ այնպէս բանաստեղծք uniūs, solīus, istīus, ipsīus, եւայլն ալ կ'ըսեն. 4° i, fio բային մէջ երկայն է, ի բաց առեալ fit եւ երբ իրմէ ետքը er գայ. Omnia iam fient, fieri quae posse negabam, 5° Յոյն բառերն իրենց քանակութիւնը կը պահեն. ուստի aer, eos, Amphion, Menelaus, Medea, Darius, Alexandria (idea, tragoedia, phantasia, Eucharistia, եւայլն).

5. Ձայնաւոր մ'իւր դէպքէն երկայն կ'ըլլայ, երբ իրմէ ետքն երկու բաղաձայն կամ j (բաղաձայն),

x կամ z գրերն դան. ինչպէս, est, mens, ille, arma, in nova, et verus, eius, Troia, ex, gaza.

Բայց եթէ կարճ ձայնաւորէն վերջն երկու բաղաձայն գայ, եւ ասոնց երկրորդը 1 կամ r ըլլայ, այն ձայնաւորն արձակի մէջ միշտ կարճ է, բանաստեղծութեան մէջ երբեմն երկայն երբեմն կարճ. ուստի արձակի մէջ կ'ըսուի միայն lugubris, mediocris, tenebrae, եւայլն. ոտանաւորի մէջ մերթ նաեւ lugubris, եւայլն: — Բայց եթէ բառ մը կարճ ձայնաւորով վերջանայ, եւ հետեւեալ բառն երկու բաղաձայնով սկսի, այն ձայնաւորը կարճ կը մնայ, ինչպէս. Horrida squamosi volventia membra draconis. Nemorosa Zacynthus.

6. Ամանցեալ եւ բաղադրեալ բառերն իրենց արմատականներուն կամ բաղադրիչներուն քանակութիւնը (երկայն կամ կարճ) կը պահեն, եւ ասոնք սովորութեամբ եւ գործածութեամբ կը սորվուին: Ուստի. amo, amor, amator; clamo, clamito, clamor; lego, colligo; dono, condono, եւայլն:

Այս կանոնը շատ բացառութեանց ենթակայ է, որոնցմէ ոմանք բայերու խոնարհման եւ անուանց հոլովման կը վերաբերին, իսկ ոմանք ալ ածանցեալ եւ ոմանք ալ բաղադրեալ բառերու:

ա) Խոնարհման եւ հոլովի նկատմամբ. 1° Արիկնութիւն չունեցող կատարեալներուն վերջնութեան վանկն երկայն է. կրկնութիւն ունեցողներուն՝ կարճ: Ուստի legi, mōvi, divisi, iūvi; — pepūli, dēdi, stēti. Սակայն եւ այնպէս bibi, scidi, stiti եւ tūli (փոխ. tētuli) կարճ կը մնան. միայն cecidi երկայն է caedoյէն: — 2° Բոլոր բայանուններուն վերջնութեան վանկն երկայն է. ի բաց առեալ առաջին, երկրորդ եւ երրորդ լծորդութեանց itum բայանուններն: Ուստի mōtum, iūtum, divisum. Բայց կարճ են cītum, ītum, quītum, rūtum, dātum, rātum, sātum, stātum (sistoyէն. statum, stoyէն), եւ նաեւ lītum եւ sītum (linēre, sinēre); երրորդ լծորդութեան իւր բայերն երկայն itum ունին (տ. ԳԼ. ԻԱ 43—51): 3° Գիտողութեան ար-

ժանի են pōno, pōsui, pōsītum, pōnere; dā եւ dās, dāre բայէն, որ ուրիշ զիպաց մէջ միշտ կարճ օրէնի: — 4° bōs, lār, mās, pār, pēs, sāl եւ vās, սեռականի մէջ bōvis, lāris, māris, pāris, pēdis, sālis եւ vādis (իսկ vās, անօթ vāsis) կ'ըլլան:

բ) Ածանցմանց նկատմամբ, արմատական կարճ ձայնաւորն երկայն կ'ըլլայ աս բառերուն մէջ, hūmanus, mācero, persōna, rex rēgis եւ rēgula, sēdes եւ sēdulus, sēmen, stipendium (փոխ. stipipendium), suspitio, tēgula, որոնք hōmo, mācer, persōna, rēgo, sedēo, sēro, stips (stīpis), suspīcor, tēgo բառերէն կը ծագին. իսկ արմատականին երկայն ձայնաւորը կը կարճանայ՝ ambītus, ambītio, dicare, dicax եւ. dicusով բաղադրեալներու մէջ, dux, dūcis եւ educare, fides եւ perfidus, lābare, mōlestus, nātare, nōta եւ nōtare, ōdium, sōpor, stātio, stābilis եւ stābulum, vōcare, բառերուն մէջ, որոնք ambio, ambītum, dico, dūco եւ educere, fido, fidus եւ infidus, lābi, mōles, nare nātum, nōtus, ōdi, sōpire, stāre եւ vox, vōcis բառերէն կը ծագին:

գ) Բաղադրեալներու նկատմամբ, արմատին երկայն ձայնաւորը կարճ կը դառնայ ասոնց մէջ. deiēro, peiēro, agnītus, cognītus, pronūbus, innūbus, siquidem, quasi, nisi, որոնք iūro, nōtus, nūbo եւ si բառերէն կը ծագին. նաեւ fatidīcus, եւայլն. dicōէն. եւ profin բաղադրեալներէն շատերուն մէջ:

1. Վերջին վանկերու չափը հետեւեալ կանոններէն կը ճանչցուի.

1° a ձայնաւորն՝ անուններուն ծայրը կարճ է, ի բաց առեալ առաջին հոլովման եզակի բացառականն եւ as վերջաւորողներուն կոչականը. ուստի mensā (բաց. mensā), scutā, mariā, Palladā. Ուրիշ զիպուածոց մէջ վերջնական a երկայն է, ինչպէս amā, dā, postea, quadragintā (սակայն կարճ է itā, quīā, eiā, եւ երբեմն trigintā).

2° Բառի մը ծայրն e ձայնաւորն ըստ կանոնի կարճ է, ինչպէս patrē, currē, gravē, nempē, ի վերայ այսր ամենայնի երկայն է 1° հինգերորդ հոլովման բացառականին մէջ, ինչպէս diē; 2° us եւ er վերջաւորող ածականներէ ածանցեալ՝ e վերջաւորող մակբայներու մէջ. rectē, pulchrē; 3° երկրորդ խոնարհման հրամայականին մէջ. docē, եւայլն. 4° յունարէնէն ծագած բառերու մէջ, յորս e գիրն ղի կը համապատասխանէ, ինչպէս crambē, Circē, Tempē.

Դիտելու է. famē (բաց.), ferē, fermē եւ ohē; benē եւ malē; երբեմն նաեւ vālē, cāvē, vīdē, եւայլն:

3° Բառի մը ծայրն i ձայնաւորն երկայն է, ինչպէս patri, audī, եւայլն. միայն կարճ է nisi, quasi, cūi (լուազոյն է cūi երկբարբառն); տարակուսական, այսինքն մերթ կարճ մերթ երկայն mihi, tibi, sibi, ibi, ubi. Յոյն անունաց կոչական եւ տրականներուն մէջ կարճ է, ինչպէս յունարէնի մէջ. Alexī, Palladī.

4° Բառի մը ծայրն o ձայնաւորն երկայն է. միայն երբեմն կարճ է ներկային եւ ուղղականին ծայրը, եւ դերբայի բացառականին մէջ. puerō, amō, ordō, amandō (բիշ անդամ amō, ordō, amandō).

Սակայն եւ այնպէս modō, citō, illicō, immō, egō, duō, octō, կարճ են:

5° Բառի մը ծայրն u ձայնաւորն միշտ երկայն է, y միշտ կարճ:

1. Երկավանկ կամ բազմավանկ բաղադրեալ բառերուն վերջին վանկերը՝ երբ բաղաձայնով վերջնանան (կենթադրուի իրենցմէ ետքը ձայնաւոր եկած ատեն) կարճ են. donēc, illūd, amāt, եւայլն: Միայն s վերջաւորողներուն համար հետեւեալ կանոններուն միտ դնելու է.

1° as միշտ երկայն է. mensās, boreās, amās;

Ի բաց առեալ anās, Iliās, եւայլն. եւ երրորդ հոլովման յոյն հայցականները, ինչպէս phalangās;

2° es երկայն է. nubēs, patrēs; amēs, docēs, audīēs.

Միայն երրորդ հոլովման սեռականի մէջ՝ կարճ ձայնաւորով վանկ մ'աւելի առնող անունաց եղակի ուղղականին մէջ կարճ է, ինչպէս milēs, milītis; segēs, segētis (ի բաց առեալ abiēs, ariēs, parīēs, Cerēs եւ compēs); վերջապէս penēs եւ ēs, դու ես (բայց ēs կ'ուտես) եւ քանի մը յոյն բառերու մէջ, ինչպէս Troadēs, Cynosargēs.

3° is կարճ է. patrīs, legīs.

Սակայն երկայն է 1° յոգնակիի ամէն հոլովներուն մէջ, ինչպէս arīs, fobīs, vobīs, omnīs (փոխկ. omnēs); 2° եղակի երկրորդ գէմբի մէջ, ամէն անգամ որ յոգնակի երկրորդ գէմբին itis (i երկայն) առնենայ. audīs (audītis), sīs, possīs, vellīs, nolis. նոյնպէս vīs, mavīs; quamvīs, եւայլն. 3° Quirīs, Samnīs (սեռ. itis), Eleusīs, Salamīs (սեռ. inis) եւ Simoīs (յոյնը Σιμόεις).

4° os միշտ երկայն է, ինչպէս puerōs, honōs, custōs.

Կարճ է միայն compōs եւ impōs (սեռ. ōtis) եւ երբ յունարէն օտի համապատասխանէ, ինչպէս Delōs, Δῆλος.

5° Us կարճ է. clarūs, tempūs, omnibūs, funditūs.

Երկայն է չորրորդ հոլովման եղակի սեռական եւ յոգնակի ուղղական ու հայցականին՝ եւ երրորդ հոլովման եղ. ուղղականին մէջ, երբ սեռ.ին մէջ ū երկայն կը մնայ: Ուստի եղ. ուղ. Senatūs, սեռ. senatūs, յոգ. ուղ. եւ հայց. senatūs; — virtūs (virtūtis); palūs (palūdis); ընդ հակառակին pecūs (-ūdis), corpūs (-ōris), facinūs (-ōris).

1. Ամէն միավանկ բառ՝ որ ձայնաւորով մը կը վերջանայ, երկայն է. ինչպէս dā, dē, mē, nē, ā, ē, prō, եւայլն: Կարճ են միայն բառերուն ծայրը կցուող մաս-

նիկներն, ինչպէս, cē (hicē), nē (credisnē), quē, tē (tutē), psē, ptē (reapsē, suoptē) եւ vē.

2. Բաղաձայնով մը վերջաւորող միավանկներուն դաւով, ա) ամէն միավանկ գոյականներն երկայն են. ինչպէս sōl, vēr, iūs, նաեւ pēs (սեռ. pēdis) pār եւ plūs. Միայն կարճ են. cōr, fēl, mēl, lāc, vīr եւ ōs սեռ. ossis (ōs, ōris); բ) Կարճ են միավանկ մասնիկներն եւ միավանկ դերանուններն եղ. ուղ. ի մէջ. āb (ā), ād, ēt, ōb, pēr; is, id, quis, quōd, quōt, եւայլն: — Բացառութիւնք: Երկայն են, crās, eūr, ēn, nōn, quīn, sīc, sīn եւ āc, īc, ōc, ūc; դերանունական վերջաւորութիւնքն, ինչպէս hāc, hōc, hūc, hīc (մակբայ. hic դերանունը մերթ կարճ է եւ մերթ երկայն).

3. Միավանկ միւր խոնարհման կամ հոլովմանը մէջ բաղմաններուն կանոնին կ'ենթարկի, ուստի hīs, quōs, quās, dās, flēs, scīs, եւայլն. ընդհակառակն dāt, flēt, scīt, եւայլն: Dic եւ dūc երկայն են, ինչպէս dico եւ dūco; faci եւ fēr կարճ, ինչպէս facio եւ fero.

1. Բաղադրեալ բառերու մէջ նախադրութիւններն իրենց սեփական չափը կը պահեն. ուստի ā-mitto, ēduco, depello, prōmitto, prōetēreo եւայլն: — Pro fէն առաջ շատ անգամ կարճ է. prōfanus, prōfari, prōfecto, prōfestus, prōficiscor, prōfiteor, prōfugio, prōfugus, prōfundo; բայց առեցմէ նաեւ prōcella, prōnēpos, prōpāgo, prōpello, prōtervus. — Prae երբեմն ձայնաւորէն առաջ կարճ է, ինչպէս praeacutus.

2. di եւ se անբաժանական մասնիկները միշտ երկայն են, ինչպէս dimitto, sēduco. — Միայն dīsertus եւ dīrimo կարճ են:

3. Սկզբնական re կամ red մասնիկը միշտ կարճ է. rēpello, rēdeo. Երկայն է rēfert, փոյթ է (rēs էն. ուր որ rēfert կը վերաբերի՝ կարճ է), եւ շատ անգամ նաեւ rētulit, rēpulit, rētudit, religio (որոնք նաեւ կը գրուին rettulit, reppulit, rettudit, religio).

4. Սկզբնական ne վանկը՝ nēque, nēqueo, nēfas բառերուն մէջ կարճ է. երկայն է nēquam, nēquidquam, nēquaquam, nēmo (ne homo).

5. Սկզբնական ve միշտ երկայն է, ինչպէս vēcors, vēsanus, vēgrandis, vēpallidus.

Բ.

Չափաքանութիւն:

1. Չափաքանութիւնը՝ բանաստեղծներուն գործածած պատկերներն չափին՝ անոնց բաղադրիչ մասանցն եւ յօրինուածոյն վրայ կը խօսի: Տուն (տող) մը (versus) ասացուած կամ վճիռ մը է, եւ կամ անոր մէկ մասը, յորում ըստ որոշեալ եւ հաստատ կանոնի երկայն ու կարճ վանկեր փոխանակաւ կը յաջորդեն: Այս կանոնն եւ օրէնքը՝ կարճ ու երկայն վանկերուն քանի մի պարզ միաւորութեան յաջորդութեանը մէջ ի յայտ կու գայ, որ կը կոչուին ոտ (pes): Աւելի գործածական ոտքերն են.

1° — Jambus, մեծավերջ, ինչպէս. rēgūnt, grāvī, pātrēs.

2° — Trochaeus (choraeus), մեծասար, ինչպէս. mātṛē, rēbūs, fortīs.

3° — Spondaeus, համբոյր, ինչպէս. mātṛēs, aūdāx, vōbīs. [mātṛībūs, aūdīāt.

4° — Dactylus, ստեղծ, ինչպէս. ōmnīā,

5° — Anapaestus, վերջատանջ, ինչպէս. dōmīnō, fūgīunt, bōnītās.

Նաեւ Pyrrichius — անդայտ, Bacchius — աւարտեղ, antibacchius — հաւեղ, եւայն:

2. Լատիներէնի մէջ տողն մը ներդաշնակութիւն (rhitmus) ձայնը բարձրացնելով (arsis) կամ ցածցնելով (thesis) կ'ըլլայ. առջինին նշանն է շեշտը (—), երկրորդին քաշը (—). Մեծավերջեան (Jambici) տողերուն մէջ ներդաշնակութիւնը բութէն գէպի շեշտ կը յաւաքանայ, իսկ ստեղծաններուն (Dactylic) մէջ՝ ընդ հակառակն (— — — — —):

3. Կարճ վանկ մը տողն մը մէջ հաւգիւտ (mora), իսկ երկայնն՝ երկու հաւգիւտ է: Տողն մը վերջը՝ թէեւ կիտադրութիւն ալ չըլլայ, պզտիկ հաւգիւտ մ'ընելու է. որով վերջին վանկը կրնայ միշտ երկայն ըլլալ կամ կարճ: Բայց տողին մէջ տեղն ալ կարեւոր է այս հաւգիւտն, եւ միշտ բառի մը լմնցած տեղը: Եթէ այս հաւգիւտն ոտքի մէջ իյնայ, կ'ըսուի (հատար) caesura, եթէ ոտքէն վերջը՝ diæresis (բաժանում) կը կոչուի:

4. Հատածը զբոսորդ կ'ըսուի, եթէ շեշտէն անմիջապէս վերջը գայ, ինչպէս. incidit in Scyllām || quī vult vitāre Charybdīm; ուր որ ընդհակառակն Կարճ կ'ըսուի, եթէ բութին մէջ իյնայ. զ. օ. obstupuit simul ipsē, || simul percussus achateo.

5. Ոտանաւորի մ'ընթերցման ատեն պէտք է շեշտէ միտ գնել: — Եթէ բառ մը ձայնաւորով կամ մոով կը վերջաւորի եւ հետեւեալը ձայնաւորով կամ հոով սկսի, առաջին բառին վերջին ձայնաւորը կամ մոով լմնցած վերջին վանկը կը շեշտուի, եւ հետեւեալ բառին առաջին վանկին հետ մի միայն վանկ կը կազմէ արտասանութեան մէջ, զ. օ. sapere aude կ'արտասանուի saper' aude; improvisi aderant, կ'արտասանուի improvis' aderant; orandum est ut sit mens sana in corpore sano, պիտի ըսուի orand' est կամ orandum'st san' in. Բայց եւ այնպէս աս կանոնը միշտ այսպէս ճիշդ է պահուիր:

Ոտանաւորներու գործածականներէն քանի մը հատին կանոններն աւանդուի:

Գ.

1. Լատիներէն ոտանաւորներու ամենէն գործածականներն են Jambicus senarius (վեցոտնեան մեծավերջ), Hexameter (վեցաչափ) եւ Pentameter (հինգաչափ). վեցոտնեան մեծավերջը վեց մեծավերջներէ կը

բաղկանայ էլ կը կոչուինաւ եռաչափ մեծավերջ (trimeter iambicus), որովհետեւ երկու մեծավերջ ոտքերն (մի երկուն, dipodia) իբրեւ մի չափ կը մտածուին, այնպէս որ կատարեալ տողն երեք dipodia կը պարունակէ: Հասարակօրէն հատած մ'ունի երկրորդ dipodia-ին առաջին բութէն վերջը (տօմյ πενθήμερος) այս է, հինգերորդ կէս ոտքէն վերջը. երբեմն նաեւ երկրորդ dipodia-ին երկրորդ բութէն վերջը (տօմյ εφθήμερος) այս է եօթներորդ կէս ոտքէն վերջը: Ահա օրինակ մը:

Beātus il | lē || quī prōcūl | nēgōtīis.

Բայց զուտ վեցօտնեան մեծավերջը շատ քիչ անգամ կը գտնուի, որովհետեւ բանաստեղծներն ըստ մեծի մասին զայն հետեւեալ աղատութիւններով կը դործածեն.

ա) իւրաքանչիւր dipodia-ին սկիզբը փոխանակ կարճ վանկի՝ կրնայ նաեւ երկայն մը կենալ.

բ) փոխանակ իւրաքանչիւր երկայն վանկի՝ ի բաց առեալ յետինը, երկու կարճ կրնան դրուիլ.

գ) վերջին երկայնին տեղ միշտ կարճ մը կրնայ փոխանակել: Ուստի կարելի են յետագայ ձեւերն.

— — — — | — — — — | — — — —
— — — — — | — — — — — | — — — — —

Քանի մը բանաստեղծք, մանաւանդ Փեդրոս (Phädrus), աւելի աղատութիւններ ալ կը գործածեն, փոխանակ իւրաքանչիւր կարճին՝ երկայն մը կը դնեն, ի բաց առեալ վերջինը, ուստի

— — — — | — — — — | — — — — ||

որ իւրաքանչիւր երկայնը կրնայ երկու կարճերու վերլուծիլ: Ան ատեն տողը միայն շեշտերէն կը ճանչցուի, որոնք ամէն մէկ dipodia-ի առաջին ոտքին նախնական երկայնին վրայ շատ ուժով կը զարնուին, նուազ ուժով երկրորդ ոտքին երկայնին վրայ:

Aesōpus aūc | tor || quām matēri | am réppērīt,
Hanc égō polí | vi || vērсібūs | senārīs.

Duplēs libēl | li || dōs est, quōd | risūm mōvēt,
Et quōd prudēn | ti || vītām cōn | silío mōnēt.

Calūmniā | ri || sī quis aū | tem vōlūērīt,

Quod ārborēs | loquāntur || nōn | tantūm fērāe

Fictīs iocā | ri || nōs memīnē | rit fābulīs.

2. Ստեղնեան (Dactylici) ոտանաւորներէն, որոնց ամէն մէկ ոտքն չափ մըն է, հասարակօրէն գործածուածն է Hexameter (վեցաչափ կամ վեցօտնեանը), կամ Դիւցազնական ոտանաւոր (Carmen), վեց ստեղծներէ բաղկացեալ, որոնց վերջնայն մէկ վանկը կը պակսի: Երկու կարճ միշտ երկայնով մը կրնան փոխանակուիլ: Վեցօտնեանն իւր գլխաւոր հատածներն ունի.

1° երրորդ ոտքին շեշտէն վերջը (տօմյ πενθήμερος), ինչպէս:

— — — — — | — — — — — || — — — — — — — — — —
Rēgīā | crēdē mī | hī, || rēs | ēst sūc | cūrrēre | lāpsis

2° երրորդ ոտքին առաջին կարճէն վերջը (տօմյ κατὰ τρίτον τροχαῖον, caesuri trochaica), ինչպէս.

— — — — — | — — — — — || — — — — — — — — — —
ōdē | rīnt pēc | cārē || bōnī vīr | tūtīsā | mōrē.

3° Զորրորդ ոտքին շեշտէն վերջը (տօմյ εφθήμερος), երբեմն երկրորդ ոտքին շեշտէն վերջը ոչ այնչափ կարեւոր ուրիշ հատածով մը, ինչպէս.

— — — — — | — — — — — || — — — — — — — — — —
Quīd rē fērt, || mōr | bō an fūr | tīs || pērē | āmnē

rā | pīnis?

4. Ստեղծը ոտանաւորին երազութիւն եւ կենդանութիւն կու տայ, ուր որ համբոյրն (spondaeus) անոր դանդաղ եւ համարաքայլ զնացք մը կու տայ, մանաւանդ երբ հինգերորդ ոտքն ալ համբոյր ըլլայ, որն որ ահեղ ներդաշնակութիւն մը տալու կը գործածուի կամ ծանր շարժում մը ցուցնելու:

Quadrupedantē pūtrēm sōnītū quātīt ūngŭlā cāmpŭm.

Sic fatŭs, valīdīs īngēntēm vīrībŭs hāstām.

Cīn lātŭs, īnquē fērī cŭrvām cōmpāgībŭs ālvŭm.

Cōtorsīt: stētīt illā trēmēns, ūtērōquē rēcŭssō.

Īnsōnŭērē cāvāe gēmītŭmquē dēdērē cāvērnae.

Īlli intēr sēsē māgnā vī brāchīā tōllŭnt.

Cārā dēŭm sōbōlēs, māgnŭm Iōvīs īncrēmētŭm.

Cōnstitīt ātque ōcŭlīs phrŷgīā āgmīnā cīrcŭmspēxīt.

Առաւելաչափ (Hypermeter) կ'ըսուի այն տողն, որուն վերջին ոտքը վանկ մի աւելի է, որն որ կը ղեղշուի հետեւեալ տողը ձայնաւորով մը սկսելուն պատճառաւ:

Ահաւասիկ օրինակ մը:

Omnia Mercurio similis vocemque coloremque
Et crines flavos et membra decora iuventae.

3. Pentameter (հնգոտանեան) կ'ըսուի այն ոտանաւորն որուն վանկերուն թիւը կրնար հինգ ոտք կազմել: Բայց իրօք վեց ստեղծեան ոտքերէ կը բաղկանայ, որոնց երրորդ եւ վեցերորդին մէջ բութը (երկու կարծեք) կը կրճատուի: Ուստի երրորդ ոտքին մի միայն փնայորդն եղող շեշտէն վերջը՝ զօրաւոր հանդիստ մը տեղի ունի (հոս քաջաւոր մը, որովհետեւ բառը միշտ անով կը ըմնայ), որ զտողն զրեթէ երկու համահասար բնականց կը բաժնէ. միայն այսու բացառու:

Թեամբ որ առաջին մասին մէջ փոխանակ ստեղծին կրնայ համբոյր դրուիլ, բայց ոչ երբեք երկրորդին մէջ. ահաւասիկ դժադիրը.

— — — — —

Iām tētīgīt summōs | vērticē Rōmā dēōs.

Հնգոտանեան անպատճառ վեցոտանեանի մը հետ շարակցեալ կը դորձածուի, առաջինը վեցոտանեան, երկրորդը հնգոտանեան, եւ այսպէս մի ըստ միով: Այս զուգակցութիւնը կը կոչուի disticus երկտող, կամ քաջաւորութիւն:

Principiis obsta! Sero medicina paratur,

Quum mala per longas convaluere moras. —

Donec eris felix, multos numerabis amicos;

Tempora si fuerint nubila solus eris.

Հոս, առ ի հրահանգ, Վերդիլիսէն ընտրանօք հաւաքեալ քանի մը վեցոտանեան կտորներ կը դնենք, որպէս զի ուսանողք ըստ վերջ աւանդեալ կանոնաց լուծման վարժին, եւ միանդամայն թարգմանութեամբն հանդերձ, բանաստեղծական նկարագրական գեղեցկութեամբն զուարթացած ձանձրոյթ չզգան:

Et iam summa procul villarum culmina fumant,
maioresque cadunt altis de montibus umbrae. —

(Buc. Ecl. I. 83—84.)

O formose puer, nimium ne crede colori! (Ecl. II. 17.) —

— Pan etiam Arcadia mecum si iudice certet

pan etiam Arcadia dicat se iudice vietum. (IV. 58 — 59.) —

— Et tumulum facite, et tumulo superaddite carmen:

„Daphnis ego in silvis hinc usque ad sidera notus;

formosi pecoris custos, formosior ipse“. (V. 42, ss.) —

— Illum etiam lauri, illum etiam flevire myricaе.

Pinifer illum etiam sola sub rupe iacentem

maenalus, et gelidi flevērunt saxa Lycaeī. (x. 13, ss.) —

Saepe etiam immensum coelo venit agmen aquarum,

et foedam glomerant tempestatem imbris atris

collectae ex alto nubes: ruit arduus aeter,

et pluvia ingenti sata laeta, boumque labores
diluuit: implentur fossae et cava flumina crescunt,
cum sonitu fervetque fretis spirantibus aequor.
Ipse Pater, media nimborum in nocte, corusca
fulmina molitur dextra: quo maxima motu
terra tremit; fugere ferae, et mortalia corda
per gentes humilis stravit pavor . . .
. . . ingeminant Austri et densissimus imber:
nunc nemora ingenti vento, nunc litora plangunt.

(Georg. I. I. 322. ss.)

O fortunatos nimium, sua si bona norint,
agricolas! quibus ipsa, procul discordibus armis,
fundit humo facilem victum iustissima tellus . . .
at secura quies, et nescia fallere vita
dives opum variarum; at latis otia fundis,
speluncae, vivique lacus; at frigida Tempe,
mugitusque boum, mollesque sub arbore somni
non absunt . . . extrema per illos
iustitia excedens terris vestigia fecit . . .
. . . o qui me gelidis in vallibus Haemi
sistat, et ingenti ramorum protegat umbra!
Felix! qui potuit rerum cognoscere causas,
atque metus omnes et inexorabile fatum
sebiecit pedibus, strebitumque Acherontis avari!

(I. II. 458, ss. 467, ss. 488, ss.)

Ac veluti magno in populo cum saepe coorta est
seditio, savitque animis ignobile vulgus:
iamque faces et saxa volant, furor arma ministrat:
tum, pietate gravem ac meritis si forte virum quem
conspexere, silent, arrectisque auribus adstant:
ille regit dietis animos, et pectora mulet,
sic cunctus pelagi cecidit fragor . . . (Aen. I. I. 152, ss.) —
O socii (neque enim ignari sumus ante malorum)
o passi graviores! dabit Deus his quoque finem.
. . . revocate animos, moestumque timorem
mittite: forsan et haec olim meminisse invabit . . .
durate, et vosmet rebus servate secundis. (Ibi. 202, ss.) —
— Cui mater media sese tulit obvia silva,
virginis os habitumque gerens et virginis arma
spartanae; vel qualis equos Threissa fatigat
harpalyce, volucrumque fuga praevertitur Eurum.

Nam humeris de moreabilem suspenderat arcum
venatrix, dederatque comam diffundere ventis:
nuda genu, nodoque sinus collecta fluentes . . .
dixit, et avertens rosea cervice refulsit,
ambrosiaeque comae divinum vertice odorem
spiravere; pedes vestis defluxit ad imos,
et vera incessu patuit Dea . . . (Ibi. 318, ss. 406, ss.) —

— Coniectuere omnes, intentique ora tenebant.

Inde toro pater Aeneas sic orsus ab alto:

infandum, regina, iubes renovare dolorem:

troianas ut opes et lamentabile regnum

eruerint Danaï, quaeque ipse miserrima vidi

et quorum pars magna fui . . . (I. II. 1, ss.) —

Accipe nunc Danaum insidias, et crimine ab uno —
disce omnes. (— 65.)

— Qualis ubi in lucem coluber, mala gramina pastus,
frigida sub terra tumidum quem bruma tegebat,
nunc positus novus exuviis, nitidusque iuventa,
lubrica convolvit sublato pectore terga
arduus ad solem, et linguis micat ore trisuleis. (— 471.)

— . . . Haec dicens, altaria ad ipsa trementem (Priamum)
traxit, et in multo lapsantem sanguine nati,
implicuitque comam laeva, dextraque coruseum
extulit, ac lateri capulo tenus abdidit ensem.

Haec finis Priami fatorum: hic exitus illum
sorte tulit, Troiam incensam et prolapsa videntem
pergama, tot quondam populis terrisque superbum
regnatorem Asiae: iacet ingens litore truncus,
avulsisque humeris caput, et sine nomine corpus. (— 550. ss.)

— Tum vero omne mihi visum considerare in ignes
ilium, et ex imo verti Neptunia Troia.

Ac veluti summis antiquam in montibus ornum
cum ferro accisam crebrisque bipennibus instant
erueri agricolae certatim; illa usque minatur,
et treme facta comam concusso vertice nutat:
vulneribus donec paullatim evicta supremum
congemu, traxitque iugis avulsa ruinam. (— 624, ss.)

— . . . Dextra se parvus Julius

implicuit, sequiturque patrem non passibus aequis. (723.)

— Litora tum patriae lacrymans, portusque relinquo,

et campos, ubi Troia fuit. Feror exul in altum
cum sociis, natoque, Penatibus et magnis Dis.

(l. III. 10. ss.)

... Domus sanie, dapibusque eruentis
intus opaca, ingens; ipse (Cyclops) arduus, altaque pulsat
sidera; (di! talem terris avertite pestem!)
nec visu facilis, nec dictu affabilis ulli.
Visceribus miserorum, et sanguine vescitur atro.
Vidi egomet, duo de numero cum corpora nostro,
presa manu magna, medio resupinus in antro,
frangeret ad saxum, sanieque aspersa natarent
limina; vidi, atro cum membra fluentia tabo
manderet, et tepidi tremerent sub dentibus artus ...
vix ea fatus erat, summo cum monte videmus
ipsum inter pecudes vasta se mole moventem
pastorem Polyphemum, et litora nota petentem:
monstrum horrendum, informe, ingens, cui lumen ademptum.

... Postquam altos tetigit fluctus et ad aequora venit,
luminis effossi fluidum lavit inde cruorem,
dentibus infrendens gemitu: graditur que per aequor
iam medium, necdum fluctus latera ardua tinxit ...
clamorem immensum tollit, quo pontus et omnes
intremuere undae, penitusque exterrita tellus
Italiae, curvisque immugiit Aetna cavernis.
At genus e silvis Cyclopum et montibus altis
excitum ruit ad portus, et litora complet.
Cernimus astantes nequicquam lumine torvo
Aetnaeos fratres, coelo capita alta ferentes,
concilium horrendum; quales cum vertice celso
aeriae quercus, aut coniferae cyparissi
constiterunt, silva alta Jovis, lucusve Dianae. (618. ss.) —

— ... Jamque volans apicem et latera ardua cernit
atlantis duri, coelum qui vertice fulcit:
atlantis, cinetum assidue cui nubibus atris
piniferum caput et vento pulsatur et imbri.
Nix humeros infusa tegit: tum flumina mento
praecipitant senis, et glacie riget horrida barba.

(l. IV. 246. ss.)

Nox erat, et placidum carpebant fessa soporem
corpora per terras, silvaeque et saeva quierant
aequora: cum medio volvuntur sidera lapsu

cum tacet omnis ager; pecudes pictaeque volucres
quaeque lacus late liquidos, quaeque aspera dumis
rura tenent, somno positae subnocte silenti
lenibant curas, et corda oblita laborum. (522, ss.) —
— Regina e speculis ut primum albescere lucem
vidit, et aequatis classem procedere velis, ...
terque quaterque manu pectus percussa decorum
flaventesque abscissa comas: Proh Jupiter! ibit
hic, ait, et nostris illuserit advena regnis?

ite!

Ferte citi flammis, date vela, imbelite remos!
Infelix Dido! nunc te fata impia tangunt! ...
Non potui abreptum divellere corpus, et undis
spargere? non socios? non ipsum absumere ferro
Ascanium, patriisque opulandum apponere mensis?
Verum anceps pugnae fuerat fortuna! fuisset.
Quem metui moritura? faces in castra tulissem:
implessemque foros flammis: natumque patremque
cum genere extinxem: memet super ipsa dedissem ...
at trepida et coeptis immanibus effera Dido,
sanguineam volvens aciem maculisque trementes
interfusa genas, et pallida morte futura
interiora domus irrumpit limina, et altos
conscendit furibunda rogos, ensemque recludit
dardanium, non hos quaesitum munus in usus.

dixitque novissima verba:

dulces exuviae, dum fata Deusque sinebant,
accipite hanc animam, meque his exsolve curis.
Vixi, et, quem dederat cursum fortuna, peregi; ...
urbem praeclaram statui: mea moenia vidi ...
dixit, et os impressa toro: Moriemur inultae?
Sed moriamur, ait: sic, sic iuvat ire sub umbras ...
dixerat: atque illum media inter talia ferro
collapsam aspiciunt comites ensemque cruore
spumantem, sparsasque manus. It clamor adalta
atria, concussam bacehatur fama per urbem.
Lamentis gemituque et foemineo ululatu
tectata fremunt, resonat magnis plangoribus aether ...
... (soror) gradus evaserat altos
semianimemque sinu germanam amplexa fovebat
cum gemitu, atque atos siccabat veste cruores.

Illa graves oculos conata attollere, rursus
deficit: in fixum stridet sub pectore vulnus.
Ter se se attollens cubituque innixa levavit,
ter revoluta toro est: oculisque errantibus alto
quaesivit coelo lucem, ingemuitque reperta . . .
. omnis et una
dilapsus calor, atque in ventos vita recessit.

(586. ss. passim.)

Excudent alii spirantia mollius aera,
credo equidem: vivos ducent de marmore vultus . . .
tu regere imperio populos, Romane, memento:
hae tibi erunt artes; pacisque imponere morem;
parcere subiectis et debellare superbos.

(l. VI. 847, ss.)

Hu! miserande puer si qua fata aspera rumpas,
tu Marcellus eris! . . . (882.) —
— Ille, velut pelagi rupes immota, resistit:
ut pelagi rupes, magno veniente fragore,
quae se se, multis circum latrantibus undis
mole tenet; scopuli nequiequam et spumea circum
saxa fremunt, laterique illisa refunditur alga.

(l. VII. 596, ss.)

Hos super advenit Volsea de gente Camilla . . .
bellatrix: non illa colo calathisque Minervae
foemineas assueta manus, sed praelia virgo,
dura pati, cusuque pedum praevertere ventos.
Illa vel intactae segetis per summa volaret
gramina, nec teneras cursu laesisset aristas.
Vel mare per medium, fluctu suspensa tumentis,
ferret iter; celeres nec tingeret aequore plantas. (803, ss.) —
— Nisus erat portae custos, acerrimus armis
hyrtacides, comitem Aeneae quem miserat Ida
venatrix, iaculo celerem levibusque sagittis.
Et iuxta comes Euryalus, quo pulchrior alter
non fuit Aeneadum, Troiana nec induit arma.
Ora puer prima signans intonsa iuventa.
His amor unus erat, pariterque in bella ruebant . . .
Silva fuit late dumis atque ilice nigra
horrida, quam densi complerant undique sentes:
rara per occultos ducebat semita calles.
Euryalum tenebrae ramorum onerosaque praeda

impediunt, fallitque timor regione viarum.
Nisus ab it: iamque imprudens evaserat hostes . . .
. videt Euryalum, quem iam manus omnis
fraude loci et noctis, subito turbante tumultu
oppressum rapit
Ocius adducto torquens hastile lacerto
suspiciens altam Lunam, sic voce precatur:
tu, Dea, tu praesens nostro succurre labori,
astrorum decus, et nemorum Latonia custos . . .
dixerat, et toto connixus corpore ferrum
coniicit: hasta volans noctis diverberat umbras
et venit adversi in tergum Sulmonis, ibique
frangitur, ac fesso transit praecordia ligno.
Volvitur ille, vomens calidum de pectore flumen
frigidus, et longis singultibus ilia pulsatur . . .
saevit atrox Volscens . . .
Tu tamen interea calido mihi sanguine poenas
persolves . . . inquit. Simul ense recluso
ibat in Euryalum. Tunc vero exterritus, amens
conclamat Nisus:
me, me! adsum qui feci: in me convertite ferrum
o Rutuli! mea fraus omnis: nihil iste! . . .
Tantum, infelicem nimium dilexit amicum!
Talia dicta dabat: sed viribus ensis adactus
transadigit costas, et candida pectora rumpit.
Volvitur Euryalus leto, pulchrosque per artus
et cruor, inque humeros cervix collapsa recubuit.
Purpureus veluti cum flos sueris aratro
languescit moriens, lassove papavera collo
demisere caput, pluvia cum forte gravantur.
At Nisus ruit in medios, solumque per omnes
Volscensem petit, in solo Volscente moratur.
. Instat non segnius, ac rotat ensem
fulmineum: donec Rutuli clamantis in ore
condidit adverso, et moriens animam abstulit hosti.
Tum super exanimem sese proiecit amicum
confossus, placidaque ibi demum morte quievit.
Fortunati ambo! si quid mea carmina possunt.
Nulla dies unquam memori vos eximet aevo:
dum domus Aeneae Capitoli immobile saxum
accolet, imperiumque pater Romanus habebit!

(l. IX. 176, ss. 381. ss.)

Turnus . . . ultro implacabilis ardet,
attollitque animos. Poenorum qualis in arvis
saucius ille gravi venantum vulnere pectus
tum demum movet arma leo: gaudetque comantes
excutiens cervice toros: fixumque latronis
impavidus frangit telum, et fremit ore cruento.

(I. XII. 1, ss.)

Accepit vocem lacrymis Lavinia matris
flagrantes perfusa genas: cui plurimus ignem
subiecit rubor, et calefacta per ora eueurrit.
Indum sanguineo veluti violaverit ostro
si quis ebur: vel mixta rubent ubi lilia multa
alba rosa: tales virgo dabat ore colores.

(Ibi. 64, ss.)

ԳԼՈՒԽ ԽԹ.

ՀՌՈՎՄԻԱԿԱՆ ՏՈՄԱՐ

1. Իւրաքանչիւր ամսոյ առաջին օրն կը կոչուի Kalendae (K. կամ Kal. առ բառէն է հայերէն կալանդ, կալանդացոյց (տոմար), կալանդէք եւայլն. թէեւ քիչ մը տարբեր նշանակութեամբ. լատիներէն կը գրուի նաեւ Calendae). Մարտ, Մայիս, Յունիս եւ Հոկտեմբեր ամսոյ հնգետասներորդ օրը idi, Իդիս կ'անուանի, եւ եօթներորդը nonae, Նոնայ (nonus էն, որովհետեւ իդիսէն յետոս ընդ կրունկն թուելով իններորդ օրն է). իսկ միւս ութ ամսոյ մէջ իդիսը կը համապատասխանէ երեքտասներորդ օրուան, նոնայք՝ հինգերորդին:

2. Այս երեք բառերուն հետ ամսոյն անունն ածականաբար կը գործածուի եւ թուական մը նշանակելու համար բացառական կը գրուի: Այսպէս Kalendis Januariis, առաջին օր Յունուարի (ի հինգերորդում առուր Յունուարի). Idibus Januariis, Յունուարի 13: Kalendis Octobribus, Հոկտեմբեր 1. Nonis Octobribus, Հոկտ. 7. Idibus Octobribus, Հոկտ. 15:

3. Կալանդաց, Նոնայց եւ Իդիսի ձիշդ նախն-

թաց օրը pridie բառով եւ հայցականով կը բացատրուի. հետեւեալ օրն ալ երբեմն postdie բառով եւ հայցականով: Pridie Calendas Apriles, Մարտ 31. pridie Idus Septembres, Սեպտեմբեր 12. Postridie Nonas Maias, Մայիս 8:

4. Ուրիշ օրերը նշանակելու համար դասականները կը գործածուին, մերձաւոր կալանդէքէն, Նոնայքէն եւ Իդիսէն հեռաւորութիւնը յետախաղաց կարգով թուելով, եւ ի թուարկութեան այն օրն ալ ներփակելով, յորմէ կը սկսուի եւ որուն կը հասնուի. այնպէս որ, օրինակի աղաղաւ, Յէն մինչեւ 7 հինգ օր է, եւ Մայիս 19էն մինչեւ Յունիս 1, տասներորդ օր: Ըստ այսմ կանոնի, Մարտի 3ն պիտի ըլլայ dies quintus ante Nonas Martias; Մայիսի 19ն dies quartus decimus (ante) Kalendas Junias. Բայց փոխանակ այս բացատրութեանց, կարծօրէն կ'ըսուէր, ante diem quintum Nonas Martias (a. d. V. Non. Mart.) եւ ante diem quartum decimum Kalendas Junias (a. d. XIV. Kal. Iun.) կամ աւելի պարզ՝ quinto Nonas Martias (v. Non. Mart.) quarto decimo Kalendas Junias (XIV. Kal. Iun.). Ահաւասիկ աղեւսակը:

5. Հռովմայեցոց թուաբերութիւնը Հռովմայ շինութեանէն կը սկսի, որ ըստ ժամանակագրական ստուգագրոյն կարծեաց տեղի ունեցաւ Քրիստոսի ծննդէն 747 տարի առաջ, թէեւ ըլլան ուրիշ նուազ հաւանական կարծիքներ, որոնք յիշեալ շինութիւնը Քրիստոսէն 754 եւայլն տարի առաջ եղած կը հաստատեն: Այսպէս, օրինակի աղաղաւ, կ'ըսուի anno septingentesimo quadragesimo septimo ab urbe condita (կամ A. U. C. կամ U. C.). Երբեմն կը սովորին նաեւ Ողիմպիական թուաբերութիւնն ալ գործածել:

Ա.	Բ.	Գ.	Դ.
Մարտ, Մայիս, Յուլիս եւ Հոկ- տեմբեր. (31 օր)	Յունուար, Օ- գոստոս եւ Դեկ- տեմբեր. (31 օր)	Ապրիլ, Յունիս, Սեպտեմբեր եւ Նոյեմբեր. (30 օր)	Փետրուար. (28 օր)
1 Kalendis Mar- tiis, etc.	Kalendis Ianua- riis, etc.	Kalendis Apr., etc.	Kalendis Febr.
2 {VI.} Nonas	a. d. {IV.} Nonas	a. d. {IV.} Nonas	a. d. {IV.} N.
3 {V.} Martias	a. d. {III.} Ian. etc.	a. d. {III.} Apr. etc.	a. d. {III.} F.
4 a. d. {IV.} Maias	pridie N. Ian. etc.	pridie Non. Apr.	pridie N. Febr.
5 {III.} etc.	Nonis Ian. etc.	Nonis Apr. etc.	Nonis Febr.
6 pridie Non. M. etc.	{VIII.}	{VIII.}	{VIII.}
7 Nonis Mart. etc.	a. d. {VII.} Idus	a. d. {VII.} Idus	a. d. {VII.} Idus Febr.
8 {VIII.}	a. d. {VI.} Ianu- arias etc.	a. d. {VI.} Apr. etc.	a. d. {VI.}
9 {VII.} Idus	a. d. {V.}	a. d. {V.}	a. d. {V.}
10 a. d. {VI.} Mar- tias	a. d. {IV.}	a. d. {IV.}	a. d. {IV.}
11 {V.} etc.	a. d. {III.}	a. d. {III.}	a. d. {III.}
12 {IV.}	pridie Idus Ian. etc.	pridie Idus Apr.	pridie Idus F.
13 {III.}	Idibus Ian. etc.	Idibus Apr. etc.	Idibus Febr.
14 pridie Id. M. etc.	{XIX.}	{XVIII.}	{XVI.}
15 Idibus M.	{XVIII.}	{XVII.}	{XV.}
16 {XVII.}	{XVII.}	{XVI.}	{XIV.}
17 {XVI.}	{XVI.}	{XV.}	{XIII.}
18 {XV.}	{XV.}	{XIV.}	{XII.}
19 {XIV.}	{XIV.}	{XIII.}	{XI.}
20 {XIII.}	{XIII.}	{XII.}	a. d. {X.}
21 {XII.}	{XII.}	{XI.}	a. d. {IX.}
22 {XI.}	a. d. {XI.}	a. d. {X.}	a. d. {VIII.}
23 a. d. {X.}	{X.}	{IX.}	a. d. {VII.}
24 {IX.}	{IX.}	{VIII.}	a. d. {VI.}
25 {VIII.}	{VIII.}	{VII.}	a. d. {V.}
26 {VII.}	{VII.}	{VI.}	a. d. {IV.}
27 {VI.}	{VI.}	{V.}	a. d. {III.}
28 {V.}	{V.}	{IV.}	pridie Kalen- das Martias.
29 {IV.}	{IV.}	{III.}	
30 {III.}			
31 pridie Kalendas (հետեւեալ ամ- սոյն).	pridie Kalendas (հետեւեալ ամ- սոյն).	pridie Kalendas (հետեւեալ ամ- սոյն).	

ԳԼՈՒԽ Ժ.

ՀԱՌՈՎՄԱՅԵՑԻՈՑ ԿՇԻՌՔՆԵՐՆ ԴՐԱՄՆԵՐՆ ԵՒ ՉԱՓԵՐԸ

1. Հաւովմայական քաշը կամ լիտրը (libra կամ pondo) շուրջ 327 կրամ կը կշռէր: Այս լիտրն, իբրեւ միութիւն ծանրութեան, կը կոչուէր as (սեռ. assis), որն որ երկոտասանորդական կոտորակի եղանակաւ կը բաժնուէր յերկոտասան մասուես կամ ունչիւ (unciae), հետեւեալ մասնաւոր յորջորջմամբ. uncia = $\frac{1}{12}$; sextans = $\frac{2}{12}$ = $\frac{1}{6}$; quadrans = $\frac{3}{12}$ = $\frac{1}{4}$; triens = $\frac{4}{12}$ = $\frac{1}{3}$; quincunx = $\frac{5}{12}$; semis = $\frac{6}{12}$ = $\frac{1}{2}$; septunx = $\frac{7}{12}$; bes (սեռ. bessis) = $\frac{8}{12}$ = $\frac{2}{3}$; dodrans = $\frac{9}{12}$ = $\frac{3}{4}$; dextans = $\frac{10}{12}$ = $\frac{5}{6}$; deunx = $\frac{11}{12}$.

2. Հաւովմայեցիք ի սկզբանէ միայն պղնձէ դրամ կը գործածէին (aes, aeris), եւ լայն կը հաշուէին լիտրով (asses), ուստի duo asses, tres asses, եւայլն: Երբ հարկ ըլլար հազարներով հաշուել, asses բառն ի բայ կը թողուէր, եւ անոր տեղ aeris սեռականը կը դրուէր, զ. օ. centum millia aeris, հարիւր հազար լիտր պղնձ (ստակ): Ասոնց հնագոյնը (asses librales, նաեւ aes grave), շուրջ երկու ֆրանք կ'արժէր. բայց երբ արծաթեղէն դրամոց գործածութիւնն ընդհանրացաւ, այս պղնձ դրամն աւելի թեթեւ շինուելու սկսաւ. շուրջ 250ին (Ն. Ք.) 30 հարիւրորդի (սանդիմ) արծէքին վերածեցաւ. 217ին 15 հարիւրորդի. 191ին, 7 կամ 8 հարիւրորդի:

Արծաթ դրամներն գործածուելու սկսեցին վերջը, այս է շուրջ 268ին (Ն. Ք.), դրամոց դումարներն sestertius (ստտեր) ըստած արծաթեայ դրամով կը հաշուուէին. առիկայ կ'արժէր $2\frac{1}{2}$ asses (որով այս դրամին նշանն եղաւ HS, ծագած ի LLS, libra libra semis), այս ինքն շուրջ 21 հարիւրորդի:

Ինքնակալութենէն առաջ ոսկեղէն դրամք դունուրեք կը պատահին: Aureus (իմացեալ nummus)

ըստածը կ'արժէր 25 դենար, այս ինքն շուրջ 20 Փր. եւ 45 հարիւրորդ:

Մեծագոյն գումարներն ալ կը հաշուէին sester-tius, կամ որ ամենեւին հաւասար է, nummus բառե-րով. զ. օ. mille sestertii կամ յաճախագոյն եւս mille sestertium (յոգ. սեռ. ինչպէս mille passuum), duo millia sestertium, tria millia sestertium, եւ այսպէս հետզհետէ: Բայց ժամանակաւ մասնաւոր գոյական մը կազմուեցաւ, sestertium (սեռ. sestertii, չէզոք), որ կը նշանակէր անուանական դրամ մը հազար sester-tiusի արժէքով (204 Փր. եւ 50 հարիւրորդ): Ուստի duo sestertia մի եւ նոյն է ընդ duo millia sestertium, եւայլն: Բայց աւելի յաճախ կ'ըսուէր, bina sestertia, terna sestertia, centena sestertia, եւայլն: «Մէկ մի-լիոն sestertius», ըսուեցաւ deciescentena millia se-ster-tium (sestertiusի յոգ. սեռ.) եւ կամ պարզապէս decies centena. Բայց յաճախագոյն եւս այս միլիոն-ներն կը բացատրուէին sestertium չէզոք գոյականով, որն որ այս դիպուածիս մէջ թուական մակբայով մը կը գործածուի, եւ կը նշանակէ ոչ յառաջուան հազար sestertius, այլ հարիւր հազար sestertius, ուստի ses-ter-tium decies կը նշանակէ 1,000.000 sestertius; sestertium vicies, 2,000.000, եւ այսպէս մի ըստ միովէ:

Ատտիկեան ասղանդը կը պարունակէր 60 մաս. մի մնար՝ 100 դրամ: Դրամը (drachma) հաւասար է $4\frac{1}{2}$ սատերի, կամ շուրջ 93 հարիւրորդի. մնարը (mina), 450 սատերի կամ 92 Փր. եւ 25 հարիւրորդի. տաղանդը (talentum), 27.000 սատերի կամ գրեթէ 5.535 Փր.:

3. Հռովմէական ոտքը (pes) կը բաժնուի 16 մաս-նաւորի (digitus) եւ հաւասար է մետրին 29 հարիւրորդ եւ 5 հազարորդին: Թէշը (palmus) հաւասար է 4 մաս-նաւորի կամ ոտքի մը քառորդին. քաշտը կամ կռ-նը (cubitus), մէկ ու կէս ոտքի. քայլը (passus), հինգ ոտքի. ցոպը՝ (decempēda) 10 ոտքի: Արտաւարը (iugerum) հաւասար է 28.800 հռովմէական քառա-կուսի ոտքի:

Քաղաքներէ դուրս ընդ երկայնութիւն ճանա-պարհաց ամեն հազար քայլին կանգնած վէճ մը (lapis) կար. այս քարը չափ էր հռովմէական մղնի մի հե-ռաւորութեան (mille passus), կամ հազարամետրի մը (քիլոմէթր) եւ 475 մետրի: Այսպէս. ad quintum lapidem, քաղաքէն հինգ մղն հեռու. նոյնպէս նաեւ ad tertium milliarius (զօրութեամբ իմացեալ lapi- dem), Հռոմէն երեք մղն անդին:

4. Սափորը (amphora) չափ մի էր հաւասար եր-կու կոնի (urnae), 3 զրոյ (modii), 8 մարի (congi) կամ 48 sextarius ըստած չափի որ նոյն ինքն հաւա-սար է 2 կապիճի (լիտր, litra), 7 տասնորդի, եւ 5 հա-րիւրորդի:

ԳԼՈՒԽ ԺԱ.

ԱՆՏԻՆ ԼԵՋՈՒՆ ՄԵՋ ՅԱՃԱՆԻ ԳՈՐԾԱԾՈՒԱԾ
ՀԱՄԱՌՈՍՏԱԳՐՈՒԹԵԱՆՅ ՎՐԱՅ

1. Վերագիր անուանք. A. Aulus. — App. Ap-
pius. — C. կամ G. Caius կամ Gaius. — Cn. կամ
Gn. Cneius կամ Gnaeus. — D. Decimus. — K. Cae-
so. — L. Lucius. — M. Marcus. — M. Manius —
Mam. Mamercus. — P. Publius. — Q. կամ Qu. Quin-
tus. — S. կամ Sex. Sextus. — Ser. Servius. — T. Ti-
tus. — Ti. կամ Tib. Tiberius.

2. Հրապարակական գործոց ձեւեր. A. d. ante
diem. — Aed. Aedilis. — C. Cal. կամ Kal. Kalen-
dae. — Cos. Consul. — Coss. Consules. — Des. desig-
natus. — D. Divus. — Eq. Rom. Eques Romanus. —
F. filius. — Id. Idus. — Imp. Imperator. — Leg.
legatus կամ legio. — N. nepos. — Non. Nonae. —
O. M. Optimus Maximus. — P. C. Patres Conscripti.
— P. R. Populus Romanus. — Pr. Praetor. — Praef.
Praefectus. — Proc. Proconsul. — Pont. Max. Pon-
tifex Maximus. — Quir. Quirites. — Resp. Respu-
blica. — S. Senatus. — S. C. Senatus Consultum.

ԳԼ. ԻԹ.	Նախադրուածեանց վրայ	144
ԳԼ. Լ.	Շաղկապներու վրայ	147
ԳԼ. ԼԱ.	Միջարկուածիւնք	150

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՀԱՄԱԶԱՅՆՈՒԹԻՒՆ

ԳԼ. ԼԲ.	Նախադասուածեան համաձայնութիւնը	151
ԳԼ. ԼԳ.	Հորմներու գործածութեան վրայ	156
ԳԼ. ԼԴ.	Հայցականի գործածութիւն	158
ԳԼ. ԼԵ.	Տրականի գործածութիւն	167
ԳԼ. ԼԶ.	Սեռականի գործածութիւն	171
ԳԼ. ԼԷ.	Բացառականի գործածութիւն	179
ԳԼ. ԼԸ.	Ածականաց եւ դերանուանց մասնաւոր գործածութիւնները	190
ԳԼ. ԼԹ.	Բայերու ժամանակաց գործածութիւնը	195
ԳԼ. Խ.	Սահմանականի գործածութիւն	199
ԳԼ. ԽԱ.	Ստորադասականի գործածութիւն	200
ԳԼ. ԽԲ.	Հրամայականի գործածութիւն	212
ԳԼ. ԽԳ.	Աներեւութի գործածութիւն	213
ԳԼ. ԽԴ.	Ընդունելութեանց գործածութիւն	221
ԳԼ. ԽԵ.	Ընդունելութեանց գործածութիւն	228
ԳԼ. ԽԶ.	Գերբայի գործածութիւն	232
ԳԼ. ԽԷ.	Բայանուան գործածութիւն	233
ԳԼ. ԽԸ.	Բառակազմութեան վրայ	233

ՅԱԽԵԼՈՒԱԾ

ԳԼ. ԽԹ.	Առողանութեան եւ ոտանաւորի վրայ	246
ԳԼ. ԽԺ.	Հռովմէական տոմար	264
ԳԼ. Ծ.	Հռովմայեցւոց կշիւքն, դրամներն եւ չա- փերը	267
ԳԼ. ԾԱ.	Լատին լեզուին մէջ յաճախ գործածուած համառօտագրութեանց վրայ	269

10

161

2013

1229

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0059199

